

Ruch migracyjny w Małopolsce - imigranci z zagranicy

Małopolskie Obserwatorium
Rozwoju Regionalnego

Departament
Polityki Regionalnej

Ruch migracyjny w Małopolsce – imigranci z zagranicy

Kraków 2017

Autorzy opracowania: pracownicy Małopolskiego Obserwatorium Rozwoju Regionalnego
Katarzyna Antończak-Świder
Anna Łobodzińska

Redakcja opracowania: pracownicy Małopolskiego Obserwatorium Rozwoju Regionalnego
Agnieszka Górniak
Renata Kusek

Realizator wywiadów jakościowych: ASM - Centrum Badań i Analiz Rynku Sp. z o.o.

Wydawca: Małopolskie Obserwatorium Rozwoju Regionalnego
Departament Polityki Regionalnej
Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego
ul. Wielicka 72B, 30-552 Kraków
tel. (+48) 12 29 90 900, fax (+48) 12 29 90 926

Opracowanie w wersji elektronicznej dostępne na stronie
www.obserwatorium.malopolska.pl

ISBN: 978-83-65325-40-2

Egzemplarz bezpłatny Przy publikowaniu danych z publikacji prosimy o podawanie źródła.

Publikacja współfinansowana ze środków Unii Europejskiej z Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego na lata 2014–2020.

Unia Europejska
Europejskie Fundusze
Strukturalne i Inwestycyjne

Spis treści

Wykaz skrótów	5
Wstęp	6
Wnioski	7
Podstawowe kwestie prawne	12
Imigranci w Polsce i Małopolsce	13
Napływ imigrantów zarobkowych	19
Zezwolenia na pracę – wprowadzenie	19
Jaka jest skala wydawanych zezwoleń w Małopolsce?.....	21
Kto podejmuje pracę na podstawie zezwoleń?	23
Jaką pracę wykonują imigranci na podstawie uzyskanych zezwoleń na pracę?.....	28
Gdzie pracują imigranci?.....	31
Oświadczenia o zamiarze zatrudnienia obcokrajowca – wprowadzenie	39
Jaka jest skala rejestracji oświadczeń?.....	40
Kogo zatrudniają pracodawcy na podstawie oświadczeń?	42
Jaką pracę wykonują imigranci?	46
W jakich firmach pracują cudzoziemcy zatrudniani na podstawie oświadczeń?	49
Zatrudnianie cudzoziemców w Polsce – forma prawna.....	52
Zatrudnianie cudzoziemców w Małopolsce – perspektywa powiatów	55
Deklaracje kontra rzeczywistość – jak dużo osób podejmuje pracę w oparciu o Oświadczenie o zamiarze powierzenia pracy cudzoziemcowi	61
Napływ imigrantów – podsumowanie	63
Motywy przyjazdu do Małopolski	65
Przygotowanie do przyjazdu do Polski	69
Sytuacja przed wyjazdem z kraju	69
Kompetencje obcokrajowców do podjęcia pracy w Polsce	70
Sytuacja zawodowa imigrantów w Polsce	76
Jak przebiega kariera imigrantów?.....	76
Warunki zatrudnienia imigrantów pracujących w Małopolsce.....	77
Jak imigrantom układają się relacje w pracy?	79
Kto i dlaczego zakłada własną firmę?	81
Praca w szarej strefie	83
Jaka jest skala kontroli cudzoziemców przebywających w Małopolsce.....	84
Nielegalne zatrudnienie w Małopolsce	86
Naruszenia prawa w przypadku zatrudniania cudzoziemców	91
Szara strefa w opinii pracodawców i imigrantów	93
Szara strefa w opinii pośredników pracy (PUP i agencji zatrudnienia).....	100
Rejestracja bezrobocia w powiatowych urzędach pracy	102
Formalności w opinii respondentów	106
Zaangażowanie w projekty i doksztalcanie	109

Studenci cudzoziemcy	111
Studenci cudzoziemcy w Małopolsce	111
Profil studentów z zagranicy.....	113
Profil studiów	114
Motywacja przyjazdu na studia do Małopolski.....	116
Przygotowanie do studiów w Polsce	117
Losy zawodowe absolwentów–cudzoziemców	121
Cudzoziemcy na małopolskich uczelniach – ocena końcowa	122
Zapuszczanie korzeni – zameldowania i nabywanie mieszkań	124
Zameldowania na pobyt stały z zagranicy.....	124
Imigranci zameldowani na pobyt czasowy	127
Nabywanie lokali mieszkalnych przez cudzoziemców.....	129
Plany i prognozy na najbliższe 2 lata	132
Plany imigrantów	132
Plany pracodawców	133
Prognozy agencji zatrudnienia	134
Metodologia	136
Czym są migracje?.....	136
Analiza danych zastanych – źródła danych	137
Badanie jakościowe – wywiady z imigrantami.....	138
Badanie jakościowe – wywiady eksperckie	140
Bibliografia	141
Spis tabel	142
Spis map	142
Spis wykresów	142

WYKAZ SKRÓTÓW

BDL – Bank Danych Lokalnych

BPO – Business Process Outsourcing

EOG – Europejski Obszar Gospodarczy

GUS – Główny Urząd Statystyczny

IDI – indywidualny wywiad pogłębiony (*individual in-depth interview*)

ITI – indywidualny wywiad telefoniczny (*individual telephone interview*)

jst – jednostka samorządu terytorialnego

MUW – Małopolski Urząd Wojewódzki

NSP – Narodowy Spis Powszechny

PAZ – pracownik agencji zatrudnienia

p.p. – punkt procentowy

PUP – powiatowy urząd pracy

SCC – Shared Services Centers

SG – Straż Graniczna

UE – Unia Europejska

WSTĘP

Opracowanie stanowi **raport cząstkowy z badania *Ruch migracyjny w Małopolsce***. Celem całego badania jest diagnoza zjawiska migracji zarobkowych na terenie Małopolski, zarówno z perspektywy osób wyjeżdżających, jak i przyjeżdżających do pracy w województwie oraz migrantów powrotnych w latach 2004–2016.

Niniejszy raport dotyczy zatrudniania cudzoziemców, porusza wiele problematycznych kwestii związanych z obecnością obcokrajowców na rynku pracy. W miarę dostępnych danych pokazuje:

- 1 skalę zjawiska,
- 2 warunki pracy imigrantów, w tym zatrudnienie w szarej strefie,
- 3 czynniki przyciągające do pracy w województwie.

Raport opiera się na danych administracyjnych, udostępnionych przez krajowe i regionalne instytucje (m.in. Urząd Wojewódzki w Krakowie, Okręgowy Inspektorat Pracy w Krakowie, Komendę Główną Straży Granicznej, Wojewódzki Urząd Pracy w Krakowie) oraz danych zebranych w badaniu jakościowym, przeprowadzonym na potrzeby niniejszej analizy. Badaniem jakościowym objęto zarówno samych imigrantów, jak i pracodawców zatrudniających cudzoziemców. Ponadto, swoją wiedzą na temat sytuacji obcokrajowców na rynku pracy podzielili się pracownicy powiatowych urzędów pracy oraz agencji zatrudnienia. Całość zebranych danych umożliwia dokonanie pełnego wglądu w obraz procesu imigracji, jaki ma miejsce w województwie – zagadnienia, które coraz bardziej zyskuje na znaczeniu.

Jak wynika z analizy dostępnych danych, od wielu lat obcokrajowcy nie tylko są obecni na rynku pracy w Małopolsce, ale również stanowią jego istotną część. Wykonują wszelkiego rodzaju prace, od prostych, po specjalistyczne i menedżerskie. Jeżeli dominujące trendy napływu utrzymają się (na co wskazują dane i respondenci), imigrantów w województwie będzie systematycznie przybywało.

WNIOSKI

Raport obrazuje sytuację obcokrajowców, którzy przyjechali do Małopolski w celu podjęcia pracy zarobkowej, a więc koncentruje się na kwestiach związanych z życiem zawodowym imigrantów. Pozostałe aspekty pobytu w Małopolsce (związane z życiem prywatnym) traktuje pobocznie. Z przeprowadzonych analiz wynika kilka najważniejszych wniosków.

Coraz więcej cudzoziemców podejmuje pracę w Małopolsce

Zwiększający się napływ imigrantów zarobkowych do Małopolski został zauważony już w 2012 roku, niemniej gwałtowny wzrost zainteresowania pracą w województwie nastąpił w 2015 roku i utrzymywał się w roku kolejnym, w poniżej przedstawionym stosunku procentowym:

- liczba zezwoleń na pracę¹ dla obywateli spoza Unii Europejskiej (UE)/Europejskiego Obszaru Gospodarczego (EOG) i Szwajcarii wzrosła o **111%**,
- liczba zarejestrowanych oświadczeń o zamiarze zatrudnienia cudzoziemca z Armenii, Białorusi, Gruzji, Mołdawii, Rosji oraz Ukrainy na czas do 6 miesięcy wzrosła o **119%**,
- liczba cudzoziemców studiujących na małopolskich uczelniach (którzy, jak wynika z badania, chętnie łączą naukę z pracą) wzrosła o **22%** i wyniosła 7 345 osoby.

Obywatele UE/EOG i Szwajcarii mogą podejmować pracę w Polsce bez zezwolenia, dlatego też informacje o ich obecności w Małopolsce są szacunkowe. Z meldunków na pobyt czasowy (tj. dłuższych niż 3 miesiące) można wnioskować, że ich napływ również się zwiększa. Liczba obywateli wybranych krajów UE², którzy zarejestrowali swój pobyt czasowy w województwie wzrosła w latach 2013–2014 o **6%**. Z pewnością duża część tych cudzoziemców podjęła pracę.

Wśród imigrantów zarobkowych przeważają obywatele Ukrainy

Imigranci przyjeżdżający do Małopolski pochodzą ze wszystkich kontynentów świata, przy czym zdecydowanie największą grupę stanowią obywatele Ukrainy (85% w ogóle wydanych pozwoleń, 95% w ogóle zarejestrowanych oświadczeń, 67% w ogóle studiujących cudzoziemców) i to oni odpowiadają za skokowy wzrost liczby obcokrajowców w regionie. Bez wzmożonego napływu Ukraińców, liczba cudzoziemców (spoza UE/EOG i Szwajcarii) otrzymujących prawo do legalnej pracy (czy to na podstawie zezwoleń, czy oświadczeń), zwiększałaby się zdecydowanie wolniej.

Na liście krajów o największej liczbie zezwoleń na pracę, poza Ukrainą, znalazły się także: Mołdawia, Rosja oraz Białoruś. Zatem, strumień imigrantów zarobkowych w dużej mierze napływa z byłych Republiki Radzieckich. Warto też zaznaczyć, że coraz więcej cudzoziemców przyjeżdża do Małopolski z Indii.

W porównaniu do 2011 roku, w 2016 roku osłabł napływ imigrantów zarobkowych z Dalekiego Wschodu.

¹ Łącznie: zezwolenia na pracę, zezwolenia na pobyt czasowy i pracę oraz zezwolenia na pobyt czasowy w celu wykonywania pracy w zawodzie wymagającym wysokich kwalifikacji.

² Austrii, Belgii, Bułgarii, Danii, Francji, Holandii, Litwy, Niemiec, Rumunii, Słowacji, Szwecji Wielkiej Brytanii i Włoch.

Pracę w województwie podejmują: młodzi, mężczyźni, pracownicy fizyczni oraz informatycy

Przyglądając się statystykom dotyczącym imigrantów zarobkowych (spoza UE/EOG i Szwajcarii), którzy w 2016 roku uzyskali prawo do legalnej pracy na terenie Małopolski należy stwierdzić, że największą grupę stanowili:

- **mężczyźni:** ich udział zarówno w ogóle wydanych zezwoleniach na pracę, jak i w ogóle zarejestrowanych oświadczeniach o zamiarze zatrudnienia cudzoziemca, wyniósł 70%,
- **osoby młode:** największą grupę cudzoziemców otrzymujących prawo do legalnej pracy stanowiły osoby w wieku 26–40 lat (ich udział w przypadku wydanych zezwoleniach wyniósł 57%, w przypadku zarejestrowanych oświadczeń – 45%),
- **pracownicy fizyczni:** stanowili 84% imigrantów uzyskujących prawo do podjęcia pracy w oparciu o oświadczenie oraz 49% w oparciu o pozwolenie na pracę. Z drugiej strony, w województwie zwiększa się zapotrzebowanie na cudzoziemców wykonujących zawody bardziej złożone, wymagające (z definicji) ukończenia co najmniej szkoły średniej. Udział techników zgłoszonych do powiatowych urzędów pracy wzrósł z 1% w 2014 roku do 7% w 2016 roku, a liczba zezwolenia na pobyt czasowy i pracę wymagającą wysokich kwalifikacji zwiększyła się pomiędzy tymi latami ponad 16-krotnie,
- **informatycy:** dynamiczny rozwój branży IT w Małopolsce zachęca coraz większą liczbę informatyków do podejmowania pracy w regionie, o czym świadczy m.in. [19-krotny wzrost liczby specjalistów IT, uzyskujących pozwolenie na pracę w latach 2014–2016](#).

Zmniejszył się udział przetwórstwa przemysłowego w zatrudnianiu obcokrajowców

Jeszcze w 2015 roku branża przemysłowa wykazywała zdecydowanie największe zapotrzebowanie na pracowników z zagranicy. W 2016 roku sytuacja zmieniła się radykalnie. Udział imigrantów otrzymujących zezwolenia na pracę (bez prawa pobytu) w przetwórstwie przemysłowym zmniejszył się w stosunku do roku poprzedniego o 30 p.p., a udział zarejestrowanych oświadczeń o zamiarze zatrudnienia obcokrajowca w przetwórstwie przemysłowym zmniejszył się o 7 p.p. Taka sytuacja może po części wynikać z rosnącej aktywności agencji zatrudnienia, które specjalizują się w rekrutacji cudzoziemców. Agencje, na co wskazują uczestnicy badania, często pozyskują pracowników do pracy w firmach przetwórczych, ale w rejestrach wykazują ich jako własnych pracowników.

Imigranci wybierają Małopolskę ze względu na perspektywiczny rynek pracy oraz sieci kontaktów

Imigranci przyjeżdżający do województwa w celach zarobkowych wskazali następujące argumenty, które w ich przypadku zadecydowały o wyborze miejsca pobytu:

- 1 związane z rynkiem pracy (m.in. korzyści finansowe, możliwość podjęcia ciekawej pracy, możliwość podjęcia legalnej pracy),
- 2 związane z siecią kontaktów interpersonalnych (m.in. korzenie rodzinne, polecenia znajomego),

- 3 związane z rozwojem osobistym (m.in. chęć zmiany, ciekawość),
- 4 związane z regionem (m.in. atrakcyjność turystyczna, łatwa dostępność komunikacyjna Krakowa).

Oferowane warunki zaspokajają podstawowe potrzeby imigrantów

Forma zatrudnienia: z badania pracodawców wynika, że przeważnie oferują oni umowę o pracę stałym pracownikom pochodzącym z zagranicy. Dla pracowników sezonowych najczęściej przygotowywane są umowy zlecenia lub umowy o dzieło – taki stan rzeczy znajduje potwierdzenie w danych dotyczących zarejestrowanych oświadczeń, które z definicji odnoszą się do pracowników krótkookresowych. Dodatkowo, część badanych pracodawców przyznaje, że **współpracuje z obcokrajowcami bez umowy**. Z perspektywy samych imigrantów sytuacja zatrudnieniowa wygląda podobnie. Warto również zaznaczyć, że na rynku pracy funkcjonuje grupa obcokrajowców, którzy decydują się na założenie własnej firmy, głównie ze względów finansowych, potrzeby samorealizacji, ale i niezadowolających warunków zatrudnienia u polskiego pracodawcy.

Szara strefa: o występowaniu w Małopolsce szarej strefy w obszarze zatrudnienia świadczą nie tylko wypowiedzi imigrantów i pracodawców, ale także dane Państwowej Inspekcji Pracy oraz Straży Granicznej. Kontrole przeprowadzone przez Straż Graniczną w województwie w 2015 roku wykazały, że **nielegalną pracę wykonywało 20% ogółu skontrolowanych cudzoziemców**. Z kolei kontrole Państwowej Inspekcji Pracy wykazały **2% takich przypadków**.

Zarobki: zarówno w opinii pracodawców jak i samych imigrantów, uzyskiwane przez nich zarobki **nie spadają poniżej minimalnej pensji krajowej**. Zazwyczaj składają się z podstawy i dodatków (godzin nadliczbowych, premii). Przez obydwie strony oceniane są raczej jako zadowolające, chociaż pojawiają się głosy, że potrzeby są większe.

Zgodność pracy z wykształceniem: na stanowiskach specjalistycznych imigranci zazwyczaj pracują w zgodzie z wykształceniem kierunkowym. Aby podjąć pracę muszą wylegitymować się odpowiednimi kwalifikacjami (ukończonymi studiami, znajomością języków). **W przypadku prac prostych** wymagania pracodawców są minimalne, dlatego też wśród imigrantów występuje cały przekrój profesji i poziomów wykształcenia.

Imigranci są dobrze przygotowani do podjęcia pracy w Polsce

Zarówno pracodawcy, jak i agencje zatrudnienia pozytywnie oceniają poziom kompetencji zawodowych obcokrajowców, choć zaznaczają, że podobnie jak większość nowo przyjmowanych pracowników, zazwyczaj wymagają doszkolenia. Pracodawcy wskazują, że zagraniczni pracownicy posiadają dobrze rozwinięte kompetencje miękkie. Podkreślają ich zaangażowanie, chęci do pracy, czy też ambicję.

Napływ cudzoziemców do województwa prawdopodobnie wzrośnie, imigranci raczej zostaną

Biorąc pod uwagę dotychczasowe trendy związane z liczbą wydanych pozwoleń na pracę oraz zarejestrowanych oświadczeń o zamiarze zatrudnienia obcokrajowca, a także wypowiedzi

pracodawców i ekspertów można spodziewać się, że cudzoziemców na małopolskim rynku pracy będzie coraz więcej, pod warunkiem, że:

- sytuacja rynkowa pozwoli na rozwój firmy i tworzenie nowych, atrakcyjnych miejsc pracy,
- cudzoziemcy będą czuć się w Małopolsce „dobrze”, a nie tylko jak tania siła robocza,
- kurs złotego do hrywny będzie atrakcyjny.

Imigranci, którzy przebywają w województwie, wiążą się z Małopolską długoterminowo. Ich dalsze plany wyjazdowe są mało sprecyzowane i dotyczą osób ze stosunkowo krótką historią pobytu w Małopolsce – z jednej strony Ukraińców, którzy chcieliby wrócić do ojczyzny, ale swoją decyzję uzależniają od sytuacji polityczno-gospodarczej w kraju, z drugiej strony osób, które są otwarte na nowe doświadczenia i ciekawe warunków życia w innych częściach Europy.

W Małopolsce jest dobrze, ale...

Imigranci raczej pozytywnie oceniają warunki życia i pracy w Małopolsce, a pracodawcy pozytywnie oceniają współpracę z imigrantami. Niemniej z obu stron pojawiają się krytyczne głosy, które wskazują na **obszary wymagające poprawy** tj.:

- 1 **relacje ze współpracownikami:** niektórzy imigranci, ale i pracodawcy zauważają, że pomiędzy członkami załogi z Polski i z innych krajów dochodzi do nieporozumień. Początkowy dystans w wielu przypadkach udaje się zmniejszyć. Bywa jednak i tak, że relacje pozostają chłodne, gdyż cudzoziemcy czują się w pracy niemile widziani,
- 2 **warunki finansowe:** wśród imigrantów pojawiają się oczekiwania wyższych zarobków, które pozwolą zaspokoić nie tylko podstawowe potrzeby (w przypadku pracowników manualnych), ale i ambicje (w przypadku specjalistów), a w przypadku części imigrantów pozwolą wyjść z szarej strefy,
- 3 **znajomość języka polskiego:** w wielu zawodach nie stanowi warunku koniecznego. Na stanowiskach specjalistycznych często wystarcza język angielski, na stanowiskach manualnych każdy, który umożliwi podstawową komunikację. Niemniej znajomość polskiego jest bardzo pomocna i przyspiesza adaptację do nowych warunków, dlatego też powinna być stale podnoszona – niezależnie od oczekiwań pracodawców,
- 4 **obsługa w urzędach:** imigranci przytaczają wiele pozytywnych przykładów fachowych i przyjaznych kontaktów z urzędami. Problemy napotykają nie tyle legalizując zatrudnienie, co załatwiając inne sprawy np. związane ze ślubem czy uzyskaniem dotacji na założenie firmy, a więc w urzędach, które nie zajmują się obsługą obcokrajowców na co dzień. Zastrzeżenia imigrantów dotyczą biurokracji, niezrozumienia procedur oraz kompetencji urzędników. Ponadto, agencje zatrudnienia wskazują na wydłużający się czas załatwiania formalności związanych z zatrudnianiem cudzoziemców w oparciu o oświadczenia, co znacznie utrudnia im działania,
- 5 **wiedza na temat przepisów:** zdaniem Państwowej Inspekcji Pracy brak rozeznania pracodawców w kwestiach prawnych jest jednym z głównych powodów zatrudniania w szarej

strefie. Biorąc pod uwagę, że trwają prace nad nowymi regulacjami dotyczącymi rejestracji oświadczeń o zamiarze zatrudnienia cudzoziemca, konieczna będzie kolejna aktualizacja wiedzy pracodawców.

PODSTAWOWE KWESTIE PRAWNE

Biorąc pod uwagę obecnie obowiązujące przepisy (luty 2017 roku), wytyczne dotyczące zatrudnienia cudzoziemców przedstawiają się następująco:

- osoby posiadające obywatelstwo państwa członkowskiego Unii Europejskiej (UE), Europejskiego Obszaru Gospodarczego (EOG) i Szwajcarii mogą podejmować pracę w Polsce bez konieczności uzyskania zezwolenia na pracę³,
- obywatele krajów spoza UE, przebywający w Polsce na podstawie zezwolenia na pobyt stały i zezwolenia na pobyt rezydenta długoterminowego UE, nie potrzebują dodatkowych dokumentów, które uprawniałyby ich do podejmowania i wykonywania pracy,
- cudzoziemcy, których podstawą pobytu jest praca, powinni w Polsce uzyskać [zezwolenie na pobyt czasowy i pracę](#). Pozostali cudzoziemcy, którzy przebywają w Polsce na podstawie wizy lub zezwolenia na pobyt czasowy i chcieliby podjąć w Polsce pracę, mogą to zrobić, pod warunkiem że posiadają [zezwolenie na pracę](#),
- obywatele Armenii, Białorusi, Gruzji, Mołdawii, Rosji i Ukrainy mogą pracować w Polsce bez konieczności posiadania zezwolenia na pracę przez okres nie przekraczający 6 miesięcy w ciągu kolejnych 12 miesięcy na podstawie [oświadczenia o zamiarze powierzenia pracy cudzoziemcowi](#)⁴.

Katalog przypadków określający cudzoziemców uprawnionych do wykonywania pracy na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej oraz cudzoziemców zwolnionych z obowiązku posiadania zezwolenia na pracę określa art. 87 ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 roku o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Dz. U. z 2015 r., poz. 149 z późn. zm.). Przypadki, w których powierzenie wykonywania pracy cudzoziemcowi jest dopuszczalne bez konieczności uzyskania zezwolenia na pracę zawiera również rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z 21 kwietnia 2015 roku w sprawie przypadków, w których powierzenie wykonywania pracy cudzoziemcowi na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej jest dopuszczalne bez konieczności uzyskania zezwolenia na pracę (Dz. U. z 2015 r., poz. 588)⁵.

³ <https://www.mpips.gov.pl/praca/zatrudnienie-cudzoziemcow/>, [20.02.2017].

⁴ http://www.migrant.info.pl/Dokumenty_uprawnij%C4%85ce_cudzoziemca_do_pracy_w_Polsce.html, [20.02.2017].

⁵ <https://www.mpips.gov.pl/praca/zatrudnienie-cudzoziemcow/>, [20.02.2017].

IMIGRANCY W POLSCE I MAŁOPOLSCE

Coraz więcej imigrantów w Małopolsce

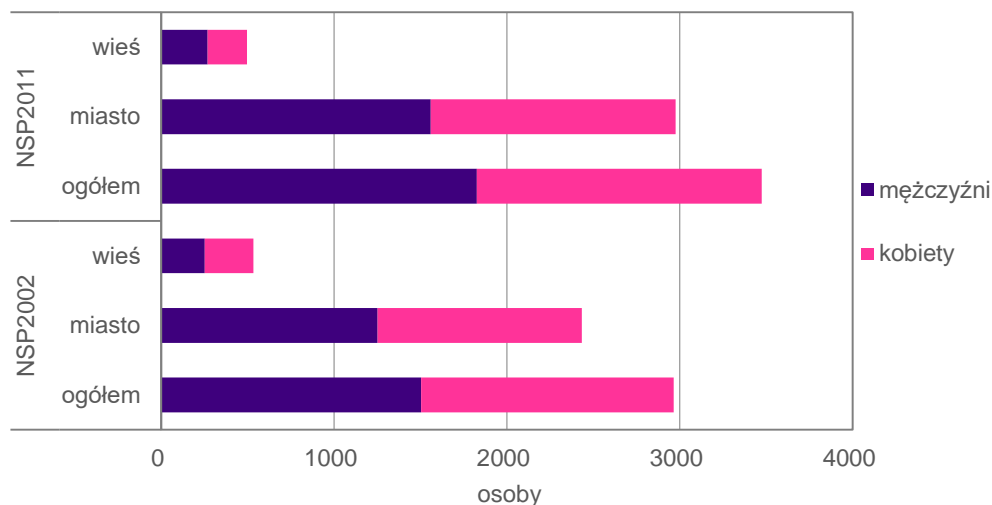
Rozważania na temat sposobu podejmowania pracy przez imigrantów, warto rozpocząć od ogólniejszej refleksji na temat osób osiedlających się w Polsce oraz w województwie, po pobycie za granicą.

W ramach Narodowego Spisu Powszechnego z 2011 (NSP 2011) ustalono, że w Polsce, w roku spisowym, przebywało czasowo (powyżej 3 miesiące) nieco ponad 40 tys. imigrantów. **Ich liczba w Małopolsce osiągnęła niespełna 3,5 tys., co stanowiło około 8,7% krajowego zasobu imigrantów.** Mężczyźni stanowili ponad połowę tej grupy (52,6%). Zdecydowana większość (niemal 86%) to mieszkańcy małopolskich miast. Liczebność zasobu imigrantów oszacowana w 2011 roku była większa niż ta, ustalona w ramach poprzedniego spisu powszechnego (w 2002 roku). Różnica była jednak relatywnie niewielka – 508 osób (wzrost o 17%). Dane uzyskane w trakcie NSP 2011 należy traktować ostrożnie. Na podstawie informacji uzyskiwanych z innych źródeł (m.in. z Urzędu do Spraw Cudzoziemców), znajomości charakteru napływu migracyjnego do Polski (w tym dużego znaczenia migracji cyrkulacyjnych i niepełnych), a także utrudnień związanych ze zbieraniem informacji w trakcie spisu o tej specyficznej populacji **należy przyjąć, że oszacowana w drodze spisu liczba imigrantów jest zaniżona.** Oszacowane wartości charakteryzują się również wysokimi wskaźnikami precyzji⁶ (7,07% dla wartości ogółem, 7,99% dla miast i 12,3% dla wsi). Uzyskane w drodze tego badania dane umożliwiają wskazanie społeczno-demograficznych cech imigrantów: strukturę wieku, kraj pochodzenia i kraj urodzenia, przyczyny imigracji czy status zajmowany na rynku pracy.

17%
więcej
imigrantów w
województwie

⁶ Wskaźnik precyzji estymacji (oznaczany jako CV i wyrażany w %) umożliwia ocenę jakości wyników badania reprezentacyjnego – pozwala wyznaczyć przedział, który obejmuje prawdziwą wartość zmiennej. Oznacza to, że przy poziomie ufności 95%, prawdziwa liczba imigrantów przebywających czasowo w Małopolsce powyżej 3 miesięcy mieści się w przedziale od 2993 do 3955 osób. Dla zdarzeń rzadkich (mniejszych liczebności) wartości obciążone są większym błędem losowym.

Wykres 1. Imigranci przebywający w Małopolsce czasowo* według miejsca zamieszkania i płci

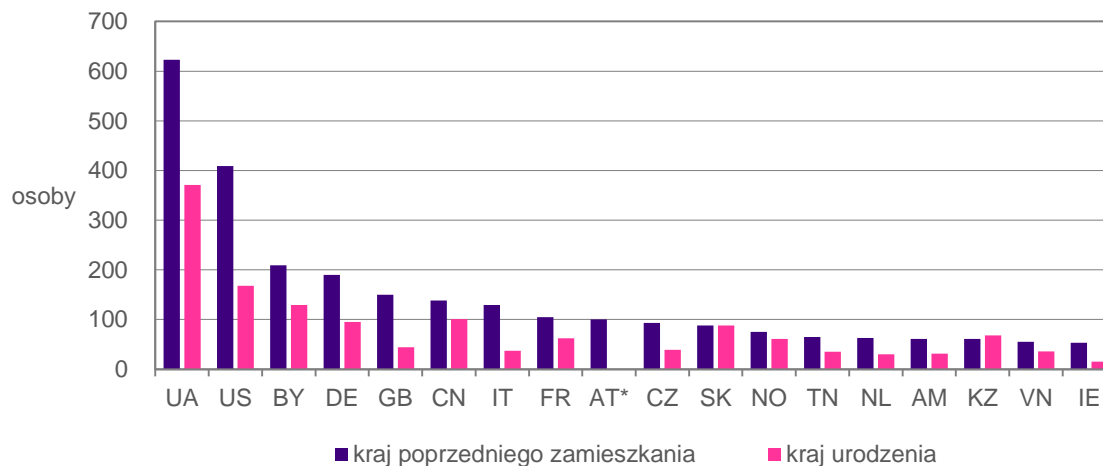
*Powyżej 2 miesięcy w 2002 roku oraz powyżej 3 miesięcy w 2011 roku.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z NSP 2002 i NSP 2011.

Ponad 1/4 imigrantów czasowych to obywatele Polski

Niemal 70% imigrantów przebywających czasowo w Małopolsce to rezydenci, czyli osoby, których pobyt przekroczył 12 miesięcy. Udział rezydentów wzrósł w porównaniu z szacunkami z 2002 roku o ok. 6 p.p. Wśród imigrantów czasowych krótkookresowych (czas imigracji trwa od 3 do 12 miesięcy) przeważają kobiety (52,5%), wśród długookresowych dominują natomiast mężczyźni (54,8%). Ponad 73% imigrantów czasowych to cudzoziemcy, czyli osoby nieposiadające polskiego obywatelstwa. Bezpaństwowcy oraz osoby o nieustalonym obywatelstwie stanowiły 0,2% tej grupy, natomiast obywatelstwo polskie posiadało 26,6% imigrantów.

Wykres 2. Imigranci przebywający w Małopolsce czasowo powyżej 3 miesięcy według kraju poprzedniego zamieszkania i urodzenia

Uwaga: W zestawieniu uwzględniono kraje zadeklarowane jako poprzednie miejsce zamieszkania przez co najmniej 50 osób.

Objaśnienia: UA – Ukraina, US – Stany Zjednoczone, BY – Białoruś, DE – Niemcy, GB – Wielka Brytania, CN – Chiny, IT – Włochy, FR – Francja, AT – Austria, CZ – Czechy, SK – Słowacja, NO – Norwegia, TN – Tunezja, NL – Holandia, AM – Armenia, KZ – Kazachstan, VN – Wietnam, IE – Irlandia.

*Brak informacji lub brak wiarygodnych danych o liczbie imigrantów urodzonych w Austrii.

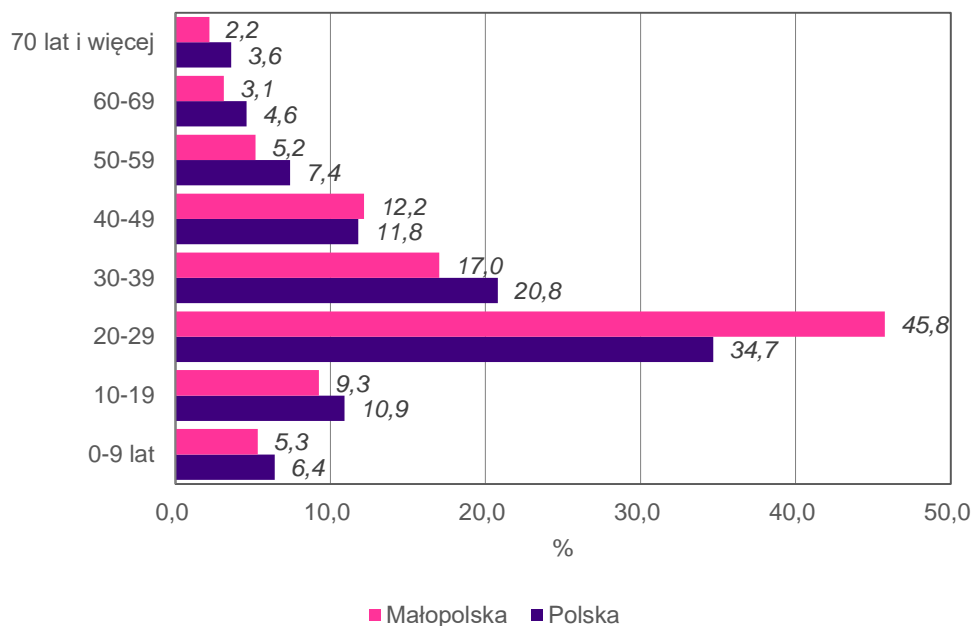
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z NSP 2011.

Imigranci przyjeżdżają z Ukrainy Stanów Zjednoczonych i Białorusi

Wśród imigrantów przebywających w Małopolsce na pobyt czasowy największą grupę stanowiły osoby, których poprzednim krajem pobytu była Ukraina (ponad 600 osób). Kolejne, pod względem liczebności, grupy stanowiły osoby zamieszkałe uprzednio w Stanach Zjednoczonych (około 400 osób), na Białorusi (ponad 200 osób), w Niemczech i Wielkiej Brytanii (odpowiednio: 190 i 150 osób). Wśród krajów azjatyckich wyróżniały się Chiny – z tego kraju przyjechało do Małopolski 138 imigrantów.

Należy uwzględnić, że imigranci, których poprzednimi miejscami pobytu były Stany Zjednoczone oraz kraje Unii Europejskiej, to po części Polacy, którzy przyjechali do Polski po wcześniejszej emigracji na pobyt stały do innego kraju i posiadają obywatelstwo tego kraju – wśród takich osób mogą się również znaleźć ich dzieci.

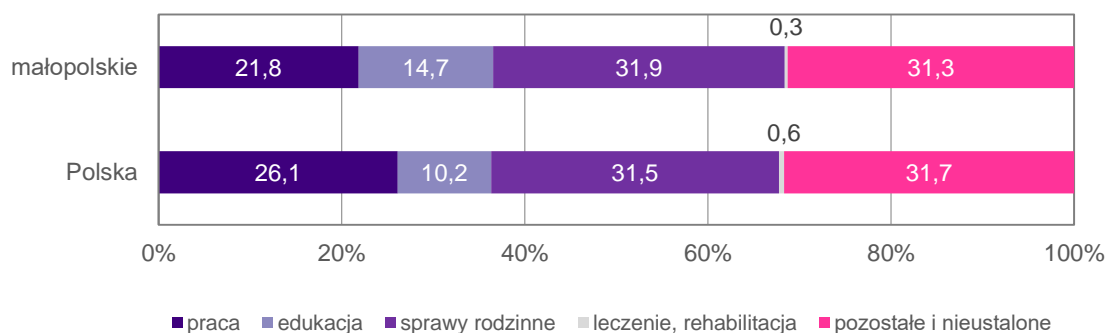
Wyniki spisu powszechnego wykazały, że struktura wieku zasobu imigracyjnego w Małopolsce jest młodsza niż dla całego kraju. W 2011 roku niemal 46% stanowili imigranci w wieku 20–29 lat, kolejnych 17% – w grupie wieku 30–39 lat. Mniejszy, niż w skali kraju, jest udział dzieci i młodzieży oraz osób powyżej 50 roku życia.

Wykres 3. Struktura wieku imigrantów na pobyt czasowy powyżej 3 miesięcy w Polsce i Małopolsce

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z NSP 2011.

Migrują ze względu na sprawy rodzinne, w drugiej kolejności ze względu na pracę

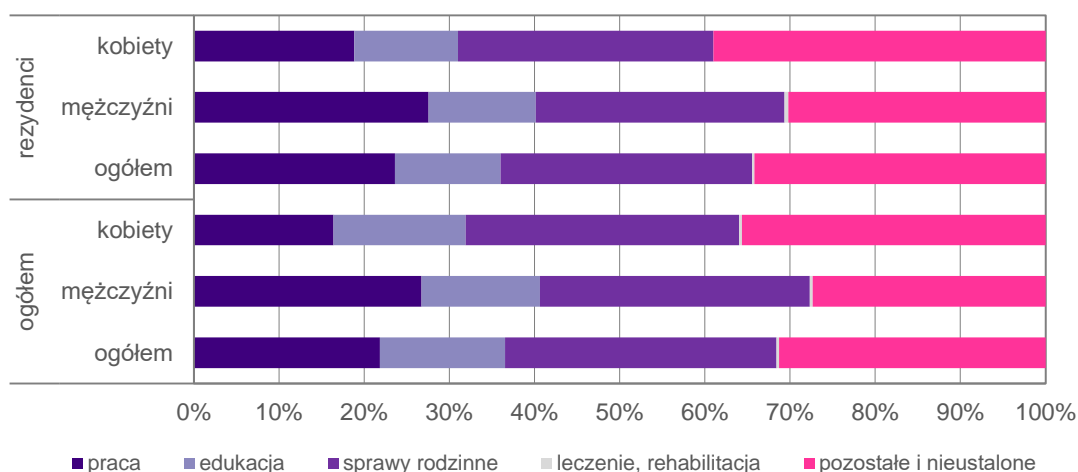
Wśród imigrantów na pobyt czasowy zarejestrowanych w Małopolsce zaznacza się wyższy, niż dla całego kraju, odsetek osób, dla których przyczyną przyjazdu do Polski była edukacja (14,7% w porównaniu do 10,2% w skali kraju). Niższy był natomiast udział migrantów zarobkowych (21,8% w porównaniu do 26,1% w skali kraju). Około 32% imigrantów w Małopolsce wskazało sprawy rodzinne jako przyczynę przyjazdu.

Wykres 4. Imigranci czasowi według przyczyn imigracji

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z NSP 2011.

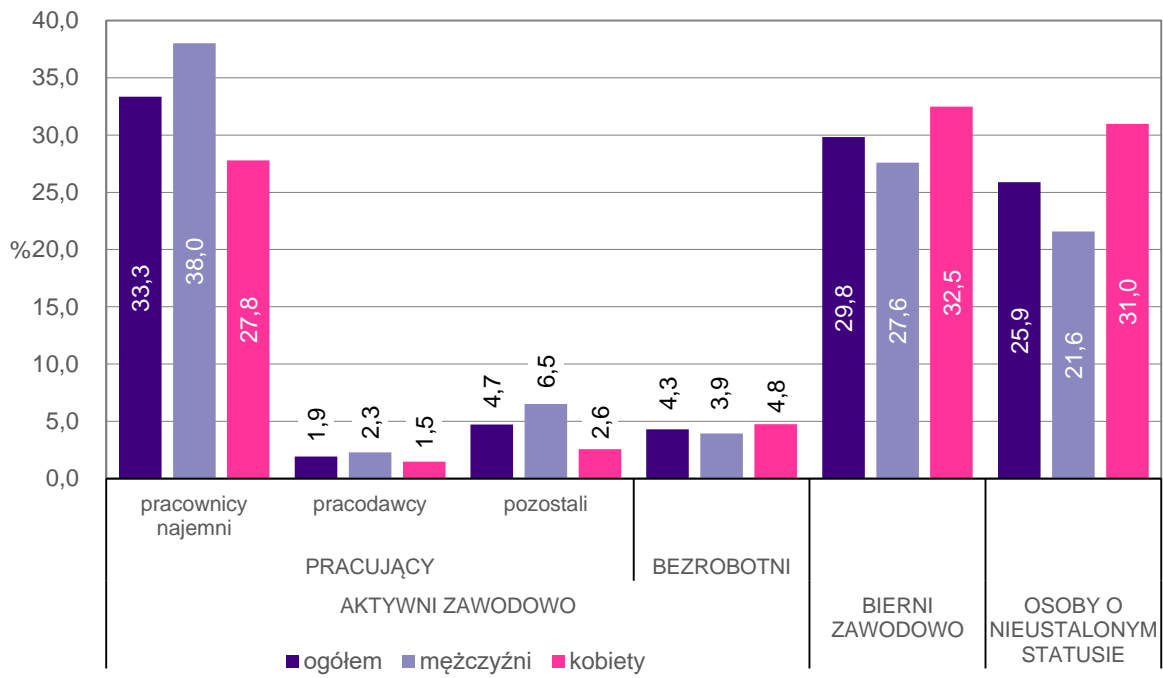
Udział imigrantów zarobkowych był wyższy wśród mężczyzn niż wśród kobiet (około 27% mężczyzn, 16% kobiet). Zbliżony był natomiast odsetek kobiet i mężczyzn podających jako przyczynę imigracji edukację i sprawy rodzinne. Wśród rezydentów, udział migrantów zarobkowych był nieco wyższy (23,6%) niż w ogóle imigrantów na pobyt czasowy, nieznacznie mniejszy był natomiast udział migracji ze względu na edukację czy sprawy rodzinne. Osoby, które przyjechały w związku z leczeniem czy rehabilitacją, stanowią bardzo małą grupę w każdej analizowanej kategorii imigrantów.

Wykres 5. Przyczyny imigracji według płci i czasu pobytu imigrantów czasowych

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z NSP 2011.

Podczas spisu nie udało się ustalić statusu zawodowego ponad 1/4 imigrantów przebywających w Małopolsce na pobyt czasowy. Wśród kobiet odsetek ten był jeszcze wyższy i wyniósł 31%. Wśród osób pracujących największą grupę stanowili pracownicy najemni – co trzeci imigrant. Niewielki odsetek – niespełna 2% – to pracodawcy, a pozostali pracujący stanowili niecałe 5%. Około 4% imigrantów posiadało status osoby bezrobotnej, a niemal 30% biernej zawodowo. Kobiety odznaczały się niższym poziomem aktywności zawodowej – podczas gdy wśród mężczyzn udział aktywnych zawodowo przekroczył 50%, wśród kobiet wyniósł on tylko 36,7%. Udział pracowników najemnych i pracodawców był wyższy wśród mężczyzn, natomiast wśród kobiet wyższe były odsetki bezrobotnych i biernych zawodowo.

Wykres 6. Struktura imigrantów czasowych w wieku 15 lat i więcej według statusu na rynku pracy i płci

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z NSP 2011.

NAPŁYW IMIGRANTÓW ZAROBKOWYCH

Na podstawie dostępnych danych nie sposób oszacować całościową skalę imigracji zarobkowej, czy to w województwie, czy w Polsce. Swobodny przepływ pracowników w ramach UE, a także zatrudnienie w szarej strefie sprawiają, że trzeba bazować na fragmentarycznych danych i z ostrożnością interpretować obliczenia.

Podstawowe źródła pokazujące napływ cudzoziemców do pracy w województwie stanowią dane:

- Małopolskiego Urzędu Wojewódzkiego w Krakowie dotyczące zezwoleń na pracę,
- powiatowych urzędów pracy dotyczące oświadczeń rejestrowanych przez pracodawców o zamiarze powierzenia pracy cudzoziemcowi z byłych Republiki Radzieckich (Armenii, Białorusi, Gruzji, Mołdawii, Rosji oraz Ukrainy).

Oba źródła zostały szczegółowo przeanalizowane w kolejnych rozdziałach. Każde osobno, między innymi ze względu na fakt, że część imigrantów wykonuje pracę w oparciu o oświadczenie, a później w oparciu o zezwolenie na pracę. Niestety na podstawie dostępnych danych, nie sposób określić jaka to część. Poza tym, rzeczywista liczba cudzoziemców, którzy podjęli pracę w Małopolsce, na podstawie zezwoleń lub oświadczeń, jest niższa również z takich przyczyn, jak: rezygnacja cudzoziemca z przyjazdu do Polski, odmowa wydania wizy przez konsula, rejestracja więcej niż jednego oświadczenia lub wydanie więcej niż jednego zezwolenia na jednego cudzoziemca, czy niestawienie się cudzoziemca w miejscu pracy⁷.

⁷ Informacja nt. zatrudniania cudzoziemców w Polsce, Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, https://www.mpips.gov.pl/gfx/mpips/userfiles/_public/1_NOWA%20STRONA/Analizy%20i%20raporty/cudzoziemcy%20pracujacy%20w%20polsce/Informacja%20nt.%20zatrudniania%20cudzoziemcow%20w%20Polsce.pdf, [05. 2016].

Zezwolenia na pracę – wprowadzenie

Cudzoziemcy, którzy decydują się na pozostanie w Polsce ze względów zarobkowych, powinni uzyskać **zezwolenie na pobyt czasowy i pracę**. Specjalna procedura obejmuje cudzoziemców ubiegających się o **pobyt czasowy w celu wykonywania pracy w zawodzie wymagającym wysokich kwalifikacji, czyli tzw. niebieską kartę**.

Pozostali cudzoziemcy, którzy przebywają w Polsce na podstawie wizy lub zezwolenia na pobyt czasowy i chcieliby podjąć pracę, mogą to zrobić, pod warunkiem posiadania **zezwolenia na pracę**. Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z 1 kwietnia 2015 roku w sprawie wydawania zezwolenia na pracę cudzoziemca (Dz. U. z 2015 roku, poz. 543) określa 5 typów zezwoleń na pracę, na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, odnoszących się do sytuacji, kiedy cudzoziemiec:

- A. wykonuje pracę na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej na podstawie umowy z pracodawcą, którego siedziba, lub miejsce zamieszkania, albo oddział, zakład lub inna forma działalności znajduje się na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej,
- B. w związku z pełnieniem funkcji w zarządzie osoby prawnej wpisanej do rejestru przedsiębiorców lub będącej spółką kapitałową w organizacji przebywa na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej przez okres przekraczający łącznie 6 miesięcy w ciągu kolejnych 12 miesięcy,
- C. wykonuje pracę u pracodawcy zagranicznego i jest delegowany na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej na okres przekraczający 30 dni w roku kalendarzowym do oddziału lub zakładu podmiotu zagranicznego albo podmiotu powiązanego, w rozumieniu ustawy z dnia 26 lipca 1991 roku o podatku dochodowym od osób fizycznych (Dz. U. z 2012 r. poz. 361, z późn. zm.3), z pracodawcą zagranicznym,
- D. wykonuje pracę u pracodawcy zagranicznego, nieposiadającego oddziału, zakładu lub innej formy zorganizowanej działalności na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej i jest delegowany na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej w celu realizacji usługi o charakterze tymczasowym i okazjonalnym (usługa eksportowa),
- E. wykonuje pracę u pracodawcy zagranicznego i jest delegowany na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej na okres przekraczający 30 dni w ciągu kolejnych 6 miesięcy w innym celu niż wskazany w pkt 2-4.

Z danych Małopolskiego Urzędu Wojewódzkiego w Krakowie wynika, że w 2016 roku 97% wydanych zezwoleń (tj. bez zezwolenia na pobyt czasowy) stanowiły zezwolenia typu A.

Tabela 1. Liczba zezwoleń na pracę wydanych przez Małopolski Urząd Wojewódzki w Krakowie w latach 2011–2016 w podziale na typ zezwolenia

	2011	2012	2013	2014	2015	2016
A	1 798	1 688	2 315	2 398	6 042	14 758
B	75	67	49	44	42	26
C	158	163	97	76	92	256
D	35	42	49	118	88	68
E	3	16	38	32	27	30
ogółem	2 069	1 976	2 548	2 668	6 291	15 138

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, <http://www.mpjps.gov.pl/analizy-i-raporty/cudzoziemcy-pracujacy-w-polsce-statystyki/>

WAŻNE! Stosowany, termin **zezwolenie na pracę** odnosi się do wszystkich trzech form warunkujących legalną pracę w Polsce, chyba, że w rozdziale zaznaczono inaczej.

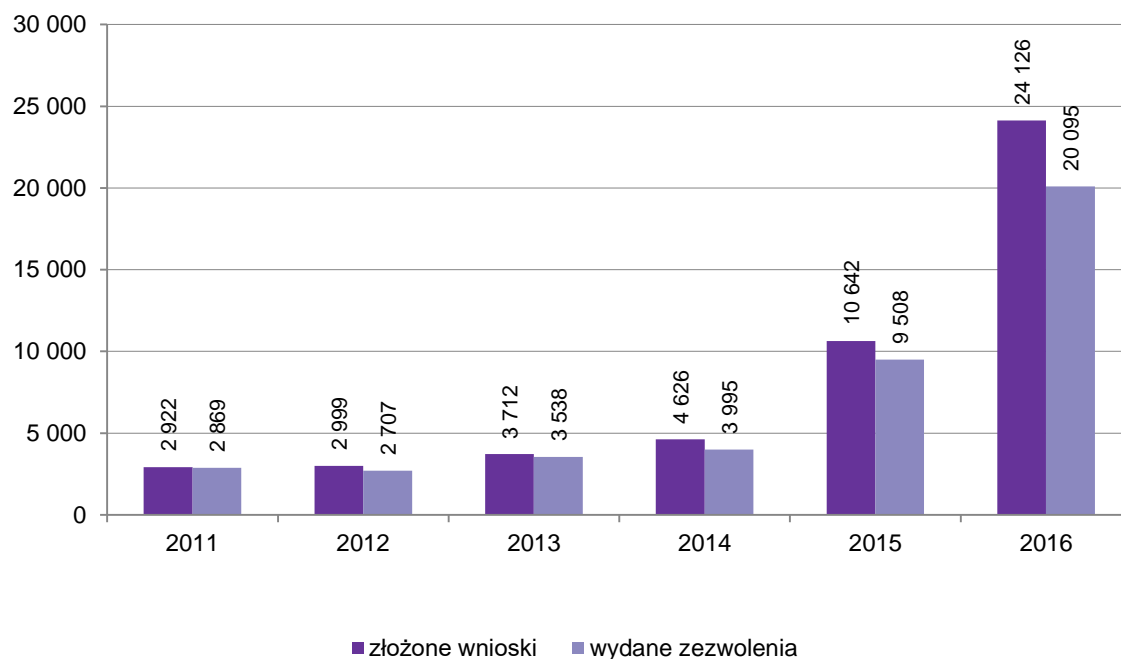
Jaka jest skala wydawanych zezwoleń w Małopolsce?

Imigranci coraz chętniej wybierają Małopolskę

Z roku na rok przybywa cudzoziemców chętnych do podjęcia pracy w Małopolsce. W 2011 roku wniosek o pozwolenie na pracę złożyło 2 922 imigrantów. Sześć lat później takich osób było już osiem razy więcej. Przy czym, w latach 2011–2014 wzrost zainteresowania pracą w województwie był raczej stopniowy, w 2015 roku nastąpił zdecydowany skok, a rekord został pobity w 2016 roku. Liczba wniosków pomiędzy 2015 rokiem a 2016 rokiem zwiększyła się o 127%.

Osoby, które ubiegają się o prawo do legalnego zatrudnienia w Małopolsce, przeważnie otrzymują zgodę. Na przestrzeni lat 2011–2015 odsetek pozytywnych decyzji oscylował w okolicy 90%. W 2016 roku obniżył się i wyniósł 83%.

Wykres 7. Liczba złożonych wniosków oraz liczba wydanych zezwoleń na pracę* dla cudzoziemców przez Urząd Wojewódzki w Krakowie w latach 2011–2016

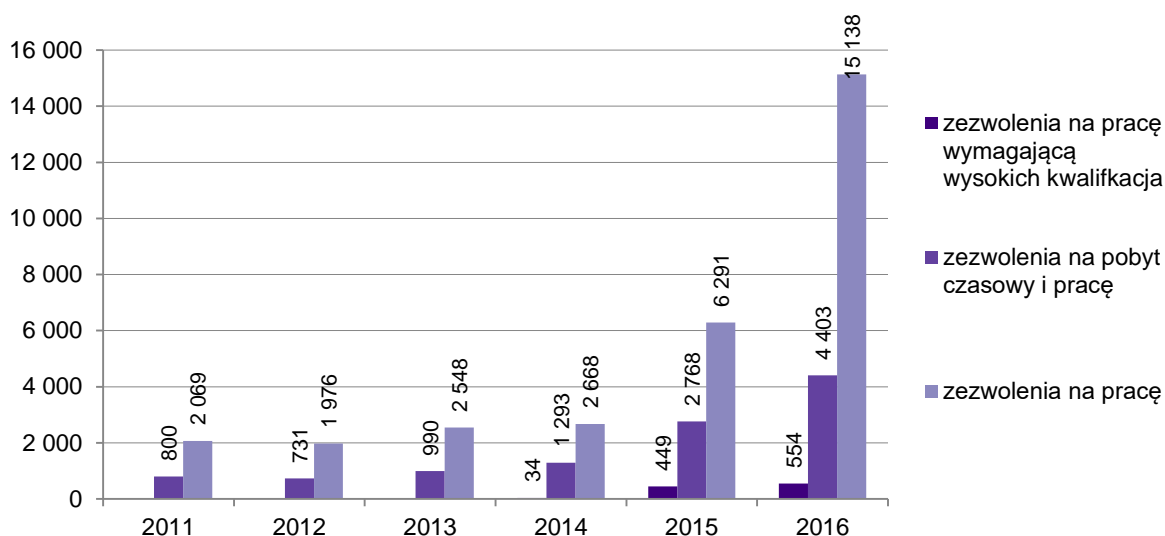
*Zsumowane: zezwolenia na pracę, zezwolenia na pobyt czasowy i pracę oraz zezwolenia na pobyt czasowy w celu wykonywania pracy w zawodzie wymagającym wysokich kwalifikacji.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, <http://www.mpips.gov.pl/analizy-i-raporty/cudzoziemcy-pracujacy-w-polsce-statystyki/> oraz danych udostępnionych przez Małopolski Urząd Wojewódzki w Krakowie.

Biorąc pod uwagę rodzaj wydanych zezwoleń dostrzega się, że cudzoziemcy najczęściej otrzymują zezwolenie na pracę, co oznacza, że prawo pobytu mają uregulowane osobno (np. dysponują Kartą Polaka, albo wizą). Zezwolenia na pracę łączone z prawem pobytu są wydawane w Małopolsce dwa, a nawet trzy razy rzadziej. Na znaczeniu wyraźnie zyskuje uproszczona procedura, mająca zachęcać do pracy w Polsce obcokrajowców z wysokimi kwalifikacjami. W 2014 roku skorzystało z niej 34 cudzoziemców, a w 2016 roku już 554.

12%
cudzoziemców
uzyskało
zezwolenie
w Małopolsce

Wykres 8. Liczba złożonych wniosków oraz liczba wydanych zezwoleń na pracę* dla cudzoziemców przez Urząd Wojewódzki w Krakowie w latach 2011–2016

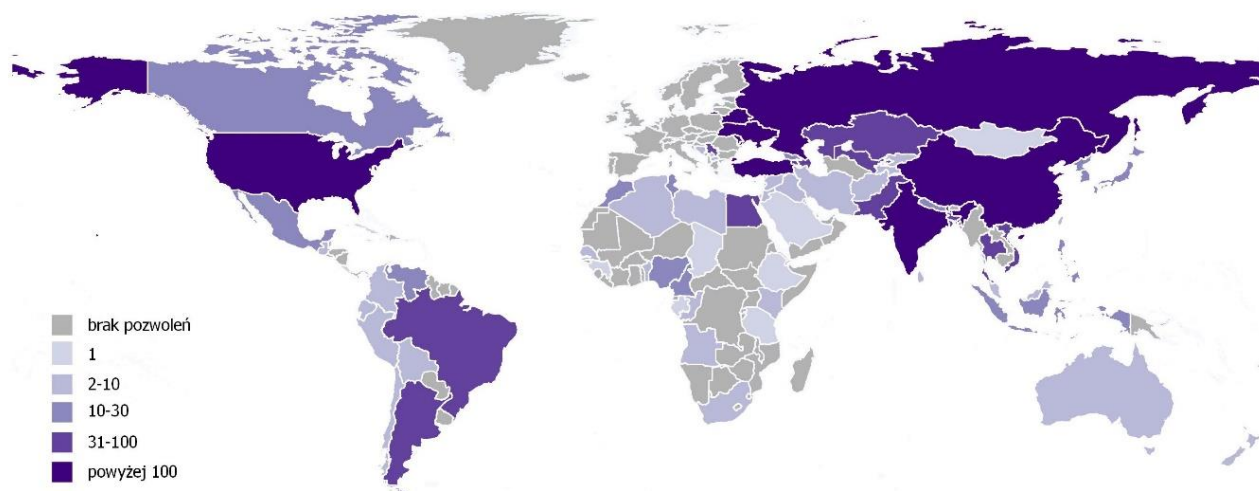
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, <http://www.mpips.gov.pl/analizy-i-raporty/cudzoziemcy-pracujacy-w-polsce-statystyki/> oraz danych udostępnionych przez Małopolski Urząd Wojewódzki w Krakowie.

Z uwagi na brak danych liczbowych dotyczących udzielanych w Polsce zezwoleń na pobyt stały i pracę oraz zezwoleń na pracę wymagającą wysokich kwalifikacji, nie sposób oszacować całościowego udziału Małopolski w napływie cudzoziemców. Biorąc pod uwagę tylko statystyki dotyczące wydawanych zezwoleń na pracę (wydawanych bez prawa pobytu) dostrzega się coraz silniejszy trend przyciągania cudzoziemców do województwa. W 2011 roku liczba wydanych zezwoleń na pracę wynosiła 5% ogółu zezwoleń wydanych w całej Polsce. W kolejnych latach udział stopniowo się zwiększał. W 2016 roku wyniósł 12%.

Kto podejmuje pracę na podstawie zezwoleń?

Imigranci przyjeżdżają ze wszystkich kontynentów świata

Wraz ze wzrostem liczby imigrantów, którzy otrzymują pozwolenie na podjęcie pracy na terenie województwa, zwiększa się ich różnorodność etniczna. W 2016 roku możliwość legalnego zatrudnienia otrzymali obywatele z 84 państw, podczas gdy w 2011 roku z 63. Imigranci przyjeżdżają do Małopolski ze wszystkich zakątków świata. W 2016 roku prawo do wykonywania pracy otrzymały osoby pochodzące z Ameryki Północnej, Australii, z niemal wszystkich państw azjatyckich i z większości krajów Ameryki Południowej. W przypadku Afryki, imigracja zarobkowa do Małopolski miała miejsce w dużo mniejszej skali. Na pracę w województwie zdecydowały się pojedyncze osoby, najczęściej pochodzące z północnej części kontynentu.

Mapa 1. Liczba wydanych zezwoleń na pracę* w Małopolsce w 2016 roku w podziale na obywatelstwo imigranta

*Zsumowane: zezwolenia na pracę, zezwolenia na pobyt czasowy i pracę oraz zezwolenia na pobyt czasowy w celu wykonywania pracy w zawodzie wymagającym wysokich kwalifikacji.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, <http://www.mpips.gov.pl/analizy-i-raporty/cudzoziemcy-pracujacy-w-polsce-statystyki/> oraz danych udostępnionych przez Małopolski Urząd Wojewódzki w Krakowie.

Analizując dane zamieszczone na powyższej mapie świata, prezentujące liczbę wydanych w Małopolsce zezwoleń na pracę dla obywateli poszczególnych państw powinno się pamiętać, że brak wykazanych zezwoleń nie jest równoznaczny z nieobecnością na rynku pracy. Ze względu na obowiązującą na terenie Unii Europejskiej zasadę swobodnego przemieszczania się i podejmowania pracy należy założyć, że również na terenie województwa pojawiają się obywatele krajów, nieujętych w statystyce. Jak wielu? Z jakich krajów? Tego nie sposób określić na podstawie dostępnych danych.

Najwięcej imigrantów przyjeżdża z Ukrainy

Chociaż o prawo do pracy w Małopolsce ubiegają się ludzie z całego świata, zdecydowanie najwięcej imigrantów zarobkowych pochodzi z Ukrainy. W 2016 roku pozwolenie na pracę otrzymało 17 068 obywateli tego kraju, co stanowiło:

85%

wszystkich wydanych zezwoleń w Małopolsce oraz 86% zezwoleń bez prawa pobytu. W skali całej Polski, Ukraińcy stanowili 83% wszystkich cudzoziemców otrzymujących zezwolenia bez prawa pobytu, co pokazuje, że imigracja do Małopolski była w większym stopniu, niż generalnie w kraju, zdominowana przez napływ obywateli ukraińskich,

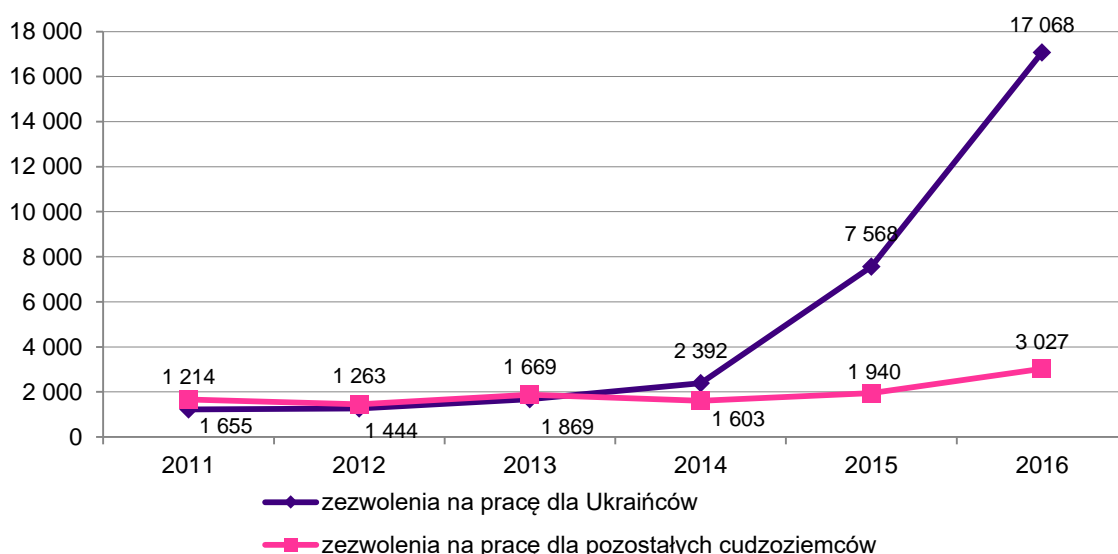
12%

ogółu obywateli Ukrainy, którzy uzyskali prawo do wykonywania pracy (bez prawa pobytu) na terenie Polski. Innymi słowy 1 na 10 Ukraińców, którzy zdecydowali się na pracę w Polsce, wybrał Małopolskę,

154%

wzrost liczby imigrantów z Ukrainy na terenie Małopolski (w stosunku do roku 2015). Warto zauważyć, że to właśnie rosnący strumień imigrantów ze Wschodu odpowiada za skokowy wzrost liczby cudzoziemców w regionie. Gdyby wyłączyć z analizy obywateli Ukrainy, okazałoby się, że liczba imigrantów otrzymujących zezwolenia na pracę w województwie, dopiero od 2014 roku wykazuje wyraźną tendencję rosnącą. Przy czym, dynamika wzrostu jest dużo mniejsza niż w przypadku Ukraińców. Pomiędzy rokiem 2015 a 2016 wyniosła 56%.

Wykres 9. Liczba zezwoleń na pracę* dla imigrantów z Ukrainy oraz pozostałych krajów w latach 2011–2015

*Zsumowane: zezwolenia na pracę, zezwolenia na pobyt czasowy i pracę oraz zezwolenia na pobyt czasowy w celu wykonywania pracy w zawodzie wymagającym wysokich kwalifikacji.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, <http://www.mpjps.gov.pl/analizy-i-raporty/cudzoziemcy-pracujacy-w-polsce-statystyki/> oraz danych udostępnionych przez Małopolski Urząd Wojewódzki w Krakowie.

Na liście krajów o największej liczbie zezwoleń na pracę, poza Ukrainą, znalazły się także: Mołdawia, Rosja oraz Białoruś. Oznacza to, że strumień imigrantów zarobkowych w dużej mierze napływa z byłych Republiki Radzieckich i co ważne, przybiera na sile. Szczególną uwagę warto zwrócić na Mołdawię. Liczba zezwoleń dla obywateli tego kraju wyniosła w 2016 roku 803 i była o 270% wyższa niż przed rokiem i aż o 1216% większa niż w 2011 roku. Również z Rosji i Białorusi, na przestrzeni ostatnich pięciu lat, przybyło zainteresowanych zatrudnieniem w Małopolsce. Liczba zezwoleń na pracę dla obywateli Rosji zwiększyła się w stosunku do 2011 roku o 581%, dla obywateli Białorusi o 249%. Tendencję wzrostową widać także w przypadku liczby imigrantów z Indii. W 2016 roku było ich dwa razy więcej niż w 2011 roku.

Pomiędzy 2011 rokiem a 2016 rokiem zmniejszył się napływ imigrantów z krajów zlokalizowanych na Dalekim Wschodzie. Spadek zainteresowania widać w przypadku Chin (o 32% mniej zezwoleń), Wietnamu (o 69%), Korei Północnej (o 88%), Japonii (o 47%), Tajlandii (o 8%), czy Nepalu (o 56%).

Warto również zauważyć, że w 2016 roku zmniejszyła się liczba cudzoziemców przyjeżdżających z krajów anglojęzycznych: tj. Stanów Zjednoczonych (o 20% mniej zezwoleń), Kanady (o 30%) oraz Australii (o 33%).

Tabela 2. Liczba zezwoleń na pracę wydanych w 2016 roku przez Małopolski Urząd Wojewódzki w Krakowie (MUW) wg obywatelstwa imigranta

OBYWATELSTWO	LICZBA IMIGRANTÓW	ODSETEK OGÓŁU ZEZWOLEŃ WYDANYCH PRZEZ MUW
Ukraina	17 068	85%
Mołdawia	803	4%
Rosja	402	2%
Indie	308	2%
Białoruś	185	1%
Turcja	140	1%
Chiny	108	1%
Stany Zjednoczone Ameryki	101	1%
Brazylia	96	0,5%
Bangladesz	66	0,3%
Wietnam	55	0,3%
Armenia	44	0,2%
Uzbekistan	39	0,2%
Kazachstan	38	0,2%
Azerbejdżan	36	0,2%
Egipt	35	0,2%
Tajlandia	34	0,2%
Argentyna	32	0,2%
Pakistan	32	0,2%
Serbia	32	0,2%

*Zsumowane: zezwolenia na pracę, zezwolenia na pobyt czasowy i pracę oraz zezwolenia na pobyt czasowy w celu wykonywania pracy w zawodzie wymagającym wysokich kwalifikacji.

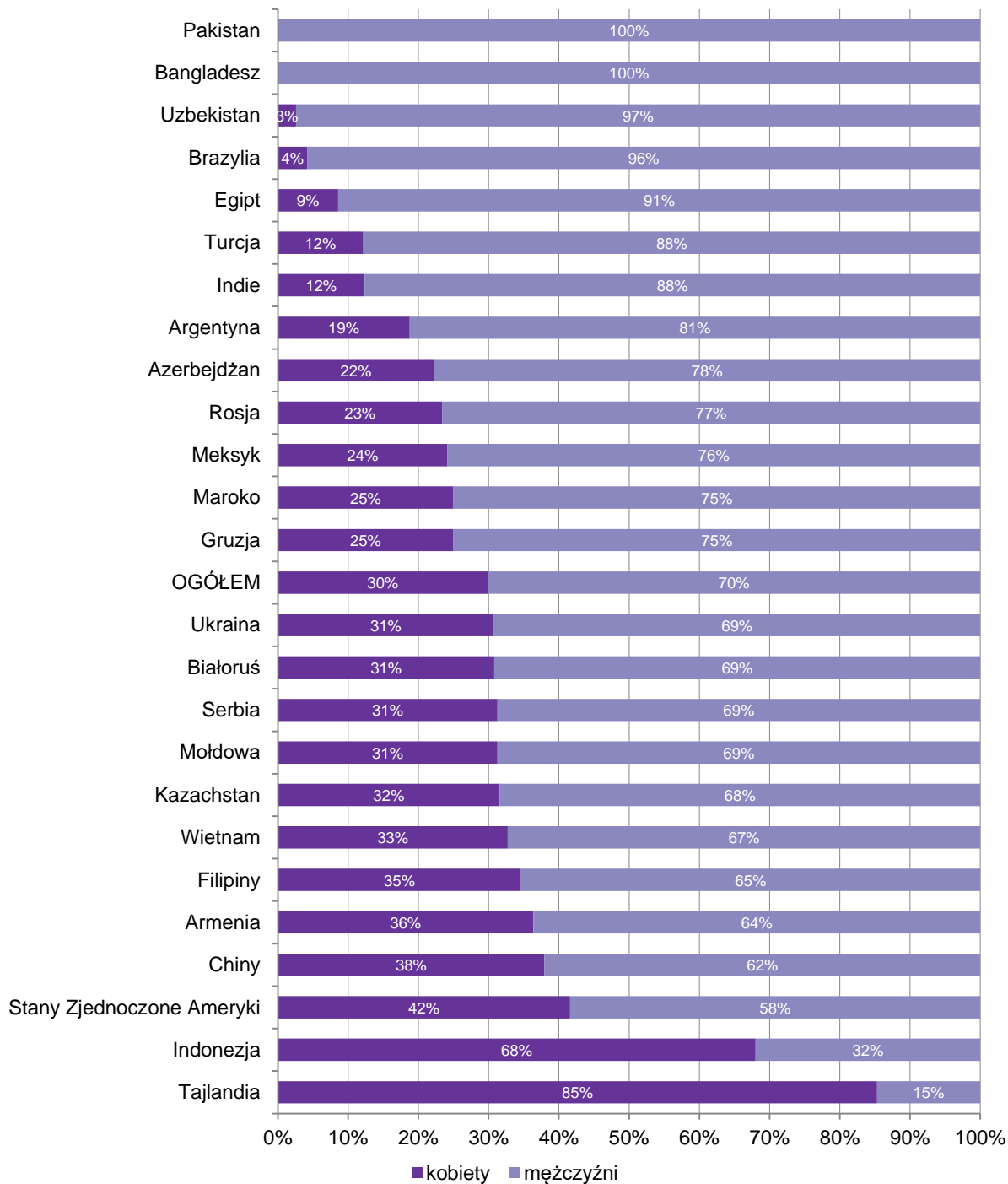
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, <http://www.mpips.gov.pl/analizy-i-raporty/cudzoziemcy-pracujacy-w-polsce-statystyki/> oraz danych udostępnionych przez Małopolski Urząd Wojewódzki w Krakowie.

Wśród imigrantów przeważają mężczyźni

Na podstawie wydawanych zezwoleń można stwierdzić, że na terenie Małopolski pracę częściej podejmują mężczyźni. W 2016 roku stanowili oni 70% imigrantów, którzy otrzymali prawo do legalnego zatrudnienia. **Pomiędzy 2011 rokiem a 2016 rokiem udział mężczyzn w ogóle imigrantów otrzymujących zezwolenia na pracę wzrósł o 3 p.p.**

Co interesujące, specyfikę napływu imigrantów z poszczególnych państw można scharakteryzować w kategoriach płciowych. I tak kobiety przybywają do województwa przede wszystkim z krajów Dalekiego Wschodu: Tajlandii i Indonezji. W 2016 roku stanowiły ponad połowę wszystkich imigrantów otrzymujących w Małopolsce zezwolenie na pracę. Mężczyźni natomiast stanowili znakomitą większość wśród imigrantów, którzy dotarli do Małopolski z Azji Środkowej: Pakistanu, Bangladeszu i Uzbekistanu.

Wykres 10. Imigranci z wybranych krajów* otrzymujący w Małopolsce zezwolenie na pracę** w podziale na płeć, dane za rok 2015

*Na wykresie prezentowane są kraje, z których pochodziło co najmniej 20 imigrantów otrzymujących w Małopolsce pozwolenie na pracę.

**Zsumowane: zezwolenia na pracę, zezwolenia na pobyt czasowy i pracę oraz zezwolenia na pobyt czasowy w celu wykonywania pracy w zawodzie wymagającym wysokich kwalifikacji.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, <http://www.mpips.gov.pl/analizy-i-raporty/cudzoziemcy-pracujacy-w-polsce-statystyki/> oraz danych udostępnionych przez Małopolski Urząd Wojewódzki w Krakowie.

Wśród obywateli Ukrainy, którzy najliczniej decydują się na emigrację do Małopolski, również przeważają mężczyźni i co warto podkreślić, od 2013 roku ta przewaga wyraźnie rośnie. W 2013 roku mężczyźni stanowili 58% ogółu imigrantów, w 2014 roku 65%, w 2015 roku 68%, a w 2016 już 69%. Oznacza to, że w Małopolsce szybciej przybywa ukraińskich imigrantów niż imigrantek.

Warto zwrócić uwagę na fakt, że w Małopolsce, w porównaniu do średniej krajowej, poziom maskulinizacji imigrantów jest nieznacznie mniejszy – w 2016 roku kobiety otrzymały 31% zezwoleń na pracę (bez prawa pobytu), dla obszaru całej Polski poziom pozwoleń jest szacowany na poziomie 27%.

Jaką pracę wykonują imigranci na podstawie uzyskanych zezwoleń na pracę⁸?

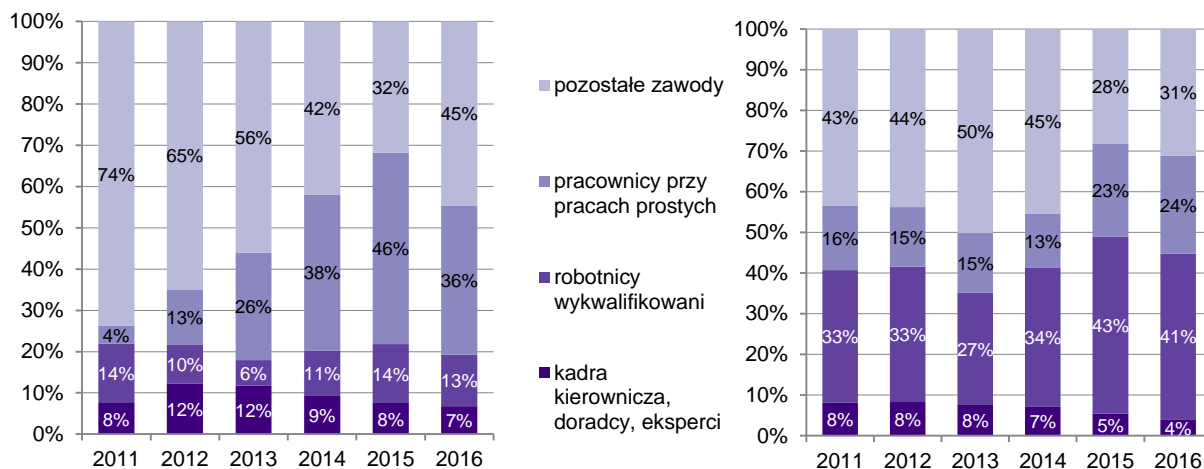
Imigranci podejmują głównie prace proste

W Małopolsce największą grupę imigrantów zarobkowych stanowią pracownicy fizyczni. W 2016 roku odsetek cudzoziemców otrzymujących zezwolenie na pracę (bez prawa pobytu) w charakterze pracowników przy pracach prostych, czy też robotników wykwalifikowanych wyniósł 49%, a więc zbliżył się do połowy, choć jeszcze w 2011 roku wynosił zaledwie 28%. Od 2012 roku stopniowo zmniejsza się udział kadry kierowniczej doradców i ekspertów w napływie obcokrajowców. W przypadku przedstawicieli pozostałych zawodów ich liczba w latach 2011–2015 wyraźnie spadła (z 74% w 2011 roku do 32% w 2015 roku). W 2016 roku trend odwrócił się i cudzoziemcy klasyfikowani do tej kategorii stanowili 45% ogółu imigrantów otrzymujących zezwolenia na pracę.

Szacowane w skali kraju zapotrzebowanie na pracowników fizycznych jest wyższe niż w Małopolsce. W 2016 roku udział robotników wykwalifikowanych oraz pracowników przy pracach prostych wyniósł 65%. Różnicę widać przede wszystkim w odniesieniu do robotników wykwalifikowanych (w 2016 roku: w Małopolsce 13%, w Polsce 41%). Natomiast mniejsze znaczenie niż w województwie, odgrywa średnio w kraju napływ kadry kierowniczej oraz przedstawicieli pozostałych zawodów.

⁸ Ze względu na brak danych o zawodach wykonywanych przez cudzoziemców otrzymujących zezwolenia na pobyt stały i pracę oraz zezwoleniach na pracę wymagającą wysokich kwalifikacji, w rozdziale uwzględniono tylko dane dotyczące zezwoleń na pracę (bez prawa pobytu) publikowane na stronie Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej.

Wykres 11. Imigranci otrzymujący pozwolenie na pracę w latach 2011–2015 w podziale na grupy zawodowe w Małopolsce i Polsce

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, <http://www.mpips.gov.pl/analizy-i-raporty/cudzoziemcy-pracujacy-w-polsce-statystyki/>

Sytuacja przedstawia się odmiennie w zależności od obywatelstwa imigrantów. W Małopolsce w 2016 roku⁹:

- **kadra kierownicza**, doradcy i eksperci stanowili ponad 40% imigrantów pochodzących z Brazylii, Indii, Meksyku, Stanów Zjednoczonych oraz Rosji,
- **robotnicy wykwalifikowani** stanowili 100% wśród imigrantów napływających z Korei Północnej,
- **pracownicy przy pracach prostych** byli widoczni przede wszystkim wśród imigrantów z Mołdawii (stanowili 91%) i Ukrainy (36%),
- **pozostałe** profesje były szczególnie często podejmowane przez imigrantów z Dalekiego Wschodu. Ponad 75% imigrantów z Tajlandii, Bangladeszu, Wietnamu, Indonezji i Filipin otrzymało prawo do wykonywania zawodu niemieszczącego się w definicji prac prostych, robotnika wykwalifikowanego, czy też kadry kierowniczej.

W Małopolsce przybywa specjalistów z zagranicy

Chociaż wśród imigrantów największą grupę stanowią pracownicy fizyczni, to w województwie przybywa także specjalistów, głównie za sprawą informatyków. Poza specjalistami z branży IT, w 2016 roku zwiększył się, w stosunku do lat ubiegłych, napływ cudzoziemców wykonujących zawody artystyczne. W pozostałych kategoriach zawodowych tj. prawnicy, zawody medyczne oraz zawody nauczycielskie odnotowano pomiędzy 2015 rokiem a 2016 rokiem spadek zainteresowania pracą w regionie.

⁹ Zestawienie przygotowane na podstawie listy krajów, z których pochodziło co najmniej 10 imigrantów.

Tabela 3. Liczba pozwoleń na pracę wydanych przez Urząd Wojewódzki w Krakowie w latach 2011–2016 w podziale na grupy zawodowe

	2011	2012	2013	2014	2015	2016
informatycy	59	43	10	45	456	869
prawnicy	0	0	0	0	3	0
zawody artystyczne	28	4	3	5	12	35
zawody medyczne	31	11	6	6	43	42
zawody nauczycielskie	30	10	4	5	48	43
ogółem	148	68	23	61	562	989

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, <http://www.mpjps.gov.pl/analizy-i-raporty/cudzoziemcy-pracujacy-w-polsce-statystyki/>

O tym, że Małopolska staje się coraz bardziej atrakcyjna dla specjalistów z zagranicy, świadczy zwiększająca się liczba wydawanych zezwoleń na pobyt czasowy oraz pracę wymagającą wysokich kwalifikacji. W 2014 roku ten typ prac podjęło 34 imigrantów, rok później już 449, a w 2016 roku 554, co oznacza wzrost w stosunku do roku poprzedniego o 23%.

Małopolska przyciąga informatyków

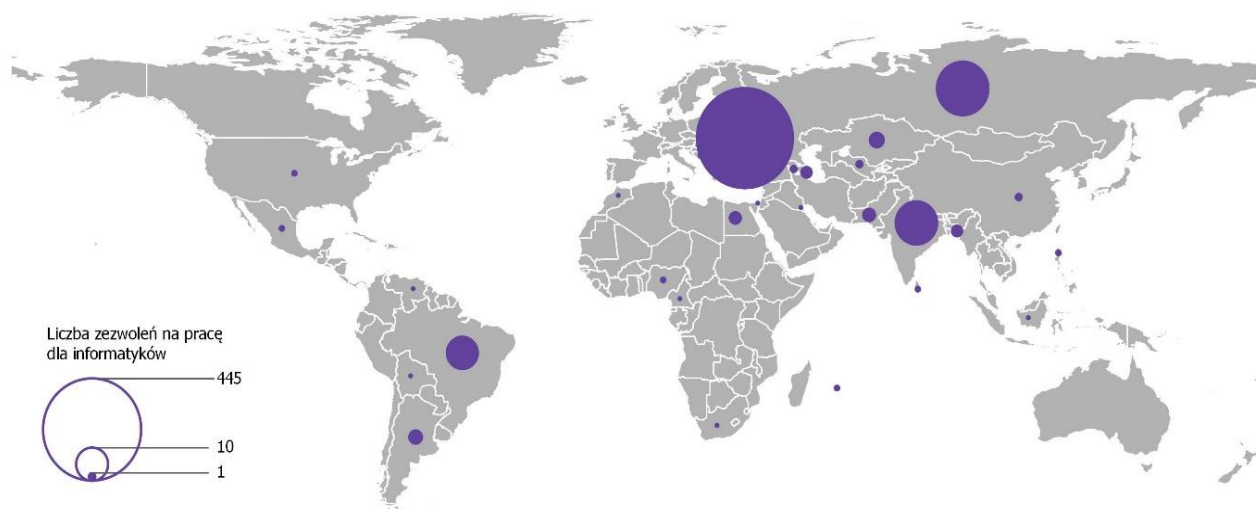
W Małopolsce dynamicznie przybywa imigrantów otrzymujących zezwolenie na pracę (bez prawa pobytu) w charakterze specjalistów IT. Liczba informatyków, chętnych do pracy w województwie, wzrosła z 45 w 2014 roku do 869 w 2016 roku, osiągając zdecydowanie najwyższą wartość na przestrzeni sześciu ostatnich lat. Porównując do średniej krajowej, Małopolska odnotowała ponadprzeciętną dynamikę zmian. Pomiędzy 2015 a 2016 rokiem liczba specjalistów IT w województwie zwiększyła się o 91%, podczas gdy przeciętnie w Polsce o 74%. Tym samym udział informatyków otrzymujących w Małopolsce pozwolenie na pracę, w ogóle informatyków napływających do Polski wzrósł z 10% w 2014 roku do 32% w 2016.

1/3
informatyków
wybrała
Małopolskę

Do Małopolski przyjeżdżają specjaliści IT z różnych zakątków świata. W 2016 roku największą grupę stanowili specjaliści IT kolejno z: Ukrainy (51% ogółu informatyków otrzymujących w Małopolsce pozwolenie na pracę), Rosji (15%), Indii (10%), Brazylii (6%), Białorusi (5%). Napływ z pozostałych 29 krajów był już zdecydowanie mniejszy i wyniósł, z każdego, 20 bądź mniej osób.

Warto zauważyć, że choć Ukraińcy stanowili największą grupę informatyków otrzymujących zezwolenie na pracę w Małopolsce, to w skali całej emigracji z Ukrainy nie wyróżniali się specjalnie: w 2016 stanowili 3% ogółu. Tymczasem w takich krajach jak Brazylia, Rosja, Białoruś to właśnie informatycy stanowili większość przyjeżdżających do pracy w Małopolsce. I tak w przypadku Brazylii było to 72% przyjeżdżających, Rosji 63%, a Białorusi 51%.

Mapa 2. Liczba zezwoleń na pracę w Małopolsce, w 2016 roku dla informatyków w podziale na obywatelstwo imigranta

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, <http://www.mpips.gov.pl/analizy-i-raporty/cudzoziemcy-pracujacy-w-polsce-statystyki/>

Lekarze i pielęgniarki z zagranicy nie są zainteresowani pracą w Małopolsce

Zawody medyczne stanowią dosyć szeroką grupę zawodową. Pod tym pojęciem kryją się między innymi lekarze i lekarze dentyści, pielęgniarki i położne, farmaceuci czy diagnosty laboratoryjni. Z dostępnych danych wynika, że w latach 2011–2016 napływ przedstawicieli zawodów medycznych raz wzrastał, raz malał ([por. tabela 3](#)) – największy miał miejsce w 2015 roku.

Jeśli przyjrzeć się bliżej, jak wygląda zainteresowanie pracą w województwie wśród lekarzy oraz pielęgniarek i położnych okazuje się, że jest ono znikome. Na przestrzeni lat 2011–2016 Urząd Wojewódzki w Krakowie wydał tylko dwa zezwolenia na pracę dla lekarzy. Jedno w 2012 roku, drugie w 2014 roku. W obu przypadkach chodziło o obywatela Ukrainy. W okresie analizowanych sześciu lat, ani jedna pielęgniarka i ani jedna położna nie otrzymała prawa do legalnego zatrudnienia w Małopolsce.

2
pozwolenia na
pracę dla
lekarzy
w Małopolsce

Gdzie pracują imigranci¹⁰?

Cudzoziemcy pracują w budownictwie oraz przetwórstwie przemysłowym

Dane zebrane z terenu całej Polski, dotyczące liczby wydanych zezwoleń na pracę wskazują, że małopolski rynek pracy stanowi dla imigrantów atrakcyjną alternatywę. W 2016 roku województwo wydało największą w skali całego kraju liczbę zezwoleń na zatrudnienie w tzw. pozostałych

¹⁰ Ze względu na brak danych o warunkach pracy cudzoziemców otrzymujących zezwolenia na pobyt stały i pracę oraz zezwoleniach na pracę wymagającą wysokich kwalifikacji, w rozdziale uwzględniono tylko dane dotyczące zezwoleń na pracę (bez prawa pobytu) publikowane na stronie Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej.

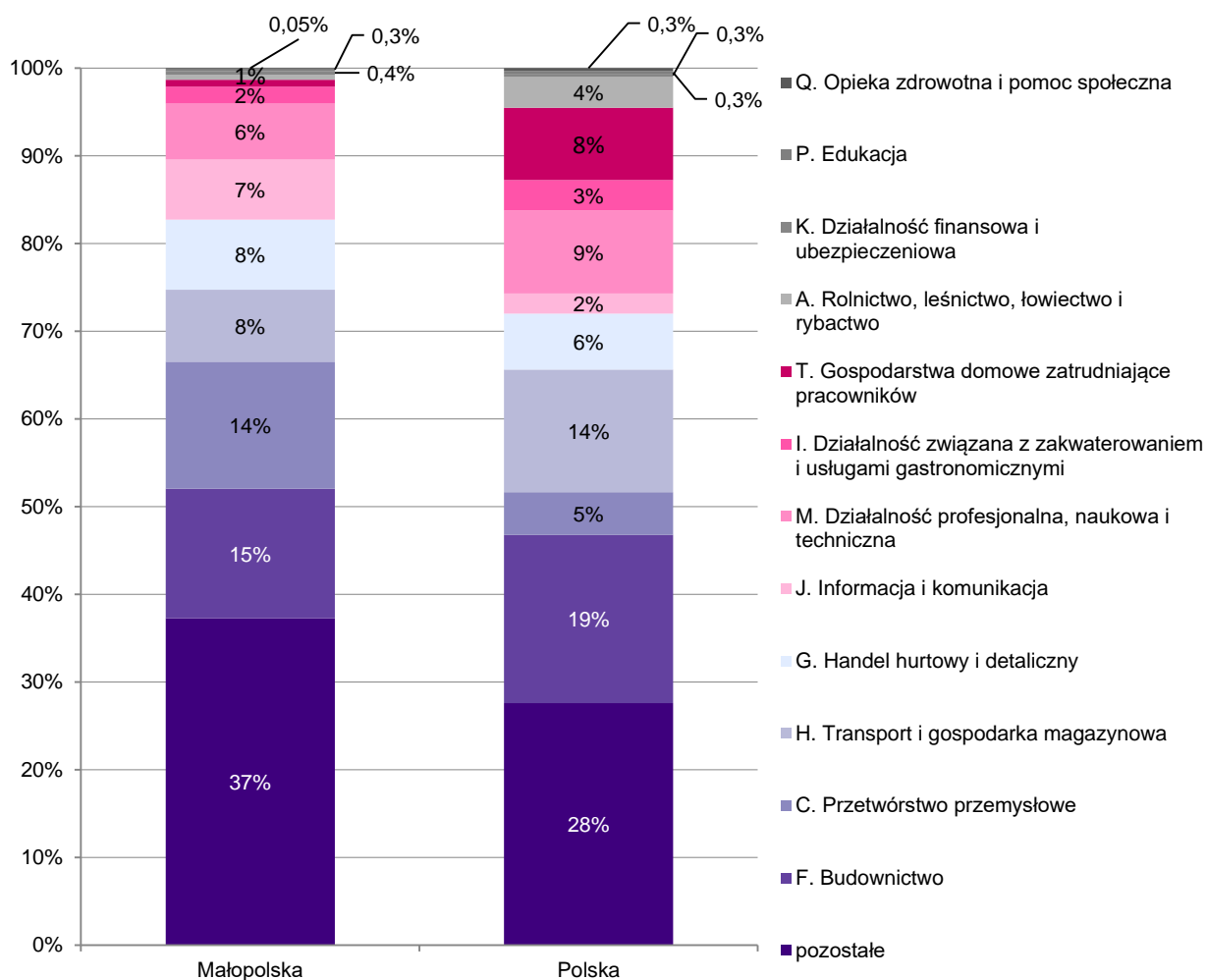

branżach¹¹ – 37% ogółu wydanych zezwoleń bez prawa pobytu (przeciętna średnia w Polsce – 28% wydanych zezwoleń). Poza tym porównując dane wojewódzkie i krajowe za 2016 rok dostrzega się, że:

- w województwie znacząco większy był udział imigrantów podejmujących pracę w przetwórstwie przemysłowym (o 10 p.p.) a także branża informacja i komunikacja (o 5 p.p.), co ma bezpośredni związek ze wzmożonym napływem informatyków do Małopolski oraz w handlu hurtowym i detalicznym (o 2 p.p.),
- znacząco mniejszy był udział imigrantów uzyskujących prawo do pracy: w gospodarstwach domowych (o 8 p.p.), transporcie i gospodarce magazynowej (o 6 p.p.) budownictwie (o 4 p.p.), działalności profesjonalnej, naukowej i technicznej (o 3 p.p.) oraz rolnictwie, leśnictwie, łowiectwie i rybactwie (również o 3 p.p.). Okazuje się więc, że małopolskie, rozdrobnione rolnictwo, bazujące na indywidualnych gospodarstwach rolnych, w mniejszym stopniu korzysta z pracy cudzoziemców. Podobnie branża budowlana i transportowa. Tymczasem w skali kraju, są to branże kluczowe dla zatrudnienia cudzoziemców,
- w branży finansowej, edukacyjnej, zdrowotnej oraz turystyczno-gastronomicznej¹² nie widać zasadniczych różnic między Polską a województwem, różnica oscylowała w okolicy +/- 1 p.p.

¹¹ W pozostałych branżach znalazły się następujące sekcje PKD: A. Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo, B. Górnictwo i wydobywanie, D. Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych, E. Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją, L. Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości, N. Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca (w tym działalność agencji zatrudnienia), R. Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją, S. Pozostała działalność usługowa, U. Organizacje i zespoły eksterytorialne. Dostępne dane nie pozwalają na analizę sytuacji w ramach każdej sekcji.

¹² Branża turystyczno-gastronomiczna to inaczej działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi.

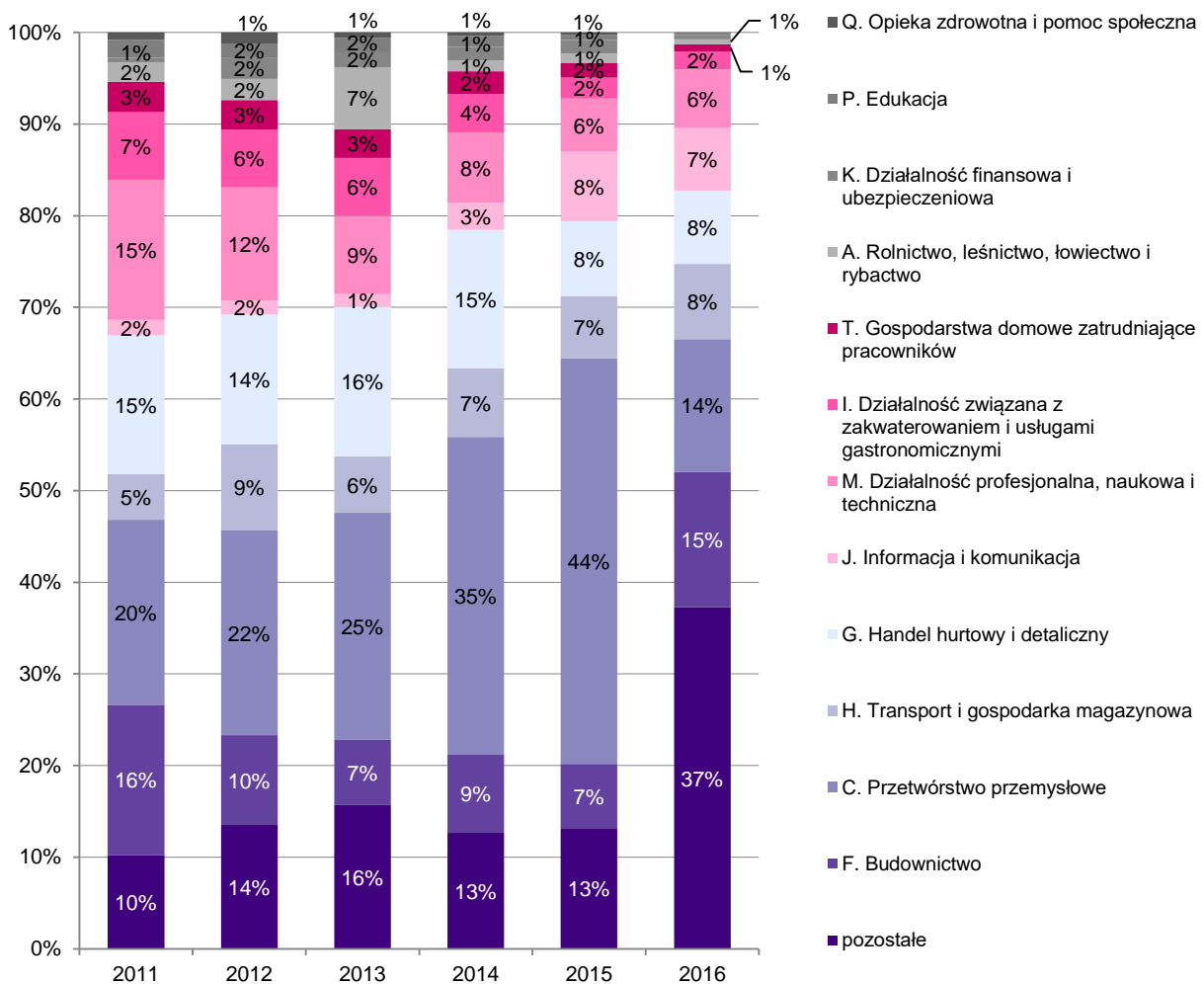
Wykres 12. Imigranci otrzymujący zezwolenie na pracę w 2016 roku w Polsce i Małopolsce w podziale na branże

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej,
<http://www.mpips.gov.pl/analizy-i-raporty/cudzoziemcy-pracujacy-w-polsce-statystyki/>

W Małopolsce pomiędzy 2011 rokiem a 2016 rokiem w większości branż przybyło imigrantów z zezwoleniem na pracę. Jedynie w dwóch przypadkach odnotowano spadek wydawanych zezwoleń tj. w branży zdrowotnej (liczba zezwoleń zmniejszyła się o 59%) oraz edukacyjnej (spadek o 3%), jednak branże te odgrywają obecnie marginalną rolę, jeśli chodzi o zatrudnianie cudzoziemców (ich udział w 2016 roku nie przekroczył 0,5%).

Największy wzrost liczby wydawanych zezwoleń dotyczył branży informacja i komunikacja (liczba imigrantów zwiększyła się 30-krotnie), pozostałych branż (wzrost 27-krotny) oraz branży transportowej (wzrost 12-krotny).

Wykres 13. Imigranci otrzymujący zezwolenie na pracę w Małopolsce w 2011 roku i 2016 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, <http://www.mpips.gov.pl/analizy-i-raporty/cudzoziemcy-pracujacy-w-polsce-statystyki/>

Dynamiczna zmiana strumienia imigrantów spowodowała zmianę struktury branżowej i tak w latach 2011–2016 w województwie:

zdecydowanie zwiększył się udział imigrantów zaklasyfikowanych do pozostałych branż – w 2011 roku stanowili oni 10% ogółu, a w 2016 roku już 37%. Poza tym zwiększył się udział pracujących w branży informacja i komunikacja (o 5 p.p.). Co potwierdza, że na przestrzeni sześciu lat, branża ta mocno zyskała na atrakcyjności wśród imigrantów. Niewielki wzrost (o 3 p.p.) odnotowano także w transporcie i gospodarce magazynowej,

zmniejszył się udział imigrantów z pozwoleniem na pracę w branży związanej z działalnością profesjonalną, naukową i techniczną (o 9 p.p.), a także w handlu (o 7 p.p.), przetwórstwie przemysłowym (o 6 p.p.), branży turystyczno-gastronomicznej (o 5 p.p.) oraz gospodarstwach domowych (o 3 p.p.),

w pozostałych branżach udział nie zmienił się znacząco na przestrzeni sześciu analizowanych lat. Spadki udziału nie przekroczyły 2 p.p.

W branży przetwórstwo przemysłowe, w 2016 roku nastąpiła gwałtowna zmiana trendu obserwowanego w latach 2011–2015. W tym okresie, udział imigrantów otrzymujących zezwolenie na pracę w przemyśle regularnie rósł. W 2015 roku osiągnął rekordowy poziom 44%, by w kolejnym roku obniżyć się do poziomu 14%. **Biorąc pod uwagę, że pomiędzy 2015 rokiem a 2016 rokiem zdecydowanie wzrósł udział imigrantów z prawem do pracy w pozostałych branżach (obejmujących między innymi prywatne agencje zatrudnienia), może się okazać, że przetwórstwo nie tyle radykalnie straciło na znaczeniu w województwie, co zmieniło strategię rekrutacyjną.** Nadal zatrudnia obcokrajowców tylko za pośrednictwa wyspecjalizowanych firm. Niestety dostępne dane nie pozwalają na jednoznaczne zweryfikowanie hipotezy.

Z uwagi na fakt, że dominującą grupę wśród imigrantów stanowią Ukraińcy, warto przyjrzeć się, jak w 2016 roku wyglądała struktura branżowa tej grupy cudzoziemców, a jak pozostałych przyjezdnych.

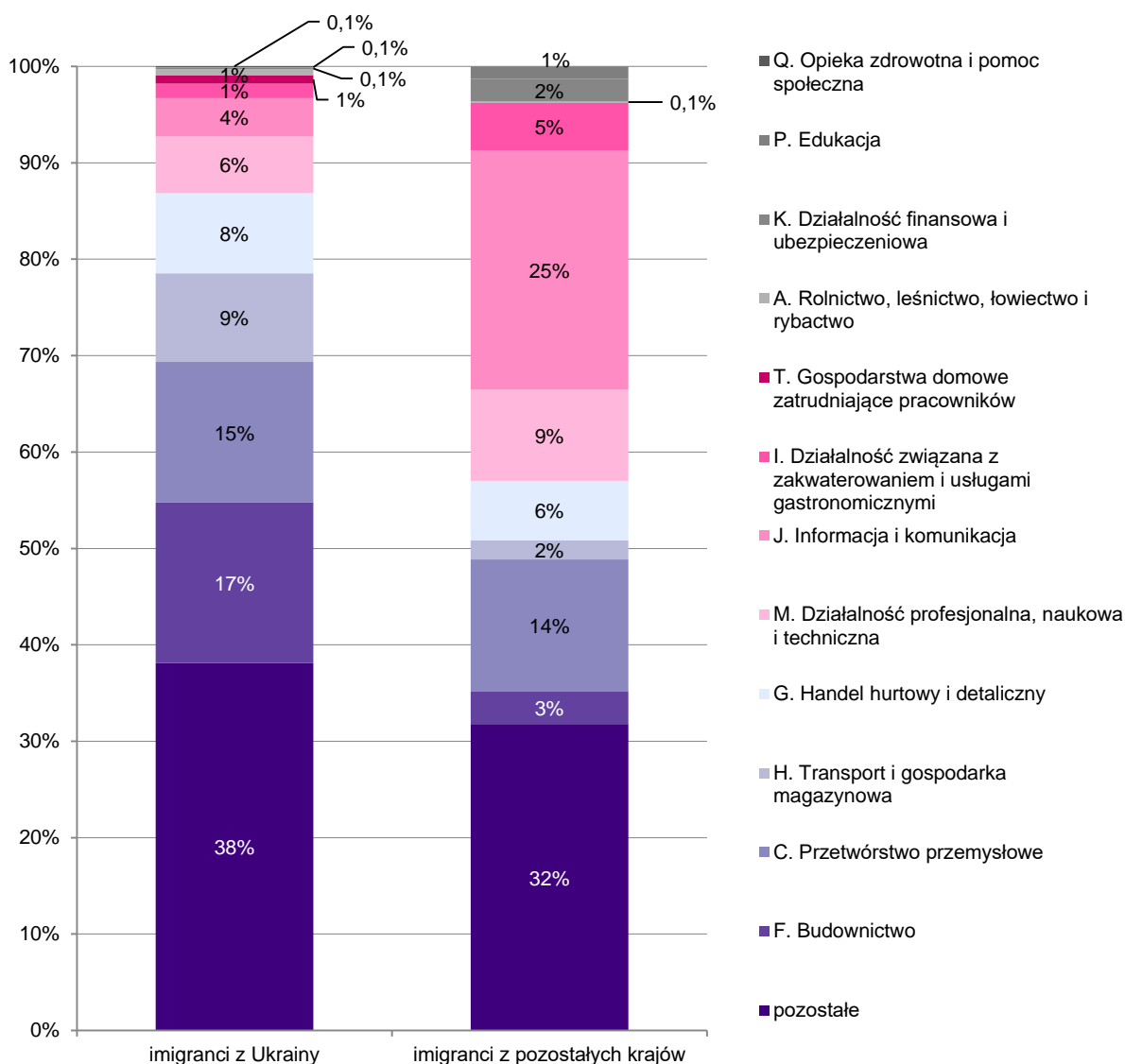
Zarówno dla jednych jak i dla drugich kluczowe okazało się zatrudnienie w pozostałych branżach (inne branże). W przypadku Ukraińców stanowiło 38% ogółu, a wśród reszty obcokrajowców o 6 p.p. mniej.

Obywatele Ukrainy zdecydowanie częściej niż inni imigranci podejmowali pracę w budownictwie (różnica 13 p.p.) oraz w transporcie (7 p.p. różnicy).

Wśród obywateli Ukrainy raczej drugorzędną rolę odgrywało zatrudnienie w branży informacja i komunikacja. Jedynie 4% wydanych zezwoleń dotyczyło pracy w tym obszarze. Podczas gdy dla pozostałych cudzoziemców, była to branża priorytetowa, odpowiadająca za 1/4 zezwoleń. Również branża związana z działalnością profesjonalną, naukową i techniczną oraz turystyczno-gastronomiczną cieszyła się większą popularnością wśród cudzoziemców z pozostałych krajów niż wśród Ukraińców, odpowiednio o 4 p.p. i 3 p.p.

W innych obszarach różnice pomiędzy obywatelami z Ukrainy i pozostałych krajów nie były duże i wahały się w przedziale +/- 2 p.p.

Wykres 14. Imigranci otrzymujący pozwolenie na pracę w Małopolsce w 2016 roku w podziale na obywateli Ukrainy i obywateli pozostałych krajów

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, <http://www.mpips.gov.pl/analizy-i-raporty/cudzoziemcy-pracujacy-w-polsce-statystyki/>

WAŻNE! Dane prezentowane w dalszej części rozdziału zostały udostępnione przez Małopolski Urząd Wojewódzki w Krakowie i dotyczą imigrantów, którzy otrzymali pozwolenie na pracę w okresie od 1 września 2015 roku do 31 sierpnia 2016 roku¹³.

Imigranci pracują w firmach średniej wielkości

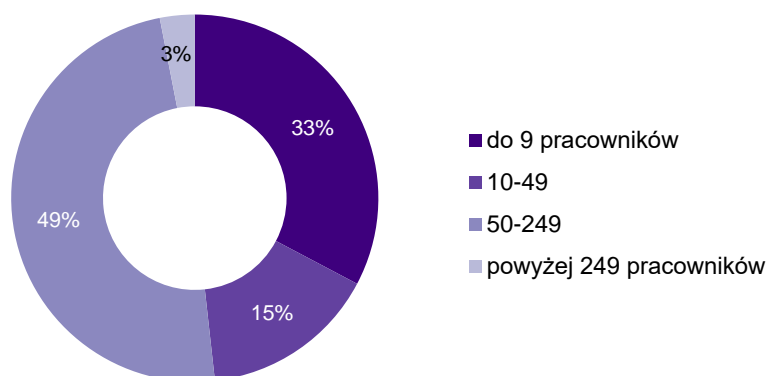
W jakich rodzajach firm znajdują zatrudnienie imigranci, którzy starają się o pozwolenie na pracę w Małopolsce? W II półroczu 2015 roku i I półroczu 2016 roku największa grupa cudzoziemców uzyskała prawo do legalnego zatrudnienia w podmiotach średniej wielkości, a więc zatrudniających

¹³ W okresie od 1 września 2015 roku do 31 sierpnia 2016 roku Małopolski Urząd Wojewódzki w Krakowie wydał 11 043 pozwolenia na pracę dla cudzoziemców.

od 50 do 249 pracowników. Taka sytuacja nie dziwi, biorąc pod uwagę, że w latach 2011–2015 imigranci znajdowali zatrudnienie głównie w branży produkcyjnej, a ta charakteryzuje się znaczącym udziałem średnich firm.

Sporo imigrantów (1/3) zasililo kadre w mikro firmach (zatrudniających do 9 pracowników). Co ciekawe, małą aktywność w zatrudnianiu cudzoziemców wykazały największe firmy. Jedynie 3% imigrantów podjęło pracę w podmiotach zatrudniających powyżej 250 pracowników.

Wykres 15. Imigranci otrzymujący pozwolenie na pracę w Małopolsce w okresie od 1 września 2015 roku do 31 sierpnia 2016 roku w podziale na wielkość firmy

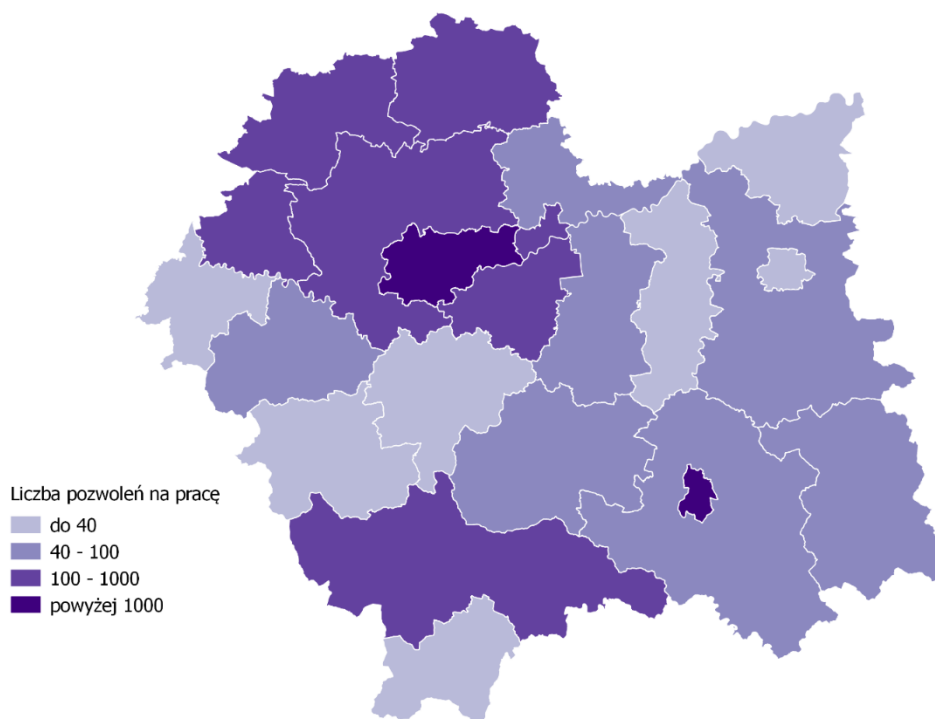
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych udostępnionych przez Urząd Wojewódzki w Krakowie.

Nowy Sącz największym rynkiem pracy dla imigrantów

Osoby, które w analizowanym okresie otrzymały pozwolenie na pracę w Małopolsce (zgoda jest wydawana przez Małopolski Urząd Wojewódzki w Krakowie), w formularzach zgłoszeniowych deklarowały, że mają zamiar podjąć pracę na terenie województwa. Jedynie 2% cudzoziemców podało miejsce wykonywania pracy poza Małopolską lub w ogóle nie określiło lokalizacji.

Wśród imigrantów, dla których miejscem docelowym było województwo małopolskie, liczyły się praktycznie dwie lokalizacje: Nowy Sącz, gdzie podjęcie pracy zadeklarowało 43% imigrantów oraz Kraków, gdzie zatrudnienie znalazło 34% przyjezdnych. W pozostałych powiatach napływ imigrantów był zdecydowanie mniejszy – przy czym cudzoziemcy raczej wybierali północno zachodnie tereny województwa.

Mapa 3. Imigranci otrzymujący pozwolenie na pracę w Małopolsce w okresie od 1 września 2015 roku do 31 sierpnia 2016 roku w podziale na powiaty

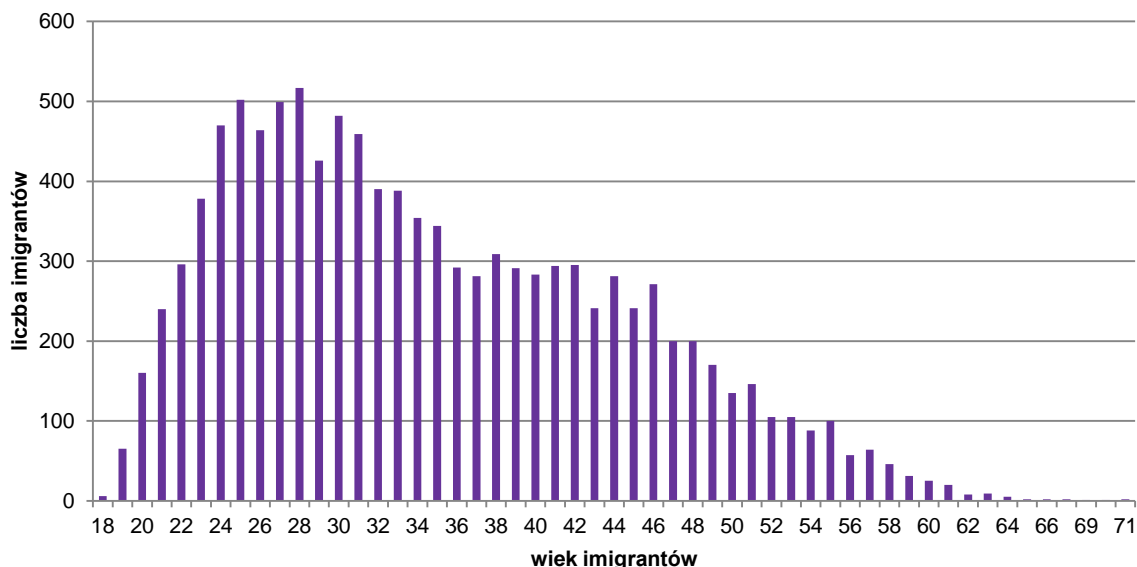
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych udostępnionych przez Urząd Wojewódzki w Krakowie.

Do Małopolski ściągają młodzi

Analizując dane udostępnionych przez Małopolski Urząd Wojewódzki w Krakowie można także zaobserwować, jak wygląda struktura wieku imigrantów otrzymujących pozwolenie na pracę. I tak biorąc pod uwagę grupę cudzoziemców, którzy uzyskali prawo do legalnego zatrudnienia pomiędzy II półroczem 2015 roku a I półroczem 2016 roku dostrzega się, że:

- na przyjazd do Małopolski zdecydowały się przede wszystkim osoby młode. Średnia wieku imigrantów wyniosła 35 lat. Najmłodszy miał 18 lat, najstarszy 71 lat,
- liczba imigrantów rosła w grupie wiekowej 18–28 lat. Ze starszych roczników obcokrajowców było coraz mniej,
- największą grupę stanowiły osoby w wieku 26–40 lat, tj. 52% ogółu imigrantów,
- wyższą średnią wieku odnotowano wśród kobiet (36 lat) niż wśród mężczyzn (34 lata),
- wśród kobiet, osoby w wieku powyżej 40 lat stanowiły ok. 1/3 (34%), wśród mężczyzn 1/4 (26%). Oznacza to, że kobiety decydowały się na emigrację zarobkową w późniejszym wieku niż mężczyźni.

Wykres 16. Imigranci otrzymujący pozwolenie na pracę w Małopolsce w okresie od 1 września 2015 roku do 31 sierpnia 2016 roku w podziale na wiek

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych udostępnionych przez Urząd Wojewódzki w Krakowie.

Oświadczenia o zamiarze zatrudnienia obcokrajowca – wprowadzenie

Dokument zezwalający cudzoziemcowi na podjęcie pracy na terenie województwa lub zawierający odmowę powinien zostać wydany w ciągu 1 miesiąca od złożenia wniosku¹⁴. Szybciej i prościej pracodawcy mogą zatrudniać cudzoziemców na podstawie oświadczeń rejestrowanych w powiatowych urzędach pracy. Z tej uproszczonej procedury mogą jednak korzystać tylko pracodawcy zainteresowani współpracą z obywatelami byłych Republiki Radzieckich: Rosji, Białorusi, Ukrainy, Mołdawii, Gruzji i Armenii. Pozwala ona cudzoziemcom wykonywać pracę w Polsce przez 6 miesięcy (w ciągu kolejnych 12 miesięcy), niezależnie od liczby zarejestrowanych oświadczeń i liczby podmiotów powierzających wykonywanie pracy. Jednocześnie taka osoba musi posiadać odpowiednią wizę, pozwolenie na pobyt czasowy lub inny dokument pozwalający jej przebywać i wykonywać pracę na terenie Polski lub strefy Schengen¹⁵.

¹⁴ http://www.migrant.info.pl/Zezwolenie_na_prac%C4%99.html, [27.02.2017].

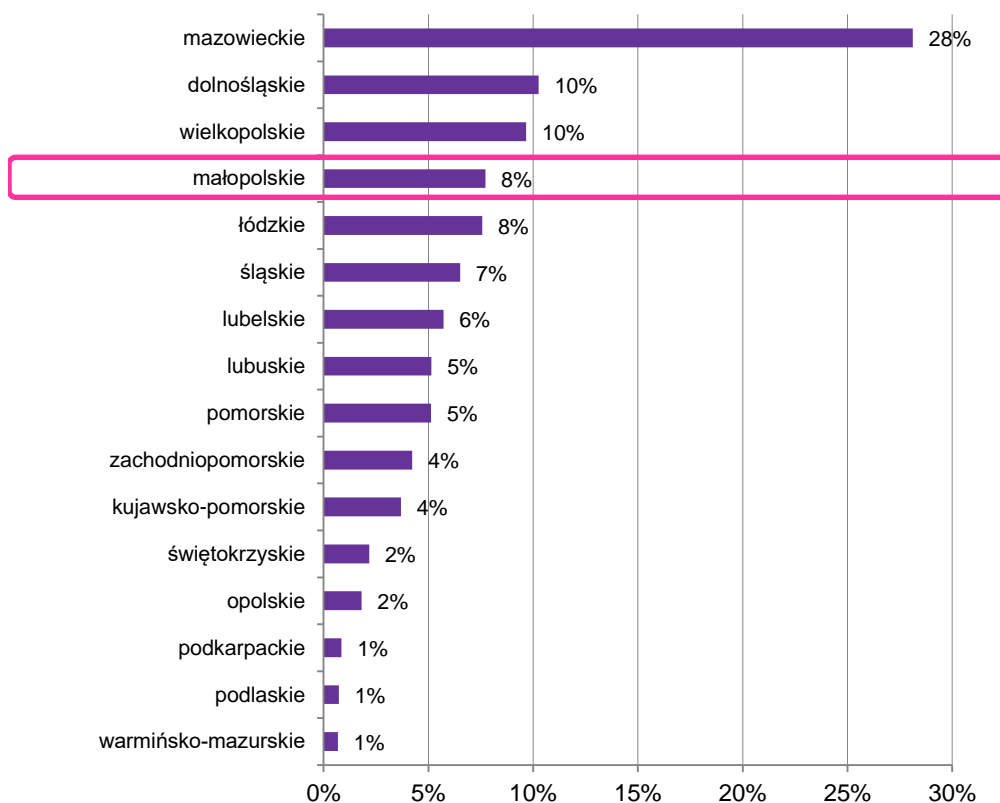
¹⁵ *Rynek pracy w Małopolsce 2015*, Wojewódzki Urząd Pracy w Krakowie, Kraków 2016, http://wup-krakow.pl/malopolski-rynek-pracy/badania-i-analazy/ocena-sytuacji-na-rynku-pracy/copy_of_Ocenasytuacjinarynkupracywwojewodztwiemaopolskimw2015roku.pdf, [20.02.2017].

Jaka jest skala rejestracji oświadczeń?

We wszystkich regionach Polski zauważa się wzrost rejestracji oświadczeń, umożliwiających podjęcie legalnej pracy przez imigrantów ze wschodu. Ten typ pracowników najchętniej zatrudniają pracodawcy, których firmy są zarejestrowane na terenie województwa mazowieckiego, jednak w pozostałych regionach kraju również zauważa się wzmożone zainteresowanie pracą imigrantów.

W 2016 roku oświadczenia rejestrowane w województwie mazowieckim stanowiły 28% wszystkich oświadczeń złożonych w Polsce. W żadnym z pozostałych regionów udział nie przekroczył 15%. W Małopolsce wyniósł 8%, co pozwoliło uzyskać czwartą pozycję w kraju, za wspomnianym województwem mazowieckim, a dalej za: dolnośląskim (10%) i wielkopolskim (10%).

Wykres 17. Oświadczenia o zamiarze zatrudnienia cudzoziemca zarejestrowane w powiatowych urzędach pracy w Polsce w 2016 roku, w podziale na województwa

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych udostępnionych przez Wojewódzki Urząd Pracy w Krakowie.

Na przestrzeni analizowanego okresu pięciu lat, dominacja Mazowsza uległa znacznemu zmniejszeniu. Jeszcze w 2011 roku oświadczenia tam składane stanowiły ponad połowę (55%) wszystkich oświadczeń w Polsce. Małopolska jest jednym z regionów, które w tym czasie dopiero nabierały na znaczeniu. W 2011 roku udział zarejestrowanych w województwie oświadczeń wynosił 3% i stopniowo zwiększał się w kolejnych latach (2012: 3%, 2013: 4%, 2014: 5%, 2015: 6%).

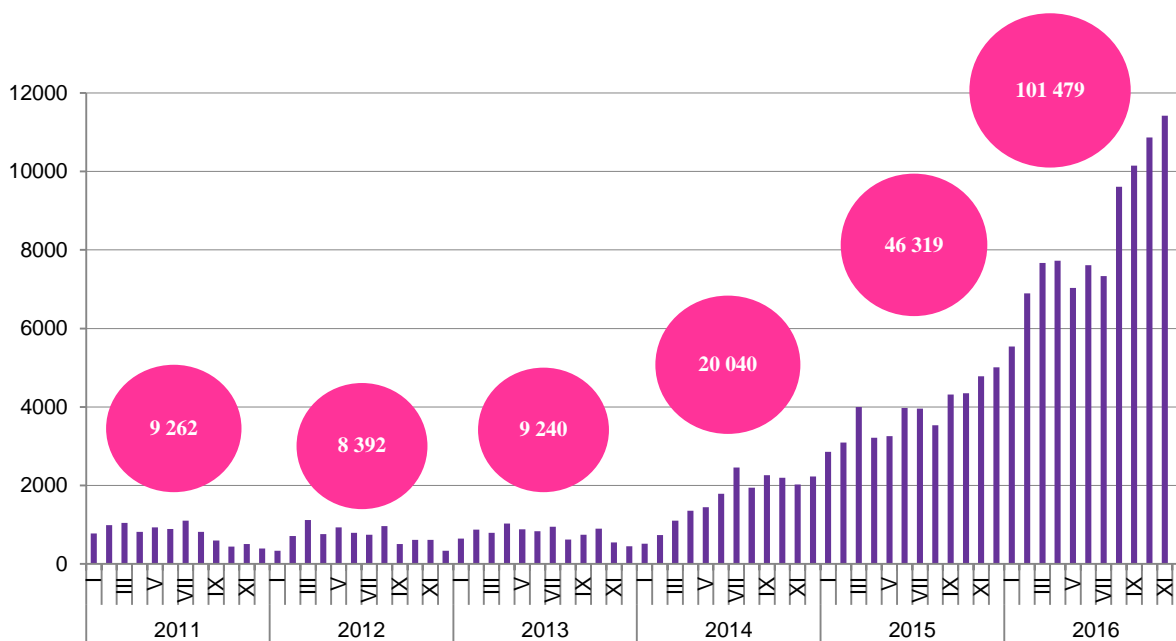
Oświadczenia coraz popularniejsze w Małopolsce

Wyraźnie zmienia się nastawienie małopolskich pracodawców do zatrudniania obcokrajowców oraz nastawienie samych obcokrajowców do pracy w Małopolsce, co widać m.in. po liczbie oświadczeń rejestrowanych w powiatowych urzędach pracy, zlokalizowanych na terenie województwa. Analizując skalę rejestracji imigrantów w horyzoncie sześciu lat (2011–2016) w Małopolsce można wyróżnić dwa okresy. Pierwszy, pomiędzy 2011 rokiem a 2013 rokiem, charakteryzujący się umiarkowaną dynamiką zmian. Drugi w okresie lat 2014–2016 charakteryzujący się dynamicznym wzrostem.

W pierwszym okresie liczba rejestrowanych oświadczeń oscylowała w okolicach 8-9 tys. rocznie. Miała też wyraźnie sezonowy charakter: rosła w miesiącach wiosenno-letnich, malała jesienią i zimą.

W drugim okresie liczba rejestrowanych oświadczeń zwiększała się rok do roku w tempie ponad 100%. W 2016 roku powiatowe urzędy pracy zarejestrowały ponad 100 tys. oświadczeń. Zapotrzebowanie na pracowników z zagranicy stało się całoroczne. Liczba składanych oświadczeń rosła z miesiąca na miesiąc, także w miesiącach zimowych. Okazjonalne spadki jak np. w kwietniu i maju 2015 roku były równoważone wzrostem w kolejnych miesiącach.

Wykres 18. Liczba oświadczeń o zamiarze zatrudnienia cudzoziemca zarejestrowanych w Małopolsce od stycznia 2011 roku do grudnia 2016 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych udostępnionych przez Wojewódzki Urząd Pracy w Krakowie.

Kogo zatrudniają pracodawcy na podstawie oświadczeń?

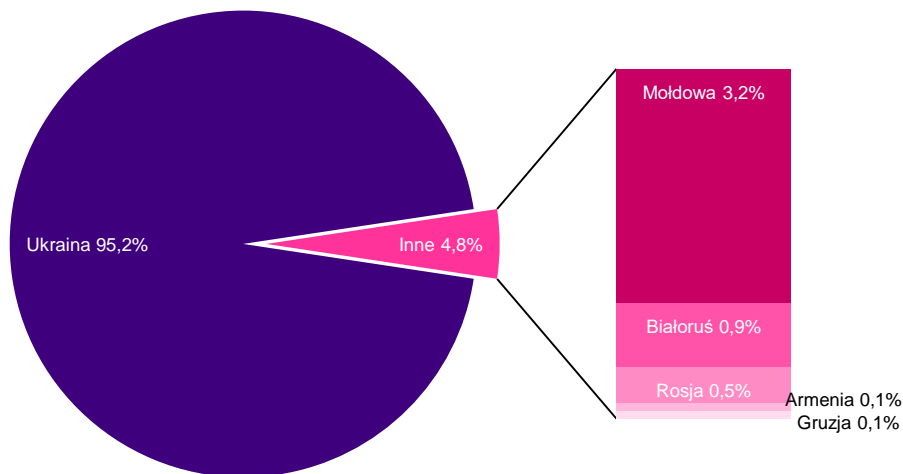
Zdecydowanie obywateli Ukrainy

Obywatele Republiki Armenii, Republiki Białorusi, Republiki Gruzji, Republiki Mołdowy, Federacji Rosyjskiej i Ukrainy mogą podejmować krótkoterminową pracę w Polsce, czyli maksymalnie do 180 dni w ciągu kolejnych 12 miesięcy, bez obowiązku uzyskiwania zezwolenia na pracę. Procedura ta określana jest mianem procedury skróconej i/lub oświadczeniowej. Ze skróconej ścieżki zatrudnienia korzystają głównie obywatele Ukrainy. Imigranci z pozostałych, byłych Republiki Radzieckich pojawiają się w Małopolsce zdecydowanie rzadziej. Podobnie wygląda sytuacja w całym kraju.

Spośród 101 tys. oświadczeń zarejestrowanych w małopolskich urzędach pracy w 2015 roku, 95% dotyczyło legalizacji pracy Ukraińców. W pozostałych regionach odsetek wahał się od 89% w województwach warmińsko-mazurskim i podlaskim, do 98% w województwach: dolnośląskim, śląskim, łódzkim i podkarpackim. Średnio w kraju wyniósł 96%.

W porównaniu do Ukraińców, imigranci z innych krajów objętych uproszczoną procedurą, stanowili bardzo małą grupę, w której to wyróżnili się obywatele Mołdawii. Ich udział w puli wszystkich oświadczeń zarejestrowanych w Małopolsce w 2016 roku wyniósł 3,2%. W przypadku Rosji, Białorusi i Armenii nie przekroczył nawet 1%.

Wykres 19. Oświadczenia zarejestrowane w Małopolsce w 2016 roku w podziale na obywatelstwo imigranta

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych udostępnionych przez Wojewódzki Urząd Pracy w Krakowie.

W perspektywie analizowanego okresu łatwo zauważyć, że imigranci z Ukrainy stopniowo umacniali się na dominującej pozycji wśród cudzoziemców przybywających do Polski w celach zarobkowych. Pomędzy 2011 rokiem a 2016 rokiem liczba oświadczeń o zamiarze zatrudnienia obywatela Ukrainy

wzrosła o 1 110%. I tak w 2011 roku Ukraińcy stanowili 86% ogółu imigrantów zgłoszonych przez pracodawców w oświadczeniach. W kolejnych dwóch latach ich udział oscylował już w okolicy 90%. W latach 2014–2015 odsetek wyniósł 94%. W 2016 roku wzrósł do 95%.

Począwszy od 2011 roku, przez kolejne dwa lata współpraca małopolskich firm z obywatelami krajów postkomunistycznych (poza Ukrainą) wykazywała zmienny charakter. Raz nabierała na sile, innym razem słabła. Od 2014 roku zwraca się uwagę na jest stałą tendencję wzrostową. Ogólnie rzecz biorąc, liczba oświadczeń o zamiarze zatrudnienia obywateli Mołdawii, Rosji, Białorusi, Gruzji i Armenii zarejestrowanych przez polskich pracodawców zwiększyła się pomiędzy 2011 rokiem a 2016 rokiem o 279%.

Tabela 4. Liczba oświadczeń o zamiarze zatrudnienia cudzoziemca zarejestrowanych w małopolskich urzędach pracy w latach 2011–2016 w podziale na obywatelstwo cudzoziemca

	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Ukraina	7 983	7 573	8 402	19 319	44 640	96 565
Mołdawia	1 040	613	275	463	1 100	3 246
Rosja	37	53	58	84	252	503
Białoruś	56	67	222	100	244	877
Gruzja	146	86	283	47	47	104
Armenia	bd	bd	bd	27	36	112
ogółem	9 262	8 392	9 240	20 040	46 319	101 407

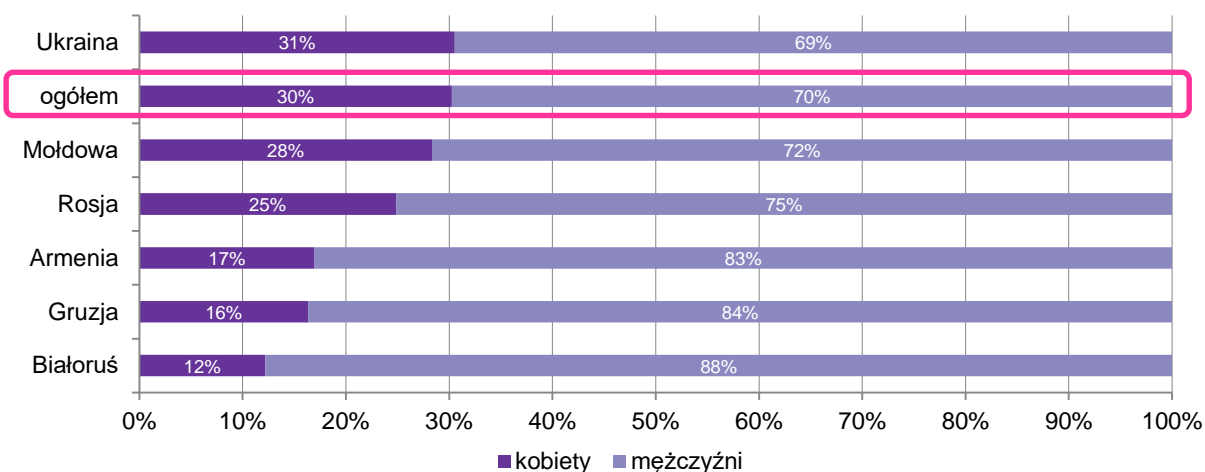
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych udostępnionych przez Wojewódzki Urząd Pracy w Krakowie.

W większości mężczyzn

Jak wynika z oświadczeń składanych przez pracodawców nie tylko w Małopolsce, ale na terenie całego kraju, najchętniej zatrudniają mężczyzn. W Małopolsce maskulinizacja imigrantów jest nawet bardziej widoczna niż średnio w Polsce.

W 2016 roku, w skali kraju kobiety stanowiły 34% ogółu pracujących imigrantów objętych skróconą ścieżką), podczas gdy w Małopolsce niecałe 30%. Do tego należy dodać, że udział kobiet w województwie znacząco zmalał: w 2012 roku wyniósł 42%, co oznacza spadek o 12 p.p. na przestrzeni zaledwie pięciu lat.

Analizując strumień pracowników napływających do Polski pod kątem obywatelstwa zauważa się, że największy odsetek kobiet odnotowano wśród imigrantów z Ukrainy (31%), a najmniejszy wśród imigrantów z Białorusi (12%).

Wykres 20. Oświadczenia zarejestrowane w Małopolsce w 2016 roku w podziale na obywatelstwo i płeć imigranta

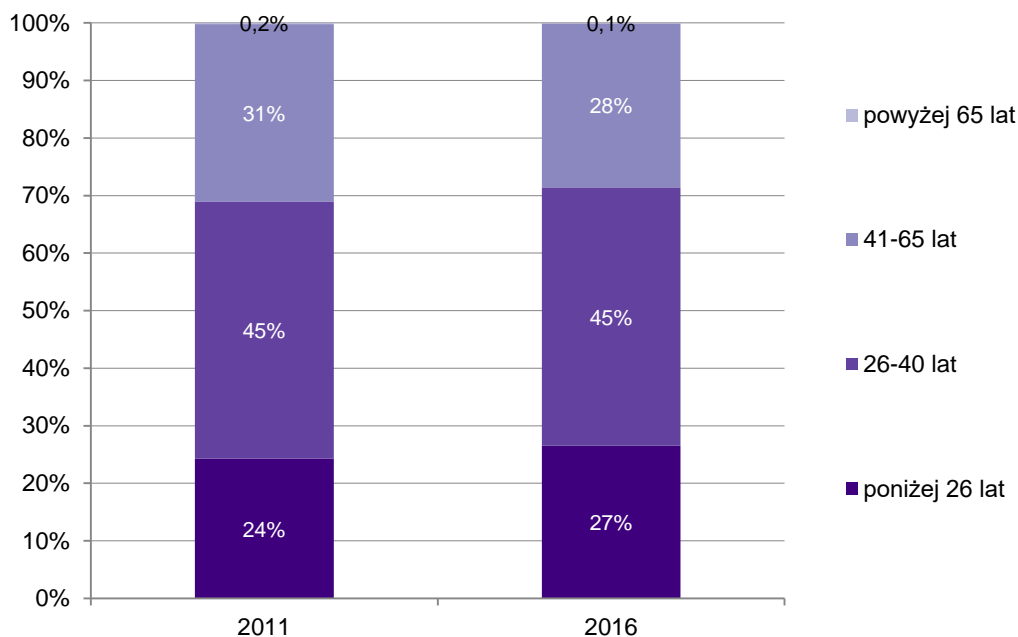
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych udostępnionych przez Wojewódzki Urząd Pracy w Krakowie.

Raczej osoby młode

Pracodawcy zatrudniający na terenie Małopolski w składanych oświadczeniach najczęściej deklarują zamiar zatrudnienia imigrantów pomiędzy 26 a 40 rokiem życia. Do Małopolski przyjeżdżają więc głównie osoby młode. I pod tym względem sytuacja w województwie, nie odbiega od przeciętnej charakterystycznej dla całego kraju.

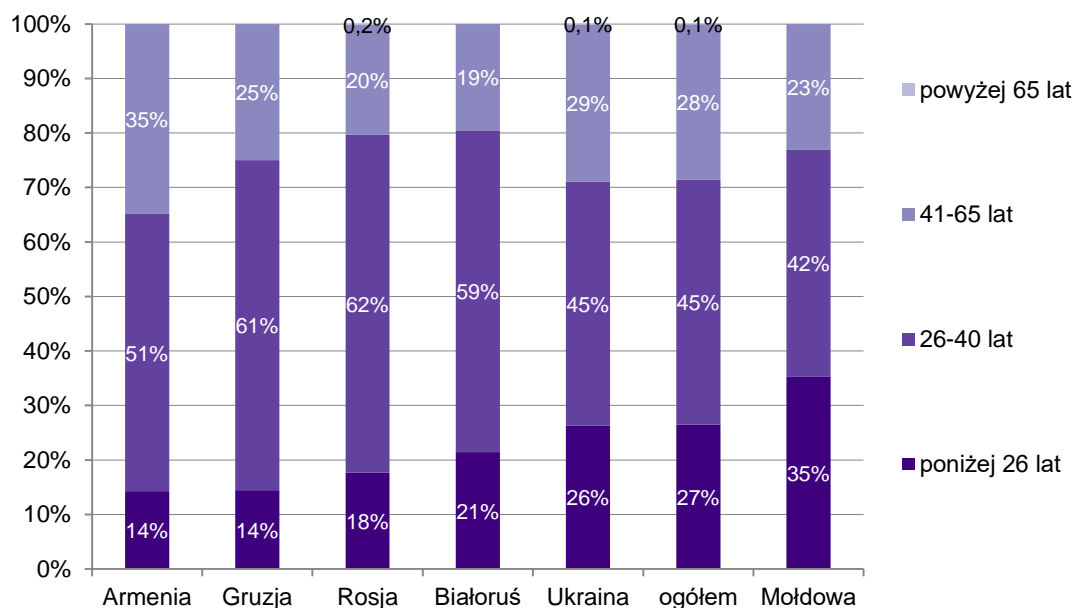
Co więcej, analizując dane dla Małopolski za lata 2011 i 2016 dostrzega się, że grupa imigrantów objętych skróconą ścieżką młodnieje. W 2011 roku osoby powyżej 40 roku życia stanowiły 31% ogółu, pięć lat później o 3 p.p. mniej. Zwiększyła się grupa najmłodszych imigrantów do 26 roku życia z 24 do 27%.

W 2016 roku różnice dotyczące wieku zatrudnianych osób w Małopolską i Polsce były niewielkie i wahały się w granicach +/- 1 p.p. W obydwu przypadkach tylko nieliczni pracodawcy zdecydowali się zatrudniać imigrantów w wieku emerytalnym tj. powyżej 65 roku życia (wskaźnik zatrudnienia wynosił 0,1%).

Wykres 21. Oświadczenia zarejestrowane w Małopolsce w 2011 roku i 2016 roku w podziale na wiek imigranta

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych udostępnionych przez Wojewódzki Urząd Pracy w Krakowie.

W roku 2016 młodzi imigranci (w wieku 26–40 lat) przebywający na terenie Polski stanowili szczególnie dużą grupę wśród obywateli Rosji, Gruzji i Białorusi (ok. 60%). Największy odsetek najmłodszych cudzoziemców odnotowano wśród Mołdawian (ponad 1/3). Z kolei imigranci w wieku średnim (41–65 lat) byli najbardziej widoczni w gronie obywateli Armenii – ponad 1/3 grupy.

Wykres 22. Oświadczenia zarejestrowane w Małopolsce w 2016 w podziale na obywatelstwo i wiek imigranta

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych udostępnionych przez Wojewódzki Urząd Pracy w Krakowie.

Jaką pracę wykonują imigranci?

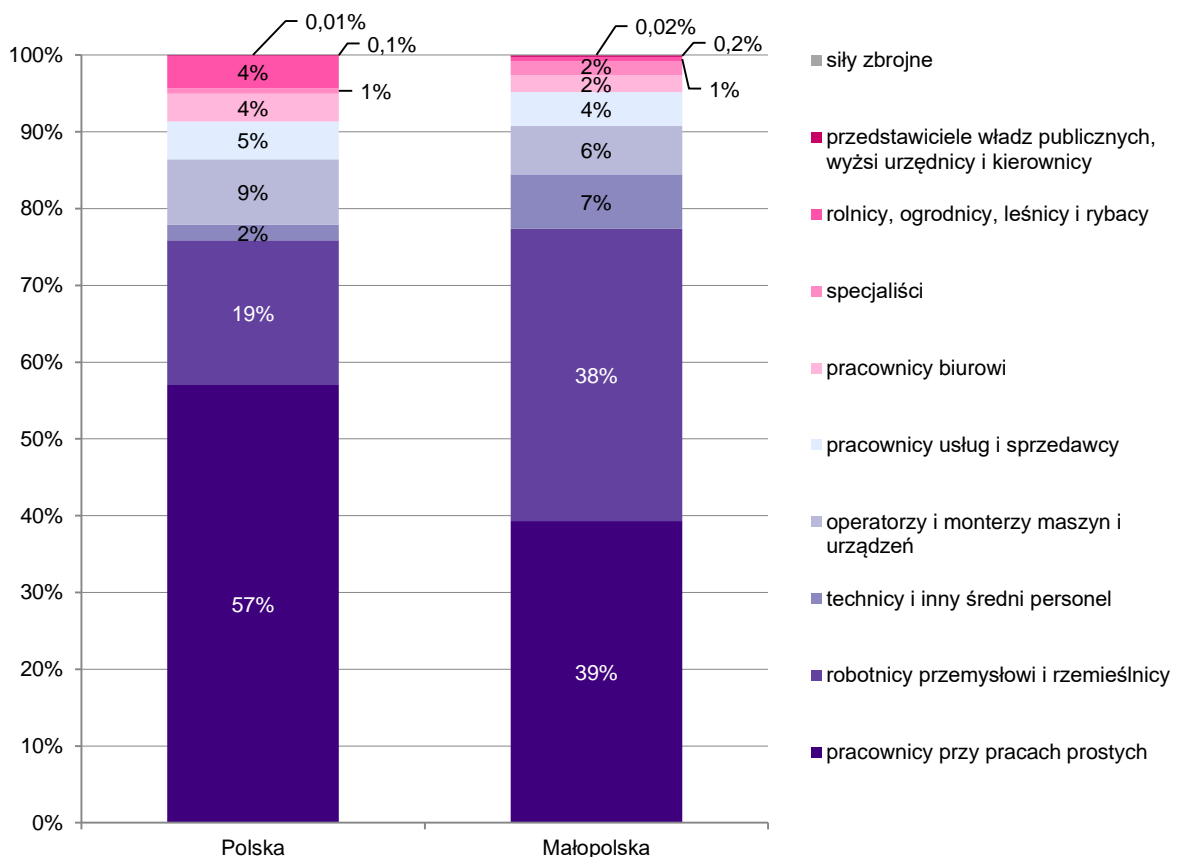
Zapotrzebowanie na pracowników fizycznych

O ile pod względem płci i wieku, imigranci napływający do Małopolski nie wyróżniali się na tle średniej krajowej, o tyle pod względem profilu zawodowego widać znaczące różnice.

W 2016 roku małopolscy pracodawcy najczęściej zgłaszali do PUP zamiar zatrudnienia pracowników przy pracach prostych oraz robotników przemysłowych i rzemieślników (odpowiednio 39% i 38% ogółu oświadczeń złożonych w województwie). W całej Polsce najbardziej pożądaną grupą byli pracownicy wykonujący prace proste (57% oświadczeń zarejestrowanych w całym kraju). Poza tym w Małopolsce na tle kraju odnotowano w 2016 roku:

- wyższy odsetek: techników, specjalistów i kierowników, a więc osób wykonujących zawody, które co do zasady, wymagają wykształcenia wyższego lub ponadgimnazjalnego,
- niższy odsetek: rolników, pracowników usług, pracowników biurowych oraz operatorów.

Wykres 23. Oświadczenia zarejestrowane w Małopolsce i Polsce w 2016 roku w podziale na zawód imigranta

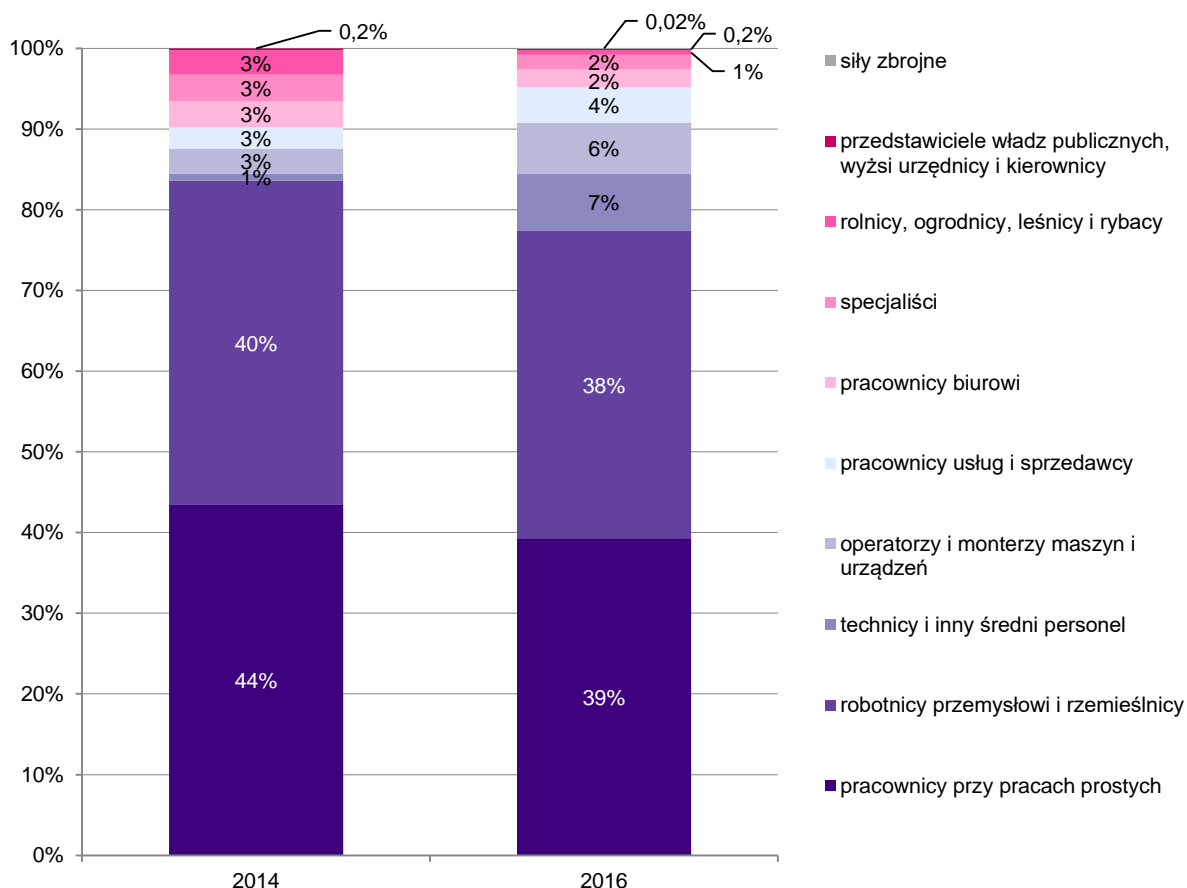

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych udostępnionych przez Wojewódzki Urząd Pracy w Krakowie oraz danych Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej.

Mimo różnic, trudno nie zauważyć, że pracodawcy, czy to z Małopolski, czy ogółem z Polski, zatrudniali cudzoziemców ze Wschodu głównie do prac fizycznych. Łącznie: robotnicy, pracownicy przy pracach prostych, operatorzy oraz rolnicy stanowili w Małopolsce 84% ogółu imigrantów objętych w 2016 roku skróconą procedurą oraz 89% w całym kraju.

Również struktura zawodowa pracowników–cudzoziemców ulega zmianom. Porównując jak wyglądała w 2014 roku, a jak dwa lata później przede wszystkim dostrzega się, że zmniejszył się udział dwóch najbardziej popularnych kategorii zawodowych tj. pracowników przy pracach prostych oraz robotników przemysłowych a także pojawiła się większa różnorodność zawodowa wśród zatrudnianych imigrantów. Zdecydowanie umocniła się pozycja techników, którzy jeszcze w 2014 roku stanowili 1% imigrantów, a w 2016 roku już 7%. Znaczący wzrost odnotowano także w przypadku operatorów i monterów maszyn (o 3 p.p.). W analizowanym okresie zmniejszył się, ewentualnie pozostał na tym samym poziomie, udział imigrantów zatrudnianych na stanowiskach wymagających wysokich kwalifikacji tj. specjalistów i kierowników. To oznacza, że w pozostałych grupach zawodowych wzrost liczby imigrantów był większy.

Wykres 24. Oświadczenia zarejestrowane w Małopolsce w 2014 roku i 2016 roku w podziale na zawód imigranta

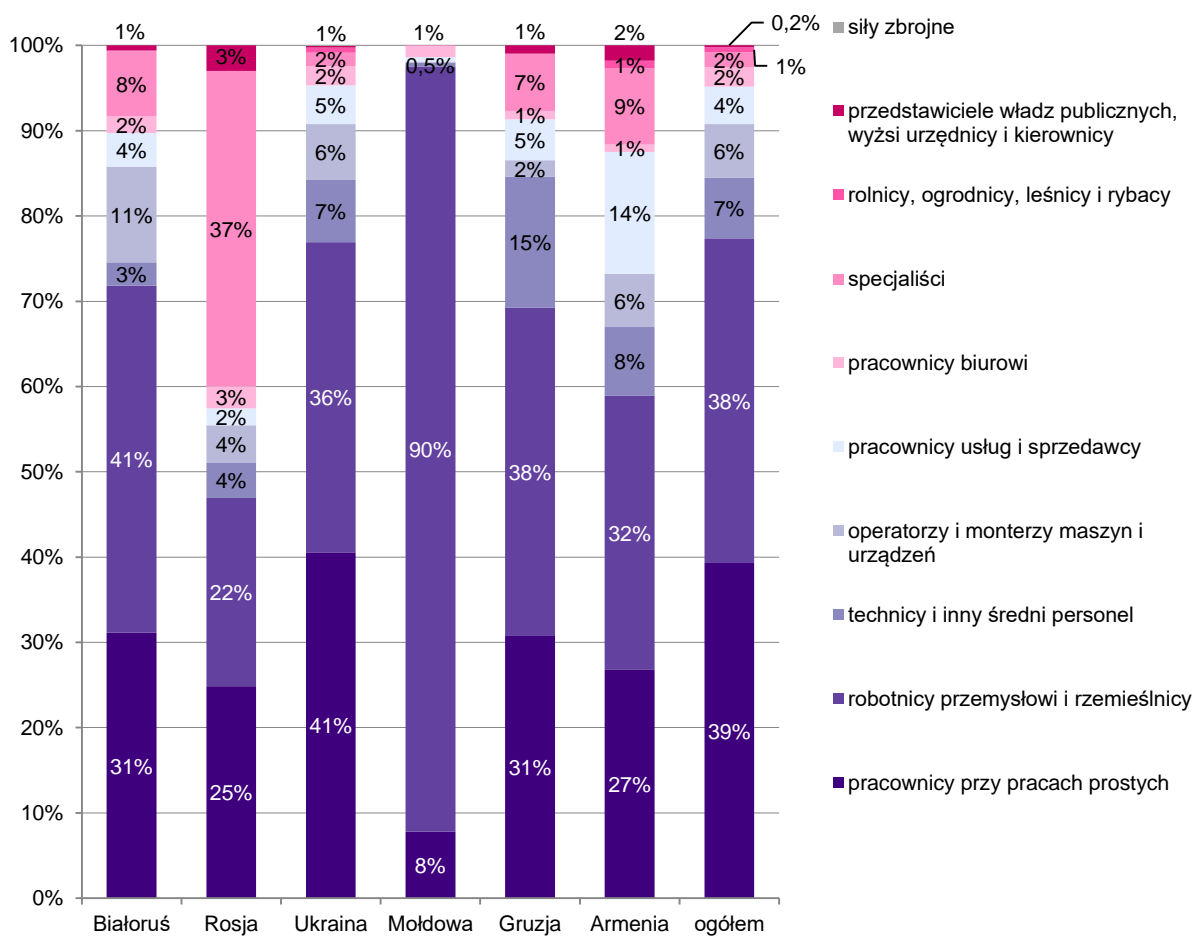

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych udostępnionych przez Wojewódzki Urząd Pracy w Krakowie.

W zależności od obywatelstwa, zmienia się profil zawodowy imigrantów. Biorąc pod uwagę oświadczenia zarejestrowane w 2016 roku w małopolskich urzędach pracy widać, że:

- wśród Rosjan największą grupę stanowili wysoko wykwalifikowani pracownicy: specjaliści oraz kierownicy,
- wśród obywateli Białorusi, Ukrainy i Gruzji a zwłaszcza Mołdawii dominowali pracownicy fizyczni (robotnicy przemysłowi razem z pracownikami przy pracach prostych),
- najbardziej zróżnicowaną zawodowo grupę stanowili obywatele Armenii.

Wykres 25. Oświadczenia zarejestrowane w Małopolsce w 2016 roku w podziale na zawód imigranta

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych udostępnionych przez Wojewódzki Urząd Pracy w Krakowie.

W jakich firmach pracują cudzoziemcy zatrudniani na podstawie oświadczeń?

Jak wskazują pracownicy powiatowych urzędów pracy firmy, które zgłaszają zamiar zatrudnienia obcokrajowców, zazwyczaj robią to regularnie – wracają do PUP (...) *średnio raz, dwa razy w tygodniu. A są firmy, co raz na miesiąc, raz na pół roku* [PPU_1], żeby zarejestrować kolejne oświadczenia.

Raczej stałe firmy [rejestrują oświadczenia – przyp. autora]. Pojawia się, co jakiś czas ktoś nowy, wskazuje też w temat zatrudniania obcokrajowców [PPU_3].

Pracownicy powiatowych urzędów pracy zauważają coraz większą aktywność agencji zatrudnienia w procesie pozyskiwania pracowników z zagranicy. Agencje pomagają pracodawcom w znalezieniu odpowiednich pracowników i załatwieniu formalności związanych z zatrudnianiem obcokrajowców.

(...) agencje zatrudnienia, to są średnio raz, dwa razy w tygodniu. Zależy też, które agencje, ale, no agencje są najczęściej. Tymi podstawowymi klientami [PPU_1].

Najwięcej zatrudnia przetwórstwo przemysłowe, budownictwo oraz agencje zatrudnienia

Małopolscy pracodawcy najczęściej zgłaszają zamiar zatrudnienia robotników oraz pracowników przy pracach prostych. Nie dziwi więc, że imigranci w dużej części trafiają do firm zajmujących się przetwórstwem przemysłowym oraz firm budowlanych.

W 2016 roku pracodawcy z obu tych branż, odpowiadali za 44% zarejestrowanych oświadczeń o zamiarze zatrudnienia cudzoziemca. Dużą aktywność wykazali także pracodawcy zajmujący się działalnością w zakresie usług administrowania oraz działalnością wspierającą (czyli m.in. prywatne agencje zatrudnienia), którzy w 2016 roku zarejestrowali niemal 1/3 ogółu oświadczeń.

Analizując dane z lat 2014–2016 wyraźnie dostrzega się, że w 2016 roku w niemal wszystkich branżach zwiększyło się zapotrzebowanie na pracowników ze Wschodu. Jedyne wyjątek stanowiła branża górnicza, gdzie zanotowano spadek rzędu 56%. Tym samym udział pracodawców z branży górniczej zatrudniających cudzoziemców zmalał z 0,3% w 2014 roku do 0,02% w 2016 roku.

Największą dynamikę wzrostu zatrudnienia odnotowano wśród pracodawców zajmujących się działalnością profesjonalną, naukową i techniczną – liczba rejestrowanych oświadczeń zwiększyła się, pomiędzy 2014 rokiem a 2016 rokiem, aż o 2788%. W 2014 roku pracodawcy deklarujący chęć zatrudnienia imigrantów stanowili niewielką grupę, odpowiadającą za 0,5% zarejestrowanych oświadczeń, dwa lata później już za 3%. W tym samym okresie wzmożone zainteresowanie zatrudnieniem obcokrajowców wykazali także pracodawcy zajmujący się dostawą wody (wzrost o 2 263%) oraz turystyką i gastronomią (wzrost o 1 128%).

Dużą dynamikę wzrostu odnotowała również branża zajmująca się usługami administrowania, czyli między innymi rekrutacją pracowników dla innych firm. Liczba oświadczeń zarejestrowanych przez agencje zatrudnienia i inne pokrewne podmioty, zwiększyła się pomiędzy 2014 rokiem

a 2016 rokiem o 977%. Tym samym agencje stały się głównym graczem odpowiedzialnym za zatrudnianie cudzoziemców w oparciu o oświadczenia.

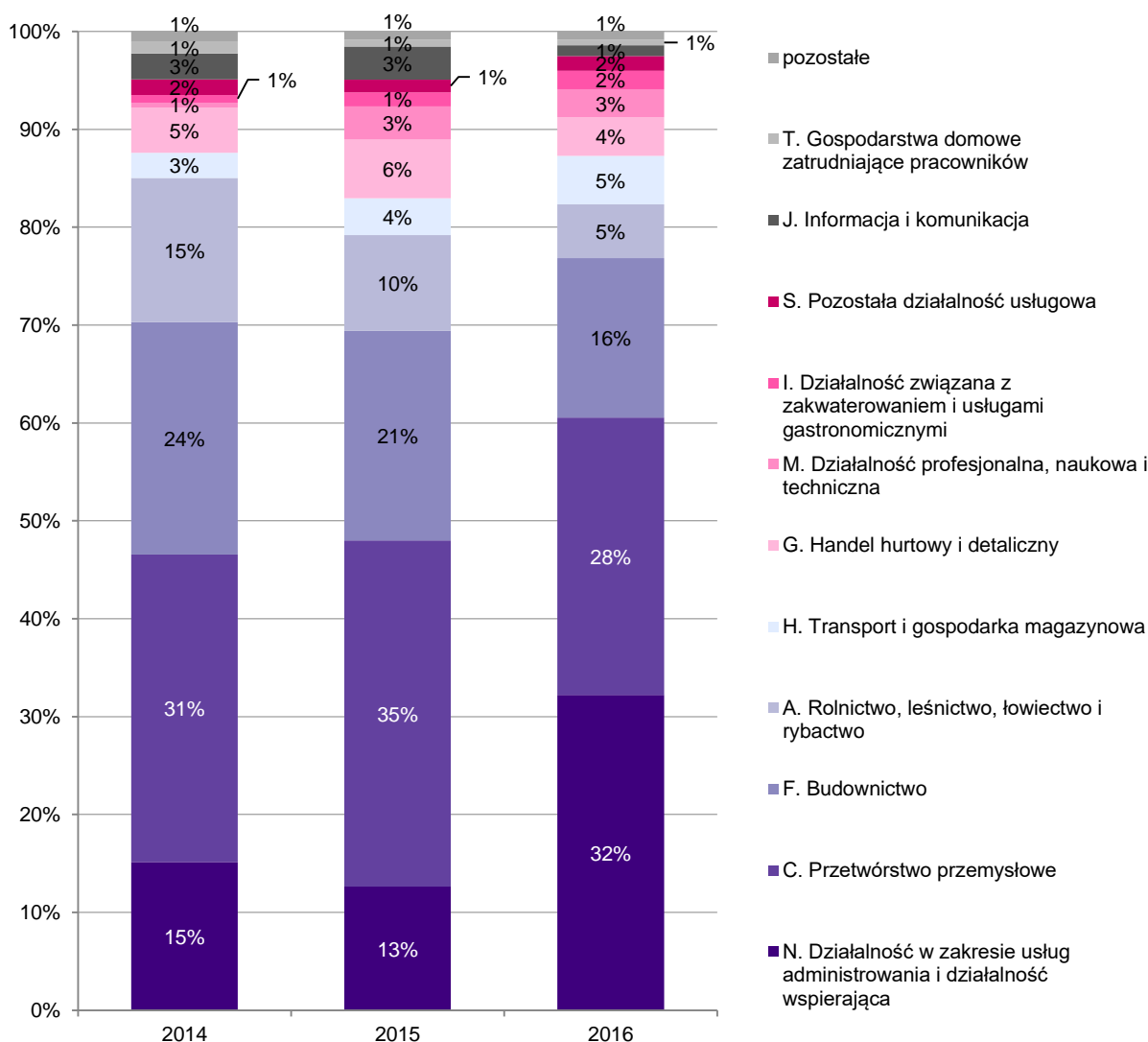
W przypadku budownictwa i przetwórstwa przemysłowego, w 2016 roku pracodawcy także wykazali większe niż w 2014 roku zapotrzebowanie na pracowników z zagranicy. Niemniej dynamika wzrostu była słabsza niż ogółem w Małopolsce. Wyniosła odpowiednio 247% i 356%, podczas gdy średnio 406%, co przełożyło się na osłabienie pozycji obu branż. Udział przetwórstwa przemysłowego zmniejszył się z 31% w 2014 roku do 28% w 2016 roku, a udział budownictwa spadł w analogicznym okresie z 24% do 16%.

Biorąc jednak pod uwagę wzmożoną aktywność agencji zatrudnienia w zakresie rekrutowania cudzoziemców może się okazać, że jest to osłabienie pozorne. Zdaniem pracowników powiatowych urzędów pracy, firmy przemysłowe bardzo często korzystają z usług wyspecjalizowanych pośredników, zamiast samemu zajmować się najpierw rekrutacją, a później formalnościami.

[Regulamin oświadczenia rejestruje – przyp. autora] głównie branża budowlana i są to niewielkie firmy. (...) Myślę, że tak do 20 [pracowników – przyp. autora]. To są firmy (...), które oferują pracę, ale są to zazwyczaj prace sezonowe. Natomiast te duże zakłady produkcyjne, to w nich są również pracownicy zatrudnieni przez agencje zatrudnienia. Nie potrafię powiedzieć dokładnie ile, ale (...) około pewnie setki zatrudnionych pracowników [PPU_4].

[Ankieter]: A ci, co przychodzą jednorazowo to też z tej branży [budowlanej – przyp. autora]?

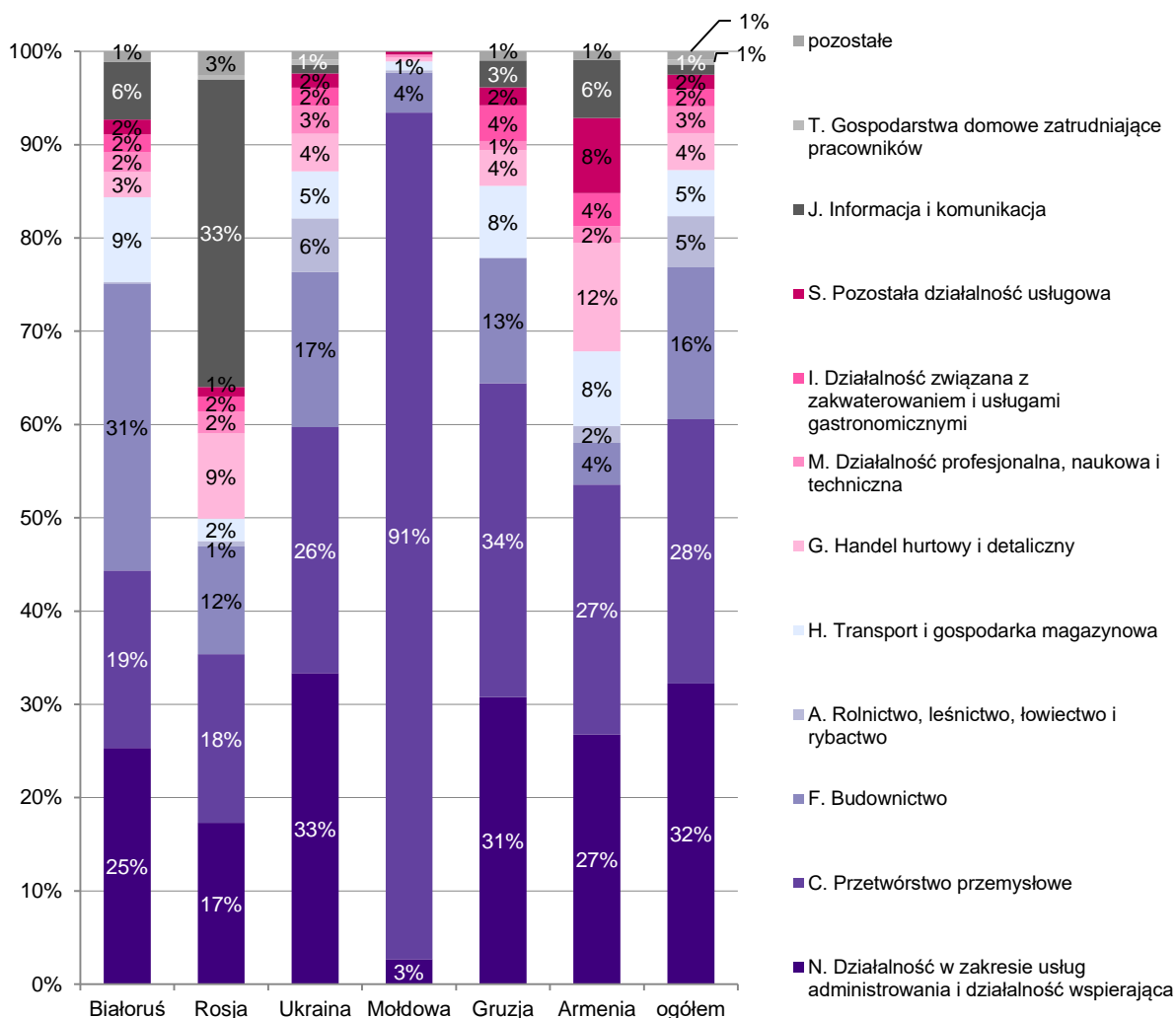
[Respondent]: Nie. to jest od opiekunki do dzieci, pani do sprzątanego po handel. Są też takie pojedyncze, co rzadziej się nam pojawiają, ale to na przykład magazynier, to są takie stanowiska pojedyncze [PPU_4].

Wykres 26. Oświadczenia zarejestrowane w Małopolsce w 2014 roku i 2016 roku w podziale na branże

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych udostępnionych przez Wojewódzki Urząd Pracy w Krakowie.

Warto również zwrócić uwagę na fakt, że charakter w jakim zostają zatrudnieni imigranci w ramach poszczególnych branż jest skorelowany z ich narodowością. I tak w 2016 roku:

- obywatele Rosji byli zatrudniani głównie przez firmy z branży informacja i komunikacja,
- obywatele Białorusi w największym odsetku trafili do firm budowlanych,
- obywatele Mołdawii w zdecydowanej większości byli rejestrowani przez firmy zajmujące się przetwórstwem przemysłowym,
- obywatele Ukrainy najczęściej byli rejestrowani przez firmy zajmujące się działalnością w zakresie usług administrowania (agencje zatrudnienia),
- obywatele Gruzji i Armenii w podobnych proporcjach byli zatrudniani przez firmy z branży przemysłowej oraz agencje zatrudnienia.

Wykres 27. Oświadczenia zarejestrowane w Małopolsce w 2016 roku w podziale na branże i obywatelstwo

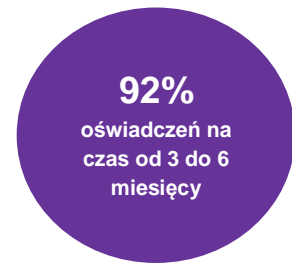
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych udostępnionych przez Wojewódzki Urząd Pracy w Krakowie.

Zatrudnianie cudzoziemców w Polsce – forma prawna

Cudzoziemcy, najdłużej jak to możliwe, pracują w oparciu o uproszczoną procedurę zatrudnienia

Pracodawcy korzystający ze skróconej ścieżki zatrudnienia – złożonego w powiatowym urzędzie pracy oświadczenie o zamiarze powierzenia cudzoziemcowi pracy – mogą zatrudniać obcokrajowców na 6 miesięcy w danym roku kalendarzowym, niekoniecznie w sposób ciągły (stosując tę formę zatrudnienia istotne jest, żeby w trakcie całego roku kalendarzowego zatrudnienie danego cudzoziemca nie przekroczyło pół roku).

Decydując się na współpracę z imigrantami, pracodawcy najczęściej wykorzystują maksymalny możliwy czas zawarcia umowy. W 2016 roku 92% zarejestrowanych oświadczeń miało okres ważności od 3 do 6 miesięcy, 7% stanowiły oświadczenia, w których deklarowany czas zatrudnienia cudzoziemca wynosił 1 do 3 miesięcy, a 1% na krócej niż miesiąc.

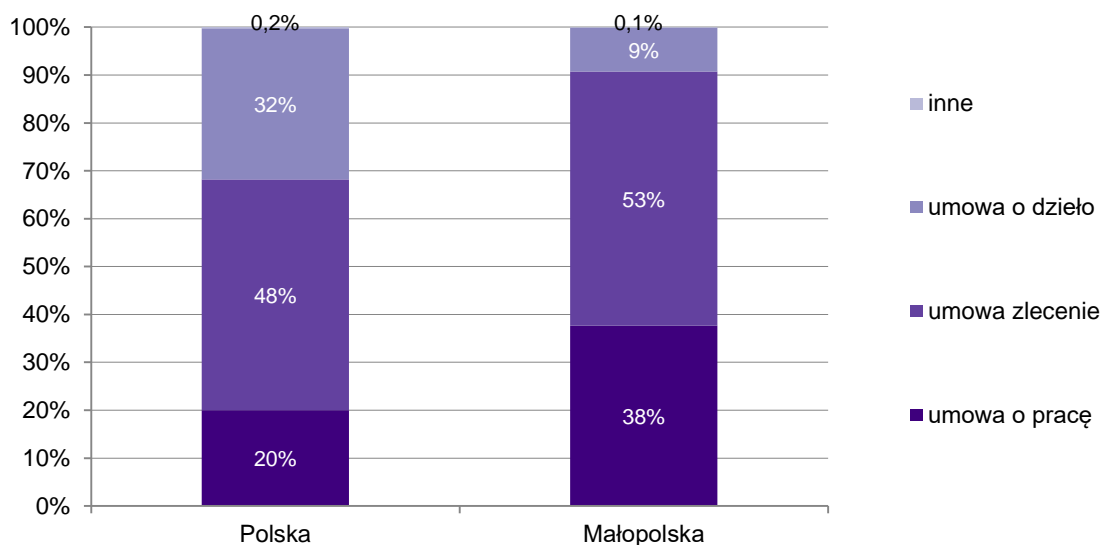
Sytuacja dotycząca zatrudniania, na terenie Małopolski, cudzoziemców w ramach skróconej formuły prawnej przedstawia się stabilnie: nie różni się od tej zaobserwowanej dla kraju (w 2016 roku odsetek zarejestrowanych oświadczeń z terminem ważności do 6 miesięcy na terenie Polski wyniósł średnio 88%), a także nie zmienia się znacząco na przestrzeni lat (pomiędzy 2012 rokiem a 2016 rokiem odsetek rejestracji w poszczególnych kategoriach wahał się w okolicy +/- 2 p.p).

Co prawda zatrudnienie w oparciu o oświadczenia ma, z definicji, charakter krótkoterminowy, warto jednak zwrócić uwagę na fakt, że tylko nieliczni pracodawcy decydują, aby trwało krócej niż trzy miesiące. Z punktu widzenia imigrantów inwestycja w przyjazd musi się opłacać (a przynajmniej musi się zwrócić). Z punktu widzenia pracodawcy wyszkolenie pracownika, przygotowanie go do wykonywania obowiązków wymaga czasu i nierzadko również pieniędzy. Tak więc, w interesie obu stron leży zawiązanie możliwie długiego kontraktu.

Zatrudnienie w oparciu o umowę zlecenie

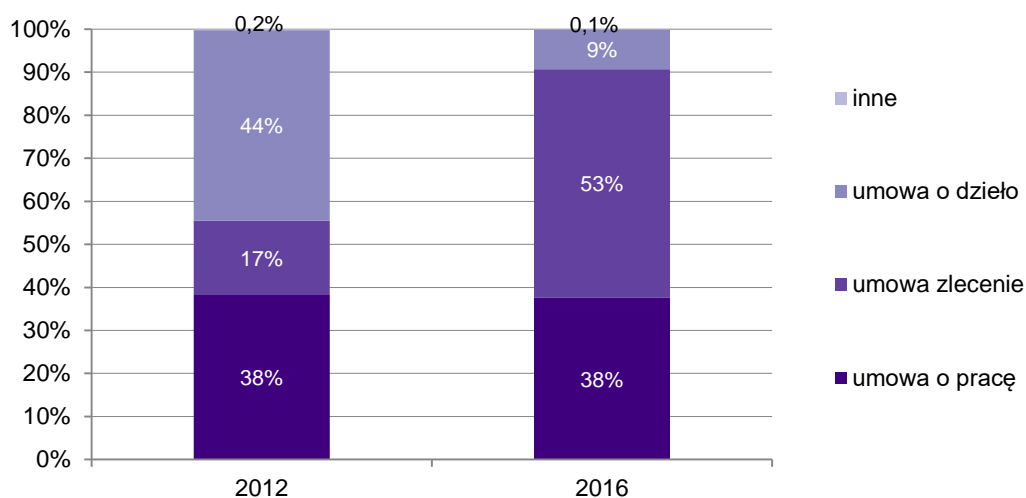
Składając oświadczenia dotyczące zatrudnienia cudzoziemca, pracodawcy są zobligowani do zadeklarowania formy prawnej planowanego zatrudnienia.

Zgodnie z deklaracjami pracodawców, w 2016 roku ponad połowa imigrantów zarejestrowanych w Małopolsce miała wykonywać pracę w oparciu o umowę zlecenie, tj. o 5 p.p. więcej niż średnio w kraju. Znaczącą różnicę między Polską i Małopolską dostrzega się, analizując skalę zatrudniania na umowę o pracę i umowy zlecenia. W województwie, w 2016 roku, niemal dwa razy częściej niż średnio w kraju pracodawcy zatrudniali w oparciu o umowę o pracę, a znacznie rzadziej (3,5-raza) w oparciu o umowy zlecenia.

Wykres 28. Oświadczenia zarejestrowane w Małopolsce i Polsce w 2016 w podziale na formę zatrudnienia

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych udostępnionych przez Wojewódzki Urząd Pracy w Krakowie oraz danych Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej.

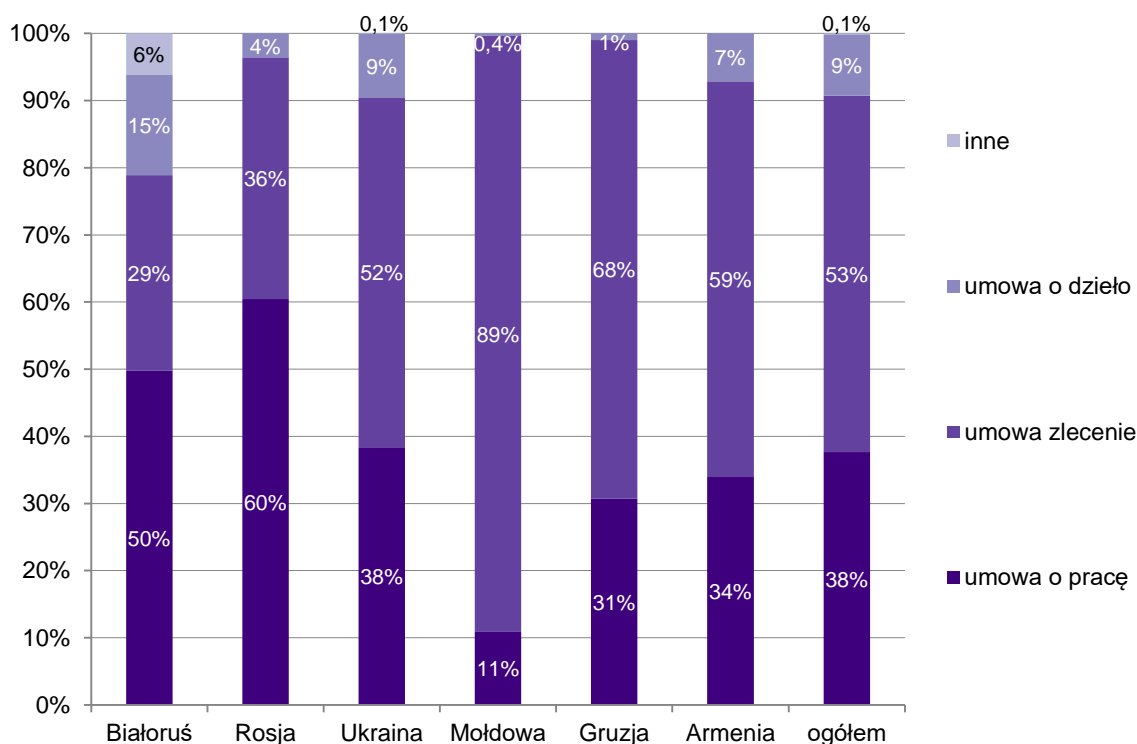
Na terenie Małopolski popularność formy zatrudnienia umowa –zlecenie dynamicznie zwiększała się na przestrzeni lat 2012–2015. Jeszcze w 2012 roku pracodawcy zamierzali zatrudniać głównie w oparciu o umowę o dzieło. O umowie zlecenia traktowało 17% oświadczeń. W kolejnych latach odsetek systematycznie rósł. W 2013 roku wyniósł 30%, w 2014 roku – 35%, w 2015 roku – 52%, by w 2016 roku osiągnąć wartość 53%. Umowy zlecenia zastąpiły przede wszystkim umowy o dzieło. Pomiędzy 2012 rokiem a 2015 rokiem odsetek deklaracji pracodawców o zamiarze zatrudnienia cudzoziemca w tej formie zmalał o 35 p.p. Odsetek zawieranych umów o pracę pozostał na tym samym poziomie tj. 38%.

Wykres 29. Oświadczenia zarejestrowane w Małopolsce w 2012 roku i 2016 roku w podziale na formę zatrudnienia

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych udostępnionych przez Wojewódzki Urząd Pracy w Krakowie.

Warto zauważyć, że dominująca forma zatrudnienia zmienia się także w zależności od obywatelstwa cudzoziemca. Na umowę o pracę mogą liczyć przede wszystkim Białorusini oraz Rosjanie (w 2016 roku co najmniej połowa zarejestrowanych oświadczeń o zamiarze zatrudnienia obywateli z tych krajów zawierała informację o zatrudnieniu w oparciu o umowę o pracę). Pozostali, najczęściej otrzymują umowę zlecenie. Odsetek osób zatrudnionych na umowę o pracę w 2016 roku w przypadku obywateli Ukrainy wynosił 52%, a w przypadku obywateli Mołdawii 89%.

Wykres 30. Oświadczenia zarejestrowane w Małopolsce w 2016 roku w podziale na formę zatrudnienia i obywatelstwo imigranta

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych udostępnionych przez Wojewódzki Urząd Pracy w Krakowie.

Zatrudnianie cudzoziemców w Małopolsce – perspektywa powiatów

Kraków i Nowy Sącz przyciągają najmocniej

Analizując liczbę zarejestrowanych oświadczeń o zamiarze zatrudnienia obcokrajowca na terenie poszczególnych małopolskich powiatów nie trudno zauważyć, że w perspektywie wojewódzkiej skala zjawiska jest silnie zróżnicowana. W roku 2016 w Małopolsce wyróżniono trzy typy ośrodków zatrudnienia:

- dwa ośrodki o dominującym znaczeniu: tj. Kraków i Nowy Sącz. Oświadczenia zarejestrowane przez pracodawców w obu tych miastach stanowiły razem niemal

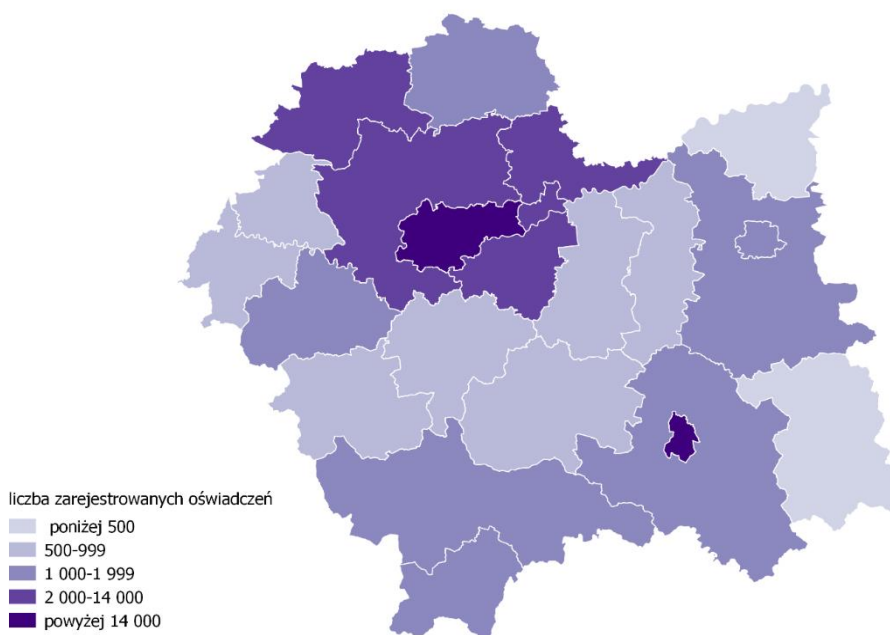
2/3 wszystkich oświadczeń zarejestrowanych w Małopolsce. Przy czym oświadczenie zarejestrowane w Krakowie stanowiły 36% ogółu, a w Nowym Sączu 26%,

- dwa ośrodki o dużym znaczeniu: powiat wielicki i krakowski. Pierwszy odpowiadał za 13% rejestracji w Małopolsce, drugi za 6%. Może mieć to związek z bezpośrednim sąsiedztwem Krakowa i wzajemnym oddziaływaniem tych rynków,
- 18 ośrodków o małym znaczeniu: pozostałe powiaty. Każdy z powiatów znajdujących się w tej grupie miał udział w rejestracjach mniejszy niż 3%. Przy czym w powiecie olkuskim, proszowickim i nowosądeckim udział oscylował w okolicy 2%, a w gorlickim czy dąbrowskim nie przekroczył nawet 0,5%.

Taki układ danych oznacza, że największe zapotrzebowanie na pracowników z zagranicy wykazują firmy zlokalizowane w Krakowskim Obszarze Metropolitalnym (KOM) oraz w Nowym Sączu. W pozostałych powiatach zaangażowanie pracodawców w pozyskiwanie pracowników ze Wschodu jest zdecydowanie mniejsze. Przyglądając się zebranym danym warto również odpowiedzieć na pytanie, co wynika z wielkości i specyfiki wyselekcjonowanych obszarów. I tak po pierwsze są one mniejsze niż KOM, czy też Nowy Sącz, po drugie, często ukierunkowane są na działalność usługową i/lub rolniczą, a jak już zostało wskazane, największy odsetek zatrudnianych imigrantów rejestrują firmy produkcyjne i budowlane.

Dokonując analizy rynku pracy w perspektywie długoterminowej istotne jest zwrócenie uwagi na fakt, że w powiatach, gdzie skala zapotrzebowania na imigrantów jest stosunkowo niewielka, również dostrzega się tendencje do częstszego zatrudniania cudzoziemców.

Mapa 4. Liczba oświadczeń o zamiarze zatrudnienia cudzoziemca zarejestrowanych w Małopolsce w 2016 roku w podziale na powiaty

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych udostępnionych przez Wojewódzki Urząd Pracy w Krakowie.

Dynamiczne zmiany w powiatach

W latach 2011–2016 odnotowano dynamiczny, ponad 25-krotny wzrost zatrudnienia cudzoziemców w mieście Nowy Sącz oraz powiatach wadowickim, myślenickim i wielickim. W przypadku Nowego Sącza zarejestrowany wzrost podań o zatrudnienie cudzoziemca pozwolił osiągnąć miastu drugą, po Krakowie, pozycję ośrodka legalizacji pracy imigrantów w województwie. W 2011 roku oświadczenia rejestrowane w Nowym Sączu stanowiły 10% ogółu rejestrowanych w Małopolsce, większy odsetek rejestracji odnotowywano jedynie w powiatach krakowskim (14%) i olkuskim (11%). W przypadku powiatu wielickiego zmiana również była znacząca. W 2011 roku powiat ten, z udziałem na poziomie 5%, zajmował siódmą pozycję w województwie, a w 2016 roku z udziałem wynoszącym 13% już trzecią.

W przypadku powiatu wadowickiego i myślenickiego dynamiczny wzrost liczby wydawanych oświadczeń nie miał aż tak dużego przełożenia na sytuację w całej Małopolsce. Udział powiatu wadowickiego zwiększył się z 0,2% w 2011 roku do 1,2% w 2016 roku, a powiatu myślenickiego z 0,3% do 0,9%. Dane wskazują, że na tych rynkach pojawia się coraz więcej miejsc pracy, które pracodawcy decydują się obsadzić imigrantami ze wschodu.

Kraków, niezmiennie od 2011 roku, utrzymuje w skali województwa pierwszą pozycję pod względem liczby rejestrowanych oświadczeń o zatrudnienie cudzoziemca. Taka sytuacja nie dziwi biorąc pod uwagę, że jest głównym ośrodkiem gospodarczym w regionie. Wzrost o 1175% pomiędzy latami 2011–2016 przełożył się na zwiększenie udziału w rynku z 31% do 36%.

W powyżej opisanym okresie czasu, we wszystkich powiatach województwa zwiększyła się liczba imigrantów zatrudnianych na podstawie oświadczeń, jednak niektóre ośrodki wyraźnie straciły na znaczeniu. Największy spadek (o 9 p.p.) odnotowano w powiecie olkuskim. Jeszcze w 2011 roku rejestrowane tam oświadczenia stanowiły 11% ogółu, w 2016 roku już tylko 2%. Na tle pozostałych powiatów wyraźnie zmalało zaangażowanie pracodawców w pozyskiwanie pracowników z zagranicy z powiatu krakowskiego (udział zmniejszył się z 14% do 6%) oraz proszowickiego (spadek pomiędzy 2011 rokiem a 2016 rokiem z 10% do 2%).

Wykres 31. Zmiana liczby oświadczeń rejestrowanych w Małopolsce pomiędzy 2011 rokiem a 2016 rokiem w podziale na powiaty

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych udostępnionych przez Wojewódzki Urząd Pracy w Krakowie.

Ze zgłoszonych w powiatowych urzędach pracy oświadczeń o zatrudnienie cudzoziemca wynika, że w 2016 roku na terenie Małopolski:

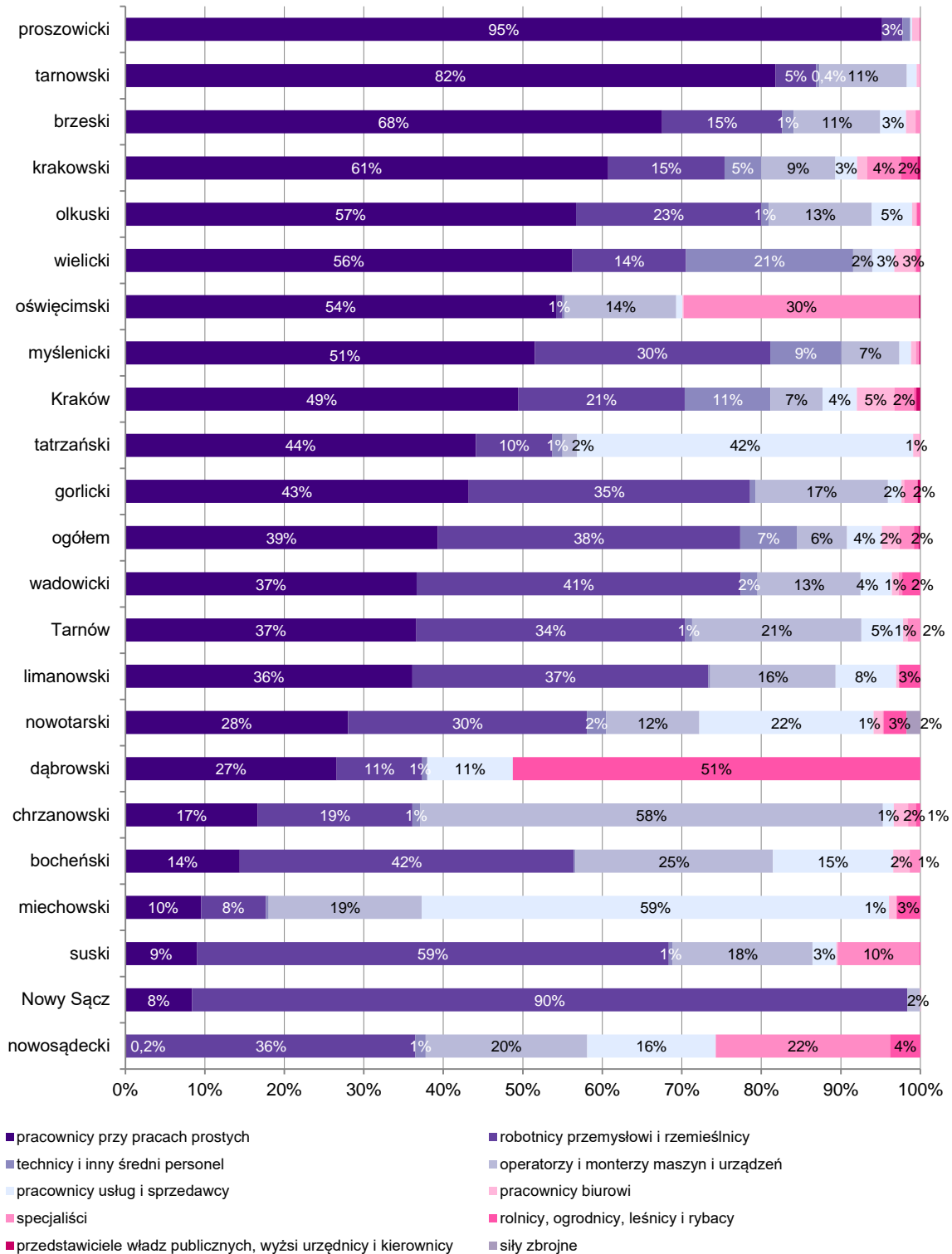
- obywatele Ukrainy stanowili dominującą grupę rejestrowanych imigrantów w każdym z powiatów. Ich udział w poszczególnych powiatach wahał się od 89% w **Nowym Sączu** do 100% w powiatach: **dąbrowskim, brzeskim, proszowickim, suskim** i **miechowskim**. Najczęściej trafiali do firm zlokalizowanych w **Krakowie** (37% ogółu zarejestrowanych obywateli Ukrainy) i **Nowym Sączu** (24%),
- obywatele Białorusi najczęściej byli rejestrowani w **Krakowie** (63%). Podobnie obywatele Gruzji (40%). Osoby pochodzenia gruzińskiego zgłaszali również pracodawcy z powiatu **krakowskiego** (19%), **Nowego Sącza** (15%) oraz powiatu **wielickiego** (14%),
- obywatele Rosji byli rejestrowani głównie, w **Krakowie** (45%) lub powiecie **krakowskim** (28%),
- obywatele Mołdawii, w znakomitej większości (90%) w **Nowym Sączu**,
- obywatele Armenii byli rejestrowani przez pracodawców z powiatu **wielickiego** (32%) oraz w niewiele mniejszej ilości **krakowskiego** (28%) a także **Krakowa** (23%).

Przyglądając się profilowi zawodowemu imigrantów zarejestrowanych przez pracodawców w 2016 roku zauważa się, że na terenie Małopolski:

- **pracownicy zatrudnieni przy pracach prostych** stanowili zdecydowaną większość imigrantów – objętych skróconą ścieżką zatrudnienia – w powiatach: **proszowickim** (95% zarejestrowanych oświadczeń), **brzeskim** (80%), **tarnowskim** (82%) oraz **brzeskim**

- (68%). Natomiast na Sądecczyźnie byli rejestrowani w bardzo niewielkiej grupie (powiat **nowosądecki** – 0,2%, miasto **Nowy Sącz** – 8%),
- zapotrzebowanie na **robotników przemysłowych** dostrzegalne było przede wszystkim w **Nowym Sączu** – aż 90% zarejestrowanych oświadczeń dotyczyło zamiaru zatrudnienia obcokrajowca w charakterze robotnika przemysłowego. Również w powiatach **suskim**, **bocheńskim** i **wadowickim** największą grupę pracowników zgłoszonych do zatrudnienia stanowili robotnicy. Z kolei w powiatach **oświęcimskim** i **proszowickim** zapotrzebowanie na robotników praktycznie nie występowało (odsetek zarejestrowanych oświadczeń wyniósł odpowiednio 1% i 3%),
 - zapotrzebowanie na **techników** było widoczne przede wszystkim w powiecie **wielickim** i mieście **Krakowie**. Rejestracje, które odnotowano w tej kategorii, stanowiły odpowiednio 21% i 11% ogółu rejestracji, które miały miejsce w każdym z powiatów. Tylko w Nowym Sączu nie pojawiło się ani jedno oświadczenie dotyczące chęci zatrudnienia imigrantów o tym profilu zawodowym,
 - **operatorzy oraz monterzy maszyn i urządzeń** zdominowali sytuację w powiecie **chrzanowskim** – 58% złożonych tam oświadczeń dotyczyło zamiaru ich zatrudnienia. Operatorów nie potrzebowali natomiast pracodawcy z powiatu **dąbrowskiego** (w 2016 roku nie wpłynęło tam ani jedno oświadczenie dotyczące tej kategorii zawodowej) i **proszowickiego** (0,1%),
 - **pracownicy usług** stanowili ważną kategorię zawodową w powiecie **miechowskim** oraz **tatrzańskim**, gdzie ponad 40% oświadczeń dotyczyło zamiaru zatrudnienia przedstawicieli tych właśnie zawodów. Najmniejszy odsetek rejestracji odnotowano w **Nowym Sączu** (0,03%) oraz powiecie **proszowickim** (0,2%),
 - jeśli chodzi o **pracowników biurowych** to pracodawcy sporadycznie decydowali się zatrudniać obcokrajowców. Najwyższy odsetek rejestracji odnotowano w **Krakowie** (5% ogółu rejestrowanych tam oświadczeń). W dwóch powiatach (**dąbrowski**, **nowosądecki**) nie wpłynęło ani jedno oświadczenie o zamiarze powierzenia pracy cudzoziemcowi w charakterze pracownika biurowego,
 - **specjaliści** stanowili wyróżniającą się grupę wśród imigrantów zarejestrowanych w powiecie **oświęcimskim**, **nowosądeckim** i **suskim**. Stanowili odpowiednio w powiecie **oświęcimskim** 30% ogółu imigrantów objętych uproszczoną procedurą, **nowosądeckim** 22%, a **suskim** 10%. Specjalistów z zagranicy nie potrzebowali natomiast pracodawcy z powiatu **limanowskiego**, **proszowickiego** i **dąbrowskiego**. Co ciekawe, raczej niewielkie zapotrzebowanie na specjalistów wykazali pracodawcy z **Krakowa** (2% zarejestrowanych oświadczeń). Wydawać by się mogło, że to właśnie w stolicy Małopolski, gdzie dynamicznie rozwija się m.in. branża Business Process Outsourcing (BPO)/Shared Services Centers (SSC), rekrutacje specjalistów będą powszechniejsze,

Wykres 32. Oświadczenia rejestrowane w Małopolsce w 2016 roku w podziale na zawody oraz powiaty

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych udostępnionych przez Wojewódzki Urząd Pracy w Krakowie.

- zdecydowanie najwyższy odsetek rejestracji **rolników** odnotowano w powiecie **dąbrowskim** (51% ogółu rejestracji w tym powiecie), co nie dziwi z uwagi na silnie rolniczy charakter tego obszaru. W pozostałych powiatach odsetek rejestracji wahała się od 4% w powiecie **nowosądeckim** do 0,04% w **proszowickim**. W 8 powiatach, w ogóle nie odnotowano rejestracji w tej kategorii,
- Oświadczenia o zamiarze powierzenia wykonywania pracy **przedstawicielowi władz publicznych, wyższym urzędnikom i kierownikom** pojawiły się tylko w 7 powiatach (mieście **Krakowie**, powiecie **krakowskim, gorlickim, oświęcimskim, myślenickim, wielickim i proszowickim**) i stanowiły margines ogólnego zapotrzebowania na imigrantów w tych powiatach. Najwięcej (1%) w mieście **Krakowie**,
- najmniej liczną kategorię stanowili imigranci zatrudniani w **siłach zbrojnych**. W 2016 roku pojawili się oni jedynie w powiecie **nowotarskim**, gdzie stanowili 2% rejestracji.

Deklaracje kontra rzeczywistość – jak dużo osób podejmuje pracę w oparciu o Oświadczenie o zamiarze powierzenia pracy cudzoziemcowi

Nie zawsze wydania zgoda na pracę skutkuje podjęciem pracy

Z danych Inspektora Pracy w Krakowie wynika, że zamiar zatrudnienia pracownika z zagranicy, nie zawsze przeradza się w faktyczne zatrudnienie.

W 2015 roku Inspektorat Pracy w Krakowie skierował zapytania do niektórych kontrolowanych podmiotów o podanie liczby zarejestrowanych oświadczeń i informację, ilu cudzoziemców ostatecznie podjęło pracę, w związku z zarejestrowanymi oświadczeniami. Okazało się, że objęci kontrolą pracodawcy zarejestrowali łącznie 953 oświadczenia, a pracę, do dnia zakończenia tych kontroli, podjęło 636 cudzoziemców¹⁶.

67%
oświadczeń
skutkowało
zatrudnieniem
imigranta

Generalna Inspekcja Pracy zwraca uwagę na problematyczne kwestie związane ze skróconą procedurą zatrudniania cudzoziemców. Podmioty rejestrowane pod pozorem prowadzenia działalności outsourcingowej nierzadko wykorzystują system oświadczeń do masowego ściągania do Polski cudzoziemców, najczęściej z Ukrainy. Firmy takie, w szczególności prowadzone przez obywateli ukraińskich, rejestrują w powiatowych urzędach pracy znaczną liczbę oświadczeń z danymi osobowymi cudzoziemców zainteresowanych pracą w Polsce (np. uzyskiwanymi za pomocą rekruterów na Ukrainie). Wspomniane podmioty nie mają możliwości zatrudnienia sprowadzanych przez siebie cudzoziemców. Rejestrują one oświadczenia z pełną świadomością, że cudzoziemcy nie będą u nich wykonywali pracy; pozyskują ich wyłącznie na użytek innych firm,

¹⁶ *Sprawozdanie Okręgowego Inspektora Pracy z działalności Okręgowego Inspektoratu Pracy w Krakowie w 2015 roku*, <https://krakow.pip.gov.pl/pl/f/v/147839/sprawozdanie%20OIP%202015.pdf>, [9.02.2017].

z którymi zawarły umowy o współpracy. Wiele z tych podmiotów prowadzi nielegalne pośrednictwo pracy i zazwyczaj nie ma wymaganego wpisu do Krajowego Rejestru Agencji Zatrudnienia¹⁷.

¹⁷ *Sprawozdanie z działalności Państwowej Inspekcji Pracy w 2015 roku*, Warszawa 2016.
<https://www.pip.gov.pl/pl/f/v/156451/Sprawozdanie%202015.pdf>, [9.02.2017].

Napływ imigrantów – podsumowanie

Dane dotyczące legalizacji pracy wskazują, że zainteresowanie imigrantów spoza UE/EOG i Szwajcarii pracą w Małopolsce wyraźnie rośnie. W 2016 roku, w stosunku do roku ubiegłego, liczba wydanych pozwoleń na pracę zwiększyła się o 111%, a liczba zarejestrowanych oświadczeń o 119%.

Profil imigrantów otrzymujących prawo do legalnej pracy w 2016 roku oraz profil pracy jaką, według informacji zamieszczonych w dokumentach, mieli podjąć, obrazuje poniższa tabela.

Tabela 5. Profil imigrantów oraz profil pracy imigrantów otrzymujących prawo do pracy w Polsce w 2016 roku

	zezwolenia na pracę	oświadczenia o zamiarze zatrudnienia cudzoziemca
profil imigranta		
obywatel Ukrainy	85%	95%
mężczyzna	70%	70%
26–40 lat	52%*	45%
pracownik fizyczny	49%** <i>w tym: pracownicy przy pracach prostych (36%), robotnicy wykwalifikowani (13%)</i>	84% <i>w tym: robotnicy przemysłowi (39%), pracownicy przy pracach prostych (38%), operatorzy i monterzy maszyn i urządzeń (6%), rolnicy (1%)</i>
pracujący...		
w budownictwie lub przetwórstwie przemysłowym	29%**	44%
w Krakowie lub Nowym Sączu	77%*** <i>w tym: Kraków (34%), Nowy Sącz (43%)</i>	62%**** <i>w tym: Kraków (36%), Nowy Sącz (26%)</i>

*Dana dla imigrantów, którzy otrzymali zezwolenie na pracę (bez prawa pobytu) w okresie od 1 września 2015 roku do 31 sierpnia 2016 roku
 **Dane uwzględniają tylko zezwolenia na pracę (bez prawa pobytu), ze względu na brak danych pomijają zezwolenia na pobyt czasowy i pracę oraz zezwolenia na pobyt czasowy i pracę wymagającą wysoki kwalifikacji
 ***Deklarowane miejsce wykonywania pracy przez imigranta
 ****Siedziba firmy

Informacje na temat szarej strefy oraz obecności imigrantów z wybranych krajów UE w Małopolsce znajdują się w kolejnych rozdziałach raportu.

MOTYWY PRZYJAZDU DO MAŁOPOLSKI

Imigranci przyjeżdżają ze względu na perspektywiczny rynek pracy oraz sieci kontaktów

Zgodnie z założeniami, badaniem zostali objęci imigranci zarobkowi, a więc osoby, które przyjechały do Małopolski, aby podjąć pracę. Dlaczego cudzoziemcy wybierają Małopolskę? Z przeprowadzonych wywiadów z imigrantami wynika kilka kluczowych czynników, które przyciągają ich do województwa.

Czynniki związane z rynkiem pracy:

- **korzyści finansowe:** czyli możliwość osiągnięcia wyższych zarobków niż w miejscu pochodzenia. W niektórych przypadkach decyzja o wyjeździe była podejmowana wręcz w dramatycznych okolicznościach.

[Wyjechałyśmy – przyp. autora] żeby na chleb chociaż starczyło, [wypłata na Ukrainie – przyp. autora] była na tyle minimalna, że przez kilka miesięcy nawet żyliśmy na samej kaszy. Nic innego nie było. Na śniadanie, na obiad i na kolację była kasza jęczmienna [imigr_9].

- **możliwość podjęcia legalnej pracy:** część respondentów, po przeżyciu negatywnych doświadczeniach zawodowych w innych państwach, przyjeżdża do Polski w poszukiwaniu legalnego zatrudnienia

(...) no bo agencja, która robiła wizy to ja powiedziałem, że nie chcę pracować w Czechach, bo to straszne jest i potrzebuję pracę w Polsce [imigr_3],

- **propozycja agencji pracy:** w przypadku niektórych imigrantów wybór miejsca został niejako narzucony przez pośrednika pracy. Imigranci udają się tam gdzie np. *(...) z Ukrainy agencja [imigr_4] oferuje zatrudnienie,*
- **atrakcyjna oferta pracy:** możliwość podjęcia satysfakcjonującej pracy przyciąga do Małopolski sporą grupę imigrantów.

(...) decyzja [o wyjeździe z Czech – przyp. autora] wyszła jak kończyła mi się umowa o pracę w moim miejscu zamieszkania. Znalazłam ogłoszenie o pracę tutaj w Polsce i postanowiłam wyjechać za tą właśnie pracą. Na chwilę obecną jestem w Krakowie [imigr_13].

Czynniki związane z siecią kontaktów interpersonalnych:

- **do bliskich:** ważnym czynnikiem przyciągającym cudzoziemców do Małopolski są korzenie rodzinne. Imigranci przyjeżdżają np. *(...) do Krakowa do kuzynki [imigr_7],* lub też dlatego, że *(...) w Małopolsce jest moja rodzina ze strony mamy [imigr_11].* Część imigrantów przeprowadza się do województwa ze względu na partnera/partnerkę, którzy tu mieszkają,
- **do innych imigrantów:** dla wielu imigrantów bodźcem do podjęcia pracy w Małopolsce są kontakty z innymi imigrantami, którzy już się tutaj zadomowili. Znajomi pomagają

w znalezieniu pracy i zakwaterowania, co ułatwia aklimatyzację w nowym miejscu. Jak mówi jedna z badanych imigrantek:

(...) Koleżanka ze studiów pracuje w Krakowie, wyszła za mąż i mieszka w Krakowie, tu pracuje w Krakowie. (...) Tutaj chwali, że ma taką fajną pracę, męża. Kolega ma firmę i zaproponował mi przyjechać do Polski, bo akurat potrzebny był ten język, który ja znam. No i ja przyjechałam [imigr_17],

- **zachęta ze strony Polaków na emigracji:** na decyzję o wyjeździe do Polski i Małopolski wpływają także relacje, jakie nawiązują obcokrajowcy z Polakami przebywającymi na emigracji, u nich w kraju.

(...) w Londynie poznałem mnóstwo Polaków i gdzieś – jakiś sentyment, nie wiem [imigr_10].

Czynniki związane z rozwojem osobistym:

- **ciekawość:** imigranci wskazują, że wybór Polski i Małopolski dyktowany jest chęcią poznania, warunków życia:

(...) chciałem ogólnie zobaczyć, bo zawsze mnie to interesowało, jak ogólnie wyglądają zarobki polskie a niemieckie. Czy da się ogólnie wyżyć z tego [imigr_2],

czy też kultury:

Chęć poznania kultury polskiej, Kraków mi się zawsze podobał. Chęć zmiany w ogóle otoczenia. I możliwość rozwoju takiego. Międzykulturowego [imigr_21],

- **potrzeba zmiany:** dla niektórych cudzoziemców bodziec do przeprowadzki stanowi:

(...) potrzeba zmiany, potrzeba doświadczenia czegoś nowego, poznanie trochę świata [imigr_7].

Czynniki związane z regionem:

- **dostępność komunikacyjna:** jak mówi jeden z badanych obcokrajowców:

(...) zawsze chciałem pojechać do Krakowa lub Wrocławia. A że były loty szybsze do Krakowa, to poleciałem sobie bezpośrednio do Krakowa, ponieważ nie musiałem później dojeżdżać busami, gdzie nie znałem Polski [imigr_2],

- **atrakcyjność Krakowa:** nie bez znaczenia dla wyboru Małopolski na miejsce docelowego pobytu pozostają oferowane warunki życia oraz szeroko rozumiana oferta kulturalna Krakowa, między innymi to (...) że *dużo można poznać* [imigr_16]. Pojawiają się nawet opinie, że to (...) *piękne miasto i trochę przypomina Paryż* [imigr_15].

Przeważnie imigranci wymieniają kilka czynników, które w ich przypadku zdecydowały o zmianie miejsca zamieszkania i podjęciu pracy w Małopolsce. To co szczególnie często powtarza się w wypowiedziach respondentów dotyczy otwartego rynku pracy i kontaktów interpersonalnych.

Perspektywa agencji zatrudnienia

Pracownicy agencji zatrudnienia, którzy rekrutują cudzoziemców do pracy w Polsce, zwracają uwagę na jeszcze inne argumenty, przemawiające za podjęciem pracy w województwie:

- **sytuacja polityczna:** jedna z respondentek zauważa, że:

(...) uwarunkowania polityczne sprawiają, że mimo wszystko ludzie z Ukrainy przenoszą się chętnie do Polski. Natomiast (...) Ukraińcy, którzy mieszkają przy granicy z Polską, czyli w strefie nieobjętej konfliktem – nie każdy z nich jest zainteresowany relokacją, tym bardziej, że mimo wszystko, mimo sytuacji politycznej, tworzą się tam nowe centra informatyczne [PAZ_2],

- **bliskość ojczyzny:** akcentowana zwłaszcza w przypadku obywateli Ukrainy.

(...) na pewno mają blisko, na pewno tych ofert pracy jest sporo teraz. Więc no jest im łatwiej, zawsze też mogą wyjechać, bo zdarza się, że oni też co jakiś czas wyjeżdżają na tą Ukrainę. Jeżeli ktoś nie ściąga tutaj rodziny, to co jakiś czas tam wyjeżdża, na jakiś pewnie niedługi czas, ale wyjeżdża [PAZ 3],

- **duży rynek korporacji międzynarodowych:** przyciąga specjalistów z wielu dziedzin.

[W Krakowie – przyp. autora] mamy 50, 60 centrów spółek międzynarodowych. To jest obsługa działów personalnych, obsługa finansowa, jedno z najlepszych miejsc, żeby te kompetencje w obszarze obsługi finansowej zdobyć to Kraków [PAZ_5].

Dla obywateli Ukrainy nie bez znaczenia jest także opcja osiągnięcia na analogicznych stanowiskach, jakie zajmowali u siebie w kraju, wyższych zarobków.

(...) przypuszczam, bo nie znam takich danych, że mimo wszystko Ukraińcy, nawet w korporacjach międzynarodowych, otrzymują troszkę mniej pieniędzy niż w Polsce [PAZ_2],

- **możliwość podnoszenia kwalifikacji:** ważna szczególnie dla młodych imigrantów, którzy:

(...) szukają często możliwości kontynuowania edukacji w Polsce, czyli na przykład studiów. I wtedy razem ze studiami, bardzo, bardzo chętnie podejmują pracę [PAZ_4],

Przyglądając się sytuacji cudzoziemców na małopolskim rynku pracy z perspektywy pracowników agencji zatrudnienia można wyróżnić dwie płaszczyzny, które oddziałują na cudzoziemców. Pierwsza wypychająca, niestabilna sytuacja polityczna – dotycząca przede wszystkim Ukrainy oraz druga przyciągająca do Małopolski, rozwijający się rynek pracy, na którym robi się coraz więcej miejsca dla cudzoziemców. Nie powinno dziwić, że agencje patrzą na zatrudnianie cudzoziemców

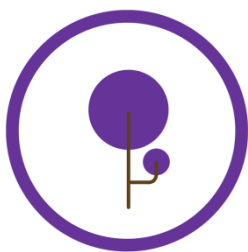
głównie przez pryzmat obywateli Ukrainy, gdyż to oni stanowią największą grupę obcokrajowców, z którymi mają styczność w swojej pracy.

PRZYGOTOWANIE DO PRZYJAZDU DO POLSKI

Sytuacja przed wyjazdem z kraju

Najłatwiej migrować młodym, ale i starsi decydują się na wyjazd

Na jakim etapie życia imigranci decydują się na wyjazd z kraju? Analizując wypowiedzi cudzoziemców objętych badaniem, można wyróżnić dwa dominujące scenariusze.

Scenariusz 1.

W młodości: w momencie przyjazdu do Małopolski wiek imigrantów oscylował w przedziale 18–28 lat. Przed wyjazdem przeważnie mieszkali z rodzicami, rzadziej wynajmowali mieszkanie ze współlokatorami. Część obcokrajowców przyjechała do Małopolski od razu po skończeniu nauki – (...) *po skończonej szkole średniej tam [w Irlandii – przyp. autora] od razu przyjechałam do Polski* [imigr_7], część zdażyła zdobyć pierwsze doświadczenia zawodowe u siebie w kraju – (...) *ojciec mi załatwił robotę w swojej firmie. Praca polegała na konserwowaniu wnętrza* [imigr_5]. Niemniej tylko nielicznym młodym imigrantom sytuacja finansowa pozwalała na niezależność – (...) *pozwalala mi się utrzymać, natomiast nie pozwalala mi na coś więcej* [imigr_12], a wręcz zdarzały się sytuacje, gdy młodzi mieli problem z zaspokojeniem podstawowych potrzeb. Przyjechali więc do Małopolski, żeby podjąć (...) *obojętnie jaką pracę, byle zarobić jakieś pieniądze* [imigr_1]. Młodzi, objęci badaniem, zostawili rodzinę, która nie wymagała z ich strony opieki.

Scenariusz 2.

Po 35 roku życia: imigranci z tej grupy wiekowej przeprowadzili się do Małopolski po 35 roku życia. W momencie wyjazdu z kraju mieli stabilną sytuację mieszkaniową (zazwyczaj własne mieszkanie), zawodową (ukończone studia, ewentualnie szkołę średnią i pracę zapewniającą utrzymanie) oraz rodzinną (najbliżsi nie wymagali opieki z ich strony). Do Małopolski przyjechali ze względu na chęć zmiany, ciekawą propozycję pracy, czy też sprawy osobiste (do bliskiej osoby).

Jak zauważają pracownicy agencji zatrudnienia, (...) *najłatwiej jest przeprowadzić się tym, którzy nie mają rodziny. Więc do 30 lat* [PAZ_2]. Aczkolwiek, jak już zostało nakreślone wyżej, zainteresowanie pracą w Polsce wykazują także osoby starsze, z doświadczeniem zawodowym. Wiele zależy od stanowiska:

- o stanowiska menadżerskie ubiegają się osoby z doświadczeniem, które miały okazję pracować na analogicznych posadach u siebie w kraju,
- na stanowiska specjalistów aplikują głównie osoby (...) *w początkowym okresie, po studiach* [PAZ_5],
- o stanowiska produkcyjne starają się osoby na różnym etapie życia i kariery:

(...) czterdzieści, pięćdziesiąt lat..., ale mamy też takie osoby tuż po studiach, albo studiujące. Ponieważ są w Polsce, studiują i dorabiają sobie dodatkowo, więc nie ma tutaj reguły. Bardzo różne osoby [PAZ_4].

Kompetencje obcokrajowców do podjęcia pracy w Polsce

Przygotowanie obcokrajowców do podjęcia pracy w Polsce z punktu widzenia osób, które je rekrutują i zatrudniają, czyli agencji zatrudnienia i samych pracodawców wygląda następująco.

Kompetencje zawodowe do wykonywania prac prostych – wystarczą chęci

W przypadku prac prostych (...) *nie ma jakichś szczegółowych wymagań, co do właśnie wykształcenia, czy doświadczenia [PAZ_4].*

Pracodawcy przyjmują pracowników, którzy mają dyplomy szkół, zdarza się niejednokrotnie, że nawet wyższych, jak i takich, którzy zakończyli edukację na bardzo wczesnym etapie.

(...) mnie nie interesuje, czy on jest ekonomistą, humanistą. Najważniejsze to, żeby on umiał wykonywać [na budowie – przyp. autora] to, czego ja od niego wymagam [firma_18].

Bywają więc przypadki, gdy (...) *doktor stomatolog kładzie płytki [firma_12].*

Pracodawcy zdają sobie sprawę, że pracę w Polsce wykonywaną poniżej kwalifikacji, wymusza na imigrantach:

(...) sytuacja w ich miejscu zamieszkania. Przyjmowaliśmy [do sprzątnięcia – przyp. autora] osoby, które miały wyższe wykształcenie. No niestety gdzieś tam w swoim regionie się nie powiodło, przyjechały tutaj, pracowały, nie miały jakiejś takiej manii wyższości [firma_10].

Zdarza się i tak, że trudna sytuacja finansowa w domu rodzinnym nierzadko stanowi dla cudzoziemców barierę w zdobyciu jakiegokolwiek wykształcenia przed przybyciem do Polski.

(...) po prostu są to często osoby z rodzin wielodzietnych, gdzie pochodzą z małych miejscowości, bądź nawet z wiosek na Ukrainie, gdzie tak naprawdę, po osiągnięciu pełnoletności rodzicom zależy na tym, żeby podjęły pracę i pomogły utrzymać gospodarstwo, a niekoniecznie, żeby poszły w stronę edukacji [firma_8].

Poszukując pracowników do prac prostych, pracodawcy raczej luźno podchodzą do kwestii doświadczenia zawodowego. Chociaż zdarzają się wyjątki.

(...) osoba, która będzie pracowała u nas w ekipie sprzątającej, musi mieć już doświadczenie na tym stanowisku (...) może nie pracowały w tak dużych firmach, tak pręźnie działających jak nasza – ale które np. sprzątały w szkołach na Ukrainie [firma_8].

Do wykonywania prac prostych zatrudniany jest zróżnicowany przekrój pracowników – zarówno takich, którzy mieli okazję pracować w podobnej profesji jak i takich, którzy wszystkiego uczą się na stanowisku pracy.

Kilka ludzi przyjechało już z dobrym doświadczeniem, bo po rozmowie z nimi stwierdziłem, że pracowali już w restauracjach, tylko że właśnie na Ukrainie. A niektórzy po prostu z tak zwanej budowy zostali ściągnięci [firma_17].

Jak zauważa jeden z pracodawców, niektórzy cudzoziemcy (...) *trochę ubarwiają swoje umiejętności. Bardzo często się zdarza. Ja się nie dziwię. Każdy chce znaleźć sobie robotę [firma_11].*

Ewentualne braki imigranci uzupełniają na stanowisku pracy. Pracodawcy deklarują, że nowi pracownicy mogą liczyć między innymi na szkolenie, czy też pomoc ze strony osób z dłuższym stażem w firmie.

Każdy pracownik dostaje dokładny instruktaż, formalnie nawet za podpisem, w celu tego, żeby bezpiecznie i solidnie pracował. A to się zdarza, że po dokładnym instruktażu jest dobry pracownik [firma_19].

Zdaniem przedstawicielki agencji zatrudnienia, kwestia douczenia, czy dorobienia uprawnień w przypadku prac prostych jest na porządku dziennym.

(...) nie spotkałam chyba jeszcze ani razu osoby takiej ze wschodu, która legitymowała by się tutaj dokładnie tymi uprawnieniami, których my szukamy, ponieważ to urząd dozoru technicznego wydaje takie uprawnienia, więc oni po prostu muszą to zrobić [PAZ_1].

Kompetencje zawodowe do wykonywania prac specjalistycznych – wykształcenie konieczne, doświadczenie mile widziane

Pracodawcy wymagają, aby osoby wykonujące prace specjalistyczne posiadały wykształcenie wyższe, nie zawsze z własnej dziedziny.

Osoby, z którymi współpracujemy, są to osoby, które mają wyższe wykształcenie (...) To są osoby, które zdobywały, czy tam uczyły się w różnych zawodach. Natomiast, ich umiejętność, ich znajomość języka obcego oraz oczywiście specjalistyczne przygotowanie, powoduje, że znalazły zatrudnienie u nas jako lektorzy [firma_13].

Niektórzy pracodawcy dostrzegają różnicę w poziomie kształcenia jaki oferują uczelnie z poszczególnych krajów. Przykładowo jeden z respondentów wyżej ocenia jakość edukacji w Ameryce Południowej niż na Ukrainie.

W Ameryce Południowej, tutaj na przykładzie oczywiście Kolumbii (...) edukacja na tym wyższym poziomie jest bardzo droga, nie każdego stać i nie każdy też daje sobie radę w kontynuowaniu właśnie tej nauki, są bardzo duże wymagania (...) Ukraina dopiero wchodzi w ten system demokratyczny. Ukraina jest państwem bardzo skorumpowanym i również oświata jest na niższym poziomie [firma_1].

Z kolei wśród pracowników agencji zatrudnienia pojawiają się głosy, że w przypadku zawodów informatycznych poziom nauczania na Ukrainie nie odbiega od tego, jaki oferują uczelnie w Polsce, dlatego też (...) *pracodawcy chętnie zatrudniają akurat Ukraińców* [PAZ_2].

Jeśli chodzi o doświadczenie zawodowe specjalistów, to pracodawcy traktują je jako dodatkowy atut. Jak sami mówią: (...) *jesteśmy otwarci na dane osoby, czy świeżo po studiach, aczkolwiek wolimy też, żeby były już trochę zaprawione w bojach, doświadczone* [firma_16]. W sytuacji, gdy pracodawcy decydują się zatrudniać absolwentów, starają się, aby byli to ludzie już sprawdzeni, (...) *którzy odbywali u nas powiedzmy wcześniej jakieś praktyki, bądź w trakcie wakacji u nas pracowali* [firma_15]. Niektórzy pracodawcy organizują dodatkowe szkolenia dla osób, którym brakuje umiejętności praktycznych.

Pod względem technicznym może mają wykształcenie, natomiast pod względem takim merytorycznym to niestety trzeba było ich jeszcze przeszkolić troszeczkę. No tutaj akurat większość z tych pięciu osób, które zatrudniam jako inżynierów [budownictwa – przyp. autora] to osoby praktycznie wykształcone, ale bez takiego doświadczenia zawodowego i wyjechały ze względu na to, że no nie miały pracy, były bezrobotne na Ukrainie [firma_3].

W przypadku zawodów medycznych, cudzoziemcy z doświadczeniem zawodowym oceniani są bardzo wysoko i stanowią dla firmy cenny zasób.

Mają doświadczenie jak leczy się za granicą, jakich się leków używa, jak to wygląda, więc mogą też podpowiedzieć nam coś więcej na ten temat, że u nich są takie, a nie inne metody, czy to pomagało, czy nie pomagało, co jest lepiej zrobić [firma_14].

Kompetencje miękkie – atut obcokrajowców

W przypadku oceny kompetencji miękkich cudzoziemców podejmujących prace w Małopolsce, nie widać różnic pomiędzy imigrantami wykonującymi prace proste i prace specjalistyczne. Pracodawcy, zatrudniając na różnych stanowiskach (od analityka finansowego zaczynając na pomocy kuchennej kończąc) doceniają u obcokrajowców:

- **pracowitość**

(...) pracowici, przykładają się do tego, co robią (...) osoby z zagranicy, które chcą tutaj być, nie narzekają [firma_16],

- **ambicję**

(...) są bardzo ambitnymi osobami. Zależy im na tym żeby zarabiać. Żeby się mieć, za co utrzymać, więc podejmują się każdego rodzaju pracy w mojej firmie [firma_2],

- **sumienność**

(...) większość pracowników tak, jak mówiłem są bardzo sumienni, bardzo dokładnie wszystkie prace wykonują [firma_5],

- **chęć doksztalcania**

(...) sami się uczą. Dużo nauki podejmują sami w domu. I powiem Panu, że jestem z nich bardzo zadowolona. Z ich przygotowania. Jeśli nawet czegoś nie wiedzą to oni się doksztalają albo we własnym zakresie, albo jakieś kursy, albo jakieś dodatkowe szkolenia podejmują [firma_4].

Agencje zatrudnienia zwracają z kolei uwagę na następujące cechy obcokrajowców:

- **otwartość**

(...) są przede wszystkim bardziej otwarci tak naprawdę na to, co oferuje w tym momencie rynek. Chcą to poznać, chcą się nauczyć. Po prostu no, no chcą pracować [PAZ_1],

- **pozytywne nastawienie**

(...) oni są bardzo przyjaźnie nastawieni. Oni są życzliwi, starają się [PAZ_3],

- **zdyscyplinowanie**

(...) są to bardzo zdyscyplinowani obywatele, mający świadomość cofnięcia pozwolenia na pobyt w Polsce. Zdarzają się incydentalne negatywne zachowania, ale zdarza się to raczej w promilach, niż w procentach [PAZ_5].

Kompetencje językowe pracowników wykonujących prace proste – wystarczy poziom komunikatywny

Pracodawcy dobrze oceniają kompetencje językowe zatrudnianych obcokrajowców. Nawet jeżeli na początku występują trudności, to szybko udaje się je przezwyciężyć.

W przypadku imigrantów wykonujących prace proste, komunikacja odbywa się głównie w języku polskim. Pracodawcy oczekują podstawowej znajomości języka.

(...) jeżeli osoba wykonuje prace fizyczne, nie zależy nam na tym, żeby porozumiewała się płynnie w języku polskim. Wystarczy, że jest to na poziomie komunikatywnym [firma_8].

Badani pracodawcy różnią się w ocenie kompetencji językowych imigrantów, wykonujących prace proste. Pojawiają się opinie, że są one na niskim poziomie:

(...) te osoby, które są u nas zatrudniane bardzo kaleczą język polski. Coś umieją, więcej rozumieją niż umieją powiedzieć, ale myślę, że to nie jest żadna przeszkoda. Jeżeli ktoś naprawdę chce, to się z nim dogada [firma_10],

oraz takie, że na zaawansowanym:

(...) Ci ludzie z reguły jak przyjeżdżają, to świetnie gadają po polsku. Znaczą, no wiadomo, jakby wchodziły w grę słowa bardziej zaawansowane to tam, no trzeba mu wytłumaczyć [firma_6].

Często zainteresowani porozumiewają się w mieszance różnych języków.

(...) my trochę gdzieś tam tyknęliśmy ukraińskiego, Ukraińcy tyknęli polskiego, więc jakby dogadać się dogadamy, tak żeby jedna i druga strona była zadowolona [firma_18].

Generalnie w ocenie pracodawców nie ma problemów z komunikacją. W przypadku Ukraińców (stanowiących największą grupę imigrantów) duże ułatwienie stanowi podobieństwo języka.

Pracodawcy odnotowują, że kompetencje językowe pracowników szybko się poprawiają, (...) *nawet jak sobie nie radzą, to po pół roku pracy u nas sobie już radzą [firma_8].*

Zdaniem jednej z agencji zatrudnienia, pewne utrudnienie w szlifowaniu języka stanowi fakt, że wielu cudzoziemców przebywa w Polsce tylko przez część roku.

(...) nie jest dla nich łatwe przestawienie się, niektórzy co pół roku przyjeżdżają, wymaga to trochę czasu. [PAZ_5]

Kompetencje językowe specjalistów – konieczny poziom zaawansowany

Kompetencje językowe specjalistów przyjeżdżających do Małopolski z zagranicy są oceniani bardzo wysoko, zarówno przez pracodawców jak i przedstawicieli agencji zatrudnienia.

Jeżeli chodzi o specjalistów, to są osoby bardzo kompetentne, spełniają wymogi i wszystkie standardy, które stawia przed nimi nasz klient. Przechodzą testy, są w ten sam sposób testowani kandydaci z Polski, Niemiec, Szwecji czy Hiszpanii [PAZ_5].

Na wielu stanowiskach np. informatycznych nie wymaga się, aby cudzoziemcy posługiwali się językiem polskim, (...) *Przy programowaniu liczy się tylko angielski [PAZ_2].* Cudzoziemcy, nie tylko informatycy, raczej nie mają problemu ze spełnieniem tego kryterium.

(...) wszyscy obcokrajowcy, z którymi współpracujemy, oprócz swoich języków ojczystych mówią także biegle w języku angielskim. No, to jest w dzisiejszych czasach norma [firma 13].

Jak twierdzi jeden z przedstawicieli pracodawców sektora finansowego:

(...) jeżeli ktoś chce dobrze zarabiać w ekonomii, w giełdzie, w inwestowaniu to niestety musi dobrze znać kilka języków, żeby przeć do przodu [firma_16].

Zdarzają się również przypadki, że pracodawcy oczekują od specjalistów zaawansowanej znajomości języka polskiego, niezbędnej między innymi do podjęcia pracy w biurze rachunkowym

obsługującym polskie firmy. W takich sytuacjach wymagane jest przedstawienie certyfikatu, który potwierdzi poziom kompetencji językowych.

(...) oni przyjeżdżając tutaj, poszli na kurs języka polskiego, otrzymali certyfikat, no i certyfikat złożyli mi w biurze. Tak, że wiem, widziałem to jak to wygląda [firma_9].

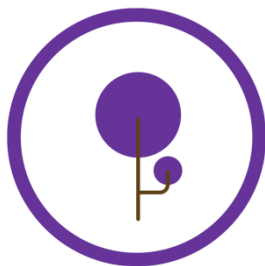
Z wypowiedzi pracodawców wynika, że zawansowaną znajomość języka polskiego prezentują przede wszystkim osoby, które (...) *uczyły się w szkołach polskich, studiowały na polskich uczelniach* [firma_13]. Natomiast cudzoziemcy, dla których język polski nie jest obligatoryjny na stanowisku pracy, często uczestniczą w kursach, żeby poznać jego podstawy.

SYTUACJA ZAWODOWA IMIGRANTÓW W POLSCE

Jak przebiega kariera imigrantów?

Sytuację zawodową imigrantów, którzy zdecydowali się podjąć pracę na terenie Małopolski, warto przeanalizować przyjmując za punkt wyjścia scenariusze, opisane w rozdziale p.t [Przygotowanie do przyjazdu do Polski](#).

Scenariusz 1.

Osoby młode: wśród cudzoziemców, którzy przyjechali do Polski w wieku 18–28 lat, wyróżniają się dwie grupy pracowników. Pierwsza charakteryzuje się dynamiką zatrudnienia, druga jej stabilnością. W przypadku pierwszej grupy zmiany pracy wiążą się z poszukiwaniem optymalnej ścieżki kariery, stopniowym budowaniem pozycji zawodowej. Grupę tworzą głównie cudzoziemcy z wyższym wykształceniem, którzy podejmują się różnych prac, finalnie osiągając pozycję specjalisty.

Na początku to były na czarno prace i było sprzątanie (...) Potem pracowałam w domu kultury z dziećmi. A później prowadziłam kółko plastyczne w domu kultury. (...) W galerii pracowałam, w galerii sztuki współczesnej pracowałam jako opiekun galerii. Później znowu na sprzątku pracowałam. Później pracowałam w rejestracji poradni neurologicznej przy neurologu. A później już pracowałam w żłobku [imigr_18].

W grupie tej znajdują się również osoby bez wyższego wykształcenia, wykonujące prace proste, które zmieniają firmy, w nadziei na lepsze warunki zatrudnienia. Zdarza się, że uciekają od nieuczciwego pracodawcy / agencji pracy, czy też z szarej strefy zatrudnienia.

Agencja była zła. (...) W umowie było napisane, jedne... jak to... jedna cyfra. Umowa zlecenia było napisane... jedna kasa, a za to, co agencja dawała nam mieszkanie, to [potrącała sobie – przyp. autora] i za dojazd [imigr_4].

Drugą grupę stanowią osoby, które przywiązują się do jednego miejsca pracy na lata. Co ciekawe, niekoniecznie legalnego. Mają wykształcenie średnie, wykonują prace proste (magazyniera, konserwatora wnętrz).

Żadnej zamiany nie było, cały czas [od 2012 roku – przyp. autora] pracuję w jednej firmie [imigr_16].

Scenariusz 2.

Imigranci po 35 roku życia: jak już zostało wspomniane, osoby należące do tej grupy wiekowej przeważnie mają wykształcenie wyższe. Przyjeżdżają, żeby podjąć zagwarantowaną pracę na stanowiskach specjalistycznych. Wiążą się z jednym pracodawcą na lata. Zdarzają się sytuacje, gdy awansują wewnątrz firmy.

[W tej samej firmie pracuję – przyp. autora] do dnia dzisiejszego (...) Byłam specjalistą do spraw sprzedaży a teraz jestem dyrektorem rynku wschodniego [imigr_17].

Warunki zatrudnienia imigrantów pracujących w Małopolsce

Z wypowiedzi imigrantów pracujących na terenie Małopolski jak i pracodawców ich zatrudniających wyłania się zbliżona ocena warunków zatrudnienia oferowanych cudzoziemcom.

Zarobki nie spadają poniżej minimalnej krajowej

Wysokość wynagrodzenia, na jakie mogą liczyć zarówno imigranci wykonujący prace proste, jak i specjalistyczne, nie spada poniżej poziomu obowiązującej pensji minimalnej krajowej. Podstawowa stawka nierzadko jest uzupełniana premiami (ich poziom jest zależny od indywidualnej oceny efektywności pracownika) oraz nadgodzinami, (...) *jeśli chcą sobie dorobić.* [firma_17]. Razem ze wszystkimi możliwymi do uzyskania dodatkami, zarobki imigrantów oscylują przeważnie w okolicy 2-3 tys. zł netto. Najwyższą wartość osiągają u specjalistów (6 tys. zł – według deklaracji imigrantów, 8 tys. zł – według deklaracji pracodawców). U pracowników wykonujących prace proste, rzadko przekraczają 3 tys. zł netto.

Zdaniem pracodawców, obcokrajowcy są zadowoleni z wynagrodzenia, jakie im oferują, co jednak nie powstrzymuje imigrantów przed szukaniem innych, bardziej atrakcyjnych opcji, również za granicą.

Jak dostają przelew, to są zadowoleni, bo uśmiech im widać na twarzach. Skoro nie odchodzą, no to jest wszystko ok, chociaż zdarzyło się, że dwóch odeszło, ale niestety dostali taką ładną ofertę z Londynu, że niestety w naszych realiach ciężko przebić pewne rzeczy [firma_16].

Zdaniem samych imigrantów warunki finansowe w Małopolsce są zadowalające, chociaż apetyty są oczywiście na więcej.

Kwestia zarobków, satysfakcjonująca bardzo. (...) Może być oczywiście więcej. Ale wszystko przede mną [imigr_17].

Wypowiadając się na temat warunków pracy cudzoziemców, pracodawcy lubią podkreślać, że nie różnią się one od tych oferowanych Polakom.

Obcokrajowcy w naszej firmie są zatrudniani dokładnie na tych samych warunkach, co Polacy, co obywatele polscy [firma_13].

Podobny pogląd dominuje w wypowiedziach przedstawicieli prywatnych agencji zatrudnienia, zwłaszcza w kontekście płac osiąganych przez pracowników produkcyjnych.

Zarobki są takie same jak Polacy mają. Czyli w zależności od oferty, od miejsca pracy, ale to są, w porównaniu to są takie same stawki [PAZ_4].

W przypadku specjalistów pojawiają się odmienne opinie. Zdaniem jednej z agencji, zarobki cudzoziemców potrafią być wyższe niż Polaków, zdaniem innej niższe.

[Obcokrajowcy – przyp. autora] mają większe kompetencje, płynna znajomość języka, który jest poszukiwany. Niektóre firmy decydują się na dodatki motywacyjne, mieszkaniowe, co powoduje, że stawka wynagrodzenia może być wyższa [PAZ_5].

[Obcokrajowcy – przyp. autora] mogą być tańsi, aczkolwiek (...) to nie są kwestie, które determinują [zatrudnienie – przyp. autora] [PAZ_2].

Dla stałych współpracowników umowa o pracę, dla sezonowych – zlecenie

Bez względu na rodzaj wykonywanych prac obcokrajowcy, którzy decydują się na stałą współpracę z polskim przedsiębiorcą przeważnie otrzymują umowę o pracę, niezależnie od tego, czy wykonują zawód sprzątaczkę czy specjalistę ds. rachunkowości. Zdarzają się jednak sytuacje podejmowania przez imigranta pracy w oparciu o mniej stabilną formę zatrudnienia tj. umowę–zlecenie (m.in. inżynierowie i kierownicy). W przypadku specjalistów zatrudnionych na kontraktach menadżerskich, wynagrodzenie jest uzależnione od efektów pracy, a w przypadku pracowników wykonujących prace proste zdarzają się przypadki podejmowania zatrudnienia bez podpisywania umowy (więcej informacji w rozdziale p.t. [Praca w szarej strefie](#)).

Pracowników sezonowych najczęściej zatrudnienia się w oparciu o umowę–zlecenie lub umowę o dzieło, a w niektórych przypadkach dochodzi do zatrudnienia bez umowy.

Osoby, które w tej chwili wykonują u nas pracę, są zatrudnione na cały etat, jest to umowa o pracę. Tak naprawdę forma zatrudnienia to jest zawsze rzecz do uzgodnienia, ponieważ osoby, które zatrudnione w okresie – znaczy jeżeli są zatrudnione na ten sezonowy np. tylko w okresie wakacyjnym – często same wolą być zatrudnione na umowę-zlecenie i nie ukrywam, że nam też tak jest wygodniej [firma_8].

Cześć imigrantów zdecydowała się uniezależnić od pracodawców i założyć własną firmę (więcej informacji w rozdziale p.t. [Kto i dlaczego zakłada własną firmę?](#)).

Praca w zawodzie, na stanowiskach specjalistycznych

Z wypowiedzi imigrantów wynika, że specjaliści, którzy podejmują pracę na terenie Małopolski przeważnie wykonują pracę zgodną ze swoim wykształceniem. Filologowie pracują w charakterze tłumaczy lub nauczycieli języka obcego, absolwenci zarządzania jako menedżerowie sklepów, muzycy w filharmonii. W przypadku pracowników fizycznych najczęściej osób deklaruje wykształcenie średnie.. Zdarzają się również przypadki podejmowania przez osoby z wykształceniem inżynierskim pracy na stanowiskach produkcyjnych, a wśród osób bez wykształcenia stanowiska kierowcy.

Pracodawcy potwierdzają opinie odnoszące się do sposobu zatrudniania cudzoziemców, artykułowane przez imigrantów. Zatrudniając na stanowiska specjalistyczne wymagają od pracowników wykształcenia wyższego, często kierunkowego. Rekrutując na stanowiska proste, nie przywiązują wagi do wykształcenia, gdyż kluczowe są dla nich chęci do pracy (więcej informacji w rozdziale p.t. [Kompetencje obcokrajowców do podjęcia pracy w Polsce](#)).

Jak imigrantom układają się relacje w pracy?

Perspektywa imigrantów

Wśród imigrantów objętych badaniem przeważają pozytywne opinie na temat współpracy z polskimi pracodawcami i innymi osobami zatrudnionymi w firmie.

Jeżeli mam jakieś problemy, czy jeśli coś sprawia mi problem z jakichś administracyjnych względów, czy też po prostu względów firmowych to wszystko zostaje mi wytłumaczone. Nawet mamy tutaj kontakty bardzo miłe, wręcz przyjacielskie, więc jestem bardzo zadowolony [imigr_12].

Raczej nie zauważają, aby pracodawcy inaczej traktowali rodaków i cudzoziemców. Jeżeli są w porządku to wobec wszystkich.

Nie widzę różnicy między pracownikiem z obcego kraju a Polakiem. Życzliwy jest, uczciwy, wypłaty zawsze na czas są. Nie ma problemu [imigr_5].

Jeżeli nie, to też wobec ogółu załogi.

Do akordowej pracy on wykorzystywał wszystkich. I Polaków i Rosjan jednakowo. Pani ze Słowacji też pracowała u nas. Wszystkich jednakowo wykorzystywał (...) My musieliśmy dostosować się z urlopami do szefa. Nie mogliśmy sobie sami ustawić urlopów. Chorobowe się w ogóle nie liczyło. Jak mam odporność dużą, więc tak nie chorowałam jak inni, ale jeżeli ktoś chorował, to już było po premiach. A premia to praktycznie połowa wypłaty [imigr_9].

Niemniej pojawiają się głosy, że jednak narodowość ma znacznie, rzadziej dla pracodawców, znacznie częściej dla współpracowników. Zwłaszcza na początku pojawia się dystans, który zmniejsza się dopiero z czasem.

Nie jest źle w sumie. Ale nie z początku (...) bo jestem Ukraińcem, co Ukraina... trzeciego świata, tak? (...) wszystko zależy od osoby. Jeden Polak będzie mówić, będzie z tobą gadać jak z Polakiem i... normalnie. A drugi nie będzie z tobą gadać, bo jesteś Ukraińcem (...) No później jak już pracujesz więcej niż jeden rok, to [pojawiają się relacje koleżeńskie – przyp. autora] z Polakami i z Ukraińcami (...) idziemy na piwo, na piłkę, gadamy [imigr_3].

Bywa, że relacje cudzoziemców z polskimi współpracownikami pozostają chłodne, ponieważ imigranci czują się w pracy jak nieproszeni goście.

Są tam Polacy, którzy nie za bardzo zadowoleni są, że przyjechałem tutaj do pracy (...) Słyszałem tam jeden raz na zakładzie, gdzie jestem zatrudniony, mogą pracować tu tylko Polacy. Ale tak samo jak wiem, że Polacy jeżdżą do Niemiec i do Holandii do pracy. I do Anglii... [imigr_4].

Jeden z imigrantów dodaje, że:

(...) Polacy często bywają zawistni i tacy kłótlivi, i tacy dziwnie napięci. Więc byli oczywiście Polacy bardzo fajni w pracy jedni, a inni byli tacy, z którymi nie mam i nie chciałbym mieć kontaktu [imigr_11].

Zdaniem niektórych imigrantów barierę w nawiązywaniu relacji koleżeńskich stanowi ich niski poziom kompetencji językowych.

Na początku było trudniej trochę, języka nie znałem, wiadomo, to trzeba było bardziej się dopytywać o wszystko. Ale teraz jest coraz lepiej [imigr_5].

Perspektywa pracodawców

Pracodawcy pozytywnie oceniają współpracę z cudzoziemcami. W pochlebnym tonie wypowiadają się również na temat relacji pracowników z zagranicy, z pracownikami z Polski. Z ich obserwacji wynika, że wiele relacji zawodowych przeradza się w przyjaźnie. Sytuacje konfliktowe, jakie zdarzają się od czasu do czasu, nie mają raczej charakteru narodowościowego, są uniwersalne i wynikają z dynamiki kontaktów międzyludzkich.

Stosunki między pracownikami są poprawne, dobre, czasem nawet przyjacielskie. Wszelkie problemy staramy się rozwiązywać na tle firmy. Staramy się pomagać, natomiast nie są to jakieś problemy, myślę, międzynarodowościowe. Są to raczej takie standardowe problemy między pracownikami na danych stanowiskach, ewentualnie między działami, że się nie dogadują czasami. No po prostu... [firma_7].

Tam gdzie udaje się pracownikom nawiązać przyjacielskie relacje, pojawiają się inicjatywy związane ze wspólnym spędzaniem czasu wolnego a to, według pracodawców, wzmacnia integrację w zespole.

(...) wieczorem panie się spotykają, chodzą sobie – czasami, nie mówię, że codziennie – ale zdarza im się wspólne wyjście do kina czy do pubu. I tak naprawdę fajnie, bo pracownicy, którzy się lubią nawzajem, nie kopią pod sobą dołków i są wobec siebie też fair [firma_8].

Warto jednak zaznaczyć, że pomimo dobrego klimatu współpracy, zdarzają się sytuacje, w trakcie których dochodzi do spięć pomiędzy pracownikami z Polski i z zagranicy.

Wiadomo, że jakaś tam nutka zazdrości gdzieś tam jest. Jeżeli na przykład dochodzi do jakiegoś spotkania integracyjnego, gdzie jakiś polski nauczyciel gdzieś akurat ma mniej godzin, a tutaj widzi, że jakiś nauczyciel z Ukrainy dobrze prosperuje, no to wiadomo, że są tam jakieś niesnaski, ale to nie są jakieś problemy czy sprzeczki. Takie raczej codzienne [firma_4].

Bywa również i tak, że Polacy w bezpośrednich relacjach zawodowych odnoszą się do narodowości współpracownika. Zdaniem pracodawców używane zwroty nie mają negatywnego wydźwięku.

Polak nie rozróżnia czy to jest Ukrainiec czy Rosjanin (...) to, że coś do niego krzyczy <ruski chodź tutaj> to nie jest po to, żeby kogoś urazić. Tylko po prostu taka ksywka. Nie ma takiego czegoś takiego, że mu zabrał pracę [firma_11].

W trosce o dobre relacje w zespole, pracodawcy organizują spotkania integracyjne.

Grupa jest zintegrowana jak wcześniej wspomniałam, bo ja bardzo często organizuję takie spotkania właśnie integracyjne, właśnie po to, żeby jedni drugim mogli zaufać. Tak. Bez względu na wszystko, żeby się dobrze współpracowało [firma_2].

Jak zauważa jeden z pracodawców, takie spotkania są pouczające i rozwijające również dla Polaków.

Ile razy spotykamy się w swoim gronie, to widzimy, że możemy się dużo od tych innych ludzi dowiedzieć, nauczyć, tak samo jak oni od nas. Poznajemy ich kulturę, poznajemy ich obyczaje, także to są bardzo fajni ludzie [firma_15].

Kto i dlaczego zakłada własną firmę?

Wśród obcokrajowców biorących udział w badaniu, znalazły się osoby posiadające zarejestrowaną na terenie Małopolski działalność gospodarczą. Co charakterystyczne, są to przeważnie cudzoziemcy, które przyjechali do województwa w młodości, a przed założeniem firmy zgromadzili doświadczenie zawodowe, zbieżne z charakterem obecnie prowadzonej firmy (m.in. imigrant, który pracował jako barman otworzył klub muzyczny, a przedszkolanka świetlicę dla dzieci). Znacznie rzadziej pojawiają się przypadki, w których charakter zakładanego biznesu znacząco odbiega od dotychczasowej ścieżki kariery. Kierowniczka sklepu, prowadząca działalność cukierniczą (wyrób i wypiek ciast na zamówienie), swoją decyzję tłumaczy następująco:

I względy ekonomiczne i swoją działalność i takie spełnienie w życiu. Wtedy już byłam zmęczona i znudzona wykonywaną pracą i wtedy założyłam swoją własną firmę i zaczęłam piec ciasta na zamówienie. Bo zawsze to była moja pasja od dziecka, gotowanie, pieczenie i postanowiłam rozwinąć się troszeczkę w tym kierunku [imigr_7].

W kierunku założenia firmy, imigrantów popychają względy finansowe, chęć realizowania pasji, ale także, na co wskazuje jedna z respondentek, niezadawalające warunki pracy u polskiego pracodawcy.

Mnie to się już znudziło, ciągle podpisywać nową umowę o pracę, ciągle wytkość się o wypłaty, więc zdecydowałam, że nie przedłużam umowy [imigr_9].

Część imigrantów uruchomiła działalność gospodarczą bazując jedynie na własnych funduszach, część skorzystała z dotacji, przyznawanych przez powiatowe urzędy pracy. Co ciekawe osoby, które samodzielnie przeprowadziły proces rejestracji firmy deklarują, że w trakcie procesu jej zakładania nie napotkały specjalnych trudności administracyjno-prawnych. Natomiast osoby, które zwróciły się o pomoc do urzędów pracy, mają sporo krytycznych uwag.

[Miałam – przyp. autora] trudności z ilością tych formalności. Dużo papierów z różnych środowisk, z różnych miejscowości musiałam dostarczyć. Dużo jeździć do Krakowa do centrum, bo więcej papierów trzeba było pozalać (...). Księgowa potrafiła podpowiedzieć no i Internet [imigr_9].

W trakcie prowadzenia badania, większość firm założonych przez imigrantów miała charakter jednoosobowej działalności gospodarczej i była na etapie rozruchu.

PRACA W SZAREJ STREFIE

Podobnie jak w przypadku oceny skali napływu imigrantów, fragmentaryczne dane dotyczące wielkości i charakteru szarej strefy zarobkowej, występującej na terenie Małopolski, pozwalają jedynie uchwycić tendencje, a nie skalę zjawiska.

Za nielegalną uważa się pracę cudzoziemca:

- który nie posiada ważnej wizy lub innego dokumentu uprawniającego go do pobytu w Polsce,
- którego podstawa pobytu w Polsce nie uprawnia do wykonywania pracy,
- który wykonuje pracę bez zezwolenia, w wypadkach gdy jest ono wymagane,
- na innych warunkach lub na innym stanowisku niż określone w zezwoleniu na pracę,
- bez zawarcia wymaganych umów o pracę albo umów cywilnoprawnych.

Instytucje uprawnione do kontroli legalności

Straż Graniczna (SG) jest formacją uprawniona do przeprowadzania kontroli firm, gospodarstw domowych i osób fizycznych zatrudniających cudzoziemców, jak również cudzoziemców prowadzących własną działalność gospodarczą w Polsce. Państwowa Inspekcja Pracy (PIP) kontroluje legalności zatrudnienia, wynikającego z zawarcia z pracownikami umów o pracę. Obydwie służby podczas wykonywania powyżej opisanych czynności dokonują również weryfikacji legalności pobytu cudzoziemca w Polsce¹⁸.

Na terenie Małopolski, kontrole cudzoziemców są przeprowadzane przez Okręgowy Inspektorat Pracy w Krakowie oraz Karpacki Oddział Straży Granicznej (w latach 2014–2015 będący częścią Śląsko-Małopolskiego Oddziału Straży Granicznej). Dane udostępnione przez obydwie jednostki są prezentowane w dalszej części raportu osobno¹⁹.

¹⁸ *Kontrola legalności zatrudnienia cudzoziemca w Polsce*,

http://www.migrant.info.pl/Kontrola_legalno%C5%9Bci_zatrudnienia_cudzoziemca_w_Polsce.html, [6.02.2017].

¹⁹ W 2015 roku Okręgowy Inspektorat Pracy w Krakowie współdziałał ze Strażą Graniczną w trakcie 21 kontroli. Wspólnie z funkcjonariuszami Straży Granicznej przeprowadził 5 kontroli, 2 kontrole przeprowadził na wniosek tego organu, a w 16 przypadkach inspektorzy pracy przekazali do Straży Granicznej pisemną informację o wynikach kontroli. Zob. *Sprawozdanie Okręgowego Inspektora Pracy z działalności Okręgowego Inspektoratu Pracy w Krakowie w 2015 roku*, <https://krakow.pip.gov.pl/pl/ff/v/147839/sprawozdanie%20OIP%202015.pdf>, [9.02.2017].

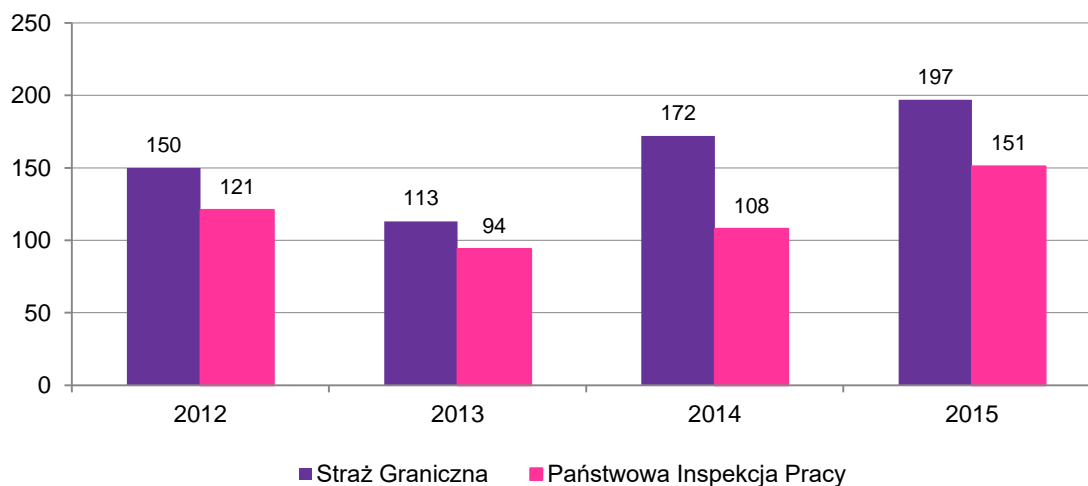
Jaka jest skala kontroli cudzoziemców przebywających w Małopolsce

Wzrasta ilość kontroli legalności zatrudnienia

Wraz ze wzrostem liczby imigrantów przybywających do Małopolski, zwiększa się liczba kontroli legalności zatrudnienia. Tendencję, zarówno w przypadku aktywności Straży Granicznej, jak i Państwowej Inspekcji Pracy, obserwuje się od 2012 roku. Analizując sytuację w 2015 roku należy zwrócić uwagę, że:

- w stosunku do 2014 roku, liczba kontroli przeprowadzonych przez Straż Graniczną zwiększyła się o 15%, a liczba kontroli przeprowadzonych przez Państwową Inspekcję Pracy o 40%,
- kontrole przeprowadzone przez Straż Graniczną w Małopolsce stanowiły 8% ogółu kontroli przeprowadzonych przez tę instytucję w Polsce. Natomiast kontrole przeprowadzone przez Państwową Inspekcję Pracy stanowiły 5% ogółu kontroli PIP zrealizowanych w całym kraju,
- kontrole Straży Granicznej w znakomitej większości dotyczyły legalności wykonywania pracy przez cudzoziemców oraz powierzania wykonywania pracy cudzoziemcom., jedynie 27% kontroli dotyczyło prowadzenia działalności gospodarczej przez cudzoziemców. Kontrole inspektorów pracy, z definicji, dotyczyły legalności zatrudnienia wynikającego z zawarcia z pracownikiem umów o pracę.

Wykres 33. Liczba kontroli przeprowadzonych przez Straż Graniczną oraz Państwową Inspekcję Pracy w latach 2012–2015 w Małopolsce

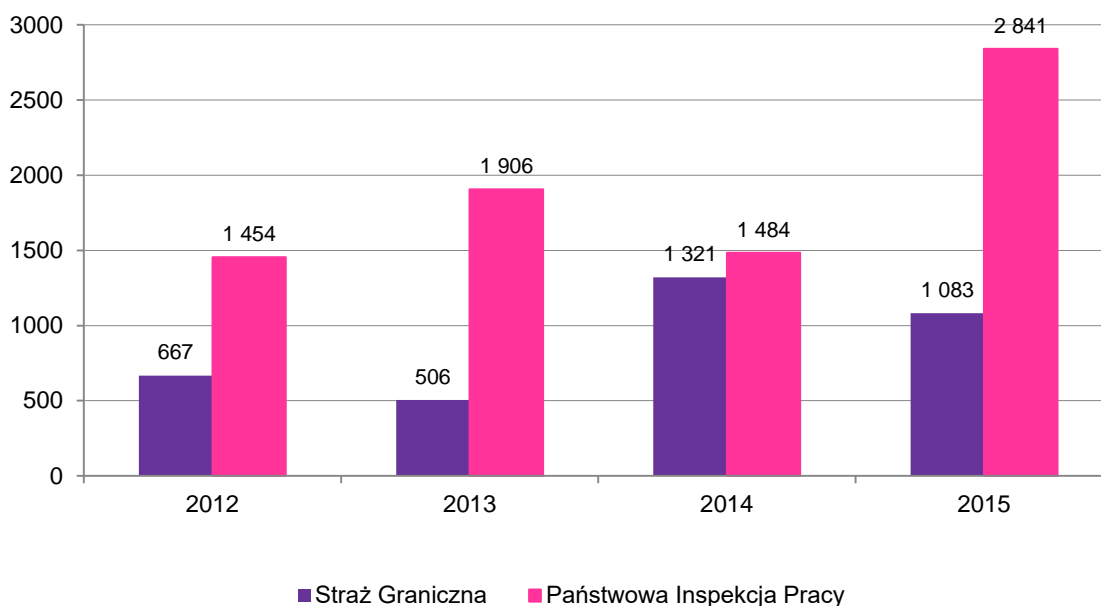

Źródło: opracowanie własne na danych udostępnionych przez Komendę Główną Straży Granicznej, Śląsko-Małopolski Oddział Straży Granicznej oraz Okręgowy Inspektorat Pracy w Krakowie.

Liczba cudzoziemców, których obejmuje się kontrolą w danym roku kalendarzowym, zależy od wielkości firm wytypowanych do sprawdzenia. To oznacza, że wzrost liczby kontroli, nie przekłada się automatycznie na wzrost liczby skontrolowanych imigrantów. W 2015 roku Państwowa Inspekcja

Pracy zweryfikowała legalność zatrudnienia ponad 2,8 tys. cudzoziemców pracujących w Małopolsce (tj. o 91% więcej niż rok wcześniej). Natomiast Straż Graniczna ponad 1,08 tys. (tj. mniej niż przed rokiem, ale zdecydowanie więcej niż dwa i trzy lata wcześniej).

Wykres 34. Liczba imigrantów objętych kontrolą w zakresie legalności wykonywania pracy przez cudzoziemców, prowadzenia działalności gospodarczej przez cudzoziemców, powierzenia wykonywania pracy cudzoziemcom, w Małopolsce, w latach 2012–2015

Źródło: opracowanie własne na danych udostępnionych przez Komendę Główną Straży Granicznej oraz Śląsko-Małopolski Oddział Straży Granicznej.

Kogo kontrolowały obie instytucje w 2015 roku?

- Państwowa Inspekcja Pracy:** w Małopolsce, podobnie jak w całej Polsce, największą grupę imigrantów objętych kontrolą stanowili obywatele **Ukrainy**. Ich aktywność na rynku pracy, analizowana w perspektywie danych zebranych z terenu całego kraju, jest wyższa niż ta, występująca w województwie małopolskim. Na terenie Polski, obywatele Ukrainy stanowili 88% ogółu cudzoziemców objętych kontrolą, podczas gdy w Małopolsce ta grupa stanowiła 45%. Warto zauważyć, że w przypadku Małopolski, kontrolą objęto **dużą grupę obywateli krajów Unii Europejskiej, Europejskiego Obszaru Gospodarczego oraz Szwajcarii**, tj. 35% ogółu cudzoziemców. Imigranci z pozostałych krajów byli kontrolowani zdecydowanie rzadziej – stanowili 20% ogółu skontrolowanych.
- Straż Graniczna:** objęła w Małopolsce kontrolą imigrantów z 29 państw, z czego zdecydowaną większość stanowili obywatele **Ukrainy** (86%, w Polsce 91%). Kolejną – co do wielkości – grupę stanowili Bułgarzy (3%). Cudzoziemcy z pozostałych 27 krajów byli kontrolowani sporadycznie (ich udział w ogóle przeprowadzonych czynności kontrolnych oscylował w okolicy 1%). Należy zwrócić uwagę, że Straż Graniczna, w przeciwieństwie do Państwowej Inspekcji Pracy, w niewielkim stopniu sprawdzała legalność zatrudnienia

imigrantów z UE/EOG i Szwajcarii. W 2015 roku kontrolą objęto przedstawicieli tylko dwóch państw – Bułgarii i Rumunii, w tym ani jednego z Europy Zachodniej.

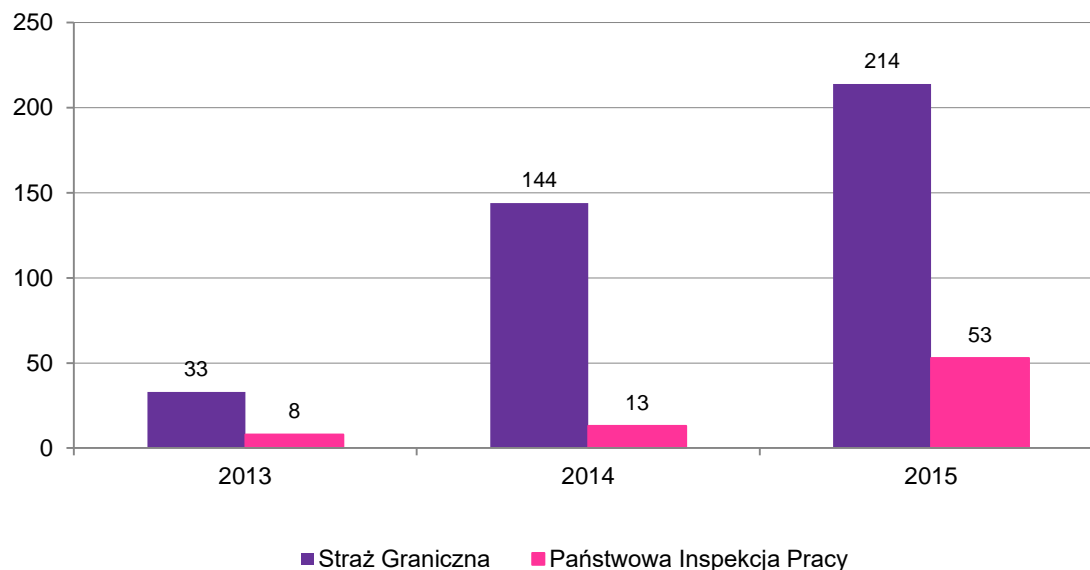
Nielegalne zatrudnienie w Małopolsce

Coraz więcej przypadków nielegalnej pracy imigrantów

Obydwie służby, uprawnione do kontroli cudzoziemców, ujawniają coraz więcej przypadków nielegalnego zatrudniania. Jedynie w 2015 roku Straż Graniczna wykazała naruszenie obowiązujących przepisów prawa w odniesieniu do 214 obcokrajowców, tj. o 49% więcej niż rok wcześniej. Państwowa Inspekcja Pracy wykryła 53 imigrantów wykonujących nielegalną pracę, a jeszcze w 2013 roku i 2014 roku takie przypadki diagnozowała kilka lub kilkanaście razy do roku. W kontekście analizy sytuacji jaka dominuje na małopolskim rynku pracy, uzyskane dane oznaczają, że:

- **sytuacja na tle średniej krajowej przedstawia się korzystnie:** odsetek nielegalnie pracujących imigrantów w ogóle imigrantów objętych kontrolą jest mniejszy niż średnio w kraju. Biorąc pod uwagę wyniki kontroli PIP przeprowadzonej w województwie w 2015 roku wyniósł on 1,9%, podczas gdy przeciętnie w Polsce osiągał wysokość 4,5%. Z kolei analizując dane pokontrolne SG, odsetek wyniósł 19,8%, podczas gdy średnio w kraju 20,1%,
- **skala problemu w województwie narasta:** udział nielegalnie pracujących imigrantów w ogóle kontrolowanych imigrantów powiększa się. Według kontroli PIP, w 2013 roku wynosił 0,4%, w 2014 roku już 0,9%. W 2015 roku osiągnął wartość 1,9%. Według kontroli SG, w 2013 roku oscylował na poziomie 6,5%, w 2014 roku na poziomie 10,9%, aby w 2015 roku wynieść 19,8%.

Wykres 35. Liczba cudzoziemców, wobec których stwierdzono nielegalne wykonywanie pracy lub prowadzenie działalności gospodarczej, w Małopolsce, w latach 2013–2015

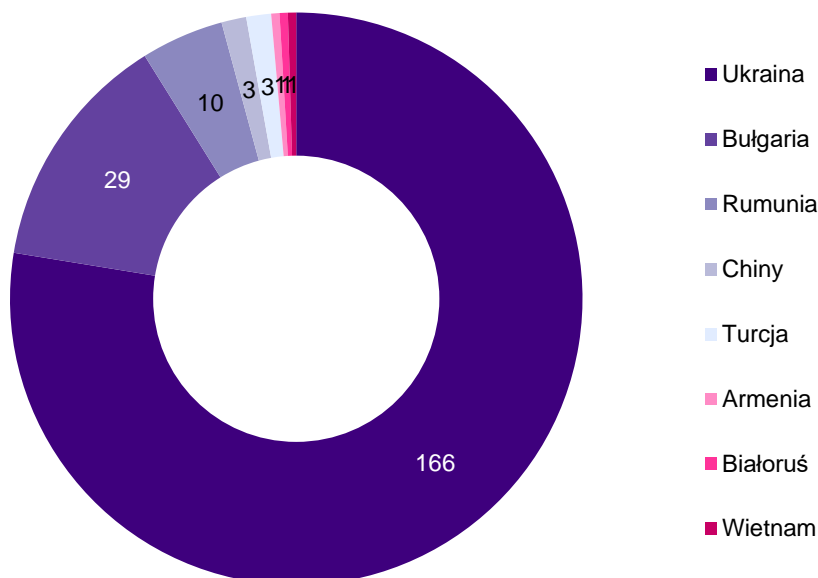
Źródło: opracowanie własne na danych udostępnionych przez Komendę Główną Straży Granicznej oraz Śląsko-Małopolski Oddział Straży Granicznej.

WAŻNE! Informacje dotyczące charakteru nielegalnego zatrudnienia cudzoziemców, prezentowane w dalszej części rozdziału, pochodzą tylko od Straży Granicznej.

Nielegalna praca domeną imigrantów ze Wschodu

Kontrole Straży Granicznej przeprowadzone w 2015 roku wykazały, że nielegalną pracą wykonywali imigranci z 8 krajów, zlokalizowanych na wschodzie Polski. Największą grupę nielegalnych pracowników, liczącą 166 osób, stanowili Ukraińcy, przy czym ich udział, w odniesieniu do ogółu Ukraińców objętych kontrolą, wyniósł 18%. To nie dużo, biorąc pod uwagę odsetek przedstawicieli innych krajów, np. Bułgarów czy Rumunów. Wszystkie kontrole przeprowadzone wśród osób tych narodowości, wykazały nieprawidłowości w zatrudnieniu.

Wykres 36. Liczba cudzoziemców, wobec których stwierdzono nielegalne wykonywanie pracy lub prowadzenie działalności gospodarczej, w Małopolsce, w 2015 roku w podziale na obywatelstwo

Źródło: opracowanie własne na danych udostępnionych przez Komendę Główną Straży Granicznej oraz Śląsko-Małopolski Oddział Straży Granicznej.

Domena branży budowlanej

W 2015 roku w Małopolsce, podobnie jak w całej Polsce, najwięcej przypadków podejmowania nielegalnej pracy przez cudzoziemców odnotowano w branży budowlanej, przy czym w województwie dominacja branży budowlanej była bardziej widoczna, niż przeciętna dla kraju. W Małopolsce imigranci pracujący nielegalnie w branży budowlanej stanowili ponad 1/3 ogółu pracujących w szarej strefie, średnio w Polsce – niecałą 1/4.

Występowanie szarej strefy w branży budowlanej potwierdzają zebrane wypowiedzi imigrantów. Część z nich przyznaje wprost, że ma doświadczenia związane z nielegalną pracą na budowie i na podstawie własnych obserwacji twierdzi, że bez umowy pracuje (...) *dużo osób* [imigr_16].

Opinie, dotyczące skali zatrudniania pracowników w ramach szarej strefy, wypowiedziane przez pracodawców prowadzących działalność budowlaną i jednocześnie objętych badaniem, są skrajne. Pojawiają się deklaracje, że jest ona bardzo duża i takie, że praktycznie nie występuje.

Nikt nie zatrudni... to znaczy ja bym tego nie zrobił, moi znajomi by tego nie zrobili do prac takich jakie moje firma wykonuje na tzw. szarą strefę człowieka, bo to jest zbyt niebezpieczna praca [firma_11].

Pojawiają się również głosy sugerujące, że w dużo większej skali problem dotyczy innych branż niż budowlana.

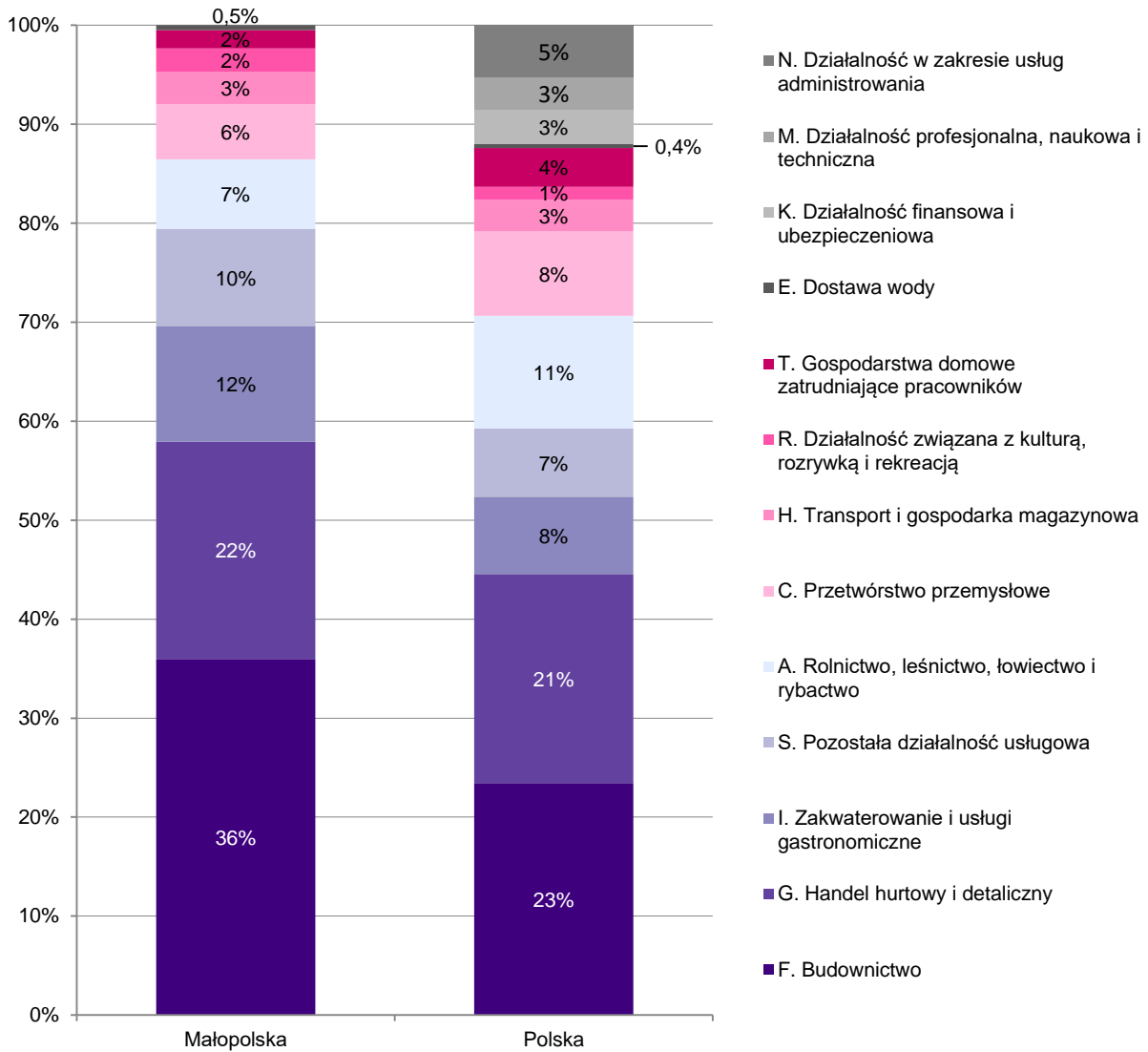
Nie chcemy brać odpowiedzialności jeżeli komuś by się coś stało na budowie (...) Myślę, że nie tylko u nas na Małopolsce tutaj, ale to jest i cała Polska, która zatrudnia obcokrajowców i zatrudnia

ich na czarno, ale bardziej w... nie wiem, bardziej bym powiedziała w strefie, w której ich nie widać. Czyli na zmywaku w hotelu, gdzie wypadkowość może być mniejsza [firma_18].

Wyniki kontroli przeprowadzonych przez Straż Graniczną w pozostałych branżach wygląda następująco. Sporo przypadków nielegalnej pracy ujawniono w handlu hurtowym i detalicznym (zarówno w Polsce jak i Małopolsce ok. 1/5 ogółu kontroli). Poza tym, kontrole cudzoziemców przeprowadzone w 2015 roku wykazały, że w Małopolsce, na tle całej Polski:

- wyższy był odsetek nielegalnie pracujących obcokrajowców w branży turystyczno-gastronomicznej (sekcja I) oraz w pozostałej działalności usługowej,
- niższy był odsetek nielegalnie pracujących w rolnictwie oraz przetwórstwie przemysłowym,
- w Małopolsce nie ujawniono ani jednego przypadku nielegalnej pracy w branżach, w których przeważnie zatrudnia się wysoko wykwalifikowanych specjalistów tj. w branży finansowej i ubezpieczeniowej, działalności profesjonalnej naukowej i technicznej oraz w działalności w zakresie usług administrowania. W całej Polsce zdarzały się takie sytuacje i w 2015 roku stanowiły od 3% (działalność finansowo i ubezpieczeniowa oraz działalność profesjonalna, naukowa i techniczna) do 5 % ogółu przypadków pracy w szarej strefie (działalność w zakresie usług administrowania),
- w odniesieniu do pozostałych branż, różnice między Małopolską i Polską były niewielkie.

Wykres 37. Cudzoziemcy, wobec których stwierdzono nielegalne wykonywanie pracy lub prowadzenie działalności gospodarczej w Małopolsce i w Polsce w 2015 roku w podziale na branże (sekcje PKD)

Źródło: opracowanie własne na danych udostępnionych przez Komendę Główną Straży Granicznej oraz Śląsko-Małopolski Oddział Straży Granicznej.

Naruszenia prawa w przypadku zatrudniania cudzoziemców

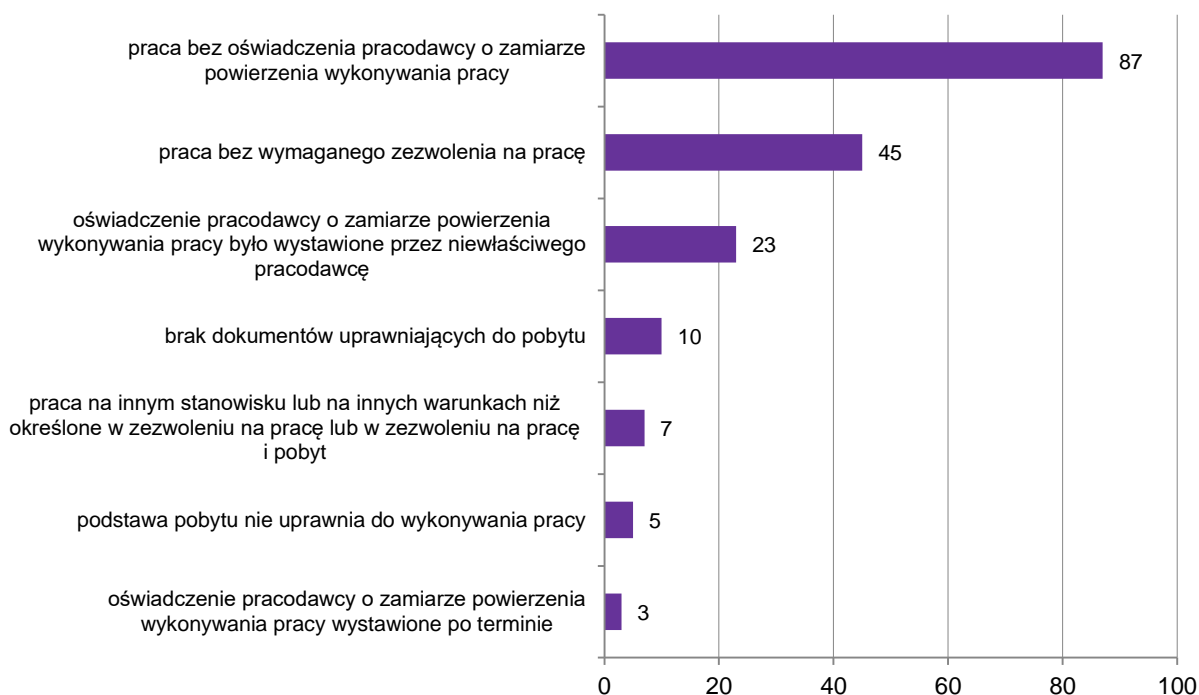
Brak prawa do pracy w Polsce, brak umowy o pracę

Jak już zostało napisane, Straż Graniczna sprawdza legalność zatrudnienia cudzoziemców pracujących najemnie i tych prowadzących działalność gospodarczą.

Z kontroli przeprowadzonych w 2015 roku wynika, że imigranci pracujący najemnie, u których wykryto naruszenia, najczęściej nie posiadali dokumentu uprawniającego do podjęcia pracy w Polsce. W 87 przypadkach (tj. 8% imigrantów pracujących najemnie, objętych kontrolą) zabrakło rejestracji oświadczenia w powiatowym urzędzie pracy, w 45 przypadkach (tj. 4% ogółu skontrolowanych pracowników najemnych) pozwolenia na pracę wydawanego przez wojewodę.

Błędy w dokumentach zdarzały się rzadziej m.in. oświadczenie wystawione przez innego pracodawcę, praca imigranta na innym stanowisku, rejestracja oświadczenia po terminie.

Wykres 38. Liczba cudzoziemców, wobec których stwierdzono nielegalne wykonywanie pracy w Małopolsce, w 2015 roku, w podziale na naruszenia

Źródło: opracowanie własne na danych udostępnionych przez Komendę Główną Straży Granicznej oraz Śląsko-Małopolski Oddział Straży Granicznej.

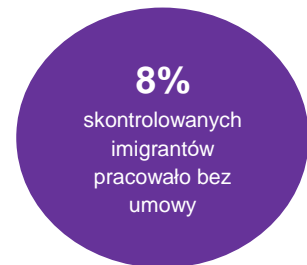
Podczas kontroli pracowników najemnych, osobną kwestię stanowi praca bez umowy, czyli tzw. „na czarno”. W 2015 roku Straż Graniczna wykryła w Małopolsce 87 takich przypadków, co stanowiło 8% wszystkich imigrantów pracujących najemnie, objętych kontrolą przez Straż.

W skali całego kraju wyniki kontroli były analogiczne – imigranci pracujący bez umowy stanowili 8% wszystkich skontrolowanych obcokrajowców pracujących najemnie.

W 2015 roku Straż Graniczna objęła kontrolą 43 cudzoziemców prowadzących działalność gospodarczą, z czego w 40 przypadkach pojawiły się nieprawidłowości – 91% naruszeń wynikało z faktu, że cudzoziemcy nie zgłosili, że mają firmę, 9% z faktu, że nie zgłosili zmian dotyczących prowadzonej działalności.

Braki w Funduszu Pracy, złe warunki pracy

Działania podejmowane przez Państwową Inspekcję Pracy koncentrują się w znaczącej mierze na ocenie prawidłowości procesu zatrudniania pracowników najemnych. W trakcie kontroli weryfikuje się nie tylko legalność zatrudnienia cudzoziemców, ale i warunki ich pracy. W 2015 roku wykryte naruszenia przepisów prawa pracy najczęściej dotyczyły Funduszu Pracy – w przypadku 17% skontrolowanych cudzoziemców pracodawcy nie opłacili wymaganych składek lub zrobili to nieterminowo. Poza tym, w odniesieniu do 9% obcokrajowców objętych kontrolą, inspektorzy stwierdzili naruszenie przepisów dotyczących ochrony pracy i BHP, w odniesieniu do 4% brak zgłoszenia lub nieterminowe zgłoszenie do ubezpieczeń społecznych. Pozostałe naruszenia zdarzały się zdecydowanie rzadziej i dotyczyły nie więcej niż 1% kontrolowanych cudzoziemców.

Wykres 39. Liczba cudzoziemców, wobec których naruszono przepisy prawa pracy w Małopolsce w 2015 roku, w podziale na typ naruszenia przepisów

Źródło: opracowanie własne na danych udostępnionych przez Okręgowy Inspektorat Pracy w Krakowie.

Zdaniem inspektorów pracy, nieprawidłowości w zatrudnieniu cudzoziemców pojawiły się, ponieważ pracodawcy²⁰:

- nie mieli wystarczającej wiedzy na temat obowiązujących przepisów – wprowadzenie zmian w przepisach dotyczących zatrudniania cudzoziemców w latach 2014–2015 spowodowało, że znaczna liczba przedsiębiorców nie była zorientowana w aktualnie obowiązujących przepisach w tym zakresie,
- dążyli do minimalizacji kosztów (szczególnie w branży budowlanej) – co skutkowało zatrudnianiem cudzoziemców bez zawartych umów na piśmie, a co za tym idzie także niezgłaszaniem ich do ubezpieczenia społecznego,
- mieli trudną sytuację finansową, która powodowała najczęściej niewypłacanie należnego wynagrodzenia, a także nieopłacanie lub nieterminowe opłacanie składek na Fundusz Pracy.

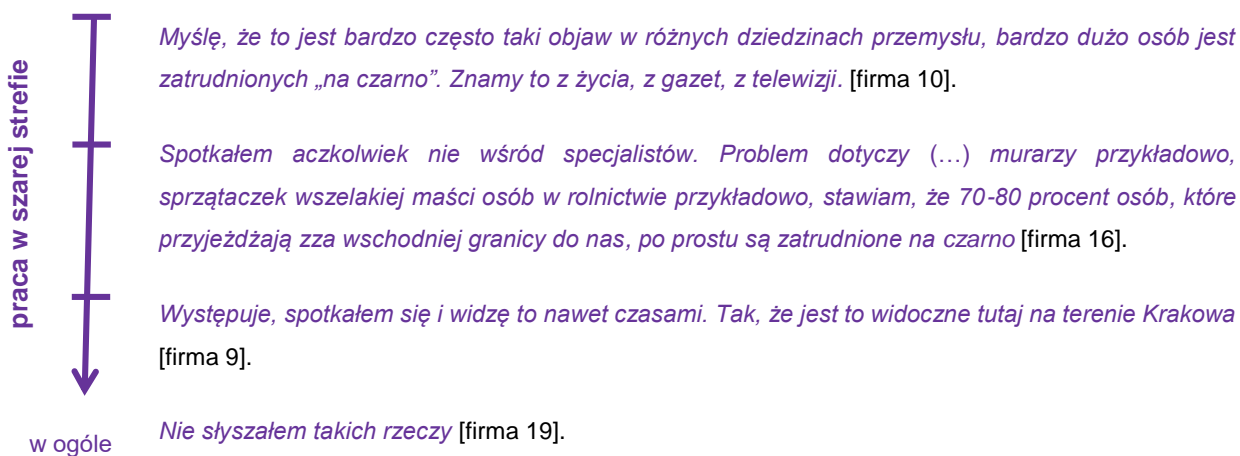
Obserwacje inspektorów znajdują potwierdzenie w wypowiedziach pracodawców objętych badaniem, o czym mowa w kolejnym rozdziale.

Szara strefa w opinii pracodawców i imigrantów

Objęci badaniem pracodawcy i imigranci prezentują zróżnicowane podejście do kwestii związanych z legalnością zatrudniania pracowników. Niektórzy ucinają temat, nie chcąc wypowiadać się co do swoich doświadczeń i poglądów, inni podejmują zagadnienie, ale bez wchodzenia w szczegóły, jeszcze inni otwarcie opowiadają o swoich doświadczeniach.

Wśród badanych pracodawców przeważa pogląd, że część cudzoziemców podejmuje pracę w szarej strefie. Jaka część? Tutaj opinie są zróżnicowane. Pojawiają się głosy sugerujące, że jest to bardzo często spotykany proceder ale i takie, że zjawisko praktycznie nie występuje.

bardzo często

²⁰ Sprawozdanie Okręgowego Inspektora Pracy z działalności Okręgowego Inspektoratu Pracy w Krakowie w 2015 roku..., op. cit.

Podobnie jak pracodawcy, imigranci zarobkowi wykazują zróżnicowaną wiedzę na temat podejmowanej przez przyjezdnych pracy w szarej strefie. Wśród badanych cudzoziemców można wyróżnić trzy grupy:

1. **doświadczyli pracy w szarej strefie:** dla imigrantów deklarujących epizod pracy w szarej strefie, jest to zazwyczaj pierwsza praca po przyjeździe do Polski. Przyczyny pozostawania w szarej strefie przez dłuższy okres czasu są zróżnicowane. Dla części imigrantów epizod pracy "na czarno" kończy się relatywnie szybko, wraz ze znalezieniem legalnego zatrudnienia.

(...) Na początku to były na czarno prace i było sprzątanie [imigr_18].

Część imigrantów, w poszukiwaniu lepszych warunków zatrudnienia, kilkakrotnie zmienia prace, także z legalnej na nielegalną.

(...) to był również powrót do pracy bez umowy. (...) dlatego, że po prostu była wyższa stawka. Znajomy mi to zaproponował, żebym dla niego dzwonił. Więc stwierdziłem, że podejmę to ryzyko [imigr_11].

Jest też część cudzoziemców, którzy podejmują pracę w szarej strefie i pozostają w niej przez lata.

[Ankieter]: *Czyli przez trzy ostatnie lata nie zmieniał pan pracy?*

[Respondent]: *Nie.*

[Ankieter]: *Innej pracy pan też nie szukał?*

[Respondent]: *Też nie [imigr_1].*

2. **słyszeli o takich przypadkach:**

(...) wiem, że istnieje takie zjawisko (...) z biedniejszych krajów są właśnie ludzie tak traktowani, że pracodawca stara się ich zatrudnić na czarno, żeby ominąć te wszystkie... I myślę, że w Polsce jest podobnie. Jeżeli np. ktoś przyjedzie z kraju zachodniego, to nie pozwoli sobie na pracę bez umowy, natomiast ze Wschodu czy z innych państw biedniejszych, to właśnie jest tzw. wyzysk [imigr_10],

3. **nie doświadczyli i nie słyszeli o tym zjawisku:**

(...) wszystkie osoby, z którymi się zapoznałam mają właśnie umowę o pracę i są legalnie zatrudnieni w firmach [imigr_13].

Wraz z występowaniem zjawiska pracy w szarej strefie, pojawiają się pytania dotyczące jej charakteru: jak wyglądają warunki pracy w szarej strefie? Kto podejmuje pracę w szarej strefie? Dlaczego? Jak długo w niej pozostaje? Zgromadzone w badaniu informacje rzucają światło na wiele z tych zagadnień.

Jak wyglądają warunki pracy w szarej strefie?

- **rekrutacja:** pracodawcy zgodnie twierdzą, że cudzoziemcy najczęściej otrzymują pracę w szarej strefie z polecenia.

(...) zadzwonią do wujka do kuzynki przyjeżdżają do nas jest pełno roboty i sprawa załatwiona [firma 16].

Takie opinie znajdują potwierdzenie także w wypowiedziach imigrantów.

(...) na zasadzie znajomości, na początku nie było żadnej umowy [imigr_9].

Zdarzają się też przypadki, gdy zatrudnienie w szarej strefie imigranci otrzymują odpowiadając na ogłoszenie zamieszczone w gazecie,

- **inicjatywa:** pojawiają się opinie (i to nie odosobnione), że sami cudzoziemcy proponują przysyłym pracodawcom podjęcie pracy bez podpisywania umowy.

(...) zdarza nam się, że ktoś podczas rekrutacji proponuje nam, czy jak byśmy np. go zatrudnili na czarno, to czy dostałby np. 3 stówy więcej [firma 8].

Zdaniem imigrantów:

To była moja propozycja, bo jednak można więcej zarobić i nie biegać po urzędach [imigr_16].

Zdarzają się jednak sytuacje, gdy to pracodawca wstrzymuje się z legalizacją zatrudnienia, wbrew woli pracownika.

(...) umowa się później pojawiła. Przez, ja myślę pierwszy rok, to tak bez [imigr_20],

- **kwalifikacje do pracy:** cudzoziemcy raczej podejmują pracę „z biegu”, bez wcześniejszego przygotowania.

[Ankieter]: *Czy miała Pani jakieś kwalifikacje lub odpowiednie przygotowanie do tej pracy [pomocy kuchennej – przyp. autora]?*

[Respondent]: *Nie, w ogóle.*

[Ankieter]: *Oni pewnie chyba też nie wymagali?*

[Respondent]: *nie, nie wymagali, nie [imigr_20].*

Potrzebne umiejętności zdobywają na stanowisku pracy.

[Respondent]: *Tak, uczyłem się na bieżąco.*

[Ankieter]: *Czy był ktoś, kto nadzorował, wskazywał i tłumaczył jak należy tę pracę wykonywać?*

[Respondent]: *No był, kierownik budowy [imigr_16].*

Niemniej zdarzają się przypadki, że cudzoziemcy podejmują pracę w szarej strefie zgodnie ze zdobytym wykształceniem i doświadczeniem.

[Ankieter]: *Czyli pracuje Pan tutaj [jako opiekun osób starszych – przyp. autora] zgodnie ze swoim przygotowaniem, kwalifikacjami, wykonuje pracę, którą Pan już wcześniej realizował w Niemczech?*

[Respondent]: *Tak, dokładnie* [imigr_2],

- **charakter pracy:** obcokrajowcy w szarej strefie wykonują prace proste.

(...) no brzydko mówiąc tania siła robocza, tak? Zwłaszcza w przypadku, jeżeli są to imigranci nielegalni [firma_13].

Jak mówią sami cudzoziemcy:

(...) to była najprostsza praca ze wszystkich, które wykonywałem, bo tam praktycznie w ogóle nie trzeba było myśleć, po prostu się stało i czekało [imigr_11].

Poza tym z wypowiedzi badanych imigrantów wynika, że w szarej strefie zajmują się: sprzątnięciem, pomocą w kuchni, telemarketingiem, pracą na budowie, opieką nad osobami zależnymi (starszymi, czy też dziećmi). Bywa, że cudzoziemcy z wysokimi kwalifikacjami również decydują się na pracę w szarej strefie, wykonując prace proste.

(...) chcą podjąć pracę w innym kraju, gdzieś się tutaj zaczepić, żeby już rozglądać się za czymś lepszym, ale być już powiedzmy w Polsce [firma_15].

Zdaniem badanych, na stanowiskach specjalistycznych nielegalne zatrudnienie raczej nie występuje.

(...) spotkałem się [z szarą strefą – przyp. autora] aczkolwiek nie wśród specjalistów (...) każdy szanujący się szpital, bank czy instytut czy uniwersytet raczej nie zatrudni przykładowo geologa, czy też fizyka medycznego no na czarno, musi być wszystko na papierze, legalne [firma_16],

- **czas pracy:** wśród imigrantów zatrudnionych w szarej strefie można wyróżnić dwie grupy pracowników. Pierwszą stanowią osoby, które wykonują regularną pracę i mają wyznaczone godziny pracy. Drugą osoby, które podejmują prace dorywcze (np. w kuchni, sprzątnięcie), bez ustalonego grafiku. W przypadku pierwszej grupy, przepracowana w tygodniu liczba godziny przeważnie przekracza pełno-etatowe, przewidziane prawem 40 godzin. Imigranci pracują w weekendy, *(...) Osiem godzin przez sześć dni od poniedziałku do soboty* [imigr_2], lub mają dłuższe dniówki od poniedziałku do piątku, *(...) różnie, ale tak średnio od 8 do 20* [imigr_11]. W przypadku drugiej grupy trudno oszacować czas pracy, gdyż praca pojawia się:

(...) po prostu według potrzeby. Ktoś potrzebował posprzątać swoje mieszkanie powiedzmy przed świętami, czy przed jakimś zjazdem gości, czy przed weekendem. I tak to wyglądało. To były różne godziny, na takie zgłoszenia [imigr_18],

- **zarobki:** głównym czynnikiem skłaniającym imigrantów do pracy w szarej strefie jest możliwość osiągnięcia wyższych zarobków. Stawki, jakie otrzymują cudzoziemcy, są zróżnicowane, ale co warto podkreślić, ich wysokość na przestrzeni ostatnich kilkunastu lat ulega ciągłym zmianom. Jeszcze ok. 2004 roku pomoc kuchenna mogła liczyć na zarobki (...) *w granicach wtedy 3-5 złotych* [imigr_20] za godzinę. W 2016 roku (w trakcie badania) robotnik budowlany otrzymywał (...) *za godzinę 10 złotych, także za miesiąc 2,5 tysiąca można zarobić* [imigr_16]. Podobna stawka trafiała także „na rękę” do magazyniera. Zarobki teleankietera oscylowały w okolicy 9 zł za godzinę.

Kto podejmuje pracę w szarej strefie? Grupa imigrantów objętych badaniem była zróżnicowana pod względem cech społecznych. Biorąc pod uwagę wybrane charakterystyki widać, że:

- **wykształcenie:** imigranci objęci badaniem, którzy zadeklarowali epizod pracy w szarej strefie, przeważnie mieli ukończoną szkołę ponadgimnazjalną. Jedni zawodową, inni licealną, jeszcze inni studia. Tak więc potwierdzają się opinie, że spora część osób, które trafiają do szarej strefy, to osoby wykształcone,
- **obywatelstwo:** pracę w szarej strefie podejmowali głównie obywatele byłych Republiki Radzieckich (Ukrainy, Rosji, Czech i Rumunii). Aczkolwiek znalazły się także osoby z Europy zachodniej (Anglii i Niemiec), które decydowały się na nielegalne zatrudnienie,
- **płeć:** w grupie badanych imigrantów, pracę w szarej strefie podejmowały zarówno kobiety, jak i mężczyźni.

Jakie argumenty przemawiają za pracą w szarej strefie? Pracodawcy i imigranci akcentują podobne kwestie, tj.:

- **względy finansowe:** niemal wszyscy pracodawcy stwierdzili, że to koszty związane z zatrudnianiem pracowników wypychają z legalnego rynku pracy.

Proszę zobaczyć koszt ubezpieczenia, koszt podatków, wszystkiego. To przecież połowa idzie na opłaty [firma 4].

Obcokrajowcy wprost deklarują, że praca na „czarno” to dla nich (...) *więcej pieniędzy* [imigr_1] i co za tym idzie (...) *więcej można zaoszczędzić* [imigr_16]. Niemniej pojawiają się głosy imigrantów, które jednoznacznie wskazują, że praca w szarej strefie, to jednak konieczność.

[Ankieter]: *Gdyby tak były takie same pieniądze i możliwość legalnego zatrudnienia, to by Pan się zgodził pracować normalnie na umowę?*

[Respondent]: *Tak* [imigr_1],

- **formalności:** jak zauważa jeden z badanych pracodawców:

(...) jest za dużo załatwiania papierów, żeby zatrudnić kogoś powiedzmy spoza tej Unii Europejskiej. Bo musi ta osoba mieć pozwolenie na pracę w kraju, musi mieć jakieś stałe miejsce zamieszkania u nas w kraju, żeby mogła podjąć tutaj pracę [firma 15].

Z perspektywy imigrantów, brak dokumentów umożliwiających podjęcie legalnego zatrudnienia, wynika z okoliczności przyjazdu lub z wygody. Jak wskazuje jedna z respondentek:

(...) nie było możliwości prawnie pracować, bo przyjechałam na wizę turystyczną. Więc tu nie było innej możliwości, a nie miałam takiego zasobu pieniędzy, żebym sobie mogła pozwolić na jakiś tam dłuższy czas mieszkać ze swoich oszczędności. Nie starczyłoby mi po prostu. Wolałam sobie zarobić, a oszczędności trzymać [imigr_18].

Zdarzają się też przypadki, gdy cudzoziemcy podejmują pracę bez umowy ponieważ są przekonani, że taka formuła jest dla nich korzystniejsza.

To była moja propozycja, bo jednak można więcej zarobić i nie biegać po urzędach [imigr_16].

Pracodawcy zwracają uwagę na pozytywne, z ich punktu widzenia, aspekty zatrudniania pracowników „na czarno”:

- **elastyczność zatrudnienia:** brak formalnej umowy umożliwia pracodawcom dopasowywanie liczby pracowników do aktualnego zapotrzebowania, bez potrzeby dokonywania czynności formalno-prawnych.

Dla naszej firmy to jest dobre, że te osoby są niezatrudnione, dlatego że w zależności od ilości projektów, które realizujemy to możemy modyfikować te osoby, to znaczy ilość osób zatrudnianych [firma 3],

- **oszczędność czasu:** formalności (nawet w uproszczonej procedurze) konsumują czas.

(...) przykładowo w rolnictwie żniwa trwają przez jakiś czas, okresowość pracy jeżeli dane osoby musiałyby czekać na papiery miesiąc dwa, to już będzie po żniwach, a ktoś musi zebrać plony. Strata pieniędzy. To lepiej taką osobę zatrudnić na czarno szybko obrobi pole i wraca do siebie, ale już ja mam zarobione i dana osoba, w pewnym względzie można to zrozumieć [firma_16],

- **wygodny sposób rozliczenia:**

(...) taki pracownik też dostaje pieniądze do ręki. Nie musi czekać do dziesiątego, tylko to jest kwestia dogadania się między nami z reguły. Tam sobie ludzie, jesteśmy z nimi dogadani na tygodniówki [firma_6].

Powyższą listę „pozytywnych” aspektów zatrudniania w szarej strefie uzupełnia argumentacja wskazywana przez samych imigrantów:

- **brak znajomości języka polskiego:** część imigrantów podejmuje pracę w szarej strefie ze względu na niskie kompetencje językowe.

Ja bym nie mogła znaleźć pracy z legalnym zatrudnieniem, chociażby dlatego, że była zbyt słaba znajomość języka polskiego, to po pierwsze, ja pierwszy rok uczyłam się języka polskiego [imigr_9].

Jakimi motywami kierują się pracodawcy odżegnujący się od zatrudniania w szarej strefie?

- **bezpieczeństwo zdrowotne i socjalne pracownika:** traktowane jest jako kwestia priorytetowa.

W sytuacjach podbramkowych, bo wypadek może być wszędzie, może się zdarzyć w drodze do pracy, może się zdarzyć w pracy, może się zdarzyć na dyskotecę w weekend, a może się zdarzyć na przedstawieniu w szkole u dziecka. Życie jest przewrotne, a w takich sytuacjach jednak warto mieć zatrudnienie w formie umowę o pracę i możemy tutaj liczyć przez pewien okres czasu na świadczenia z ZUS-u [firma_8].

Pracodawcy, którzy unikają zatrudniania w szarej strefie zdają sobie sprawę, że:

(...) w razie czego, gdyby nie daj Boże, zdarzyłby się jakiś wypadek, ten pracownik [pracujący bez umowy – przyp. autora] zostaje na lodzie [firma_10],

- **ryzyko kontroli:**

(...) kary są znacznie wyższe, ponieważ ci ludzie są znacznie częściej kontrolowani ze względu na pozwolenia na pracę, ze względu na właśnie umowy i tutaj niestety nie można sobie pozwolić na to, żeby zatrudniać ludzi, choć były takie propozycje pracowników sezonowych, że oni zrobią to czy tamto bez umowy [firma_7],

- **brak lojalności ze strony pracownika:** część pracodawców zdaje sobie sprawę, że bez formalnej umowy trudniej o oddanie i zaangażowanie pracownika, dlatego:

(...) raczej staramy się, żeby to było wszystko legalnie. Taki pracownik jest zobowiązany wobec nas. A tak <na czarno> zatrudniając osoby różne numery mogą wykręcać, mogą być nieprzyjemne sytuacje, a nie chcemy tego [firma 10].

Pojawiają się też bardziej krytyczne opinie dotyczące postawy cudzoziemców, którzy chcą pracować w szarej strefie.

(...) wydaje mi się po prostu... że jak najszybciej chcą zarobić i uciec po prostu. Albo nie wiem, są oszustami. Też tak się zdarzało. Człowiek pomaga, otwiera się, otwiera przed nimi serca, a oni kopią człowieka w tyłek, bez żadnych skrępowań [firma 17],

- **kwestie moralne:** jak mówi jeden z pracodawców, (...) *chcę spać spokojnie* [firma_11].

Pracodawcy objęci badaniem dostrzegają determinację cudzoziemców co do podejmowania prac, w ramach których mogą zmaksymalizować wysokość osiągniętych zarobków.

Pracownicy, którzy przyjeżdżają zarobić określone pieniądze i wracają do swojego kraju, oni kosztem własnego zdrowia, ubezpieczeń są w stanie z tego zrezygnować, jeżeli zaproponujemy im wyższą stawkę godzinową, wyższą stawkę miesięczną, są w stanie pracować ponad godziny, ponad nadgodziny, gdzie nie jest to ewidencjonowane [firma_7].

A czy imigranci myślą o konsekwencjach pracy w szarej strefie? Niektórzy tak.

Może i się trochę martwię, ale jednak wiem, że można zarobić bez umowy [imigr_16].

Zdarzają się i tacy imigranci, którzy starają się zabezpieczyć na ewentualność problemów ze zdrowiem i rejestrują się w powiatowych urzędach pracy. W ten sposób uzyskują ubezpieczenie społeczne. Są to jednak nieliczne przypadki. Imigranci pracujący nielegalnie przeważnie unikają kontaktu z polskimi instytucjami (więcej informacji w rozdziale p.t. [Formalności w opinii respondentów](#)).

Podsumowując niniejszy rozdział warto zaznaczyć, że pomimo zalet jakie szara strefa zatrudnienia oferuje cudzoziemcom podejmującym pracę na terenie Polski, imigranci decydują się na ten sposób zarobkowania najczęściej w wyniku określonego wymogu sytuacyjnego.

Szara strefa w opinii pośredników pracy (PUP i agencji zatrudnienia)

Zarówno pracownicy powiatowych urzędów pracy jak i agencji zatrudnienia zgodnie twierdzą, że sprawne funkcjonowanie szarej strefy zatrudnienia, to konsekwencja korzystnego bilansu zysków i strat w zakresie rozwiązania kwestii finansowych i formalnych pomiędzy pracodawcami i pracownikami, co Taka konkluzja wpływa również z analizy przytoczonych wcześniej wypowiedzi samych imigrantów i pracodawców biorących udział w badaniu.

Pracownicy PUP zwracają również uwagę, że do zatrudniania w szarej strefie mogą skłaniać pracodawców negatywne doświadczenia.

Pracownik przychodzi, założmy, dostaje umowę, za 2 dni jest już na zwolnieniu lekarskim i ma złe jakieś doświadczenia i później próbuje albo od umowy cywilnej albo w ogóle nie dać żadnej umowy [PPU_1].

Z kolei wśród przedstawicieli agencji zatrudnienia pojawiają się głosy, że szara strefa przyciąga głównie osoby bez doświadczenia i kompetencji, które (...) *mogą po prostu troszkę lepiej zarobić* [PAZ_1].

Co ciekawe, pojawiają się także opinie, których autorzy twierdzą, że szara strefa kurczy się, ponieważ imigranci stają się coraz bardziej świadomi swoich praw. Po negatywnych doświadczeniach związanych z nieuczciwymi firmami i agencjami zatrudnienia cudzoziemcy szukają wiarygodnych pracodawców.

Często zdarzają się, niestety nadal, firmy nieuczciwe. Tak agencje, takie małe agencjyki, gdzieś tam z nie wiadomo gdzie siedzibą, które zatrudniają tych ludzi, potem nie wywiązują się, nawet z umów, które gdzieś tam podpisali. To są po prostu firmy działające, albo legalnie albo półlegalnie. Wykorzystujące jeszcze takie luki w przepisach (...) [cudzoziemcy – przyp. autora] padają ofiarami takich, takich przedsiębiorstw. Więc oni potem szukają kogoś stabilnego, kto może im zaoferować takie bezpieczeństwo [PAZ_4].

REJESTRACJA BEZROBOCIA W POWIATOWYCH URZĘDACH PRACY

Niewielu cudzoziemców korzysta z usług powiatowych urzędów pracy

Cudzoziemcy, którzy mają problem ze znalezieniem pracy, mogą zarejestrować się jako bezrobotni w powiatowym urzędzie pracy i bezpłatnie korzystać z pomocy instytucji. Warunkiem umożliwiającym uzyskanie tego typu pomocy, jest uregulowana kwestia pobytu w Polsce²¹ oraz spełnianie tych samych wymogów, które obowiązują polskich bezrobotnych.

Zarejestrowani w PUP obcokrajowcy otrzymują dostęp do usług pośrednictwa pracy, poradnictwa zawodowego i informacji zawodowej. Mają prawo do uzyskania pomocy w aktywnym poszukiwaniu pracy oraz do udziału w szkoleniach, organizowanych przez urząd pracy. Jako bezrobotni, podlegają ubezpieczeniu zdrowotnemu, a tym samym mogą korzystać z bezpłatnej opieki zdrowotnej. Jeżeli tylko spełniają wymogi, mogą pobierać zasiłek dla bezrobotnych.

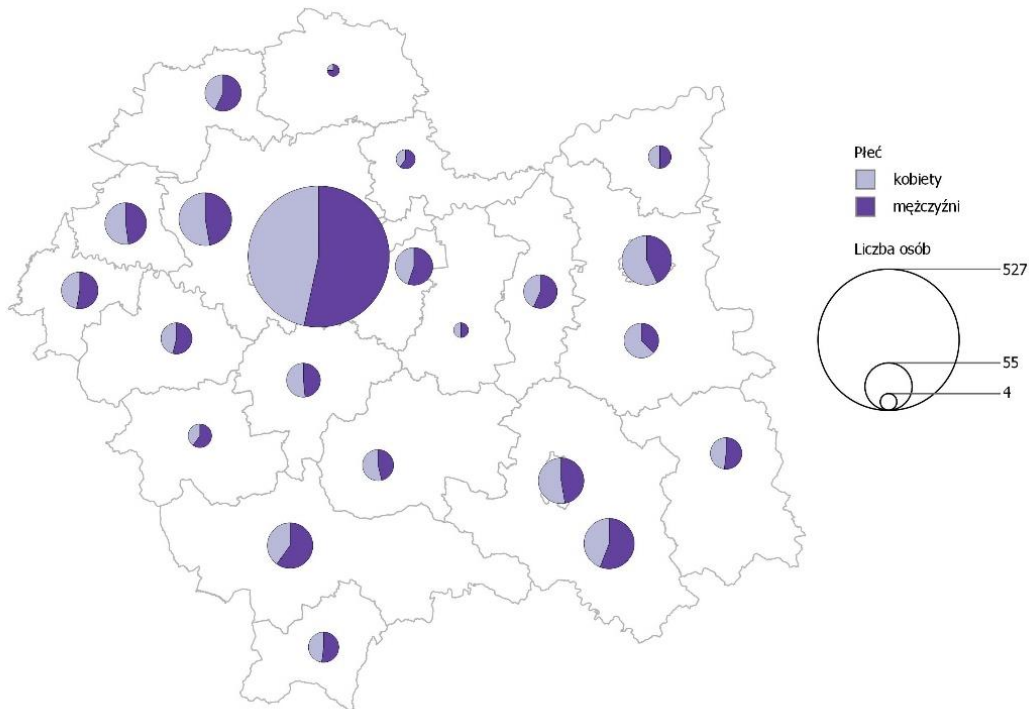
Biorąc od uwagę skalę napływu cudzoziemców do Małopolski (więcej informacji w rozdziale p.t. [Napływ imigrantów zarobkowych](#)), niewielu trafia do powiatowych urzędów pracy. W latach 2004–2015 takich osób było razem 1 259²². Zdecydowanie najwięcej obcokrajowców zarejestrowało się w Krakowie (42%). Poza tym sporo w powiecie krakowskim (6%), nowosądeckim i Tarnowie (po 5%). W pozostałych powiatach rejestrowali się nieliczni cudzoziemcy (udział w ogółem zarejestrowanych cudzoziemcach nie przekroczył 5%). W powiatowych urzędach pracy w Bochni i Miechowie na przestrzeni lat 2004–2015 nie pojawił się ani jeden obcokrajowiec.

1 259

cudzoziemców
zarejestrowało
bezrobocie

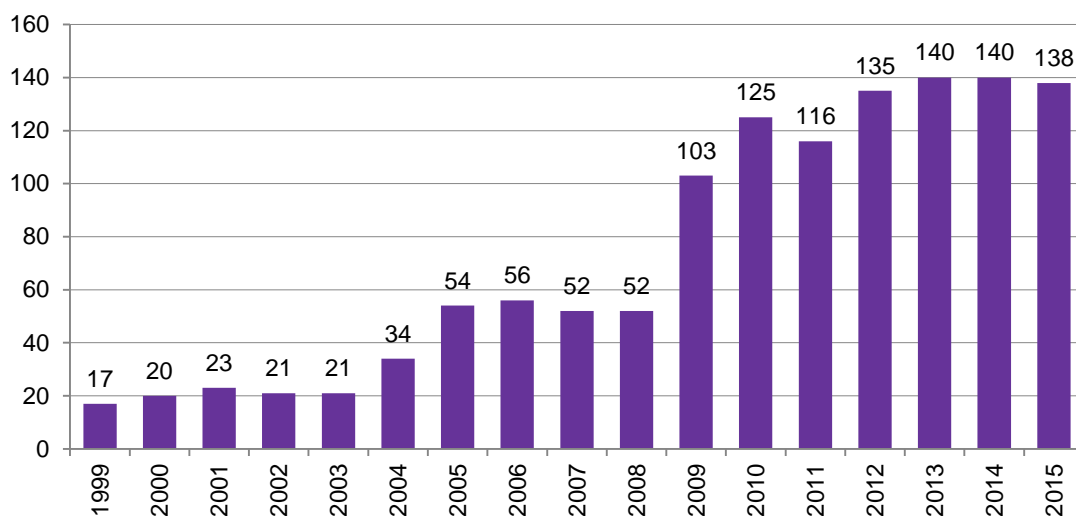
²¹ Wykaz cudzoziemców, którzy mogą rejestrować się powiatowym urzędzie pracy jako bezrobotni znajduje się w serwisie: <https://zielonalinia.gov.pl/Rejestracja-cudzoziemca-w-urzedzie-pracy-41584>, [31.03.2017].

²² Podane liczb odnoszą się do cudzoziemców, którzy w latach 2004-2015 byli obecni w rejestrach powiatowych urzędów pracy. Zestawienie obejmuje więc także osoby, które pierwszy raz pojawiły się w powiatowym urzędzie pracy przed 2004 rokiem, a po 2004 roku nadal były bezrobotne lub też wróciły do rejestru po jakiejś przerwie.

Mapa 5. Płeć i liczba cudzoziemców zarejestrowanych jako bezrobotni w okresie 2004–2015

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych udostępnionych przez powiatowe urzędy pracy w Małopolsce.

Analizując liczbę zarejestrowanych podań mających umożliwić podjęcia pracy na terenie Polski nie trudno zauważyć, że z roku na rok jest ich coraz więcej. Obcokrajowcy, którzy pierwszy raz zgłosili się do PUP przed 2004 rokiem, a po 2004 roku również mieli epizod bezrobocia, stanowili 8% ogółu bezrobotnych cudzoziemców z lat 2004–2015. Największy skok liczby nowych rejestracji (niemal 100%) miał miejsce w 2009 roku. W latach 2013–2015 napływ bezrobotnych cudzoziemców ustabilizował się na poziomie ok. 140 rocznie.

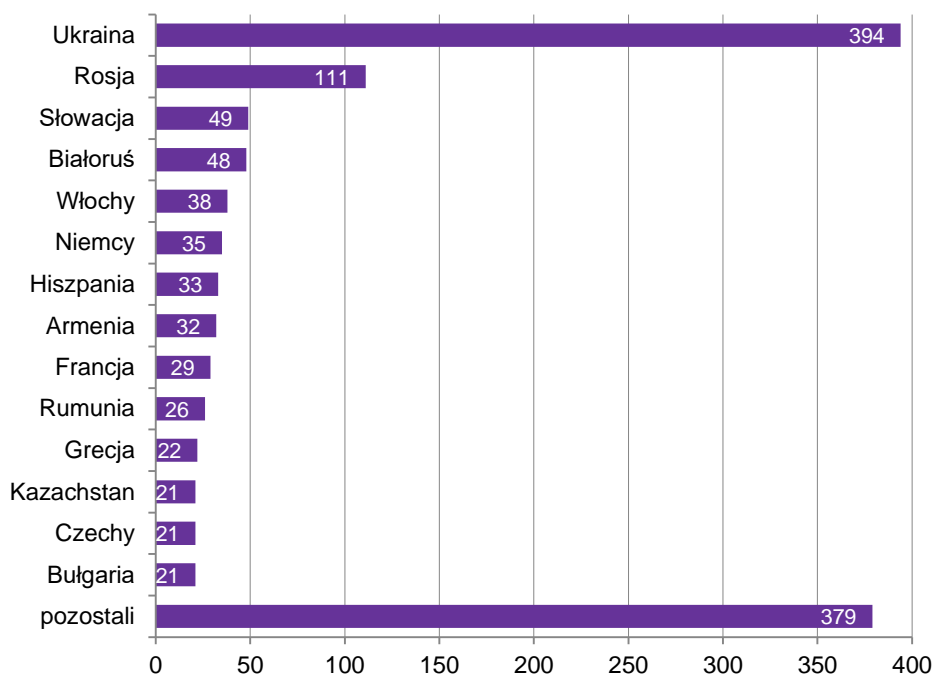
Wykres 40. Liczba cudzoziemców według roku pierwszej rejestracji w powiatowym urzędzie pracy

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych udostępnionych przez powiatowe urzędy pracy w Małopolsce.

Częściej niż kobiety, do powiatowych urzędów pracy zgłaszali się mężczyźni. Stanowili oni 52% spośród ogółu bezrobotnych cudzoziemców zarejestrowanych w latach 2004–2015.

Najliczniejszą z rejestrujących się grup narodowych stanowili obywatele Ukrainy (31% ogółu cudzoziemców zarejestrowanych w latach 2004–2015). Drugą co do wielkości grupę stanowili Rosjanie (9%). Obywatele pozostałych krajów zdecydowanie rzadziej korzystali z usług powiatowych urzędów pracy.

Wykres 41. Liczba cudzoziemców zarejestrowanych jako bezrobotni w okresie 2004–2015 według obywatelstwa

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych udostępnionych przez powiatowe urzędy pracy w Małopolsce.

FORMALNOŚCI W OPINII RESPONDENTÓW

Opinia PUP – procedura zatrudniania w oparciu o oświadczenia jest prosta

W opinii pracowników powiatowych urzędów pracy, zatrudnianie obcokrajowców w oparciu o oświadczenia nie stanowi dla pracodawców dużego kłopotu. Rzadko pojawiają się drobne błędy: literówki, przeoczenia.

Uproszczona ścieżka nie przedstawia praktycznie żadnych problemów jeśli chodzi o stronę pracodawców. Może mają mało jeszcze informacji i jeśli ktoś zaczyna ściągać pracowników to jest dużo pytań (...) Jeśli ktoś już składa kolejny raz, to druk jest już dość prosty. Natomiast przy pierwszym to przeważnie albo brak podpisów albo jakieś ogólne braki [PPU_3].

Pracownicy PUP zdają sobie sprawę, że firmom zależy na czasie i starają się rejestrować oświadczenia niezwłocznie, (...) *czasami jest to dwa dni a czasami tak się zdarza, że te siedem dni trzeba odczekać [PPU_4].* Bywa, że nawet od ręki.

Jeśli jest taka potrzeba i pracodawca zgłasza nam, że (...) te dokumenty po rejestracji muszą być odesłane cudzoziemcowi, ponieważ stara się o wizę – to jest na już, no to rejestrujemy też od ręki [PPU_3].

Niemniej podkreślają, że w sytuacji gdy liczba oświadczeń dynamicznie się zwiększa, a liczba pracowników odpowiedzialnych za rejestrację nie, czas załatwienia sprawy ulega wydłużeniu. Z przeprowadzonych wywiadów wynika, że maksymalnie do 14 dni.

W 2014, czy 2015 [pracodawcy – przyp. autora] mieli [rejestrację – przyp. autora] od ręki (...) No, rok temu w wakacje [II poł. 2015 r. – przyp. autora] już zaczęło nam się wydłużać, zaczęło rosnąć gwałtownie i w sumie wydłużyliśmy termin, najpierw było do 7 dni, wyrabialiśmy się, a w tej chwili no już wydłużyliśmy [do 14 dni – przyp. autora] [PPU_1].

Ocena agencji zatrudnienia – czas wydawania decyzji coraz dłuższy

Pracownicy agencji zatrudnienia, którzy rejestrują wnioski (o zatrudnienie obcokrajowców) w powiatach urzędach pracy, zauważają, że przewidziany czas realizacji procedury (2 tygodnie na załatwienie sprawy), przeciąga się w niektórych przypadkach do 3 tygodni.

(...) w tym momencie dwa do trzech tygodni czeka się na rejestrację oświadczenia w urzędzie pracy. Ten termin się też wydłuża co jakiś czas, ponieważ jest tych obcokrajowców coraz więcej. Urząd też nie zwiększa jakby swoich mocy przerobowych, tylko po prostu te terminy się wydłużają [PAZ_3].

Wydłużenie procedury opóźnia prowadzony przez agencję proces rekrutacji pracowników z zagranicy. Co więcej, bywa i tak, że problem stanowi komunikacja z pracownikami PUP.

W praktyce są to dwa tygodnie. I to minimum, i to minimum. I to jest to dla nas ogromne utrudnienie, które wręcz no bardzo, bardzo spowalnia cały proces i wiąże nam ręce, ponieważ my nie jesteśmy

w stanie w żaden sposób tego przyspieszyć. Składaliśmy skargi w tym zakresie, skargi są ignorowane. Co więcej, muszę to przyznać, no szczerze, że pracownicy są niekompetentni i niemili [PAZ_4].

Ocena pracodawców – za dużo biurokracji

Zdaniem pracodawców objętych badaniem, kwestie formalne związane z zatrudnianiem obcokrajowców nie sprawiają większego problemu.

Po prostu te osoby są normalnie zatrudniane, bez żadnych trudności, no oczywiście no trzeba po prostu zgłosić, tak? Trzeba zgłosić te osoby, że są zatrudnione i po prostu idzie to po prostu dalej jak z płatka, nie ma tutaj żadnych problemów [firma_9].

Krytyczne uwagi pracodawców dotyczą liczby dokumentów, jakie trzeba wypełnić legalizując zatrudnienie cudzoziemców, a także czasu jaki to zajmuje.

(...) papierologia powoduje to, że pewne rzeczy się przeciągają w czasie, a czas to pieniądz [firma_16].

Problemów nie było, tylko straszna biurokracja. Więcej papierów, więcej wypisywania cudów-niewidów, sprawdzania przez policję graniczną, celników, stan faktyczny itd. itd., czy mieszka, itd. takie procedury mamy [firma_11].

Pracodawcy stosują różne strategie radzenia sobie z formalnościami, między innymi:

- zatrudniają pracowników zajmujących się legalnością pobytu cudzoziemców:

Rozbudowaliśmy nasz dział prawny o pracownika, który zajmuje się stricte tylko i wyłącznie pracownikami zagranicznymi, czyli weryfikuje ich wszystkie dokumenty, pozwolenia, pilnuje, żeby wizy, pozwolenia były zawsze przedłużane na czas, żeby wszelkie dokumenty były dostarczane do urzędów na czas [firma_7],

- zatrudniają obcokrajowców z prawem do legalnego pobytu:

Staramy się zatrudniać osoby, które jednak posiadają jakiś komplet dokumentów. Chcemy, żeby to było wszystko legalnie, żeby to szło sprawnie (...) A jak przyjdzie osoba, która nie ma pozwolenia na pracę, czy nie ma jakiegoś zamieszkania, to raczej taka osoba nie może być zatrudniona (...) [firma_10],

- samodzielnie uzupełniają dokumenty.

Ocena uczelni – formalności mogą zniechęcać

Wśród pracowników uczelni objętych badaniem pojawiła się opinia, że barierę przed zatrudnieniem absolwentów z zagranicy stanowią, dla części pracodawców, formalności związane z legalizacją pracy cudzoziemca.

(...) często pracodawcy mówią, że ok, ale mają taką troszeczkę blokadę, związaną z formalnościami, które są przed nimi (...) tak jak mówię nie chodzi personalnie o osoby, tak? Czy narodowość tej osoby, tylko chodzi o formalności (...) pewnych rzeczy nie jesteśmy w stanie przejść, związanych z papierologią niestety [PU_1].

Ocena imigrantów – formalności do ogarnięcia

Z wypowiedzi cudzoziemców wynika, że kontaktują się z polskimi instytucjami jedynie, gdy wystąpi taka konieczność. Część cudzoziemców deklaruje, że dotychczas nie miała żadnej styczności z urzędami, gdyż wszelkie sprawy urzędowe załatwiła agencja pracy, czy też podjęli pracę w szarej strefie i nie było takiej potrzeby.

Wśród obcokrajowców, którzy mieli taki kontakt, przeważają oceny pozytywne. Imigranci twierdzą, że nie mieli problemów z formalnościami, a urzędnicy w większości przypadków byli mili i pomocni.

Taka miła Pani Jadwiga wszystko mi powiedziała, nawet mi na kartce zapisała, książki mi dali nawet w języku rosyjskim, języku niemieckim, języku polskim, jakie papiery mam składać. No i telefon, wizytówka, żeby w razie czego dzwonić [imigr_17].

Wymieniane przez imigrantów zastrzeżenia na temat funkcjonowania polskich instytucji dotyczą czasochłonności procedur oraz biurokracji. Negatywne doświadczenia związane są nie tyle z uzyskaniem prawa pobytu, czy pracy, co z innymi sferami życia np. ślubem, czy dotacją na założenie działalności gospodarczej (więcej informacji w rozdziale p.t. [Kto i dlaczego zakłada własną firmę](#)).

Do ślubu papiery zbierałam przez pół roku. (...) Po pierwsze każdy papierek potrzebował tłumaczenia. Nie wszystkie papiery miałam, musiałam jeździć na Ukrainę, żeby uzyskać te papiery. Musiałam mieć kilka różnych pozwoleń. Do konsulatu krakowskiego jeździć regularnie, także już drogę znałam na pamięć. W konsulacie też wymagali do każdego papierka tłumaczenie na język ukraiński, dużo razy musiałam odwiedzać tłumacza [imigr_9].

Informację na temat obowiązujących formalności, imigranci czerpią z: Internetu, od bliskich i znajomych, od pracodawców, sporadycznie od urzędników.

ZAAANGAŻOWANIE W PROJEKTY I DOKSZTAŁCANIE

Niewielka popularność inicjatyw organizacji pozarządowych i projektów

Zaangażowanie obcokrajowców w projekty kierowane do nich przez instytucje publiczne lub organizacje pozarządowe jest niewielkie i zdarza się sporadycznie. Imigranci objęci badaniem wymienili następujące inicjatywy:

- *Projekt znalezienia dobrze płatnej pracy i zapoznania się ze stanowiskami konkretnych prac. I oceniam bardzo dobrze* [imigr_13].
- *Poznawanie też polskiej kultury w Polsce* [imigr_15].

Zdarzają się sytuacje, że imigranci brali udział w projekcie, ale nie pamiętają, czego dotyczył. To oznacza, że inicjatywa nie mogła odegrać znaczącej roli w procesie adaptacji.

Kiedyś jakoś na początku, pamiętam, koleżanka mnie zaprowadziła [do organizacji pozarządowej – przyp. autora], ale nie pamiętam, co to było. Ciężko mi teraz powiedzieć [imigr_2].

Niewielkie zaangażowanie może wynikać zarówno z braku oferty, jak i braku świadomości oferty jaką dysponują organizacje pozarządowe i inne instytucje wspierające cudzoziemców. Pojawiają się też głosy, że (...) *nie* [uczestniczę – przyp. autora], *nie mam czasu* [imigr_8].

Imigranci chętnie podnoszą kwalifikacje zawodowe

Częściej niż w projektach, imigranci uczestniczą w szkoleniach i kursach. Większość kursów ma charakter zawodowy. Imigranci objęci badaniem uczestniczyli między innymi w następujących formach aktywizacji:

- kurs wózka widłowego,
- kurs na dźwig,
- kurs z elektryki,
- kurs na cukiernika,
- kurs masażu medycznego,
- kurs komputerowy,
- kurs przedsiębiorczości,
- kurs handlowiec-sprzedawca,
- kurs muzykoterapii, bajkoterapii,
- kurs wychowawcy kolonijnego.

Cudzoziemcy często podnoszą kompetencje językowe, głównie w zakresie języka polskiego i angielskiego. Zdarza się, że podejmują studia np. (...) *na Uniwersytecie Jagiellońskim, kierunek dyplomacja europejska* [imigr_18], robią kurs prawa jazdy, czy też kurs biblijny. Przy czym, co trzeba podkreślić, wśród imigrantów wyróżniają się dwie skrajne grupy. Pierwszą stanowią osoby bardzo

aktywne, które realizują po kilka kursów/szkoleń. Drugą stanowią osoby, które pozostają zupełnie bierne w kwestii dokształcania.

STUDENCI CUDZOZIEMCY

Dostępność wykwalifikowanej kadry stanowi jeden z głównych atutów małopolskiej gospodarki a absolwenci szkół wyższych są jednym z jej filarów. Niemniej w województwie, podobnie jak w całej Polsce, liczba studentów z roku na rok maleje, przede wszystkim za sprawą niżu demograficznego. W całym kraju, w latach 2005–2015, liczba studiujących zmniejszyła się o 27,6%. W Małopolsce spadek był mniejszy, ale i tak wyniósł 11,5%²³. W takiej sytuacji coraz więcej uwagi poświęca się napływowi studentów z zagranicy. Część z nich zapewne wróci do swojego kraju, część wyjedzie do innego, ale część zostanie w miejscu pobierania nauki. Tutaj osiedlą się i tutaj podejmą pracę.

Warto przyjrzeć się, jak wygląda zainteresowanie obcokrajowców małopolskimi uczelniami tym bardziej, że wielu studentów cudzoziemców nie czeka do zakończenia studiów i już w trakcie nauki podejmuje pracę.

Dwie osoby są z Ukrainy, chłopak i dziewczyna. Przyszli razem odbywając praktyki, potem przyjąłem ich z miłą chęcią, oboje pracują bardzo dobrze (...) Oboje [ukończyli studia licencjackie – przyp. autora] i teraz kontynuują studia magisterskie i wraz z jakby ich wolnym czasem, tak, jest dobrany tutaj grafik prac dla nich, dlatego też pracują na pół etatu, żeby mieć czas na studia [firma_20].

Razem ze studiami, bardzo, bardzo chętnie podejmują pracę, bo to jest tak, że nawet student, który sobie tu studiuje i ma prace dorywczą, to tak mi przykładowo koledzy z pracy [w agencji pośrednictwa pracy – przyp. autora] opowiadali, że taki student jest w stanie utrzymać wieloosobową rodzinę na Ukrainie, przesyłając tylko część tych pieniędzy zarobionych w Polsce, na zasadzie dorywczej pracy [PAZ_4].

Studenci cudzoziemcy w Małopolsce

Coraz więcej studentów z zagranicy

Małopolskie szkolnictwo wyższe cieszy się coraz większą popularnością wśród studentów z zagranicy. Z roku na rok dynamicznie przybywa osób, które chcą zdobyć dyplom małopolskiej uczelni. W roku akademickim 2015/2016 w województwie studiowało ponad 7 tys. obcokrajowców, tj. o 22% więcej niż przed rokiem. W perspektywie pięciu lat, liczba studentów z zagranicy niemal się potroiła.

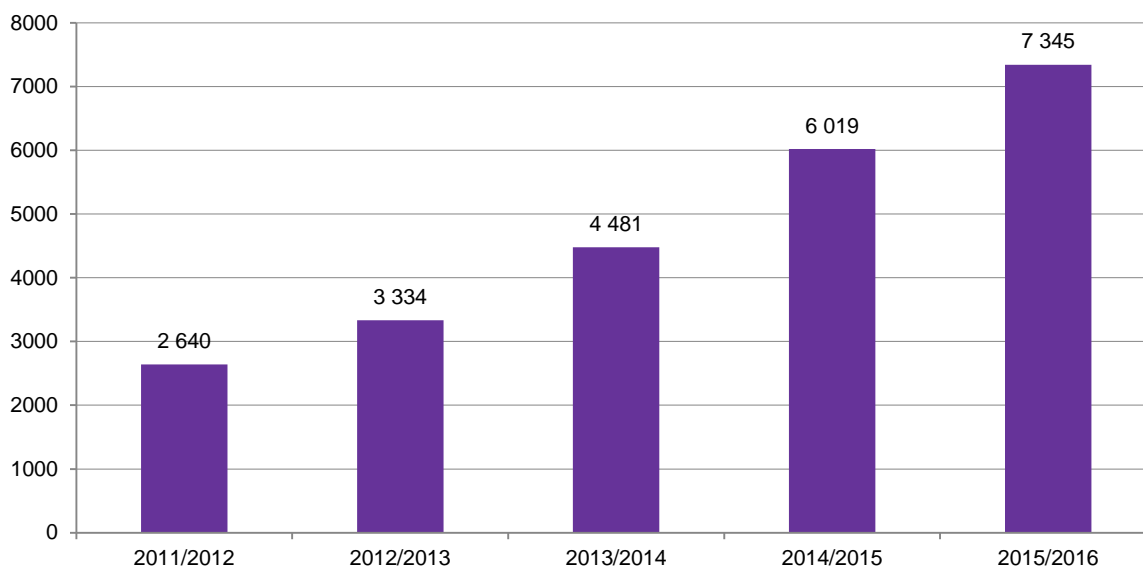
W roku akademickim 2015/2016 cudzoziemcy studiujący w Małopolsce stanowili:

- 12,9% ogółu cudzoziemców, którzy zdecydowali się na naukę w Polsce (w porównaniu do roku akademickiego odsetek był mniejszy o 0,2 p.p.) Oznacza to, że co dziesiąty obcokrajowiec przyjeżdżający na studia w Polsce wybrał uczelnię z Małopolski,

²³ A. Binda, K. Fiut, A. Górniak, *Oddziaływanie ośrodków akademickich województwa małopolskiego*, Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego, Kraków 2017.

- 4,2% ogółu studiujących w województwie, tak więc stosunkowo niewiele. Trzeba jednak zauważyć, że ich udział stopniowo rośnie, w stosunku do roku akademickiego 2014/2015 o 0,9%.

Wykres 42. Liczba studentów cudzoziemców w Małopolsce w latach 2011–2015

Źródło: opracowanie własne na podstawie informacji sygnałnych Urzędu Statystycznego w Krakowie *Szkoły wyższe w województwie małopolskim z lat 2011–2015*.

Podobną dynamikę zmian jak w Małopolsce obserwuje się na poziomie całego kraju. W stosunku do 2014 roku liczba zagranicznych studentów w Polsce wzrosła o 23 p.p. i był to kolejny, ponad 20-procentowy wzrost liczby studentów z zagranicy w stosunku do poprzedniego roku.

Coraz większe zainteresowanie nauką w Polsce i Małopolsce nie zmienia jednak pozycji szkolnictwa wyższego na świecie. Polska nadal jest jednym z ostatnich krajów OECD, do którego przyjeżdżają studenci spoza granic kraju. Średni udział zagranicznych studentów w tych krajach, to 6,0%, wśród których na czele jest Luksemburg (ponad 40,0% zagranicznych studentów²⁴), podczas gdy wg danych GUS w Polsce w 2015 roku wartość wskaźnika oszacowano na 4,1% (w Małopolsce: 4,2%). Mimo systematycznego wzrostu udziału obcokrajowców na polskich uczelniach (w 2010 roku średnio w Polsce wartość wskaźnika wyniosła 1,2%, a w Małopolsce 1,1%), nadal niezbędne są dalsze działania promocyjne, aby osiągnąć europejski poziom w tej kwestii²⁵.

²⁴ Dane dla 2014 roku.

²⁵ A. Binda, K. Fiut, A. Górniak, *Oddziaływanie ośrodków akademickich województwa małopolskiego...*, op. cit.

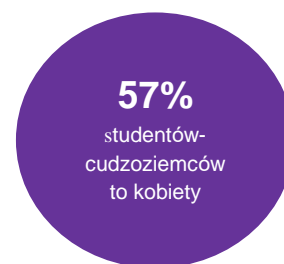
Profil studentów z zagranicy

Na studia do Małopolski przyjeżdżają kobiety

Wśród cudzoziemców, którzy decydują się na podjęcie studiów w Małopolsce, liczniejszą grupę stanowią kobiety niż mężczyźni.

Na przestrzeni 5 lat (pomiędzy rokiem akademickim 2011/2012 a 2015/2016) odsetek kobiet, w ogóle cudzoziemców studiujących w województwie, nie ulegał znaczącym zmianom. Oscylował w okolicach 57% (+/- 2 p.p.), w roku akademickim 2015/2016 wyniósł dokładnie 57%.

Przewaga kobiet wśród studentów z zagranicy wpisuje się w tendencje obserwowane w całym kraju, w tym także w Małopolsce. W roku akademickim 2015/2016 kobiety stanowiły 58% ogółu studiujących w Polsce i 59% ogółu studiujących w województwie.

Warto tutaj przypomnieć, że proporcje przedstawiają się zgoła odmiennie, jeśli patrzeć na imigrantów *sensu stricto* zarobkowych.

Zarówno pod względem liczby wydanych pozwoleń na pracę, jak i liczby zarejestrowanych oświadczeń o zamiarze zatrudnienia cudzoziemca, przewaga mężczyzn jest znacząca. Pokazuje to, że w celach edukacyjnych, zazwyczaj na wcześniejszych etapach życia, to kobiety są bardziej skłonne do przemieszczania (typowy wiek studiowania to 19–24 lata). Natomiast w celach zarobkowych, większą skłonność do migracji wykazują mężczyźni (więcej informacji w rozdziale p.t. [Napływ imigrantów - podsumowanie](#)).

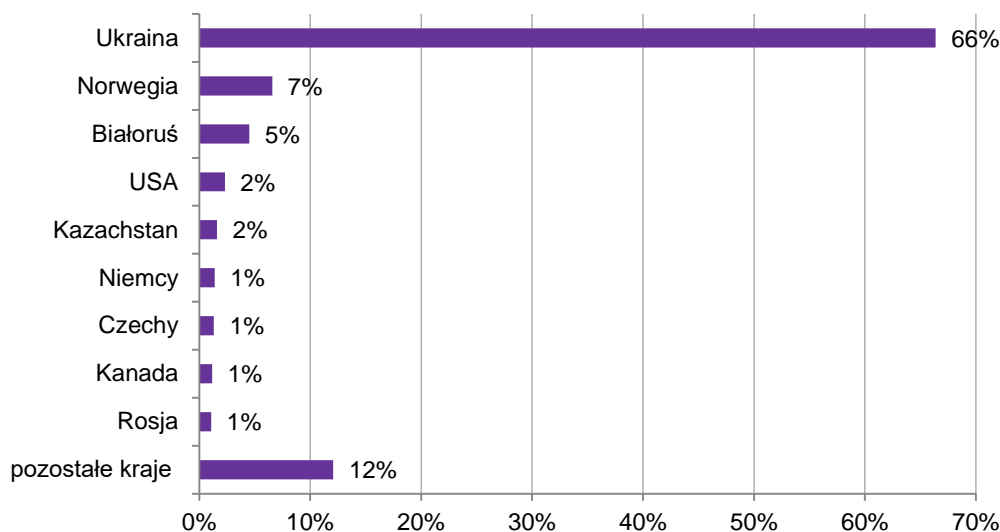
Głównie z Ukrainy

Małopolskie Obserwatorium Rozwoju Regionalnego przeprowadziło szczegółową analizę na temat oddziaływania ośrodków akademickich w Małopolsce, w tym także napływu studentów z zagranicy²⁶.

Wynika z niej, że w roku akademickim 2015/2016 na uczelniach w województwie studiowali obywatele z 98 krajów. Najliczniej reprezentowana była Ukraina (66,6% studentów). Wśród pozostałych 33,4% cudzoziemców, największy odsetek stanowili mieszkańcy: Norwegii (6,9%), Białorusi (4,5%), Stanów Zjednoczonych (2,3%) oraz Kazachstanu (1,7%).

²⁶ *Ibidem*.

Wykres 43. Struktura studiujących obcokrajowców na uczelniach wyższych w województwie małopolskim w roku akademickim 2015/2016, wg krajów pochodzenia

Źródło: opracowanie własne na podstawie publikacji *Oddziaływanie ośrodków akademickich województwa małopolskiego*, Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego, 2017.

Profil studiów

Przyglądając się uważnie cudzoziemcom, którzy studiowali w Małopolsce w roku akademickim 2015/2016 zauważa się, że:

- niemal wszyscy uczyli się **w trybie stacjonarnym** (95% studentów z zagranicy),
- większość realizowała **studia pierwszego stopnia** (55,7% studentów). Sporo osób kształciło się na studiach drugiego stopnia (25,1%) oraz jednolitych magisterskich (15,1%), na studiach inżynierskie, czy doktoranckie nieliczne osoby (odpowiednio: 2,1% oraz 2,0%),
- większość studiowała **na uczelniach publicznych** (63,6%), chociaż to na uczelniach prywatnych obcokrajowcy stanowili wyróżniającą się grupę – na Krakowskiej Akademii im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego niemal jedną czwartą studentów (24,5%), w Wyższej Szkole Turystyki i Ekologii w Suchej Beskidzkiej – 28,3%, w Wyższej Szkole Biznesu – National Louis University w Nowym Sączu – 10,4%. Dla porównania, wśród uczelni publicznych, najwyższy udział studentów z zagranicy odnotowano na: Uniwersytecie Ekonomicznym (5,9%), Uniwersytecie Jagiellońskim (3,9%), Akademii Sztuk Pięknych (2,7%) oraz Akademii Górniczo-Hutniczej (1,7%),
- prawie wszyscy wybrali uczelnie zlokalizowane **w Krakowie** (94,9%). Tylko niewielki odsetek obcokrajowców uczęszczał na zajęcia w Nowym Sączu (2,8%) i w Suchej Beskidzkiej (2,3%). Największą popularnością wśród cudzoziemców cieszyły się dwie uczelnie: Krakowska Akademia im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego – największa w województwie niepubliczna szkoła wyższa, na której kształciło się 31,9% małopolskich studentów z zagranicy oraz Uniwersytet Jagielloński, gdzie kształciło się 30,1% studentów

z zagranicy. Poza tym sporo imigrantów kształciło się na Uniwersytecie Ekonomicznym (20,8%) oraz Akademii Górniczo-Hutniczej (8,3%). Pozostałe uczelnie obcokrajowcy wybierali zdecydowanie rzadziej²⁷,

- ponad połowa kształciła się **na kierunkach społeczno-ekonomicznych**. Biznes, administrację i prawo studiowała 1/3 obcokrajowców (33,3%), nauki społeczne, dziennikarstwo i informację 1/5 (22,4%)²⁸. Warto zauważyć, że na przestrzeni lat zmniejszył się odsetek cudzoziemców kształcących się na kierunkach medycznych. W roku akademickim 2011/2012 tematykę tą studiowało 26,1% obcokrajowców, w roku akademickim 2014/2015²⁹ już tylko 12,9%. Nie oznacza to, że uczelnie medyczne tracą na popularności – liczba studentów zwiększyła się z 689 w roku akademickim 2011/2012 do 776 w roku akademickim 2014/2015³⁰. Oznacza to tyle, że inne kierunki częściej zyskują na popularności a profil zawodowy studentów–cudzoziemców ulega zmianie.

Wyhamowanie tendencji wzrostowej **na kierunkach medycznych** potwierdzają słowa pracowników największej małopolskiej uczelni kształcącej w tym zakresie.

Na przestrzeni ostatnich 3 lat jest tendencja stała. [Wcześniej – przyp. autora] ta liczba stosunkowo wzrastała, bo też chodziło o to, żeby dostosować warunki kształcenia do większej liczby osób, co łączyło się z pojemnością sal dydaktycznych. [Chodziło – przyp. autora] też o kadrę anglojęzyczną, która miałaby kształcić studentów. (...) W miarę jak uniwersytet rozwijał program anglojęzyczny, poszerzał liczbę przyjętych studentów [PU_5].

Sytuacja ograniczenia liczby studentów wynika więc głównie z ograniczeń infrastrukturalnych uczelni. Zainteresowanie cudzoziemców studiami medycznymi jest nadal duże, (...) *w zeszłym roku było około 4–5 osób na jedno miejsce* [PU_5], głównie ze strony Norwegów, ale i obywateli Stanów Zjednoczonych, Kanady oraz Szwecji.

²⁷ *Ibidem.*

²⁸ *Informacja sygnałna. Szkolnictwo wyższe w województwie małopolskim w roku akademickim 2015/2016*, Urząd Statystyczny w Krakowie, Kraków 2016.

²⁹ Brak danych dla kierunków medycznych za rok akademicki 2015/2016.

³⁰ *Informacja sygnałna. Szkolnictwo wyższe w województwie małopolskim w roku akademickim 2011/2012*, Urząd Statystyczny w Krakowie, Kraków 2012 oraz *Informacja sygnałna. Szkolnictwo wyższe w województwie małopolskim w roku akademickim 2014/2015*, Urząd Statystyczny w Krakowie, Kraków, 2015.

Motywacja przyjazdu na studia do Małopolski

Decyzja o migracji prawie nigdy nie jest łatwa, zwłaszcza gdy wiąże się z wyjazdem do innego kraju oddalonego setki, czy też tysiące kilometrów od miejsca zamieszkania. Dlaczego więc obcokrajowcy decydują się opuścić swój kraj i przyjechać na studia akurat do Małopolski? Zdaniem przedstawicieli uczelni, cudzoziemców do studiowania w województwie skłaniają różne czynniki.

Po pierwsze związane z uczelnią:

- **renoma szkół wyższych.** Zdaniem badanych osób, marka ich uczelni cieszy się pozytywnym wizerunkiem za granicą. Pozytywny wizerunek budują między innymi rankingi, które pokazują pozycję uczelni w regionie, czy w Polsce, a także tzw. marketing szeptany.

[Obcokrajowcy – przyp. autora] mają swoich kolegów, znajomych, którzy już skończyli u nas studia i też ich rekomendacja, że jest w porządku [zachęca – przyp. autora] ich żeby tutaj do nas przyszli [PU_1],

- **program studiów.** Imigrantów przyciąga szeroka oferta kierunków w języku angielskim oraz wyjazdów zagranicznych. Ważny jest także wysoki poziom nauczania.

(...) kierunki są dobrze prowadzone i dobrze, kompetentnie przygotowują tych studentów [PU_2],

- **działania marketingowe.** Uczelnie aktywnie promują swoją ofertę za granicą, między innymi uczestnicząc w zagranicznych targach edukacyjnych, czy też korzystając z usług zagranicznych agencji rekrutacyjnych,
- **niższe koszty nauki.** W przypadku kierunków lekarskich edukacja w Małopolsce jest dwa razy tańsza niż w Stanach Zjednoczonych czy Kanadzie.

Po drugie związane z miejscem studiowania:

- **bliskość geograficzna.** Odgrywa szczególną rolę dla Ukraińców, stanowiących największą grupę imigrantów na małopolskich uczelniach. Obywatele Ukrainy zainteresowani studiami po zachodniej stronie swojej granicy, w dużym ośrodku akademickim, mają stosunkowo blisko do Małopolski,
- **Kraków.**

Samo to, że Kraków jest też takim zapleczem dobrym akademickim, sprzyja temu, że ci studenci tu przyjeżdżają [PU_2],

- **rynek pracy** dla osób ze znajomością języków obcych. Obcokrajowców przyciągają na studia dobre perspektywy na pracę po ich zakończeniu, między innymi dynamicznie rozwijająca się w Małopolsce branża BPO/SCU otwiera przed absolwentami, a nawet już studentami drzwi do kariery w międzynarodowych korporacjach.

Dwa, trzy lata temu pojawiły się duże firmy, które jakby chłoną studentów znających języki w bardzo dużej ilości [PU_4],

- **bezpieczeństwo.**

Staliśmy się krajem, i to wiemy, rozmawiając ze studentami, bezpieczniejszym niż te pozostałe kraje, w których się teraz dzieją kwestie migracji, tak, polityczne i terroryzm (...) No generalnie Kraków zawsze był popularny wśród studentów, natomiast wydają nam się, że ze względu na te wszystkie zawirowania w Europie większość studentów zdecydowała się jednak przyjechać do nas niż do innych krajów [PU_4],

- **okno na świat.** Dla studentów z takich krajów jak Turcja czy Ukraina studia w Małopolsce otwierają możliwość swobodnego podróżowania po krajach Europy Zachodniej.

Po trzecie względy osobiste:

- **korzenie rodzinne.** Obcokrajowcy (zwłaszcza z Ukrainy, Niemiec i Ameryki) często wybierają Małopolskę, ponieważ chcą poznać kraj przodków, nawiązać / odnowić relację z rodziną, która tu pozostała. W przypadku studentów z Europy Zachodniej czy Stanów Zjednoczonych, (...) *są to w dużej mierze osoby, których rodzice emigrowali w latach 80-tych [PU_5].* Cudzoziemcom, którzy mają bliskich łatwiej zaaklimatyzować się do nowych warunków,
- **podobieństwo kultury.**

Hiszpanie po prostu chyba łatwo się tu odnajdują jeśli chodzi o kulturę. Może mają bardziej gorący temperament, ale bardzo łatwo jest im podążać za tym stylem życia, który jest tutaj. Zresztą my bardzo się zbliżyliśmy do poziomów europejskich i wydaje mi się, że oni często to podkreślają, że gdyby nie pogoda, to oni się czują jak u siebie w domu [PU_2].

Na podstawie przeprowadzonego badania nie sposób powiedzieć, które czynniki oddziałują mocniej, które słabiej. Wydaje się jednak, że jest to na tyle indywidualna sprawa, że hierarchia motywów przedstawia się odmiennie w przypadku każdego migranta.

Przygotowanie do studiów w Polsce

Kompetencje językowe – polski do nauki

Decydując się na studia w Polsce, obcokrajowcy muszą znać język angielski lub polski w zależności od tego, w jakim języku prowadzony jest dany kierunek. Przedstawiciele szkół wyższych raczej dobrze oceniają przygotowanie cudzoziemców pod kątem językowym.

W przypadku języka polskiego, uczelnie organizują specjalne dokształcanie umożliwiające imigrantom poznanie lub podszlifowanie języka. Na niektórych uczelniach (...) *studenci cudzoziemcy, którzy chcą studiować (...) po polsku, przygotowują się rocznie poprzez kurs języka polskiego [PU_2].*

Na innych, nauka polskiego odbywa się w ramach lektoratu, (...) *w ramach lektoratu u nas obowiązkowy*

[jest – przyp. autora] *język polski, więc mają te zajęcia co tydzień z języka polskiego* [PU_1]. A na jeszcze innych, w ramach intensywnych kursów.

Wśród badanych uczelni pojawiają się opinie, że studenci ze (...) *Wschodu mają trochę łatwiej* [PU_3] w nauce polskiego, podobnie jak obcokrajowcy o polskich korzeniach.

(...) z Niemiec i Francji mamy dużo osób polskiego pochodzenia, które mówią po polsku [PU_3].

Zdarzają się też studenci, którzy:

(...) przyjadą specjalnie tutaj na wymianę, żeby właśnie nauczyć się języka dziadków czy rodziców, bo się okazuje, że mówi tylko po niemiecku czy po francusku [PU_3].

Kompetencje językowe – angielski potwierdzony certyfikatem

Od osób zainteresowanych studiami na kierunkach anglojęzycznych, uczelnie wymagają zaawansowanej znajomości języka angielskiego, a na kierunkach medycznych nawet biegłej.

(...) jest to wymóg, żeby zostać przyjętym na studia (...) cudzoziemcy nieanglojęzyczni są zobligowani do tego, żeby przedstawić certyfikat, [jak go nie mają – przyp. autora,] to nie są brani w ogóle pod uwagę [PU_5].

Studenci z zagranicy, którzy przyjeżdżają na wymianę (I, II semestry) muszą potwierdzić znajomość języka na poziomie B2.

To jest taki powiedzmy wyższy, no prawie zaawansowana znajomość języka i z tym student może wyjechać za granicę, spokojnie sobie radzi na studiach [PU_4].

W większości przypadków znajomość angielskiego nie stanowi problemu.

Kompetencje językowe – jest dobrze, ale...

Zdarzają się sytuacje, gdy deklarowany poziom znajomości języka odbiega (i to znacząco) od zadeklarowanego. Zdarza się tak np. w przypadku obywateli Ukrainy, którzy przyjeżdżają do Polski na podstawie Karty Polaka.

My nie możemy zweryfikować ich znajomości języka, zgodnie z prawem, więc uważa się o nich, że jeżeli on ma Kartę Polaka on zna ten język. Natomiast umówmy się, że [jest różnie – przyp. autora]. I tutaj z tą grupą studentów są kłopoty, rozmawiam z wykładowcami, narzekają. Bo osoby, które prowadzą zajęcia no widzą te dysproporcje duże. Że to są studenci, którzy (...) jakby rozburzają całe te zajęcia, bo oni czegoś nie rozumieją, jakiegoś specjalnego traktowania potrzebują [PU_4].

Również wśród innych narodowości występuje czasami rozdźwięk między stanem deklarowanym, a faktycznym, np. w wśród imigrantów z Turcji czy Hiszpanii.

Studenci do nas przychodzący z Hiszpanii, czasem oczekują, że będą mówić po hiszpańsku. Musimy wtedy uświadamiać, że przede wszystkim mówić powinni po angielsku. No dobrze jakby mówili po polsku, wtedy mogą sobie mówić po polsku, natomiast po angielsku mamy ofertę skierowaną właśnie do osób z wymiany [PU_3].

Trzeba zauważyć, że ocena kompetencji językowych wystawiana przez pracowników małopolskich uczelni wyższych studiującym Hiszpanom nie jest jednolita.

Podsumowując, kompetencje językowe studentów zostały ocenione wysoko, (...) a w każdym miejscu znajdują się tacy, którzy słabiej mówią [PU_2].

Kompetencje adaptacyjne – oceniane wysoko

Rzadko kiedy zdarza się, że ci ludzie po prostu się nie odnajdują [PU_2].

Problemy z przystosowaniem się do funkcjonowania w obcym kraju, jeżeli występują, to zazwyczaj po przyjeździe.

(...) młodsze osoby na początku mają z tym problem, z racji różnic kulturowych i pewnej niedojrzałości [PU_5].

Wśród przedstawicieli uczelni wyższych pojawiają się opinie, że w trakcie studiów:

(...) najłatwiej odnajdują się jednak nasi sąsiedzi zarówno z Niemiec, z Zachodu, z Południa, z Ukrainy, ale też studenci np. z Holandii, z Wielkiej Brytanii, ze Skandynawii [PU_3].

Zdecydowanie większy kłopot sprawia adaptacja do nowych warunków życia Turkom.

(...) grupy tureckie, które są w dużej sile tutaj (...) w początkowej fazie może mają trudniej w komunikacji interpersonalnej [PU_2].

oraz osobom z krajów azjatyckich i afrykańskich.

To jest widoczne, że jest im o wiele ciężiej się aklimatyzować w tym systemie europejskich, wiele przeszkód kulturowych, religijnych. Często mają takie problemy i to nie wynika z ich niechęci tylko po prostu ze zmiany otoczenia [PU_5].

W przypadku Hiszpanów, opinie pracowników uczelni są podzielone, co może mieć związek z odmienną oceną kompetencji językowych. Uczelnia, która wysoko ocenia poziom znajomości języka angielskiego wśród Hiszpanów, zwraca uwagę na łatwość adaptacji do polskiej kultury. Natomiast uczelnia, która odnotowuje braki językowe studentów z Półwyspu Iberyjskiego, wspomina także o ich trudnościach z adaptacją.

Aby ułatwić obcokrajowcom życie i naukę w Małopolsce, szkoły wyższe podejmują różnorodne aktywności. Pomoc oferują między innymi uczelniane jednostki zajmujące się sprawami studentów cudzoziemców.

[W biurze – przyp. autora] jest osoba, która pomaga im uzyskać karty stałego pobytu, czy w rzeczach nie związanych bezpośrednio z nauką [PU_5].

Poza tym:

- imigranci otrzymują wsparcie ze strony samorządów studenckich.

(...) w ramach samorządu na przykład działają różnego rodzaju sekcje i kulturalne i takie wymiany międzynarodowych [PU_1],

- obcokrajowcy zapraszani są na spotkania informacyjno-adaptacyjne.

(...) <orientation week> my to nazywamy, gdzie studenci polscy zajmują się, jakby organizują czas przez ten tydzień dla tej grupy przyjeżdżających studentów, ale mamy też spotkanie ze strażą graniczną, z policją, gdzie mają takie informacje [o różnicach kulturowych – przyp. autora] podane [PU_4],

- studenci słabsi psychicznie mogą skorzystać z opieki (...) psychologa uczelnianego, który postępuje się językiem angielskim [PU_4].

Generalnie rzecz ujmując, obcokrajowcy odnajdują się na małopolskich uczelniach. W niektórych przypadkach dzieje się to szybciej, w innych wolniej. W zdecydowanej większości przypadków, udaje się skończyć podjęte studia.

Cudzoziemcy nie przerywają studiów

Studenci z zagranicy są konsekwentni w swojej decyzji dotyczącej studiowania w Małopolsce. Wszystkie uczelnie objęte badaniem stwierdziły, że cudzoziemcy, którzy przerywają studia, stanowią marginalną grupę.

Znacząca większość faktycznie kończy studia (...) z całkiem dobrymi wynikami. Jakby te wyniki nie odbiegają od wyników studentów polskich [PU_3].

Sporadycznie zdarza się, że studenci przerywają studia. Jak wskazuje jeden z pracowników uczelni powody są różne.

Niektóre osoby są skreślane z powodu braku postępów w nauce, niektóre osoby rezygnują, ponieważ ich oczekiwania się rozminęły, rzeczywistość polska jakby... [PU_5].

Losy zawodowe absolwentów–cudzoziemów

Część absolwentów zostaje

Uczelnie objęte badaniem nie dysponują szczegółowymi informacjami na temat sytuacji zawodowej absolwentów z zagranicy.

Każda z uczelni deklaruje, że część jej absolwentów decyduje się zostać w Polsce. Przy czym uczelnie różnią się znacząco w ocenie skali zjawiska. Uczelnia kształcąca na kierunkach turystycznych deklaruje, że (...) *dziewięćdziesiąt procent [absolwentów – przyp. autora] zostało w Polsce (...) Większość z nich pracuje i pracuje w zawodzie* [PU_1]. Natomiast uczelnia o profilu medycznym zgłosiła odmiennie, (...) *w 90% oni wracają do swojego miejsca zamieszkania (...) i tam kontynuują edukację lub już pracę* [PU_5]. Pozostali cudzoziemcy często zdają wymagane egzaminy, w tym z języka polskiego i (...) *leczą w Krakowie* [PU_5].

Niestety nie wszystkie uczelnie objęte badaniem potrafiły oszacować jaka część absolwentów wyjeżdża, a jaka zostaje. Żadna z uczelni nie zauważyła natomiast, aby cudzoziemcy po skończeniu studiów, w znaczącej liczbie migrowali do kolejnych krajów np. Europy Zachodniej.

Ci co zostają podejmują pracę

Zdaniem przedstawicieli uczelni, absolwenci-cudzoziemcy nie napotykają szczególnych problemów ze znalezieniem pracy.

(...) tak, jak mówię to są osoby, które są mocno zdeterminowane do tego, żeby mieć wykształcenie i pracować [PU_1].

Poza tym, dyplom uczelni cieszącej się dobrą opinią wśród pracodawców oraz znajomość języków obcych, zwiększają ich szanse na zatrudnienie.

Część studentów (...) zostaje tutaj jeszcze np. na kilka miesięcy, robią tu jakieś staże w korporacjach. Przecież nawet w tych różnych agencjach pośrednictwa mieszkań, czy wręcz w jakimś biurze podróży pracują studenci, którzy wcześniej u nas byli na Erasmusie. Tak im się spodobało, że zostają [PU_3].

Spore trudności na rynku pracy doświadczają absolwenci zawodów lekarskich. Biorąc pod uwagę, że większość cudzoziemców decyduje się na powrót do swojego kraju, są one nawet bardziej odczuwalne dla rodzimych absolwentów.

Rynek jest bardzo zamknięty, naprawdę trudno znaleźć miejsce na staż. Liczba szpitali jest ograniczona, każdego roku liczba absolwentów, to jest kilkaset osób, które co rok kończą studia, no ta liczba jest bardzo duża. Jak wiemy, miejsc w szpitalach nie ma [PU_5].

Nie można wykluczyć, że kłopot ze znalezieniem miejsca stażowego jest jednym z czynników skłaniających obcokrajowców do powrotu. Być może, gdyby sytuacja przedstawiała się lepiej, więcej lekarzy–cudzoziemców decydowałoby się zostać w Polsce.

W pomoc mającą na celu znalezienie przez absolwenta-cudzoziemca pracy na terenie Polski, świadczą Akademickie Biura Karier. Pracownicy uczelni objęci badaniem nie zauważyli, aby do ich jednostek wpływały oferty pracy skierowane tylko do cudzoziemców lub tylko dla Polaków. Pracodawcy, poszukując pracownika za pośrednictwem uczelni, określają wymagania, co do kwalifikacji zawodowych oraz znajomości języków.

Oni wszyscy aplikują do takich samych ofert. Czyli oferty mamy albo po polsku albo po angielsku. Jeśli ktoś na tyle zna język polski i wie, że ta oferta go interesuje, to może do niej zaaplikować [PU_4].

Zdaniem badanych uczelni, trudno uogólniać wymagania pracodawców, czy to w odniesieniu do absolwentów Polaków, czy cudzoziemców, gdyż sytuacja na rynku pracy zmienia się dynamicznie.

(...) było tak, że było około pięciu – sześciu stanowisk dla inżynierów. No śmieszne. My mamy ponad sześćset sześćdziesiąt. Więc tu się to zmieniało. A do tego jeszcze dochodzi branża, do tego jeszcze dochodzi specyfika danej firmy, czyli tutaj nie ma takich sztywnych [wymagań – przyp. autora] [PU_2].

Cudzoziemcy na małopolskich uczelniach – ocena końcowa

Z roku na rok w Małopolsce przybywa studentów z zagranicy. Wszystko wskazuje na to, że trend utrzyma się w kolejnych latach, biorąc pod uwagę intensywną promocję, jaką prowadzą za granicą nie tylko same uczelnie, ale i Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego³¹.

Przedstawiciele szkół wyższych, objęci badaniem, pozytywnie oceniają studentów-obcokrajowców, którzy podejmują naukę na ich uczelniach. Wymieniają także szereg korzyści, jakie wiążą się z przyjazdem cudzoziemców: dla uczelni, dla regionu oraz dla samych studentów z zagranicy. Negatywne aspekty związane z przyjmowaniem na studia obcokrajowców pojawiają się w wypowiedziach uczelni jedynie sporadycznie.

Mocne strony studentów cudzoziemców:

motywacja:

Chcą. Uczą się, studiują, wiedzą, że jest to dla nich szansa [PU_1],

bezpośredniość:

(...) mniejszy dystans do prowadzących [PU_2],

³¹ A. Binda, K. Fiut, A. Górniak, *Oddziaływanie ośrodków akademickich województwa małopolskiego...*, op. cit.

otwartość:

(...) studenci mają chyba jedną taką wspólną cechę, że jak chcą studiować zagranicą, to, to są z reguły ludzie otwarci [PU_2].

Słabe strony studentów cudzoziemców:

• niedostateczna znajomość języka angielskiego/polskiego (w sporadycznych przypadkach) *(...) takie osoby (...) ze względu na brak języka troszeczkę mniej aktywnie uczestniczą [w zajęciach – przyp. autora] [PU_1],*

różnice kulturowe, które bywa, że powodują nieporozumienia:

(...) chłopak z Gruzji nie wiedział, że na dyskotecę, czy w jakimś barze nie można wyciągnąć noża i się tam chwalić (...) więc się cała historia rozpełtała [PU_4].

Korzyści dla obcokrajowców

doroślejają:

(...) no to generalnie staje się poważniejszy. Abstrahując od tego, jak spędził ten czas. Nawet jak spędził na imprezach, to jednak takie kwestie życiowe jak znalezienie miejsca zamieszkania, poradzenie sobie w obcym mieście, w komunikacji, no to powoduje, że te osoby bardziej doroślejają [PU_3],

poszerzają horyzonty:

(...) znakomita większość spośród studentów z wymiany Erasmus zaczyna się interesować regionem, historią Polski, jeżdżą po naszym kraju, zaczynają się uczyć polskiego [PU_3].

Korzyści dla uczelni i regionu:

wprowadzają koloryt:

(...) doświadczenie, pozytywne, międzykulturowe. (...) To jest też dobre doświadczenie dla naszych wykładowców [PU_4],

bonus finansowy – przyjmowanie studentów z zagranicy na odpłatne studia *(...) dla Krakowa to też jest bardzo duży finansowy aspekt, dla uczelni również [PU_5],*

promocja:

(...) rozpowszechnianie wiedzy na temat [uczelni – przyp. autora] na świecie, jakości kształcenia w Krakowie [PU_5].

I sporo spośród nich wraca tutaj. Czy to na jakieś krótkie wypady, czy też kolejna wymiana na studia [PU_3].

ZAPUSZCZANIE KORZENI – ZAMELDOWANIA I NABYWANIE MIESZKAŃ

Zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa, każdy obywatel polski i każdy cudzoziemiec przebywający w Polsce dłużej niż 14 dni, musi się zameldować. Obcokrajowcy, którzy nie planują powrotu do kraju, powinni meldować się w miejscu stałego pobytu. Imigranci, którzy chcą wyjechać z Polski, powinni meldować się w miejscu czasowego pobytu³². W praktyce, wiele osób pomija formalności związane z meldunkiem, dlatego też analizując dane z tego zakresu trzeba mieć świadomość, że są one mocno niedoszacowane. Można domniemywać, że jeżeli dana osoba dopełniła formalności meldunkowych, poważnie traktuje pobyt w Polsce, a to pozwala przypuszczać, że planuje zostać w miejscu meldunku na dłużej. Ponadto, w przypadku meldunków na czas stały, nie ma możliwości, aby spośród imigrantów wydzielić Polaków wracających z emigracji, co zaburza wyciąganie wniosków na temat skali napływu cudzoziemców.

Z podobną rozważą należy podchodzić do danych dotyczących zakupu nieruchomości przez cudzoziemców. Po pierwsze, nie sposób wyodrębnić, które lokale zostały nabyte w celach inwestycyjnych, a które w celach mieszkalnych. Po drugie, nie sposób wyodrębnić obcokrajowców o polskim pochodzeniu, którzy nabywają mieszkania w miejscu emigracji (swojej lub bliskich) i cudzoziemców bez polskich korzeni, nabywających nieruchomości w celach mieszkaniowych³³. Z dużą dozą prawdopodobieństwa, można jednak zakładać, że zwiększające się wśród obcokrajowców zainteresowanie nieruchomościami w Małopolsce, oznacza także większe zainteresowanie stałym pobyt w województwie.

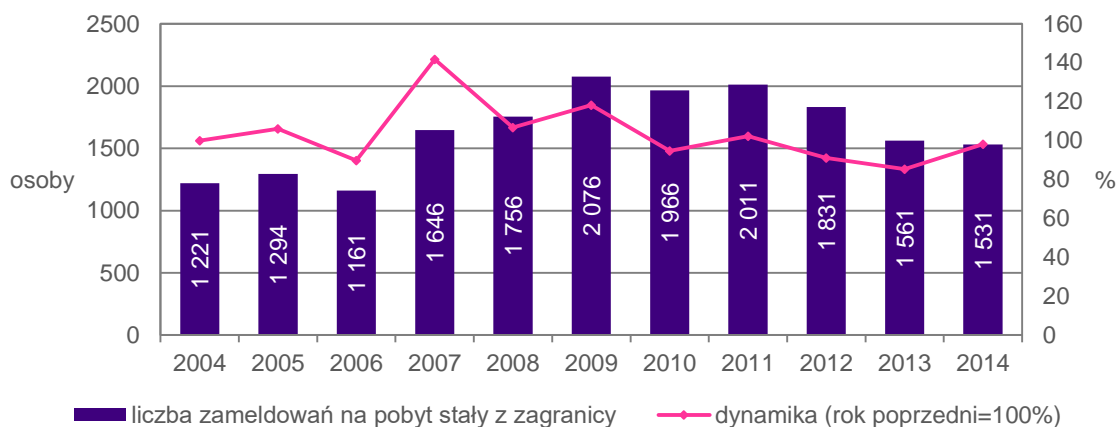
Zameldowania na pobyt stały z zagranicy

Na pobyt stały meldują się osoby, które wcześniej zamieszkiwały Wielką Brytanię, Austrię, Niemcy i Ukrainę

W 2014 roku na pobyt stały z zagranicy zameldowało się w Małopolsce ponad 1,5 tys. osób, o 30 mniej niż w roku 2013. W latach 2004–2014 największą imigrację na pobyt stały odnotowano w 2009 roku – niemal 2,1 tys. Liczba zameldowań na pobyt stały wzrastała w latach 2006–2009, utrzymywała się na wysokim poziomie między 2009 a 2011 rokiem, a następnie zaczęła spadać. Od 2010 roku roczna dynamika zmian liczby zameldowań ulega niewielkim wahaniom (z największym, około 15-procentowym spadkiem w 2013 roku względem roku 2012).

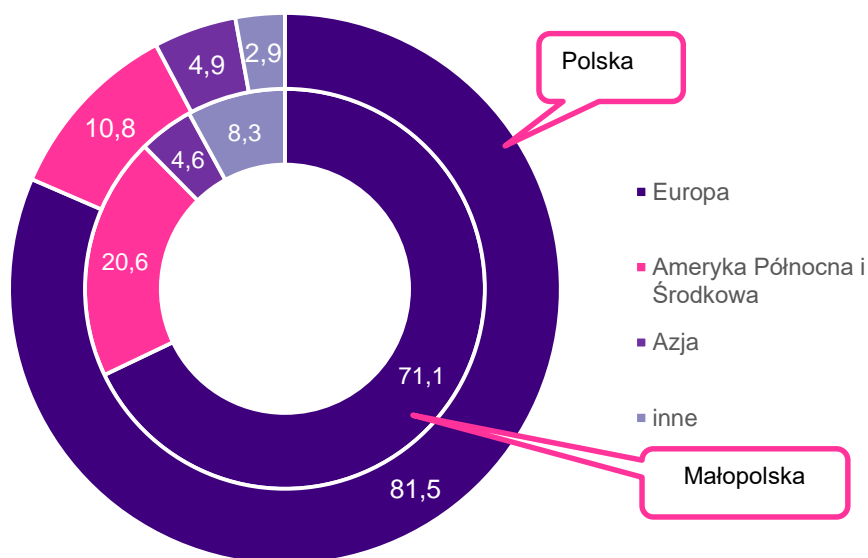
³² <https://obywatel.gov.pl/meldunek/obowiazek-meldunkowy-cudzoziemcow>, [22.02.2017].

³³ Nabywanie przez cudzoziemca prawa własności lub prawa użytkowania wieczystego nieruchomości wymaga zezwolenia ministra właściwego do spraw wewnętrznych. W tym celu cudzoziemiec musi m.in. potwierdzić więzi z Polską (np. posiadanie polskiej narodowości lub polskiego pochodzenia, posiadanie zezwolenia na pobyt czasowy). Zwolnieni z obowiązku uzyskania zezwolenia są obcokrajowcy w sytuacji, gdy nabycie lokalu jest związane z zaspokojeniem potrzeb mieszkaniowych nabywcy, czy też gdy cudzoziemcy zamieszkują w Rzeczypospolitej Polskiej co najmniej 5 lat., <https://mswia.gov.pl/pl/bezpieczenstwo/koncesje-i-zezwozenia/260,Nabywanie-nieruchomosci.html>, [22.02.2017].

Wykres 44. Liczba i dynamika zameldowań na pobyt stały z zagranicy w latach 2005–2014

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z BDL GUS.

W 2014 roku imigranci na pobyt stały kierowali się głównie do Krakowa (549 osób) oraz powiatów: nowotarskiego (186), tarnowskiego (126), tatrzańskiego i krakowskiego (odpowiednio 79 i 75 osób). W strukturze kierunków, z których napływali imigranci, dominowały kraje europejskie – 71%, jednak ich udział był mniejszy niż w analogicznej strukturze dla całej Polski (81,5%). Główne europejskie kraje napływu to: Wielka Brytania, Austria, Niemcy i Ukraina. Większe, niż w skali kraju, było natomiast znaczenie Ameryki Północnej i Środkowej (przede wszystkim Stanów Zjednoczonych), z których przyjechał co piąty meldujący się na pobyt stały w 2014 roku (co dziesiąty w skali kraju).

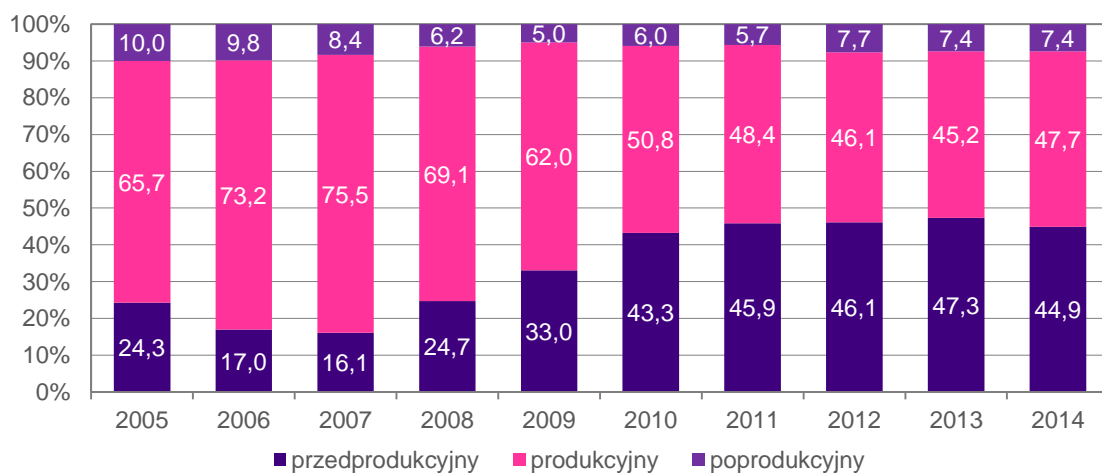
Wykres 45. Struktura strumienia imigracji na pobyt stały według kontynentu poprzedniego pobytu w 2014 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z BDL GUS.

Struktura wieku młodzieje

W 2005 roku w strumieniu migracyjnym na pobyt stały wyraźnie dominowały osoby w wieku produkcyjnych – stanowiły niemal 66% imigrantów. W okresie 2006–2008 ich udział był jeszcze wyższy, podczas gdy w kolejnych latach zaczął się zmniejszać. W 2014 roku już tylko około 49% meldujących się na pobyt stały z zagranicy stanowili imigranci w grupie wieku produkcyjnego. Istotnie wzrósł natomiast udział imigrantów w wieku przedprodukcyjnym – z 24% w 2005 roku do niemal 45% w 2014 roku. „Odmłodzenie” struktury wieku migrantów na pobyt stały częściowo może wynikać ze wzrostu znaczenia imigracji (bądź powrotów z zagranicy) rodzin z dziećmi.

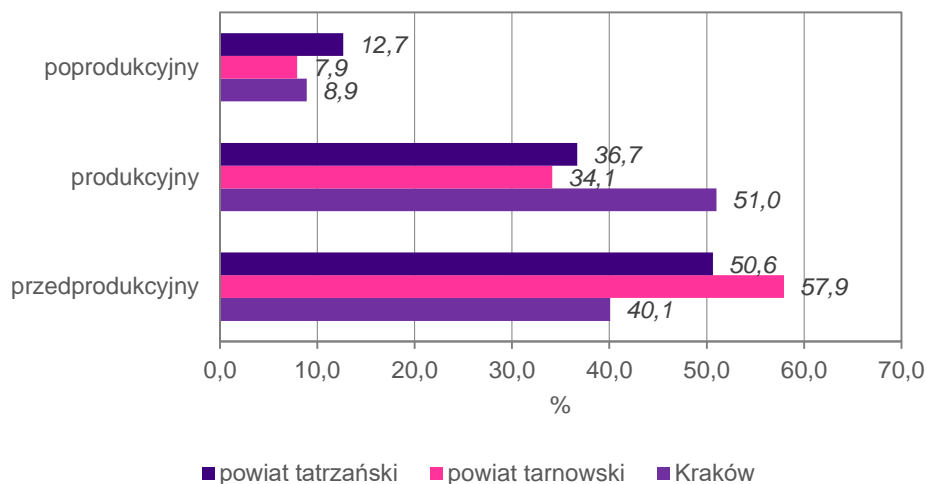
Wykres 46. Imigranci na pobyt stały w Małopolsce według ekonomicznych grup wieku w latach 2005–2014

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z BDL GUS.

Struktura wieku strumieni migracyjnych różni się w zależności od powiatu docelowego. Poniżej wybrano i zaprezentowano trzy powiaty cechujące się odmiennymi strukturami strumieni migracyjnych – tatrzański, tarnowski i miasto Kraków. Spośród nich najmłodszym demograficznie strumieniem migracyjnym charakteryzował się powiat tarnowski – 58% stanowili imigranci w wieku przedprodukcyjnym. W Małopolsce wspomniana grupa wieku posiadała jeszcze wyższy udział w powiatach bocheńskim i dąbrowskim – odpowiednio 84% i 74% (wielkość strumienia migracyjnego była tu jednak mniejsza – 56 i 38 osób). Około 34% imigrantów, którzy przyjechali do powiatu tarnowskiego reprezentowało wiek produkcyjny, podczas gdy dla Krakowa udział tej grupy wieku wyniósł 51%. Wśród trzech porównywanych powiatów, miasto Kraków odznaczało się najmniejszym udziałem imigrantów w wieku przedprodukcyjnym – około 40%. Najmłodsza grupa wieku stanowiła ponad połowę strumienia migracyjnego do powiatu tatrzańskiego, podczas gdy ludność w wieku produkcyjnym – niespełna 37%. Powiat ten charakteryzuje wysoki, na tle innych, udział napływu imigrantów w wieku poprodukcyjnym (około 13%). Wśród nich znalazły się przede wszystkim osoby, których poprzednim miejscem zamieszkania były Stany Zjednoczone.

Wykres 47. Struktura strumieni imigracyjnych do wybranych powiatów według ekonomicznych grup wieku w 2014 roku (zameldowania na pobyt stały)

Uwaga: liczba imigrantów na pobyt stały w 2014 roku: powiat tatrzański = 79, powiat tarnowski = 126, Kraków = 549

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z BDL GUS.

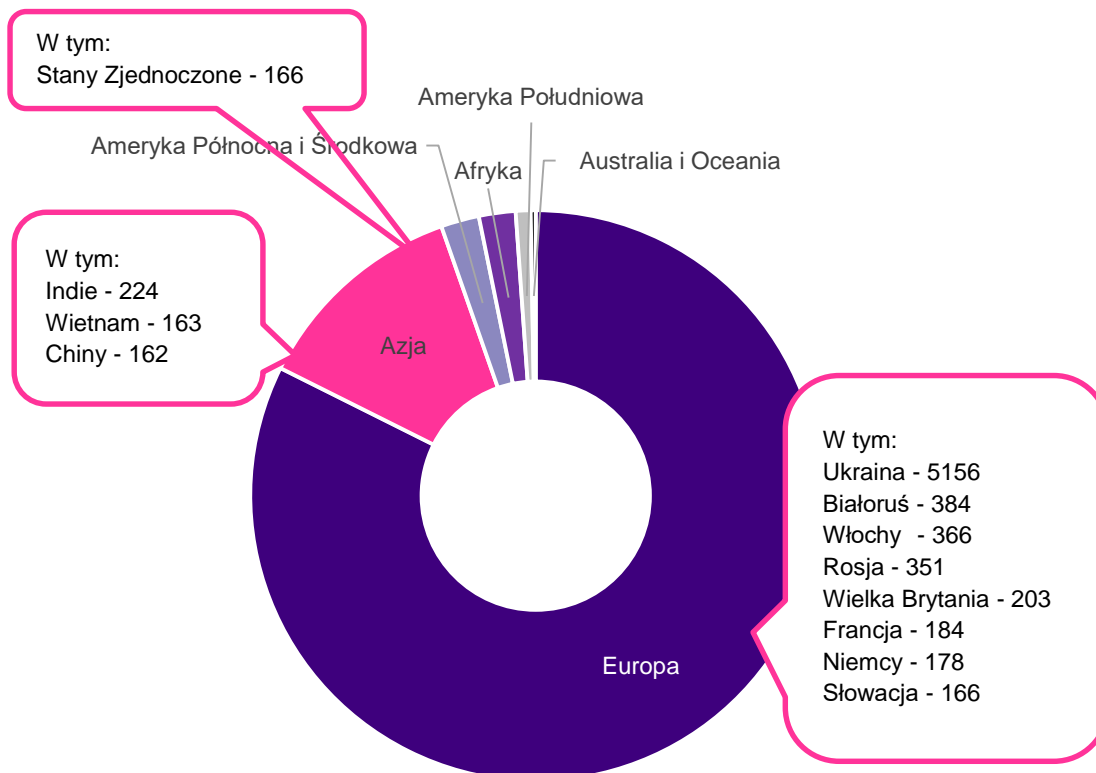
Imigranci zameldowani na pobyt czasowy

Na pobyt czasowy meldują się głównie Ukraińcy, ale i coraz więcej obywateli Unii Europejskiej

Kolejną kategorią ludności, którą należy uwzględnić w analizie imigracji do Małopolski, są osoby przybyłe z zagranicy, zameldowane na pobyt czasowy, trwający ponad 3 miesiące. W 2015 roku w Małopolsce mieszkało 10,9 tys. osób zaliczonych do tej kategorii, co stanowiło niemal 12% osób o takim statusie zamieszkujących w Polsce. Ponad 85% mieszkało w małopolskich miastach, a 57% tej grupy stanowili mężczyźni.

Niemal 94% imigrantów zameldowanych na pobyt czasowy stanowiły osoby nieposiadające polskiego obywatelstwa. Zdecydowana większość (82%) posiadała obywatelstwo innego europejskiego kraju, przy czym wyraźnie wyróżniali się Ukraińcy (ponad 5,1 tys. osób). Następni, pod względem liczebności, byli Białorusini (384 osoby) i Włosi (366 osób). Obywatele krajów azjatyckich stanowili 12% przybyłych z zagranicy, zameldowanych na pobyt czasowy, a największe grupy wśród nich stanowili obywatele Indii (224 osoby), Wietnamu (163) i Chin (162). Ponadto, 166 osób posiadało obywatelstwo Stanów Zjednoczonych.

Wykres 48. Osoby przybyłe z zagranicy zameldowane na pobyt czasowy trwający ponad 3 miesiące według obywatelstwa w 2015 roku

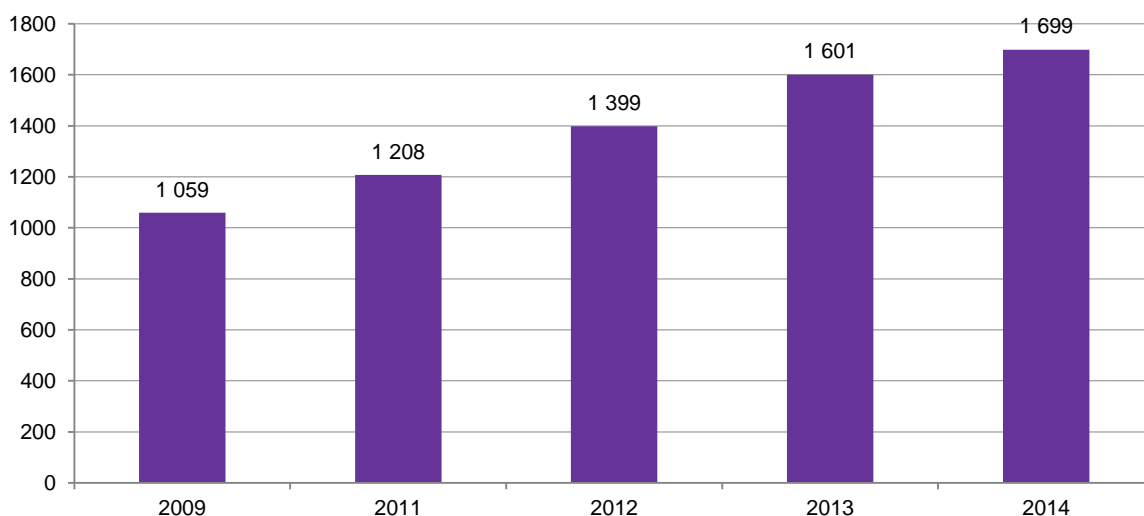
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z *Rocznika Demograficznego 2016*.

Dane dotyczące meldunków czasowych, są jednym z nielicznych źródeł, które uwzględnia obywateli Unii Europejskiej i niestety również nie są pełne –statystyki dotyczą obywateli wybranych krajów³⁴.

W latach 2009–2014 liczba obywateli krajów UE, którzy zgłosili swój pobyt w Małopolsce zwiększała się z roku na rok, w latach 2013– 2014 w tempie 6%. Największą dynamikę wzrostu odnotowano w przypadku obywateli Bułgarii (z 2 obcokrajowców zameldowanych w 2013 roku do 43 w 2014 roku), Rumunii (35%) i Włoch (25%). W przypadku obywateli pięciu państw tj. Danii, Austrii, Francji, Szwecji i Niemiec, pomiędzy 2013 rokiem a 2014 rokiem, odnotowano dynamikę ujemną (odpowiednio 34%, 17%, 14%, 12%, 11%).

³⁴ Austrii, Belgii, Bułgarii, Danii, Francji, Holandii, Litwy, Niemiec, Rumunii, Słowacji, Szwecji Wielkiej Brytanii i Włoch.

Wykres 49. Obywatele wybranych* krajów Unii Europejskiej zameldowani na pobyt czasowy trwający ponad 3 miesiące w latach 2009–2014

* Austrii, Belgii, Bułgarii, Danii, Francji, Holandii, Litwy, Niemiec, Rumunii, Słowacji, Szwecji Wielkiej Brytanii i Włoch.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z *Rocznika Demograficznego 2010–2016*.

Nabywanie lokali mieszkalnych przez cudzoziemców

Coraz więcej mieszkań w rękach obcokrajowców

Rejestr nieruchomości nabywanych przez cudzoziemców prowadzi Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji³⁵. Z udostępnionych na potrzeby raportu danych wynika, że Małopolska stanowi jedno z atrakcyjniejszych miejsc dla obcokrajowców.

W 2015 roku cudzoziemcy zakupili w województwie 534 lokale mieszkalne, co stanowiło 14% lokali mieszkalnych nabytych w całym kraju. Szczególną popularnością cieszył się Kraków, gdzie cudzoziemcy weszli w posiadanie 473 mieszkań. Więcej nabyli tylko w Warszawie (1 006 lokali mieszkalnych).

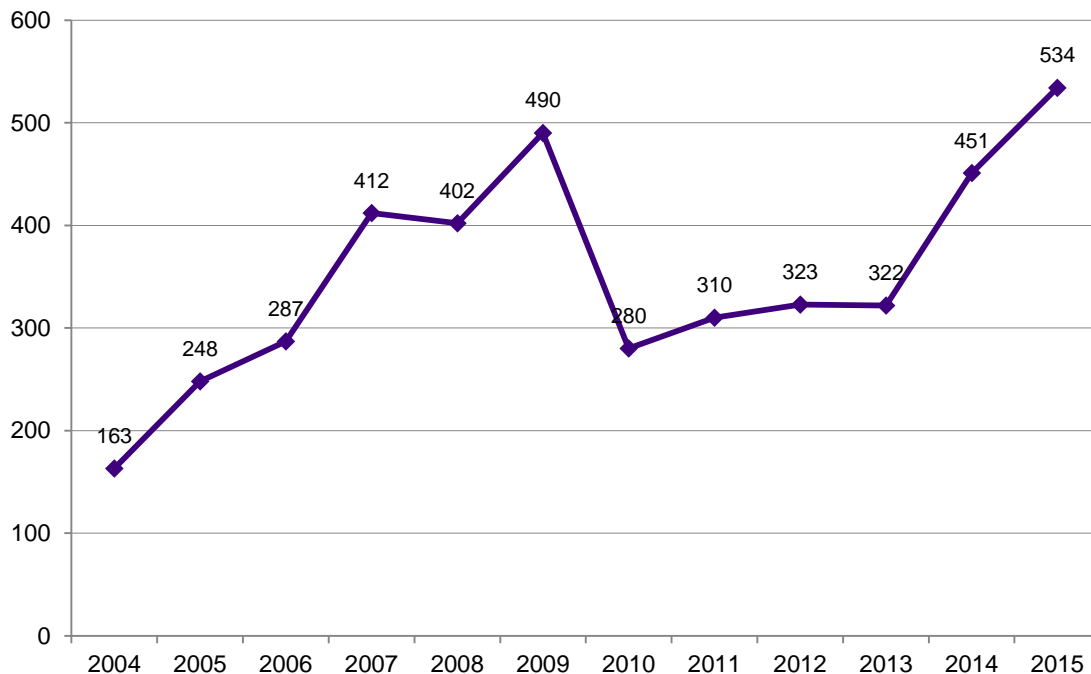
Biorąc pod uwagę poziom zainteresowania nabywaniem mieszkań w Małopolsce przez cudzoziemców, można wyróżnić trzy okresy:

- 1 lata 2004–2009: systematyczny wzrost liczby nabywanych mieszkań, od 163 lokali w 2006 roku do 490 w 2009 roku,
- 2 rok 2010: dynamiczny spadek liczby nabywanych mieszkań, do poziomu 280 lokali,

³⁵ Wpisy dokonywane są na podstawie wypisów aktów notarialnych dotyczących czynności prawnych, na mocy których cudzoziemcy nabyli nieruchomości. *Por.* Sprawozdanie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z realizacji w 2015 r. ustawy z dnia 24 marca 1920 r. o nabywaniu nieruchomości przez cudzoziemców, [https://mswia.gov.pl/pl/bezpieczenstwo/koncesje-i-zezwolenia/260,Nabywanie-nieruchomosci.html](https://mswia.gov.pl/pl/bezpieczenstwo/koncesje-i-zezwozenia/260,Nabywanie-nieruchomosci.html), [22.02.2017].

- 3 lata 2011–2015: ponowny wzrost liczby mieszkań nabywanych przez cudzoziemców, do rekordowego poziomu 534 lokali w 2015 roku.

Wykres 50. Liczba lokali mieszkalnych nabywanych przez cudzoziemców w Małopolsce w latach 2004–2015

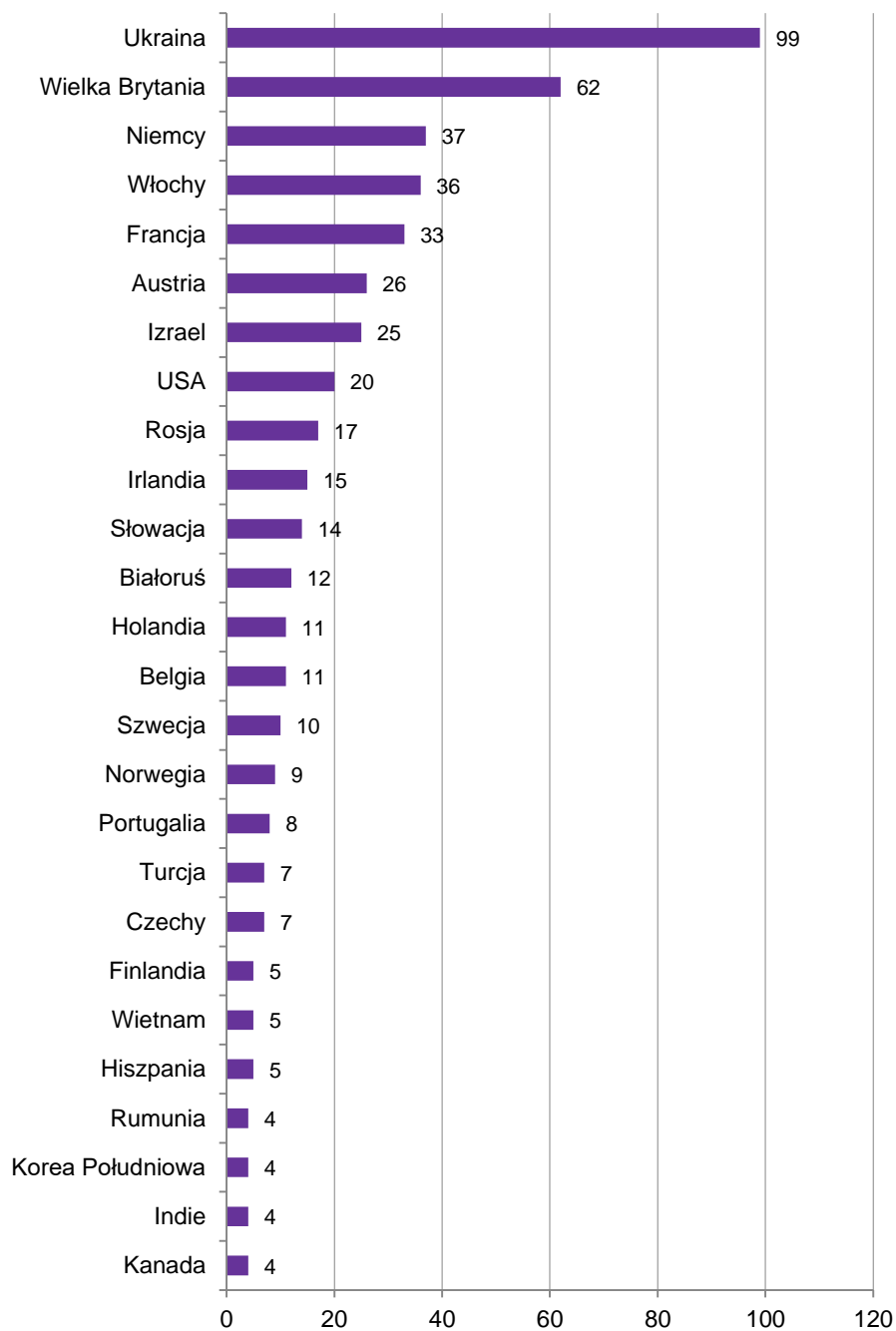

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych udostępnionych przez Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji.

Począwszy od 2013 roku, największe zainteresowanie lokalami mieszkalnymi w Małopolsce wykazują Ukraińcy. W 2015 roku nabyli oni 99 mieszkań tj. o 35% więcej niż rok wcześniej. Do 2013 roku zakup lokali mieszkalnych był domeną cudzoziemców z Wielkiej Brytanii. Utrata pozycji lidera nie zmienia faktu, że Brytyjczycy nadal chętnie nabywają nieruchomości w Małopolsce. W 2015 roku weszli w posiadanie 62 lokali mieszkalnych tj. o 19% więcej niż w 2014 roku. Poza tym w 2015 roku mieszkania nabywali głównie obcokrajowcy z Europy Zachodniej: Niemiec, Włoch, Austrii i Francji.

Analizując 2015 rok, warto jeszcze zwrócić uwagę na fakt, że popularność Małopolski dynamicznie wrosła wśród obcokrajowców spoza Unii Europejskiej i Europy w ogóle. Liczba lokali nabywanych przez cudzoziemców pochodzących z Izraela zwiększyła się w stosunku do 2014 roku o 733%, ze Stanów Zjednoczonych o 81%, z Rosji o 89%.

Wykres 51. Liczba lokali mieszkalnych nabywanych przez cudzoziemców z wybranych krajów, w Małopolsce w 2015 roku

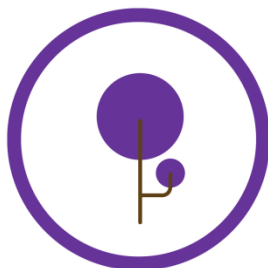

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych udostępnionych przez Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji.

PLANY I PROGNOZY NA NAJBLIŻSZE 2 LATA

Plany imigrantów

Prognozując jakie plany życiowe mogą realizować imigranci w okresie najbliższych dwóch lat, warto odwołać się do zarysowanych wcześniej scenariuszy.

Scenariusz 1.

Młodzi: wśród osób, które przyjechały do Polski w młodości, można wyróżnić dwie postawy. Pierwsza, która wiąże swoje plany życiowo-zawodowe z Małopolską oraz druga, która myśli o zmianie miejsca zamieszkania.

Do pierwszej grupy należy zaliczyć osoby, którym po przyjeździe do małopolski udało się znaleźć satysfakcjonującą pracę. W licznych przypadkach takie osoby przebywają w Polsce już wiele lat, założyły rodziny, bądź pozostają w długoletnim związku.

W drugiej grupie znajdują się imigranci, którzy przyjechali stosunkowo niedawno, raczej wykonują prace proste, zaspakajające podstawowe oczekiwania finansowe. Ukraińcy, którzy znaleźli się w tej grupie, uzależniają długość pobytu, od sytuacji we własnym kraju.

Jak będzie w porządku, to się wracam do domu i mieszkam tam, szukam pracy i idę do pracy, pracuję. Bo jak... to nie jest takie duże pieniądze, które... to wcześniej, jak nie było wojny, nie było kryzysu, to można było na spokojnie zarobić takie pieniądze, jak tutaj teraz ja zarabiam [imigr_3].

Z kolei obywatele innych krajów rozważają opcję przeprowadzki do innych państw europejskich:

Jednak w Anglii też mi się bardzo podoba. Poza tym lubię kraje południowe, lubię też podróżować i nie wiem gdzie będę chciał się osiedlić na stałe [imigr_11].

Warto podkreślić, że o ile plany pozostania w Małopolsce są przeważnie sprecyzowane, o tyle plany wyjazdu są mniej konkretne i mają wiele znaków zapytania.

Scenariusz 2.

Imigranci po 35 r.ż.: osoby, które zdecydowały się na migrację na późniejszym etapie życia, nie planują kolejnej przeprowadzki. Deklarują, że Małopolska jest docelową destynacją, przynajmniej w perspektywie kilku najbliższych lat.

Długo [chcę zostać – przyp. autora]. A tak naprawdę nie planuje wyjeżdżać [imigr_17].

Plany pracodawców

Wśród pracodawców objętych badaniem, dominują plany zwiększenia liczby pracowników-cudzoziemców. Część pracodawców uzależnia decyzję o zatrudnieniu kolejnych imigrantów od sytuacji rynkowej. Zastanawia się także, jak zatrzymać tych, którzy obecnie pracują, gdyż zdaje sobie sprawę, że znalezienie odpowiedniego pracownika wiąże się z wieloma trudnościami.

Zależy jaka jest sytuacja na rynku pracy, to żeby zatrzymać dobrych pracowników trzeba będzie po prostu w przyszłości już myśleć o tym, żeby jakoś przyciągać i zatrzymywać i umowami i różnego rodzaju socjalem [firma_3].

Pracodawcy, którzy mają preferencje co do narodowości zatrudnianych osób, najbardziej skłonni są do zaoferowania pracy Ukraińcom, ewentualnie obywatelom innych państw słowiańskich.

Chyliłabym się ku narodowości ukraińskiej. Są to osoby sprawdzone. Wiem już jaki mają charakter, jaki mają dystans do siebie, do pracy, więc myślę, że w tym kierunku będziemy iść, nie będziemy szukać innych narodowości, bo nie każdy na to... Nie wiem jak to powiedzieć. Nie jestem rasistą, ale nie chciałbym na przykład Murzyna w kuchni [firma_10].

Wśród wypowiedzi pracodawców pojawiają się również i takie, że w procesie rekrutacji narodowość nie ma żadnego znaczenia, że liczą się tylko kompetencje i chęć do pracy. Po prostu, wraz z rozwojem firmy, pojawia się zapotrzebowanie na kolejne osoby.

To nie jest tak, że mamy plan rekrutować cudzoziemców. Mamy plan rozbudowy naszego obiektu i to dość spory, co będzie się niestety wiązało z tym, że trzeba będzie zatrudnić większą liczbę osób, natomiast tutaj rekrutacja będzie przeprowadzona dokładnie tak, jak na każdym innym szczeblu. Damy takie same szanse Polakom, jak obcokrajowcom [firma_7].

O zakończeniu współpracy z cudzoziemcami mówią pojedyncze firmy. Powody leżą po stronie pracownika – pracodawca nie jest zadowolony ze współpracy.

Mam jednego takiego Pana. Młody chłopak. I przyznam szczerze, że pracuje od niedawna na umowę zlecenie. No stara się chłopak, no ale jednak nie wiem, czy wynika to z jego nieumiejętności, niekompetencji, czy po prostu nie chce mu się najzwyczajniej w świecie, czy za małe zarobki

(...) podjęłam decyzję, że kończymy umowę, a umowa się już niedługo kończy i nie będę dalej kontynuować tej umowy [firma_2].

Powody leżą także po stronie formalnej. Zatrudnianie pracowników z byłych Republiki Radzieckich w oparciu o oświadczenia powoduje, że po 6 miesiącach pracy muszą oni wrócić do swojego kraju. Pracodawcy zdają sobie sprawę, że w ciągu kolejnych 6 miesięcy sytuacja imigranta może się zmienić, co sprawi, że nie będzie on zainteresowany dalszą współpracą.

My nie mamy zamiaru z nimi zakończyć. Na pewno będą musieli wrócić na Ukrainę i pewnie w przyszłym roku do nas znowu przyjadą. Liczymy na taką długoletnią współpracę w tych okresach sezonowych, bądź na prace dorywcze. Nie miałam złego pracownika, z którego ja bym była niezadowolona, więc liczę na to, że będą do nas wracać. Być może, to pracownicy będą chcieli zakończyć współpracę z nami, bo może się poprawi byt na Ukrainie, a może znajdą w Polsce lepiej płatną pracę, czego też im serdecznie życzę. Bo zdają sobie sprawę z tego, że na tych najniższych stanowiskach jednak to wynagrodzenie nie jest satysfakcjonujące w 100% [firma_8].

Prognozy agencji zatrudnienia

Wśród pracowników agencji zatrudnienia przeważa pogląd, że zapotrzebowanie na pracę cudzoziemców będzie rosło, zarówno jeśli chodzi o prace proste jak i specjalistyczne.

Czy Polska i Małopolska będą dla obcokrajowców atrakcyjnym kierunkiem?

Tak, ponieważ jest blisko.

No na pewno, Polska jest dla niego atrakcyjna ze względu na to, że mają blisko. Jak już przejadą tą Polskę i dojadą do tych Niemiec, to muszą kupić tych kilometrów z powrotem zrobić chcąc wrócić. Więc dla nich to są pewnie też dodatkowe koszty i też ten dojazd nie jest taki prosty. Natomiast tutaj no, w każdej chwili mogą wrócić z różnych przyczyn [PAZ_3].

Tak, jeśli rynek pracy będzie się rozwijał.

(...) jeżeli będą atrakcyjne, ciekawe miejsca pracy, to zawsze będzie atrakcyjnym kierunkiem [dla imigrantów – przyp. autora] [PAZ_2].

Tak, jeśli cudzoziemcy (zwłaszcza dotyczy to Ukraińców) będą czuć się „dobrze”.

(...) ostatnio miałam taką rozmowę z takim chłopakiem, który zapytał się mnie wprost, czy Polacy na tych samych stanowiskach zarabiają lepiej, bo oni są... oni sami siebie postrzegają z takiej perspektywy, że on... czują się gorzej w Polsce. Że tam, gdzie Polak nie pójdzie, tam to oni dopiero Ukraińca wyślą. Tak, więc, ja bym bardziej walczyła z takim stereotypem w myśleniu [PAZ_1].

Tak dla Białorusinów i Ukraińców, jeżeli kurs waluty będzie korzystny.

(...) kluczowym aspektem jest przelicznik hrywny do złotych. Jeżeli tutaj się coś zadzieje, tak, jeżeli Ukraina, nie wiem, będzie szybko się rozwijać umocni walutę, to będzie oczywiście, ten kierunek Polski mniej atrakcyjny. Natomiast póki co, ten przelicznik jest bardzo korzystny dla Ukraińców, więc oni chcą tu pracować, bo im się to bardzo, bardzo opłaca [PAZ_4].

Prognozy powiatowych urzędów pracy

Prognozy dotyczące zatrudniania imigrantów, artykułowane przez pracowników powiatowych urzędów pracy są bardziej zachowawcze. Według nich głównym czynnikiem hamującym zainteresowanie pracą cudzoziemców będą zmiany w przepisach regulujących zatrudnianie w oparciu o oświadczenia.

Te przepisy, które mają wejść od Nowego Roku [2017 – przyp. autora] wnoszą procedurę, utrudniają w cudzoślowie, że są tam wymogi, że osoba może trafić tylko do tego pracodawcy, że jest wymóg wynagrodzeń. Myślę, że ta procedura może troszkę na początku ukrócić, przyhamować, ale czy to nie przełoży się na szarą strefę to, to jest pytanie [PPU_4].

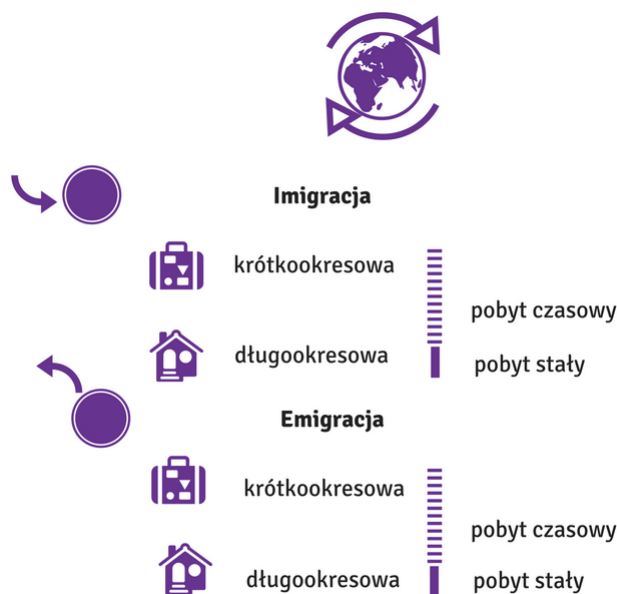
METODOLOGIA

Czym są migracje?

Główny Urząd Statystyczny definiuje **migracje** jako przemieszczenia ludności związane ze zmianą miejsca zamieszkania (pobytu stałego lub czasowego), wiążące się z **przekroczeniem granicy administracyjnej podstawowej jednostki terytorialnej** (gminy czy jej części miejskiej lub wiejskiej)³⁶. Migracje związane z przekroczeniem granicy kraju to **migracje zagraniczne**.

Imigracja to jeden z kierunków, w jakich odbywać się mogą migracje zagraniczne. Definiowana jest jako przyjazdy z zagranicy w celu osiedlenia się (zamieszkania na stałe) lub na pobyt czasowy³⁷.

Jednym z dodatkowych kryteriów wyróżniania typów migracji jest czas ich trwania. W polskiej statystyce publicznej za **migracje na pobyt stały** uznaje się przemieszczenia związane ze zmianą stałego miejsca pobytu oraz dokonaniem zameldowania lub wymeldowania w biurze ewidencji ludności. **Migracje na pobyt czasowy** to przemieszczenia związane z tymczasową zmianą miejsca

pobytu, na czas dłuższy niż 3 miesiące. Migracje trwające od 3 do 12 miesięcy określa się jako **krótkookresowe**, natomiast te związane z wyjazdem trwającym dłużej niż rok to migracje **długookresowe**. Migracje na pobyt stały zalicza się właśnie do tej ostatniej kategorii. Zmiana liczby mieszkańców w danej jednostce administracyjnej lub kraju, która powstała w wyniku migracji, to **saldo migracji** (w bieżącej statystyce oznacza to różnicę między liczbą osób, które zameldowały się w danej jednostce i które się z niej wymeldowały).

³⁶ <http://stat.gov.pl/metainformacje/slownik-pojec/pojecia-stosowane-w-statystyce-publicznej/845,pojecie.html>

³⁷ <http://stat.gov.pl/metainformacje/slownik-pojec/pojecia-stosowane-w-statystyce-publicznej/117,pojecie.html>

Sumaryczna liczba migracji w danej kategorii (np. emigracja za granicę, zameldowania ze wsi do miast) w określonej jednostce czasu (np. w roku kalendarzowym) to **strumień migracyjny** (*migration stream*)³⁸. Mianem **zasobu migracyjnego** (inaczej: stanu migrantów, *immigration stock*) określa się natomiast liczbę osób, które w danym momencie (np. w momencie badania) zamieszkują w określonej jednostce terytorialnej, ale nie urodziły się w tej jednostce lub które napłynęły do tej jednostki terytorialnej w danej jednostce czasu³⁹.

Analiza danych zastanych – źródła danych

W pierwszej fazie badania zebrano oraz scharakteryzowano pod kątem przydatności i jakości dane dostępne w statystyce publicznej oraz pozyskane z innych źródeł. Wśród poddanych analizie zbiorów danych zastanych znalazły się:

- ✓ Bank Danych Lokalnych GUS,
- ✓ dane z Narodowego Spisu Powszechnego przeprowadzonego w 2011 roku,
- ✓ dane z Wojewódzkiego Urzędu Pracy dotyczące oświadczeń o zamiarze zatrudniania cudzoziemca,
- ✓ dane z powiatowych urzędów pracy w Małopolsce dotyczące rejestracji cudzoziemców na bezrobociu,
- ✓ dane z Urzędu Wojewódzkiego w Krakowie dotyczące pozwoleń na pracę,
- ✓ dane z Okręgowego Inspektoratu Pracy w Krakowie dotyczące kontroli legalności zatrudnienia,
- ✓ dane z Komendy Głównej Straży Granicznej oraz Karpackiego Oddziału Straży Granicznej dotyczące kontroli legalności zatrudnienia,
- ✓ dane z Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji, dotyczące zakupu nieruchomości przez cudzoziemców.

Przeprowadzono także kwerendę literatury przedmiotu, koncentrując się na opracowaniach ogólnopolskich (dotyczących migracji poakcesyjnych oraz różnych aspektów migracji zarobkowych) oraz regionalnych.

W rozdziałach, w których zaprezentowano wyniki analizy poszczególnych zestawów danych, zamieszczono również ich szczegółową charakterystykę – pod kątem zawartości informacyjnej, możliwości interpretacji oraz ewentualnych ograniczeń.

³⁸ M. Okólski, *Demografia. Podstawowe pojęcia, procesy i teorie w encyklopedycznym zarysie*, Wydawnictwo Naukowe SCHOLAR, Warszawa 2005.

³⁹ *Ibidem*.

Badanie jakościowe – wywiady z imigrantami

W badaniu zastosowano technikę jakościowego wywiadu pogłębionego, realizowanego bezpośrednio (IDI) lub telefonicznie czy za pomocą komunikatorów internetowych (ITI). Badaniem objęto: 22 imigrantów zarobkowych i 19 pracodawców.

Respondentów dobierano na podstawie aktualnie wykonywanej pracy, ustalając minimalną liczbę wywiadów w kategoriach: prace proste i prace specjalistyczne (po 8 wywiadów). Prace proste to zawody ujęte w Klasyfikacji Zawodów i Specjalności 2014 roku w 3, 4, 5, 6, 7, 8 lub 9 grupie wielkiej, natomiast prace specjalistyczne – w 1 lub 2 grupie wielkiej.

Grupy wielkie według Klasyfikacji Zawodów i Specjalności

Źródło: opracowanie własne.

Rekrutację respondentów oparto głównie o technikę kuli śnieżnej i osobiste kontakty moderatorów prowadzących wywiady. W pozyskiwaniu respondentów wykorzystano również portale społecznościowe takie jak: Facebook, GoldenLine, LinkedIn. Wśród głównych problemów, jakie pojawiły się podczas realizacji badania pojawiła się dostępność respondentów. Część z nich zgodziła się jedynie na wywiady telefoniczne bądź przez komunikatory. Badacze wskazywali również, że część rozmów została przez respondentów przerwana bez możliwości kontynuacji (w ich opinii działo się tak w momencie, gdy padały niewygodne pytania). W odczuciu ankieterów również obawy o konsekwencje ujawnionych w rozmowie informacji zniechęcały respondentów do wypowiedzania się na temat pracy w szarej strefie. Kolejnych problemów przysparzało kwalifikowanie respondentów do odpowiednich grup w podziale na prace proste i specjalistyczne. Badacze wskazywali, że często oficjalne stanowisko respondenta odbiegało od faktycznie wykonywanej pracy, czego ujawnienia również obawiali się respondenci. Dokładną strukturę próby przedstawia tabela 5 i 6.

Tabela 6. Struktura imigrantów w badaniu IDI

NUMER WYWIADU	ROK URODZENIA	PŁEĆ	KRAJ POCHODZENIA	PRACA
				PROSTA/SPECJALISTYCZNA/BRANŻA
imigr_1	1989	Mężczyzna	Ukraina	prosta
imigr_2	1989	Mężczyzna	Niemcy	prosta
imigr_3	1990	Mężczyzna	Ukraina	prosta
imigr_4	1987	Mężczyzna	Ukraina	prosta
imigr_5	1988	Mężczyzna	Holandia	prosta
imigr_6	1985	Kobieta	Bułgaria	specjalistyczna
imigr_7	1986	Kobieta	Irlandia	specjalistyczna
imigr_8	1986	Mężczyzna	Portugalia	prosta
imigr_9	1981	Kobieta	Ukraina	specjalistyczna
imigr_10	1968	Mężczyzna	Wielka Brytania	specjalistyczna
imigr_11	1985	Mężczyzna	Wielka Brytania	specjalistyczna
imigr_12	1991	Mężczyzna	Włochy	specjalistyczna
imigr_13	1982	Kobieta	Czechy	specjalistyczna
imigr_14	1977	Mężczyzna	Hiszpania	specjalistyczna
imigr_15	1978	Mężczyzna	Francja	specjalistyczna
imigr_16	1986	Mężczyzna	Ukraina	prosta
imigr_17	brak danych	Kobieta	Białoruś	specjalistyczna
imigr_18	1967	Kobieta	Rosja	specjalistyczna
imigr_19	1980	Mężczyzna	Grecja	specjalistyczna
imigr_20	1981	Kobieta	Czechy	specjalistyczna
imigr_21	1990	Kobieta	Czechy	specjalistyczna
imigr_22	1990	Mężczyzna	Rumunia	prosta

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 7. Struktura firm w badaniu IDI

NUMER WYWIADU	BRANŻA, W KTÓREJ DZIAŁA FIRMA	STANOWISKA IMIGRANTA
Firma_1	edukacyjna	specjalistyczne
Firma_2	turystyczno-gastronomiczna	proste
Firma_3	budowlana	specjalistyczne
Firma_4	edukacyjna	specjalistyczne
Firma_5	usługowa	proste
Firma_6	usługowa	proste
Firma_7	turystyczno-gastronomiczna	proste
Firma_8	usługowa	proste
Firma_9	finansowa	proste
Firma_10	usługowa	proste
Firma_11	budowlana	proste
Firma_12	budowlana	specjalistyczne
Firma_13	edukacyjna	specjalistyczne
Firma_14	zdrowotna	specjalistyczne
Firma_15	finansowa	specjalistyczne
Firma_16	finansowa	specjalistyczne
Firma_17	turystyczno-gastronomiczna	specjalistyczne
Firma_18	budowlana	proste
Firma_19	produkcyjna	proste

Źródło: opracowanie własne.

Wszystkie wywiady nagrano, uzyskawszy uprzednio zgodę respondenta na udział w badaniu i nagrywanie rozmowy. Z nagrań sporządzono dokładne transkrypcje, a spisany materiał uporządkowano w formie siatki tematycznej, zgodnej z celami i pytaniami badawczymi, a następnie zakodowano.

Badanie jakościowe – wywiady eksperckie

Oprócz wywiadów z emigrantami, przeprowadzono **15 wywiadów eksperckich** z trzema grupami respondentów, uznanymi za dysponujące istotną dla badania wiedzą. Zaangażowane w badanie grupy ekspertów to:

- ✓ pracownicy agencji zatrudnienia,
- ✓ pracownicy uczelni odpowiedzialni za ofertę i opiekę nad studentami z zagranicy, a także pracownicy Akademickich Biur Karier pod kątem zainteresowania studentów pracą za granicą,
- ✓ pracownicy powiatowych urzędów pracy.

W każdej z tych grup zrealizowano po 5 bezpośrednich wywiadów pogłębionych, które zostały nagrane i transkrybowane. Dobór uczelni do próby był doborem celowym – lista jednostek, które miały zostać objęte badaniem została wskazana przez Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego. Uczelnie wytypowano uwzględniając: lokalizację jednostki, zakres oferowanych kierunków oraz liczbę i strukturę (wg krajów pochodzenia) studentów zagranicznych. W doborze powiatowych urzędów pracy kierowano się natomiast zasadą, że w każdym z małopolskich subregionów ma zostać zrealizowany jeden wywiad pogłębiony. Wszystkie wywiady eksperckie przeprowadzone zostały bezpośrednio (*face to face*).

Główną trudnością wskazaną przez moderatora prowadzącego wywiady eksperckie było rozproszenie kompetencji i wyspecjalizowanie stanowisk, a co za tym idzie konieczność prowadzenia jednego wywiadu z wieloma osobami.

BIBLIOGRAFIA

- ⊕ Binda A., Fiut K., Górniak A., *Oddziaływanie ośrodków akademickich województwa małopolskiego*, Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego, Kraków 2017.
- ⊕ *Informacja nt. zatrudniania cudzoziemców w Polsce*, Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, dostępny: https://www.mpips.gov.pl/gfx/mpips/userfiles/_public/1_NOWA%20STRONA/Analizy%20i%20raporty/cudzoziemcy%20pracujacy%20w%20polsce/Informacja%20nt.%20zatrudniania%20cudzoziemcow%20w%20Polsce.pdf, [05. 2016].
- ⊕ *Kontrola legalności zatrudnienia cudzoziemca w Polsce*, dostępny: http://www.migrant.info.pl/Kontrola_legalno%C5%9Bci_zatrudnienia_cudzoziemca_w_Polsce.html, [6.02.2017].
- ⊕ Okólski M., *Demografia. Podstawowe pojęcia, procesy i teorie w encyklopedycznym zarysie*, Wydawnictwo Naukowe SCHOLAR, Warszawa 2005.
- ⊕ *Informacja sygnałna. Szkolnictwo wyższe w województwie małopolskim w roku akademickim 2015/2016*, Urząd Statystyczny w Krakowie, Kraków, 2016.
- ⊕ *Informacja sygnałna. Szkolnictwo wyższe w województwie małopolskim w roku akademickim 2011/2012*, Urząd Statystyczny w Krakowie, Kraków, 2012.
- ⊕ *Informacja sygnałna. Szkolnictwo wyższe w województwie małopolskim w roku akademickim 2014/2015*, Urząd Statystyczny w Krakowie, Kraków, 2015.
- ⊕ *Rynek pracy w Małopolsce 2015*, Wojewódzki Urząd Pracy w Krakowie, Kraków 2016.
- ⊕ *Sprawozdanie Okręgowego Inspektora Pracy z działalności Okręgowego Inspektoratu Pracy w Krakowie w 2015 roku*, dostępny: <https://krakow.pip.gov.pl/pl/f/v/147839/sprawozdanie%20OIP%202015.pdf>, [9.02.2015].
- ⊕ *Sprawozdanie z działalności Państwowej Inspekcji Pracy w 2015 roku*, Warszawa 2016, dostępny: <https://www.pip.gov.pl/pl/f/v/156451/Sprawozdanie%202015.pdf>, [9.02.2015].

SPIS TABEL

Tabela 1. Liczba zezwoleń na pracę wydanych przez Małopolski Urząd Wojewódzki w Krakowie w latach 2011–2016 w podziale na typ zezwolenia	21
Tabela 2. Liczba zezwoleń na pracę wydanych w 2016 roku przez Małopolski Urząd Wojewódzki w Krakowie (MUW) wg obywatelstwa imigranta	26
Tabela 3. Liczba pozwoleń na pracę wydanych przez Urząd Wojewódzki w Krakowie w latach 2011–2016 w podziale na grupy zawodowe	30
Tabela 4. Liczba oświadczeń o zamiarze zatrudnienia cudzoziemca zarejestrowanych w małopolskich urzędach pracy w latach 2011–2016 w podziale na obywatelstwo cudzoziemca	43
Tabela 5. Profil imigrantów oraz profil pracy imigrantów otrzymujących prawo do pracy w Polsce w 2016 roku ..	63
Tabela 6. Struktura imigrantów w badaniu IDI	139
Tabela 7. Struktura firm w badaniu IDI	139

SPIS MAP

Mapa 1. Liczba wydanych zezwoleń na pracę* w Małopolsce w 2016 roku w podziale na obywatelstwo imigranta	24
Mapa 2. Liczba zezwoleń na pracę w Małopolsce, w 2016 roku dla informatyków w podziale na obywatelstwo imigranta	31
Mapa 3. Imigranci otrzymujący pozwolenie na pracę w Małopolsce w okresie od 1 września 2015 roku do 31 sierpnia 2016 roku w podziale na powiaty	38
Mapa 4. Liczba oświadczeń o zamiarze zatrudnienia cudzoziemca zarejestrowanych w Małopolsce w 2016 roku w podziale na powiaty	56
Mapa 5. Płeć i liczba cudzoziemców zarejestrowanych jako bezrobotni w okresie 2004–2015	103

SPIS WYKRESÓW

Wykres 1. Imigranci przebywający w Małopolsce czasowo* według miejsca zamieszkania i płci	14
Wykres 2. Imigranci przebywający w Małopolsce czasowo powyżej 3 miesięcy według kraju poprzedniego zamieszkania i urodzenia	15
Wykres 3. Struktura wieku imigrantów na pobyt czasowy powyżej 3 miesięcy w Polsce i Małopolsce	16
Wykres 4. Imigranci czasowi według przyczyn imigracji	16
Wykres 5. Przyczyny imigracji według płci i czasu pobytu imigrantów czasowych	17
Wykres 6. Struktura imigrantów czasowych w wieku 15 lat i więcej według statusu na rynku pracy i płci	18
Wykres 7. Liczba złożonych wniosków oraz liczba wydanych zezwoleń na pracę* dla cudzoziemców przez Urząd Wojewódzki w Krakowie w latach 2011–2016	22
Wykres 8. Liczba złożonych wniosków oraz liczba wydanych zezwoleń na pracę* dla cudzoziemców przez Urząd Wojewódzki w Krakowie w latach 2011–2016	23
Wykres 9. Liczba zezwoleń na pracę* dla imigrantów z Ukrainy oraz pozostałych krajów w latach 2011–2015 ...	25
Wykres 10. Imigranci z wybranych krajów* otrzymujący w Małopolsce zezwolenie na pracę** w podziale na płeć, dane za rok 2015	27
Wykres 11. Imigranci otrzymujący pozwolenie na pracę w latach 2011–2015 w podziale na grupy zawodowe w Małopolsce i Polsce	29
Wykres 12. Imigranci otrzymujący zezwolenie na pracę w 2016 roku w Polsce i Małopolsce w podziale na branże	33
Wykres 13. Imigranci otrzymujący zezwolenie na pracę w Małopolsce w 2011 roku i 2016 roku	34
Wykres 14. Imigranci otrzymujący pozwolenie na pracę w Małopolsce w 2016 roku w podziale na obywateli Ukrainy i obywateli pozostałych krajów	36
Wykres 15. Imigranci otrzymujący pozwolenie na pracę w Małopolsce w okresie od 1 września 2015 roku do 31 sierpnia 2016 roku w podziale na wielkość firmy	37
Wykres 16. Imigranci otrzymujący pozwolenie na pracę w Małopolsce w okresie od 1 września 2015 roku do 31 sierpnia 2016 roku w podziale na wiek	39
Wykres 17. Oświadczenia o zamiarze zatrudnienia cudzoziemca zarejestrowane w powiatowych urzędach pracy w Polsce w 2016 roku, w podziale na województwa	40

Wykres 18. Liczba oświadczeń o zamiarze zatrudnienia cudzoziemca zarejestrowanych w Małopolsce od stycznia 2011 roku do grudnia 2016 roku	41
Wykres 19. Oświadczenia zarejestrowane w Małopolsce w 2016 roku w podziale na obywatelstwo imigranta	42
Wykres 20. Oświadczenia zarejestrowane w Małopolsce w 2016 roku w podziale na obywatelstwo i płeć imigranta	44
Wykres 21. Oświadczenia zarejestrowane w Małopolsce w 2011 roku i 2016 roku w podziale na wiek imigranta	45
Wykres 22. Oświadczenia zarejestrowane w Małopolsce w 2016 w podziale na obywatelstwo i wiek imigranta ..	45
Wykres 23. Oświadczenia zarejestrowane w Małopolsce i Polsce w 2016 roku w podziale na zawód imigranta..	46
Wykres 24. Oświadczenia zarejestrowane w Małopolsce w 2014 roku i 2016 roku w podziale na zawód imigranta	47
Wykres 25. Oświadczenia zarejestrowane w Małopolsce w 2016 roku w podziale na zawód imigranta	48
Wykres 26. Oświadczenia zarejestrowane w Małopolsce w 2014 roku i 2016 roku w podziale na branże	51
Wykres 27. Oświadczenia zarejestrowane w Małopolsce w 2016 roku w podziale na branże i obywatelstwo	52
Wykres 28. Oświadczenia zarejestrowane w Małopolsce i Polsce w 2016 w podziale na formę zatrudnienia	54
Wykres 29. Oświadczenia zarejestrowane w Małopolsce w 2012 roku i 2016 roku w podziale na formę zatrudnienia	54
Wykres 30. Oświadczenia zarejestrowane w Małopolsce w 2016 roku w podziale na formę zatrudnienia i obywatelstwo imigranta	55
Wykres 31. Zmiana liczby oświadczeń rejestrowanych w Małopolsce pomiędzy 2011 rokiem a 2016 rokiem w podziale na powiaty	58
Wykres 32. Oświadczenia rejestrowane w Małopolsce w 2016 roku w podziale na zawody oraz powiaty	60
Wykres 33. Liczba kontroli przeprowadzonych przez Straż Graniczną oraz Państwową Inspekcję Pracy w latach 2012–2015 w Małopolsce	84
Wykres 34. Liczba imigrantów objętych kontrolą w zakresie legalności wykonywania pracy przez cudzoziemców, prowadzenia działalności gospodarczej przez cudzoziemców, powierzenia wykonywania pracy cudzoziemcom, w Małopolsce, w latach 2012–2015.....	85
Wykres 35. Liczba cudzoziemców, wobec których stwierdzono nielegalne wykonywanie pracy lub prowadzenie działalności gospodarczej, w Małopolsce, w latach 2013–2015	87
Wykres 36. Liczba cudzoziemców, wobec których stwierdzono nielegalne wykonywanie pracy lub prowadzenie działalności gospodarczej, w Małopolsce, w 2015 roku w podziale na obywatelstwo	88
Wykres 37. Cudzoziemcy, wobec których stwierdzono nielegalne wykonywanie pracy lub prowadzenie działalności gospodarczej w Małopolsce i w Polsce w 2015 roku w podziale na branże (sekcje PKD)	90
Wykres 38. Liczba cudzoziemców, wobec których stwierdzono nielegalne wykonywanie pracy w Małopolsce, w 2015 roku, w podziale na naruszenia.....	91
Wykres 39. Liczba cudzoziemców, wobec których naruszono przepisy prawa pracy w Małopolsce w 2015 roku, w podziale na typ naruszenia przepisów	92
Wykres 40. Liczba cudzoziemców według roku pierwszej rejestracji w powiatowym urzędzie pracy	104
Wykres 41. Liczba cudzoziemców zarejestrowanych jako bezrobotni w okresie 2004–2015 według obywatelstwa	105
Wykres 42. Liczba studentów cudzoziemców w Małopolsce w latach 2011–2015.....	112
Wykres 43. Struktura studiujących obcokrajowców na uczelniach wyższych w województwie małopolskim w roku akademickim 2015/2016, wg krajów pochodzenia.....	114
Wykres 44. Liczba i dynamika zameldowań na pobyt stały z zagranicy w latach 2005–2014	125
Wykres 45. Struktura strumienia imigracji na pobyt stały według kontynentu poprzedniego pobytu w 2014 roku	125
Wykres 46. Imigranci na pobyt stały w Małopolsce według ekonomicznych grup wieku w latach 2005–2014	126
Wykres 47. Struktura strumieni imigracyjnych do wybranych powiatów według ekonomicznych grup wieku w 2014 roku (zameldowania na pobyt stały).....	127
Wykres 48. Osoby przybyłe z zagranicy zameldowane na pobyt czasowy trwający ponad 3 miesiące według obywatelstwa w 2015 roku	128
Wykres 49. Obywatele wybranych* krajów Unii Europejskiej zameldowani na pobyt czasowy trwający ponad 3 miesiące w latach 2009–2014	129
Wykres 50. Liczba lokali mieszkalnych nabywanych przez cudzoziemców w Małopolsce w latach 2004–2015 .	130
Wykres 51. Liczba lokali mieszkalnych nabywanych przez cudzoziemców z wybranych krajów, w Małopolsce w 2015 roku	131

Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego
Departament Polityki Regionalnej
ul. Wielicka 72B, 30-552 Kraków

ISBN: 978-83-65325-40-2

Publikacja współfinansowana ze środków Unii Europejskiej z Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego na lata 2014-2020

Unia Europejska
Europejskie Fundusze
Strukturalne i Inwestycyjne

www.obserwatorium.malopolska.pl